

PÜNKÖSTI ÁRPÁD

POFA BE!

TARTALOM

A KÉSZÜLŐDÉS

A ROBBANÁS

A RÖPÜLÉS

A FÖLDET ÉRÉS

EPILOGUS

*E történet szereplői nem valós
személyek, hanem inkább típusok;
olyasféle emberek, akik öt éven át
meg tudták akadályozni, hogy
ez a könyv megjelenhessen, így
hasonlóságuk élő személyekhez
ma már bizonyára elő sem fordulhat.*

A KÉSZÜLŐDÉS

1.

Milyen a sikerember? Fábián Tibor például szőke, 179 centiméter magas, 39 éves, nős, két gyermeke van, szeme kékesszürke. Különös ismertetőjele: bal kezének hüvelykujja kamaszkora óta csonkolt, és kedveli a sportrepülést Sikerét leginkább azon lehet lemérni, hogy bukta-tásához legalább tíz tekintélyes rangú személy - megyei első titkár, vezérigazgató, miniszteri-umi személyzetis - összefogására lesz majd szükség.

1977 őszén Fábián Tibor a csúcson volt, egy vidéki nagyvállalat beruházási igazgatóságának élén állt. Cégét a parlamentben és a központi bizottság ülésein is a szocialista nagyvállalat példajaként emlegették. Náluk még a munkások is büszkélkedtek vele, hogy a Művek a tizenegyedik a vállalati rangsorban. Persze az ilyesféle kijelentésekben mindig van némi kegyes hazugság. Létszám szerint a Művek nem került volna be talán az első ötven vállalat közé sem, de mivel gyárai drága nyersanyagból dolgoztak, a termelési érték közel tízmilliárd forint-ra rúgott már a hetvenes években. Ezzel rangsorolták hát magukat: legyenek csak büszkék az emberek, hogy itt dolgoznak, hogy A MŰVEK A TIZENEGYEDIK.

Ilyesmit azonban buta szemérmességből vagy ki tudja, mi okból, Magyarországon sem illik kiírni az irodaház homlokára. Legföljebb kiténtetéseiket rakhatják ki a falra, bizonyítva azt is, hogy aki adta, az mindent lát, jó és igazságos, akár az isten, aki szintén kedveli a tehetséget és a szorgalmat: érdemes neki jól dolgozni. Az olajválság Fokföldtől Moszkváig megszorongatta a vállalatokat, ám a Műveken még a krízis is segített. Nagy energiatartalmú termékeik ára, nyeresége meredeken emelkedett, még karba tett kézzel is előbbre rukkoltak volna a rangsorban.

Ám ők nem ismerték a tétlenséget. Mások voltak, mint a többi vállalat. A vörös vándorzászlók és a kiváló vállalati oklevelek szép száma miatt nem kellett tapétázniuk az irodaház tágas előterében. De igazán azzal tértek el az átlagtól, hogy sikerük a legbiztosabb fundamentumra, kiváló koponyák szürkeállományára épült, új és még újabb termékekre. Fejlesztéssel, beruházásokkal szerezték kiténtetéseiket, olyan tevékenységgel, amely inkább a tatárdúlással rokon, nem holmi tervszerű cselekvéssel, épp ezért sok vállalatot kényszerít térdre. A Művek kivétel volt, mert hihetetlen érzékkel tudta legyőzni az újjal szemben megnyilvánuló idegenkedést: ötleteiket mesterien tálalták felfelé és lefelé, szövetségesükké tették a tervbizottságot, a minisztériumot éppúgy, mint a műszakiakat és a munkásokat. Több ellenzője volt például itthon a KGST egyik közös programjának, ám amikor megtudták, hogy a Művek lesz a felelős a végrehajtásért, ők is fejet hajtottak. Azóta még inkább dőlt a Művekhez a pénz. Nyolc-milliárd forintért felépült a D-, az E-, az F-gyár, és 1976-ban elkezdték alapozni a G-gyárat. Munkanaponként hárommillió forintot kellett beépíteniük ide három végeláthatatlan esztendőn át. Fábián Tiborék jóvoltából a félidőn már sikeresen túljutottak.

A beruházási igazgatót sokan csak úgy emlegették: „a fantasztikus Fábián”. Mert neki minden fantasztikus volt, de a legfantasztikusabb ő maga, no meg későbbi bukása. Cselekedete, magatartása, az egész fickó feltűnően eltért a szokásostól. Itt volt például a munkája. A többi igazgató meg minden rendű-rangú alfőnök becsülettel görnyedt íróasztala fölé, papírokért telefonált, taszigálta, púpoztta őket maga körül. Fábián Tibor kizárólag a lábát tartotta az

íróasztalán. Föltette rá mindkettőt, életveszélyesen billegett a székkal, és legfeljebb a fülét simogatta, huzigálta órákon át.

- A főnök? - kérdezték munkatársai Valikát, a titkárnőt.

- Filózik - felelte, mire mindenki nyugodtan besétált hozzá, tudták, gondolatait nem lehet összekeverni.

Előfordult, hogy a vendég jelenlétében sem vette le a lábát az asztalról - állítólag ilyenkor a beszélgetés ellenére tovább futtatta saját programját -, amin sokan megütköztek.

- Hol tartana a bizonylatolás, ha mindenki fejből dolgozna!? - háborogtak az aktakukacok.

- Mi ez a vadnyugati stílus!? - bélyegezték meg, akik megingathatatlanul változó nézeteikből éltek.

Ennek ellenére a Művek öt vezérigazgató-helyettese - igazgatója - között a legfiatalabb, Fábián Tibor volt a legtehetségesebb és legsikeresebb, egymagában is több emberrel felért, ezért lett a vezér jobbkeze. Róla már kezdő mérnök-közgazdász korában azt írták főnökei: „Fáradtságot nem ismer, szorgalmas, jó képességű. Jellemző rá az őszinte, korrekt magatartás, az egyenes jellem. Vezetőivel jó a kapcsolata, magatartása esetenként más önértékét sérti. Magasabb és önállóbb beosztásra is alkalmas.”

Fábiánnal új értelmiségi generáció került a vezetésbe: megjelentek a tiszták, akiknek nem volt titkolni- vagy szégyellnivalójuk. Nekik 1945 gyermeki kaland volt, a sötét évek kamasz-szerelmektől színesek, és még 1956 sem megmérést, csupán hatalmas szuggesztió, hogy mindenkinek minden körülmények között igazat kell mondania. Többségük szülei munkások, kétkezi dolgozók - akárcsak Fábián szülei -, de ők maguk kizsákmányolót csak a Ludas Matyiban láttak, nekik az új társadalom oly természetes közegük volt, mint a levegő. Nem ismerték a „fényes szeleket”, őket a rendszer csak elindította, de nem röpítette föl egyből a csúcsra, nekik kellett - kellett volna - minden lépcsőt megmászniuk. Ugyanakkor ez volt az első elkényeztetett nemzedék, amelyik készen kapott mindent, nem tanult meg küzdeni, és elérhető célok és lehetőségek híján - hisz még csak ötvenesek irányították őket! - befelé fordult, álságokat kergetett, könnyen meghasonlott. Fábián ebben is eltért társaitól. Ő megmászta a lépcsőket, rátermettsége emelte egyre följebb. Megjelenése a vezetésben ablaknyitással ért fel; naiv hite, tisztasága merőben új volt. Tehetség, fölkészültség, jó munka, igazság - ezek voltak az istenei. Vallotta: bármilyen kiváltság csak ezekből fakadhat. Mint valami mesehős, hitte, hogy érvekkel a hétfejű sárkányt is legyőzheti. Taktikázáshoz nem volt érzéke, és az élet sem tudta megtanítani rá.

- Elszánt, mert tud, és bátor, mert becsületes - mondták róla hívei.

Nem félt a tehetséges beosztottaktól, sőt kizárólag okos emberekkel vette magát körül. Nemcsak dolgozni hagyta őket, hanem állandóan feljebb rakta a mércét - nála fejlődni kellett! Igaz, hogy hirtelen volt, hogy rendszerint az első benyomás hatására cselekedett, de a beruházásoknál talán épp erre volt szükség. Hevességét nem kísérték kudarcok, mert nyomban a dolgok mélyére látott, pillanatok alatt ráérezett a teendőkre, és akkor gőzerővel belevágott: szándék és tett egyszerre villant. Baja többnyire abból adódott, hogy nem volt tekintettel az emberek érzékenységére. Szent szörnyetegnek mondhatnánk, ha nem lett volna fantasztikus érzéke a lelkesítéshez, ha nem tudta volna még a teljesíthetetlen célok mellé is felsorakoztatni az embereket, és nem ideig-óráig, hanem akár évekig képes volt fenntartani ezt az állapotot.

Szerette, ha az övé az utolsó szó, minden évrre volt ellenérve, közgazdász alapképzettsége ellenére is érdemben hozzá tudott szólni akár a porkohászathoz, akár a D-gyártáshoz; megtanulta őket, sőt nyomon kísérte fejlődésüket. A vitákban könyörtelen volt, de azt is

elviselte, ha vele szemben könyörtelenek - csak a mellébeszélést nem tűrte. Bármilyen éles volt a szóváltás, bárki győzte meg - de érvekkel! -, nemhogy bosszútól, még ferde pillantásoktól sem kellett tartania. A közös munkában, vállt vállnak vetve ezek tiszteletre méltó tulajdonságok, ám távolról már nem biztos, hogy azok. Néhányan azon kéjelegtek, hogy mit nem tud, ahelyett, hogy egyedülálló képességeire figyeltek volna, ezért kinevezése nehezen ment, és csak akkor egyeztek bele, amikor Kováts-Buna Géza vezérigazgató hajlandó volt egy olyan fickót elfogadni termelési igazgatónak, akit korábban még a gyárvezetői posztról is le akart váltani. Jellemző az alkura, hogy ennek ellenére alig került bíráló Fábían kinevezés előtti utolsó minősítésébe: „...új szemléletet vitt a beruházási munkába... azóta szervezettebb, tervszerűbb, jó a kapcsolat a kivitelezőkkel, a beruházások költségelőirányzaton belül... Jellemző tulajdonsága a szívósság, rámenősség... alkalmanként nem megfelelő hangnemet használ, különösen az utóbbi évben volt tapasztalható, hogy magatartása sértő, ami feleslegesen növelte az esetenként éles ütközések számát... Magasabb beosztásra alkalmas, ha maradéktalanul eleget tesz az alábbi követelményeknek: 1. magatartási hibáival szakít, 2. politikai aktivitása nő, 3. a marxizmus-leninizmus esti egyetem szakosítóját folytatja, 4. tárgyalóképes lesz német vagy angol nyelven.”

A tehetséggel szembeni fenntartás beszivárgott az igazgatói kinevezésbe is: „A vezetői hármaskör követelménynek általában megfelel, de szerényebb magatartásra, mértéktartásra és higgadságra kell törekednie.” Biztatták a tigrist, hogy viseljen egyszínű bundát, legföljebb fölmutatja a személyi igazolványát, hogy ő azért tigris!

Míndez rég volt, s pillanatnyilag Fábían épp „filózott”. A G-gyárban a napi termelés 50 ezer dollárt fog érni. Ha hamarabb készülnek el, ennyit nyernek naponta, ha később, ennyit vesztenek. Legalább ötven vállalat dolgozott nekik, s a nagyobbakból is tíz. Sorra vette, hol a legkényesebb a helyzet, hány embernek, brigádnak mennyi munkája van még ott, s úgy számította, hogy kétmillió forint - akkor még 170 ezer dollár - prémiummal nemhogy határidőre, de jóval hamarabb be lehetne fejezni az építkezést. De 1977-ben még nem volt arra példa, hogy más vállalatnak beralapot engednek át, nem jutalmazhatták őket, nem volt szabad.

És ha csak akkor jutalmazzuk a brigádokat, ha idő előtt elkészül a gyár? - gondolta Fábían. Csakhogy a határidő meg az avatás gyanús! Amikor átvágják a szalagot, és hazamennek a vendégek, előbújnak a premizált építők befejezni a munkát!... Miért ne lehetne a termeléssel mérni a határidőt? Úgy tűzzük ki a jutalmat, ha negyedévvél a határidő - vagyis 1978. december 31. előtt - elkészül a gyár, és az eredeti határidőig 1500 darab G-t gyártanak, akkor megkapják a jutalmat. És ha elkészül, de a mieink vagy a berendezés hibájából nem tudnak termelni? Akkor a bank könyörtelenül levonja a Művek részesedési alapjából a pénzt, ennyivel kevesebb jut majd nekünk, és szétszednek bennünket a dolgozók. Ha viszont sikerül, több jut nekik is. Valamit valamiért!

Fábiónak izzadt a tenyere. Most ez sem zavarta. Bárcsak három óra lenne már, hogy indulhatna a vezérhez, megosztani vele, amit kigondolt. Hetente kétszer-háromszor összeültek kettesben. Fábión beosztásának is szerepe volt abban, hogy már főosztályvezetőként megnyílt előtte a legfontosabb ajtó, Kováts-Buna Géza - röviden csak Kábégé - vezérigazgatói ajtaja. Mivel a beruházás irányítójaként százmilliók mentek át a kezén, napi kapcsolatban kellett lennie a főnökkel. A megtiszteltetéstől nem esett hanyatt, születésétől fogva érzéketlen volt a rangok iránt, neki a munka minősítette az embereket. Életében meghatározó szerepe volt annak, hogy sosem vesztegette az időt a diplomáciára, hogy nyomban rátért a tárgyra, hogy mindenkivel ugyanolyan őszintén és szókimondóan tárgyalt - magával a vezérrel is. Ezzel kitűnt társai közül, mert az évek múlásával egyre kevésbé volt ildomos Kábégével vitázni. A

vezér, talán a meglepetéstől, talán azért, mert Fábián ontotta a jobbnál jobb ötleteket, csöndes elégedettséggel szemlélte őt; kedvére való volt ez a lobogás, hajdani önmagát látta az ifjában. Feladatokat adott neki, véleményt cserélt vele, egyre többször hívta magához. Délutánoként pedig, amikor elcsendesedtek az irodák, amikor mindenki elrohant már haza, ők ketten neki-láttak a munkának. Beszélhettek az építkezésről, a gyárról, a technológiáról, észre sem vették az idő múlását. Kábégének évek óta nem volt ehhez fogható kapcsolata. Amikor jóval több mint egy évtizeddel ezelőtt kinevezték a még csak formálódó Művek élére, amikor hetente még a maga vezette Volgával járt le Pestről három társával együtt, amikor még agglegény volt, és amikor esténként ők négyen szekszárdi fröccsök mellett váltották a világot, akkor volt utoljára hasonló őszinte beszélgetésben része. (Egyébként a bor árát hazafelé menet a jég-szekrényre kellett tenni, és a titkár nő két nap múlva mindenkinek megküldte a számlát.)

Milyen kócos gondolataik voltak! Eltűntek ezek is, eltűntek a vezér társai is. Az utolsót 1975-ben engedte el, amikor biztos volt benne, ősztől úgysem dolgozhatnak már együtt, mivel őt elviszik miniszterhelyettesnek Pestre. Utolsó barátjában önmagát is búcsúztatta - kézfogás, ölelés, fényképalbum, vésett cigarettatárca -, még pezsgőt is bontatott, pedig utálta.

És bár késett, egyre késett a kinevezés, senki nem vonta vissza a Kábégé kiemelésére tett ígéretet. Csak az örökös várakozás ne lett volna! Kováts-Buna számot vetett: ha a csúcsra akar jutni, szerzetesként kell élnie.

- Nem sétálhatunk együtt, mert rögtön azt mondanák, most veled vagyok jóban! - közölte munkatársaival. És egyszer csak megismerte Fábiánt. Őt nem utasította vissza. Magányos évei előtt sem érezte magát senkivel olyan felszabadultnak, mint vele. Bármiről beszéltek, hátsó szándék nélkül mondhatták, ami eszükbe jutott. Szinte mámorosak voltak ezek a munkával töltött órák: annyira magától értetődő volt minden szó, minden mozdulat, hogy nem is kellett megfejteni örömeiket. Azonosan szemléltek a világot, és kész! Négyszemközt kiléptek szerepeikből, és az egyik nem játszotta meg a komor főnököt, a másik nem feszengett, hogy neki most egyetértő beosztottnak kellene lennie, a tíz év korkülönbséggel sem törődtek soha. A merev, a zárkózott Kováts-Buna Géza negyven éven felül találkozott először ilyen fergeteges emberi kapcsolattal. Fábiánt nemhogy három, de két lépésnél is közelebb engedte magához: együtt szárnyaltak. Önmagukkal nem törődve, mint valami szentséget szolgálták a Műveket. Persze föltűnt mindenkinek, hogy a magányos albatrosznak társa akadt, s kezdték rajtuk köszörülni a nyelvüket.

- Megérik a pénzüket, én vakarom a te hátadat, te vakarod az én hátamat! - Ám hiába figyelték őket árgus szemekkel, semmi sem mutatott kapcsolatuk elvtelenségére. - Kábégé csak Fábián ötleteiből él! - szólt a másik vád, a harmadik meg: - Mondhatsz a vezérnek bármit, neki csak a saját elképzelése jó! - Akkor, hogy fogadja el Fábián ötleteit? - Erre is megvolt a kádencia: - Kitaláltatja vele!

Odajutottak hát, ahová a szamaras ember és a fia: ha az egyikük ült a szamaron, ha a másik, ha mindketten, megszólták őket; amikor meg vitték a szamarat, nevettek rajtuk. Ők ketten okosabbak voltak, tudták, mit kell tenni, és füttyültek a fecsegőkre. Megengedhették maguknak. Kettősük kimagaslott a környezetéből.

Fábiánnak sem említette soha a főnök, hogy ki lesz az utódja, csak lépten-nyomon dicsérte őt. Az együtt töltött megszámlálhatatlanul sok óra alapján maga a beruházási igazgató is úgy érezte, fölösleges erről beszélni. Hagyják dolgozni és kész.

Már csak öt perc volt háromig, amikor bejött Valika egy frissen érkezett, bélyegtelen borítékkal. Fábián föltépte, és nyomban megállt a hintázás, megmerevedett a lába az asztalon. Aztán, mint akit illetlenségen kaptak, nesztelenül fölült, és megmutatta a titkárónak a kartonkártya fejfatömör szövegét;

ifj. Kováts-Buna Géza:

élt 9 évet

Búcsúztatás szombaton 15 órakor.

- Szegény anyja! - kapta Valika a szája elé a kezét. - Miért az ismeretlen asszonyt és nem a vezért sajnálja? - gondolta Fábián, de nem szólt semmit.

- Hová sietnek? - folytatta kisvártatva a titkáró. - Még ki sem hült szegény! - Az igazgató hallgatott. Valika kiment.

Fábián Tibor még tapasztalatlan volt a halálban. Először a saját fiai jutottak eszébe. Vajon hol vannak, mit csinálnak? Kérdőjeleken ugrálva gondolatai eljutottak a kis halott apjához, Kováts-Buna Géza vezérigazgatóhoz.

Fantasztikus önuralma van, állapította meg róla. Két éve halt meg az apja, nyomban utána az édesanyja, majd a testvére. Mindhármójukkal a vezetői betegségnek tartott infarktus végzett, ő mégis rezzenetlen maradt, titkolni tudta a fájdalmat és a riadalmat. Most sem erre a búcsúra számított! - jutott eszébe Fábiánnak az öröklakás, amelyet a vezér nagy csöndben, már 1972-ben elkezdett építeni Budán. - Három év óta odaköltözhetne, de a miniszterhelyetteség sehol, egyelőre nem viszik. Ez a ripsz-ropsz temetés is! Képtelen az érzelmekkel bármit kezdeni. A szeretet, a ragaszkodás legkisebb jele is zavarba ejti, titkolja, menekül előle.

Nem látták, hogy akár csak megölelte volna a feleségét, de még szovjet vendégeit sem. Az érzelmek illetlen dolgok. Fábián a közöttük lévő kapcsolat félszégeiből is tudta, mennyire védtelen a vezér, különösen a pozitív érzelmekkel szemben: tiszteljék, vagy akár féljék is, csak ne szeressék, mert a szeretet elszántabb a gyűlöletnél. A Művek fürge technológiájában, a vezetői világban nem emóciókra, hanem rációra, gyors és határozott döntésekre volt szükség. Csak akkor nyugodott meg, amikor már nem szerették, amikor közömbös vagy szikrázó pillantások fogták körül. - Engem sem szeret? - jutott el Fábián Tibor a kérdések kérdéséhez. - És a feleségét, Íriszt? Vagy a gyerekeit? - Kábégé elég későn nősült ahhoz, hogy ne a bizonytalan érzelem, hanem a megfontoltság irányítsa családi kapcsolatait. Gyerekeit soha nem vitte a játszótérre, nem látták, hogy akár csak kézen fogta volna valamelyiket. Barátai nincsenek. Mindenkit csak használ, a feleségét, a portást, a sofőrt, igazgatóit, a megyei első titkárt: minden csavart a maga helyén. Elkeseredhetett volna Fábián ezen a következtetésen, de számára is fontosabbak voltak a Művek töretlen sikerei, mint a csókok. Cuppanjanak azok másutt!

Számított rá, hogy nem lesznek sokan a temetésen, de hogy a vezér csak ilyen szűk kört értesít, nem gondolta volna. Amikor a kicsiny koporsón megdöndültek a göröngyök, az ő szemét elfutotta a könny. A vezér élettelen, érzelmetlen volt, akár egy kiszáradt fa. Mintha csupán névrokona lett volna a halott.

Félelemmel nyitottak neki utat.

Ilyen csapások alatt Fábián térdre esett volna. Később föltápaszkodna, persze hogy föl, de ahhoz, hogy megint egyenesen tudjon járni, előbb össze kellett volna roppannia. Nézte szál-egyenes főnökét, és közben fölébredt benne a kétely: - Tud-e röpdülni, aki nem tud lezuhanni? - Mert közvetlen környezetének senki sem nagy ember.

A kisfiú boncolási jegyzőkönyve szerint: „A Művek által szennyezett bányatóban szerzett szepszisnek is szerepe lehetett a halálban.” Amikor Kováts-Buna Géza felesége, dr. Berki Írisz főgyógyyszerész elolvasta, csöndesen csak annyit mondott:

- Ha már Budán lagnánk, még mindig élne!

Néhány nap múlva megtörtént, amire senki sem számított: Kováts-Buna Géza vezérigazgatónak kollégái előtt eleredt a könnye. Fábián örült, hogy a vezér mégsem gépember, s a tehetetlen férfinéppel együtt nyugtatóul egy fél üveg whiskyt erőltetett bele. A könnyeknek híre futott. Egy időre jobbá váltak tőle az emberek. Jó volt, hogy jó a vezér, hogy sajnálhatták, hogy jók lehetek ők maguk is. Lélekben napokig lábujjhegyen járt a Művek.

És az ájtatosság hetében beléjük mart a megyei újság, majd az irodalmi újság egyik termékük giccses külseje miatt. A pirossal aláhúzgált glosszákat valaki kiragasztotta az ebédlő melletti faliújságra. Levakarták, de az ismeretlen tettes újból kirakta. Kuni Gyula személyzetis összes spiclije a briganti után kutatott. Az ájtatosságnak vége szakadt. Az emberek először féltek, aztán mosolyogtak, végül nevettek a hosszú orral szaglászó kopókon. Fábián figyelmeztette a vezért:

- Állítsd le Kuni besúgóit, nevetségessé tesznek!

- Nem elég ez a jött-ment firkász, még ez a hülye is!?

Semmi baj nem lett volna, ha betartják a Művek szervezési és működési szabályzatát, amely szerint: „A vezérigazgató jogosult dönteni a vállalatot érintő ismertetéseknek a sajtó, a film, a rádió és televízió, illetve az irodalom útján történő közlése, továbbá az ilyen tárgyú előadások nyilvános megtartásához való hozzájárulás kérdésében. A vállalattal és tevékenységével kapcsolatos mindennemű bel- és külföldi cikk, közlemény vagy előadás engedélyezéséről személyesen dönt.”

Kováts-Buna Géza szeretett és tudott dönteni.

1971-től kezdve fokozatosan ráébredt, hogy a Műveknél csak önmaga ismételheti, hogy nagyobb tér, tágabb határ kell neki. Ezután szállt be a budai társasház építésébe, 1974-ben már a minisztériumi titkárnők is arról beszéltek, hogy miniszterhelyettesi kinevezése hetek, hónapok kérdése. 1975-ben, a vörös vándorzászló átadását követő vacsorán maga az államtitkár jelentette be - kottyantotta el? -, hogy ősszel viszik a minisztériumba! És élete legnagyobb diadala azóta egyre inkább a sarokba szorította, mert semmi nem tud gyötrőbb lenni, mint a kútba esett remény.

- Mégsem kellesz? - olvasta ki a tekintetéből. Merre meneküljön? Előre. Ha beledöglük is, előre! Önmaga elől úgysem szökhet. Környezete, főnökei sem gondolnak bukásra, ha nem gyengül el, ha egy pillanatra sem kerül padlóra, ha még jobban dolgozik!

Az előléptetésre várók kinőtt székükben már semmivel sem törődnek. Kábégé ebben is más volt. Ő létrát támasztott az égnek. Ha eddig kiváló volt, ezután szuper-kiválónak kell lennie. Csak a siker lehet a védjegye. A diadal mindent elföd, és megőrzi a kinevezés reményét. És ebben a kinevezésben annyira biztos volt, hogy Fábiánnak épp ekkor mondta meg, amit ki-mondatlanul már tudtak:

- Mindent meg fogok tenni, hogy te kerülj a helyemre!

És a vezér tekintélye, kapcsolatai ismeretében mérget lehetett rá venni, ha elviszik Pestre, akkor az arra legméltóbb, FÁBIÁN TIBOR LESZ A MŰVEK VEZÉRIGAZGATÓJA.

2.

Megcsörrent a telefon a beruházási igazgató pucér íróasztalán.

- Tiborkám, tudtál kompresszor-főtengelyt szerezni? - kérdezte Palác Zsigmond negédesen.

Már ez a Tiborkám is! Fábián távolabb tartotta fülétől a nyáladzó hallgatót. A főtengelyügy egyébként is lefutott négy hónapja, és ezt a műszaki igazgató - különben a vezér első helyettese - legalább annyira tudta, mint ő. Mit akar hát Palác, hová akar kilyukadni? Fábián kedvetlen válaszai után kollégája kibökte: - Történt még valami, dumálni kéne!

Fábián gyalog vágott neki a két irodaház közötti másfél kilométeres útnak. Kényszeredetten ment, idegenkedett Palác traccspartijaitól, nem tetszett neki, hogy amint a vezér kihúzta a lábát, kitört a vakáció. Sokan várták, hogy Kábégé külföldre menjen, mert a nagyvonalú Paláccal pillanatok alatt el lehetett intézni mindent, vele fecsegni is lehetett, nemcsak értekezni. Fábián hajlamos volt elfeledkezni arról, hogy a többiek nincsenek kivételezett helyzetben, hogy nekik tényleg könnyebbség volt a kedves Paláccal zöld ágra vergődni.

A vezérral ellentétben Fábiánt nem idegesítette Palác humora, színészi képessége, azon sem ütközött meg, hogy első helyettes létére még vállalati ünnepeken is képes volt zongorához ülni, „klimpírozni”, vagy hogy a poén kedvéért magát a miniszterhelyettest is megfricskázta, s emiatt ugrott tízezer forint prémiuma. Nem kedélyessége vagy közvetlensége volt számára kihívás, hanem gyávasága, hogy két féldeci után megváltozott a véleménye, hogy ilyenkor bohóckodva, de vitriolos gúnnyal beverte sárral, akiket addig csak magasztalt. Idegenkedett Palác megalkuvásától, pedig tudott a C-gyár építése körüli csetepatéről. A főkönyvelő és Palác ellenezte a C építését, a vezér első nagyratörő tervét. Igaz, hogy Palác maradhatott a Műveknél - „egyszerre két helyettest nem lehet meneszteni” -, de ő járt rosszabbul. A megbocsájtásra képtelen Kábégé kihörpintette vele a keserű poharat: Palác kórházba került, majd onnan egyenesen a miniszterhelyetteshez ment bejelenteni: nem bírja tovább a vezérral. Mégis hagyta magát rábeszélni, mégis maradt!

Fábián képtelen volt megérteni, hogy lehet harc helyett meghunyászkodni. Ez nem az ő világa volt. Arra nem gondolt, hogy az első megalkuvást törvényszerűen követte a többi, hogy Palácznak kellett a két féldeci, hogy időnként felölthesse a bohócalarcot, hogy a fenéken rúgásokért számfület mutathasson a világnak, mindenekelőtt főnöküknek, Kováts-Buna Géának, amitől persze még inkább leértékelődött a szemében.

Fábián megállt. A garázsok előtt egy fiatal sofőr kártyamutatványt gyakorolt, és a kocsija tükröző üvegében figyelte a kezét. Elegánsan pörögtek ujjai között a lapok, aztán egy leesett, és amikor lehajolt, észrevette, hogy valaki nézi. Összenevettek.

Fábián Tibor nem is megvetést, szánalmat érzett az ártatlan Auguszt bohóc iránt, hisz ha tortát kapott, szegény még annak sem örülhetett. 1971 végén Palác Zsigmondot fölterjesztették Állami Díjra. A kitüntetés hírére a vezér úgy ugrott talpra, mint akit megcsípett a skorpió.

- Nem tűröm, hogy Palác Állami Díjat kapjon, nem tűröm! - és elrohant az Állami Díj-bizottság egyik tagjához, egy tábornok ismerősehez. Amikor Palác és két társa kitüntetését előterjesztették, az illető lakonikusan megjegyezte:

- Sok a vezető!

- Talán tényleg sok a vezető - törte meg a csöndet egy akadémikus -, de akkor kezdjük előlről a tárgyalást, hátha nem ezt, hanem egy másik előterjesztést kell törölni! - Ettől mindenki megijedt, és az újratárgyalás helyett inkább „kompromisszumot kötöttek”: Palácznak és két társának ezüst helyett csak bronz fokozatot adtak.

Egy esztendő múlva Kováts-Buna Géza javasolta Palác Zsigmond leváltását, de a minisztériumban közölték vele, hogy az állami díjas főmérnök - akkor még ez volt a titulusa - a helyén marad, hiszen Kábégé mellett ő az egyetlen, aki képes átlátni a vállalat működését, egy ilyen fontos céget pedig nem hagyhatnak tartalék káder nélkül. A kegyetlen ítéletet később egy málészájú minisztériumi hivatalnok egyenesen groteszkké tette, amikor épp Palácot kereste fel, hogy segítsen megindokolni Kováts-Buna Géza felterjesztését az Állami Díjra. És Auguszt ezt is megtette: hibátlan indoklást diktált nemszeretem főnöke kitüntetéséhez.

Fábián Tibor megkoppantotta öklével a párnázott ajtó keretét. Palác Zsigmond felpattant íróasztalától. Hosszan paskolta igazgatótársa ingujjas karját, és bár tényleg a kompresszor-főtengelyről kezdett beszélni, valójában főnöküket simfelte. A Művek a szomszédvártól kapta kölcsön ezt az életbevágó alkatrészt, Kábégé egy másik fontos anyagot mégis négyszeres áron számláztatott nekik. Palác csak az első kortyot itta a közben felbontatott borból, de már ömlöttek belőle a fullánkos példák. A B alapanyagából egyszerre volt hiány három testvér-vállalatnál: amelyik cég csak „futott még”, és más megyében székel, annak a vezér 3200 forintért adta tonnáját, a megyebeli versenytársnak pedig 3800 forintért.

- EZ A KICSI NAGY EMBER előszeretettel tart be versenytársainak - mondta Palác a vezérről, majd hozzátette: - Meg saját társainak is! - Szeme sarkából figyelte Fábián reagálását, de a beruházási igazgató még csak nem is bólintott. Drasztikusabb példát szedett hát elő: - Ez a f... az iparágban sehol nem nyugszik, amíg valami hibát nem talál. K-ban - ez a szomszédvár - együtt voltunk a kitüntetési ünnepségen, és Gézuka - a vezér - képes volt a büfében a magát rendkívül jól érző Virágosnak - ő a miniszterhelyettes - odasúgni: „Koszos ez a pohár, biztos leköpte valaki!” - Ránézett Fábián arcára, s gyorsan hozzátette: - A saját fülemmel hallottam, Tiborkám!

- Fantasztikus - mondta minden meggyőződés nélkül Fábián. - Ahogy utánzod, egész hiteles.

- Bohóc vagyok, ilyenek a génjeim - mondta Palác szánivaló őszinteséggel. Vendége nem mosolygott. Izzadságszagú lett volna a produkció? Nem ez volt a baj. A tréfa a nagy lelkek fűszere, az okosság egyik fajtája. Mégis, egy bolha lóbálta Fábián előtt szűrő-szívó csövecskéjét, mintha elefánt lenne. Ezt nem értette, ezen az átváltozáson gondolkodott. Nevető siralomház - jutott eszébe a suta minősítés. Sajnálta Palácot. Tudta, amint a főnök hazatér, csokorba gyűjti szegény Auguszt intézkedéseit, és ismét bebizonyítja, hogy távollétében kizárólag hülyeségeket csinált. Ennek ellenére - a vezér szigorát kerülendő - mind több és több ügyet raknak el Kábégé külföldi útja idejére, és egyre nagyobb a vérfürdő, amikor visszajön. A nyomorult Auguszt megint szédelegni fog, és jön érte a mentő. Egy heti uralkodás, két heti táppénz. Fábián, mintha megérezte volna a reá váró szerencsétlenséget, igaz szívből szánta társát.

Különös, hogy a vezérigazgató többször kerékbe tört első helyettese ekkor egy pillanatig sem volt tétova. Azt már nem engedhette meg magának. Bátorrá tette a szükség, de nem tudta, hogy kezdje el. Mélységesen irigyelte Fábiánt még azért is, hogy ingujjban mert járni, őt meg dunsztolta a zakó. Felkapta a poharat, fenéig ürítette, aztán felugrott; tér kellett neki, ahol mozogni tud: következzen a nagy attrakció!

- A „vezérigazgató elvtárs” - a Bohóc mindig így emlegette a háta mögött a főnököt, ha ült, még fel is ugrott, kihúzta magát, sőt tisztelete jeléül a nyakkendőjét is megigazította -, szóval a „vezérigazgató elvtárs” sokadszor is kiment a trambulín végére, hatalmasat dobbantott, és most, most is éppen fenn van a levegőben - szavai mögül csak az egyre gyorsuló dobpergés hiányzott -, száll, száll Kováts-Buna Géza, és ezredszer is azt hiszi, hogy nem, ezúttal biztos, hogy nem esik vissza a deszkára, ahogy ez már nála szokás!

Palác tudott valamit! Fábián figyelt. Auguszt kivárt, aztán csettintett egyet és bejelentette: - Rác Victor lesz a miniszterhelyettes! - Puff neki. Ebbe a hírbe Palác is bele fog halni, mégis kéjjel folytatta: - Rác Viktort ültetik a félbárony székre, amelyre a „vezérigazgató elvtárs” két éve - száz éve? - ácsingózik. Azt a Rác Viktort, akit a vezér nem volt hajlandó fogadni a BNV-n, aki elől letagadtatta magát, mert „csak egy kis kóceráj igazgatója”! Rendre rosszul becsüli föl, kiből lehet nagy ember. A korróziós szimpózium alatt nem fogadta Aptin Jóskát, mert csak főosztályvezető a belkerben, amikor miniszterhelyettes lett az is, a főnök csak szívta a fogát. És emlékszel, amikor Bori Sándorral összehajtott, milyen diadalittasan dicsekedett, hogy beverte a betonba? Azt hiszed, az újdonsült miniszternek nem súgták be nyomban tízen, hogy Kábégé miként pocskondiázta!? - Palác zavarba jött, hogy elszólta magát, gyorsan hozzátette hát: - Ettől a Boritól várta ez a f..., hogy maga mellé veszi helyettesnek?

- Ha egy Kábégé formátumú ember hátat akar fordítani sikerei helyszínének - mondta szokatlanul lassan Fábián -, talán figyelni kellene rá, segíteni neki. Vagy elég, ha zsákszám termeli a forintot, a dollárt, s legföljebb saját halottunk lesz?

- Nem kell senkinek! Ahogy a minisztériumban, ugyanúgy másutt is tudják, hogy nem valami kíméletes főnök, és megmozgatják ellene azt a kövecskét, amit képesek megmozgatni. Csak mi vagyunk ilyen tehetetlenek! Még ki is tesszük az alfelünket az ablakba, hogy a „vezérigazgató elvtárs” kényelmesen belerakhassa a lóf...t!

Fábián nem vett róla tudomást, hogy táncra kéri. Témát váltott. Megérdeklődte társától, hogy az irányítása alá tartozó karbantartók - több száz volt belőlük a Műveknél - miben tudnák segíteni a G-gyár építését. De szavait Palác is elengedte a füle mellett.

- Tudod, mi lesz itt, amikor kihirdetik Rác kinevezését? Véres pofával fog köztünk járni! És a minisztérium sem lesz a régi! Bori és Rác nem felejtik, hogy nem ismerte föl bennük az áruhás királyt, hogy nem mai rangjuknak megfelelően kezelte őket. Ennek is mi isszuk meg a levét!

- Figyelmeztethetnéd őket, hogy elég nevetséges az a minisztérium, amelyik nem kedveli a legjobb vállalatát!

Bár a sok tiprásban Palác igen érzékennyé vált, és valóban előszeretettel sündörgött a minisztériumban, most nem vette tudomásul a sértést. Nagyobb volt a tét, és sikerre csak akkor számíthattak, ha MEGNYERIK ÜGYÜKNEK FÁBIÁNT.

- Még inkább fogja éreztetni a hatalmát. Eddig is beleszólt minden apja f...-ba, de ivarérett vezetők kötelesek eltűri, hogy mindennap visszakéri tőlük még az aprópénzt is? Most csak a C-gyárban mondja meg, hová állítsák a gépeket, holnap már a beruházási igazgatóságról is úgy fog feljönni: „Még szerencse, hogy lementem, megint baromságot akartak csinálni!” Félrelök bennünket a munkától, aztán meg leb... „Ezt is nekem kell csinálni?”

- Ilyen pitiánert javasoltál Állami Díjra?

- A dicsőségért, és nem azért a módért, ahogy szerezte! Az eredményekért öt Állami Díjat is megérdemel, csak ne a mi vérünkkel fizetne érte. Ha tűrjük...

Fábián unta a szalmacséplést, felállt: - Mibe szállnak be akkor a karbantartók?

- Tibor! - kapott utána Palác. - Ha nem fogunk össze, ha némán eltűrünk mindent, itt...

- Nem kell ahhoz összeesküvés, hogy ki-ki megvédje az igazát!

- Nem összeesküvés, Tiborkám!

- Akkor „összefogás” - vágott a szavába másodszor is Fábián. - Összefogás, hogy valaki más legyen a vezérigazgató? - Kimondta. Pedig talán nem is volt igaza. Palác lassacskán beletörődött, hogy annyi ígéretés ellenére örökös második marad, de a megalázást egyre nehezebben tűrte, félt, hogy egyszer ott marad a betegágyon. - Mit vállaltok akkor a G-gyári építkezésén? - kérdezte harmadszor a beruházási igazgató.

- Válasszátok ki nekünk a legjobb munkákat, aztán...

- Ember! - kapott Fábián a fejéhez. - A legjobbat a külső cégek is megcsinálják, nekünk épp a legrosszabbat kell vállalni!

Még ebben sem tudtak megegyezni. Ennek ellenére egyikük sem sejtette, hogy ezzel a beszélgetéssel véget ért közöttük minden értelmes kapcsolat.

3.

A párt vállalati végrehajtó bizottsága a beruházási igazgatóságon ült össze, hogy megvitassa a G-gyár építésének állását. Szokás szerint az asztal végén volt a meghívottak helye, a csoportja élén bevonuló Fábián Tibor mégis följebb ült, a vébé-tagok közé. Jelentősége nincs az ilyeneknek, Kuni Gyula, a személyzeti főosztály rőt hajú főnöke - becenevén Gyufa - mégis megjegyezte: számára a legkisebb információ is jelentőséggel bírt, eszerint gyűjtötte és gyűjtette őket nagy gonddal kiépített hálózatával. Anyagi, technológiai, termelési ügyekbe Kovács-Buna Géza nemigen engedett senkit beleszólni. Más viszont nem érdekelte. Így válhatott Kuni Gyufa viszonylag kis beosztása ellenére is a hatalom szürke - egyesek szerint pizokszürke - eminenciásává.

A végrehajtó bizottság egyelőre Kovács-Buna Géza vezérigazgatót, a párt megyei végrehajtó bizottságának tagját várta. Közben jópofáskodtak. Akik itt ültek, mind ismerték Kunit, akár a rossz pénzt. Többségük azzal védte, hogy „valamikor emberségesen, sőt politikusán dolgozott”. A fiatalabbak szerint csak azok elnézőek vele szemben, akik félnek, hogy valaki megkérdezi, MIÉRT TŰRTÉK EZT A GNÓMOT ENNYI IDEIG MAGUK KÖZÖTT.

Gyufa szenvedélyes ember: a hatalom és az alkohol rabja. Az első szenvedélye az erősebb, de kiélni igazán mégsem tudja, mert bele fog fulladni a második szenvedélyébe. A hatalomért ő bárkit hajlandó szolgálni, bármit hajlandó megtenni. Erkölcsei skrupulusok sosem zavarták, lelkiismeret híján nem is zavarhatták. Főszereplővé azért válik, mert a rossz tulajdonságok - jellemtelenség, erkölcstelenség, cselszövés - óriása. A vezetők eszközévé tette magát, és a maga eszközévé tette a vezetést. Így érte el céljait.

Büszke volt rá, hogy „echt angyalföldi gyerek”, hogy először a ring körül helyet foglaló angyalföldiek nevezték Gyufának. Orra oly mélyen ül az arcában, mintha egy óriás verte volna bele, ám ekkora ütést nemhogy ép ésszel, de élve sem lehetett volna átvészelni, Gyufa viszont mindig is úgy élt, mint hal a vízben, az élet császáráként, mindenféle gátlás nélkül. Rokonsága már a Horthy-korszakban a baloldalon állt, ezen a jogon sajátította ki első pillanattól kezdve a szocializmust. Felesége, a félig-meddig írástudatlan „volt belügyes” is hozzájárult nimbuszához. Gyufa lépten-nyomon emlegette „eszhas” - Szocialista Hazáért Érdemrenddel kitüntetett - őseit és BM-es kapcsolatait, hogy kivághassa az adut:

- Fogalmad sincs, hogy az én kezem milyen messze elér! - És a legtöbbször valóban elért; ütéssel és simogatással, megfélemlítéssel és mindenféle előnnyel közel két évtizeden át tartotta sakkban környezetét. Félték, sőt néhányan tisztelték.

A szocializmusnak ez a lezüllött rokona akkor került a Művekhez, amikor még csak földbe vert karókat jelölt ez a név, és a tocsogók között bíbic kiabált. Hosszú időn át az első jogán is maga volt a párt- és a szakszervezet. Ő vette fel a munkásokat és mérnököket, ő mérte ki a minősítéseket, adta át a kinevezéseket, döntő szava volt a fizetések, prémiumok megállapításában, sőt a lakások elosztásában, de még a házmesterek kinevezésében is. A Művek minden valamirevaló embere - a vezért és csupán egy-két helyettesét kivéve - rajta keresztül érvényesült, és csak az ő beleegyezésével érvényesülhetett.

Az ivás mellett a káromkodásban is a tekintélyes hazai átlag fölé emelkedett. Szülei, mint az öntudatos proletárok többsége, szemérmesek, uram bocsá' prüdek voltak, fiuk viszont kifejezetten mocskos szájú, neki a közösülésre buzdítás csupán kötőszó, amit egyforma biztonsággal használt tegezve és magázva, az aktus alanyainak - például: „a k... anyád” - megnevezésével vagy anélkül; a női munkavállalókat többnyire csak „szopós k...”-ként emlegette. Szerinte így beszél egy osztályharcos proli. Egyszer valaki figyelmeztette, hogy elrontott valamit, nyugtalanok az emberek. Gyufa végigmérte:

- Háborogtok? Mind az ötezer ember kinyalhatja a seggem, ellenem ti nem tehettek semmit!

A hatalom egyik legnagyobb részvényese másfél évtizeden át volt tagja a párt vállalati vagy városi végrehajtó bizottságának. Dr. Vida István, a városi pártbizottság titkára ivócimborája volt, Maros Mihály, a Művek pártbizottságának titkára a szülőtte; ő javasolta erre a posztra, mert tisztában volt vele, mindent elérhet, ha a párttitkár az ő embere. S nehogy Maros elbizsákosodjon, gátlástalanul éreztette vele, hogy hatalmát az ő bűvészkedéseinek köszönheti, viselkedjék hát jól, különben eltünteti!

Embereit Gyufa nemcsak párttitkári, hanem vezérigazgató-helyettesi székhez is juttatta, aztán felhasználta őket Kováts-Buna Géza ellen is; besúgóit szaglászta utána, próbálta bekeríteni, éreztetni a vezérrel, hogy ő is a porondon van. Ha hatalmi körzetük összeért, pattogott a szikra. A vezérnek kedve telt ezekben az acsarkodásokban a látványos bizonyosság miatt, hogy ő ellenzi Kuni magatartását, ha értesül valamiről, keményen odavág! Úgy tett, mintha gáncsolná, hogy a nagy alkalmakkor bátran használhassa.

- Te is csak egy embertől tartasz! - mondta egyszer dr. Vida István, a városi pártbizottság titkára Kábégének. A vezér nem is válaszolt a vádra. Ő és Kuni? Tartotta, mert szüksége volt olyan emberre, aki sokkal kisebb nála. Tudta Kuniról, hogy borítékokban gyűjtögeti és hurcolja a lakása meg az irodája között a másokra, főként reá „terhelő” káderügyek papírjait. Nem félt tőlük. FÖLÖTTE ÁLLT A BŰNNEK. Ezt minden kétséget kizáróan bizonyította is, amikor javasolta Kuni Gyula leváltását. Ám a párttitkárok - dr. Vida és Maros - nem egyeztek bele. Éppoly keményen védték, ahogy azt a vezér elvárta tőlük. Ettől fogva Gyufa disznóságai már nem Kováts-Buna Gézát, hanem a helybéli pártot terhelték. Ő volt a hatalom rosszabbik arca.

N. közel húsz éve volt főosztályvezető, amikor egy értekezleten hallja ám, hogy ugyanerre a posztra kineveztek még valakit; magyarán, így értesült róla, hogy menesztették. O. 1956-ban, még egyetemistaként elkövetett valamit - nem főbenjáró vétket, hisz diplomát is szerezhetett; ám az öntudatos Kuni nem alkudott: ahol tudta, tiporta, még szocialista országokba sem engedte az üzemmérnököt. („Az anyja p...t, amíg én itt leszek, addig nem megy külföldre!”) P. a Szovjetunióban szerzett diplomát és feleséget, de a hölgy több alkalommal és látványosan megcsalta, Kuni mégsem engedte P-t válni, mert „egy szovjet nőt nem szabad elhagyni”. Miután megfenyegette a mérnököt, az lefasisztázta Kunit, és tilalma ellenére beadta a válópert. Hiába dolgozott ezután nyakhajlásig, éveken át egyetlen fillér béremelést és jutalmat sem kapott.

És mindezt röhögés, sőt üvöltés nélkül tűrte mindenki, mert Kuni fennen lobogtatta elkötelezettségét, s közben a vörös zászló nyelével fejbe verte a neki nem tetszőket. Elkötelezett? Maros szerint az, „mert megszámlálhatatlanul sok munkáskádert emelt vezető állásba”. Elkötelezett továbbá azért is, mert a helyi pártvezetés örökös tagja, és elkötelezett, mert annak született, és mert senki sem tud olyan mesterien hivatkozni, mint ő. Ha valaki felelősségre vonta, hogy miért nem intézte már el ezt vagy azt, Gyufa nem élhetetlenkedett a mentegetőzéssel, mint bárki más, hanem úgy válaszolt, hogy a kérdező szégyellje magát: - Ne vacakoljon, kollégám, a központi bizottságnak csinálunk egy anyagot, nem érünk rá ilyesmivel kínlódni!

Fennen hirdette nagy proletár öntudatát: - Angyalföldi gyerek vagyok, nem csinálok sarzsit (sic!) az íróasztalomból!

- Sok furfangjával talán tűrhető anyagbeszerző lehetett volna - ameddig több-kevesebb korrupció társul ehhez a szakmához -, de embereket rábízni: jaj! - mondta róla Zékány Sándor gyárvezető. - Kéjeleg, ha kinyír valakit, s képtelen elviselni, hogy önkényeskedése elől elmeneküljön: nem utánarúg, hanem utánaló!

C-nét például csak azért vették fel a debreceni egyetemre dolgozni, mert volt humora a személyzetisnek: - Kíváncsivá tesz, én még nem láttam ennyire lepocskondiázott embert szabadlábban!

R-ről az a vélemény érkezett új vállalatához: „szakmailag és emberileg alkalmatlan vezető beosztásra”. Kész halotti bizonyítvány, amit képtelenség figyelmen kívül hagyni, különösen, ha egy tekintélyes szocialista vállalat bélyegzője hitelesíti. Valaki mégis szemébe merte vágni, így lett R-ből jó főmérnök.

Kuni kegyet gyakorolni nem tudott. Az állásokat, lakásokat, jutalmakat úgy osztogatta, mint a sajátját, s ha mód nyílt rá, behajtotta járandóságát. Volt, aki piás vacsorát rendezett az osztályvezetői címért, de Gyufa azt kedvelte legjobban, ha az illető informátorává szegődött, és alkalmanként fizetett egy pohárával. Az emberek többsége persze becsületes, közülük többnek a fejéhez is vágta Kuni: - Megkaptad a lakást, fogd be a pofád!

Az idegenekkel bizalmatlan volt, akkor nyugodott csak meg, ha megvesztegette az illetőt; addig három lépés távolság, aztán: keblemre, magyar. Amikor egy alkalommal Karvaly Nándor meglátogatta - vajon mit keresett nála a megyei pártbizottság első titkára? -, Kuni a konyak mellé nyomban tálalni akarta egyik gépiróját is. Mivel a megye első embere minden nőre lecsapott, és mivel a gépiró nő volt, Kuni úgy képzelte, minden együtt van a partihoz (partihoz?). A tájékozatlan asszony viszont csöppet sem érezte megisztetelve magát, egyetlen porcikája sem kívánta a köpcös nagyságot, flörtölni sem kívánt vele, nem volt hajlandó beleinni Karvaly elvtárs poharába, és a köpenyét sem vette le Kuni Gyula kérésére, pedig főnöke nem riadt volna vissza az asszony nagyobb áldozatától sem.

Egy ötezer embert foglalkoztató vállalatnál és egy húszezer lakosú szocialista városban ez az ember ítelt eleveneket és holtakat. És ő kérdezte a vébé-ülés nyitányára várva szándékoltan nagy hangon: - Mire várunk még!? - Így mondta: mire, és nem azt, hogy kire.

Maros Mihály, a Művek pártbizottságának titkára megkocogtatta az előtte álló traubisüveget, és amikor csönd lett, tőle meglepő szellemességgel nyitotta meg a vébé-ülést: - A meghívottak köszöntik a meghívottakat! - Vagyis a beruházási igazgatóságra meghívott végrehajtó bizottság üdvözli az ülésre meghívott beruházásiakat. - Egyetlen napirendi pontunk tárgyalásán szerettük volna, ha a Művek vezérigazgatója is megjelenik, nyilván „egyéb fontos teendője” megakadályozta ebben. De Fábían elvtárs eljött, és helyettesíti a párt megyei végrehajtó bizottságának tagját!

Dühítette a jelenlevőket, hogy mióta a vezér a megyei vété tagja lett, semmibe vette őket. Pedig így volt ez korábban is. A vezér vesszőparipája, állandó olvasmánya, saját kézzel javított műve volt a vállalat szervezési és működési szabályzata. Fábián előjogait megfogalmazta benne, de a KISZ-t, a szakszervezetet és a pártot meg sem említette. Ez senkinek nem szúrt szemet, csak azt érezték, hogy amennyire tudta, kiszorította őket mindenből. Néhány vété-tagnak az sem tetszett, hogy a vezér mindenhová, még a minisztériumba is legifjabb helyettesét, Fábián Tibort küldte maga helyett. Ha most nem is erről volt szó - hisz választott testület tagját nem lehetett helyettesíteni -, bántotta őket, hogy Kábégé sokadszor sem „ereszkedett le” hozzájuk. Azért mindenkit meglepett, hogy párttitkárunk ilyen cinikus oldalvágással illette a nagy Kábégét, sőt legkedvesebb helyettesét is. A szokástól eltérően dr. Vida István, a városi pártbizottság titkára közbe is szólt: - Miska! Fogalmazz másként!

Ez a picinyke közjáték is mutatta, hogy a vörös vándorzászlók jótékony leple időváltozásra sajgó hegeket, sőt nedvező sebeket takart. Messziről persze csak a siker virágai látszottak, és a Művek vezetői ügyeltek arra, hogy az illetéktelenek ne igen lássanak mást. Ha valaki kiesett a szerepből - mint most Maros -, nyomban figyelmeztették, még ha szűk családi körben hozakodott is elő olyasmivel, amiről nem illet beszélni.

Az egyetlen napirendről, a G-gyár építésének helyzetéről szóló előterjesztést Fábián Tiborék írták, a rituálé szerint nekik tehettek fel kérdéseket. Mielőtt Maros átadta volna bárkinek is a szót, maga nyitotta meg a sort: - Mi mutatja, hogy „a beruházási szabályozók elavultak”?

Milyen szörnyű lehet annak - gondolta Fábián -, aki úgy érzi, a szocializmus feszt az ő védelmére szorul. Majd az amúgy is kisebbségi érzésektől terhelt Maros Mihályt semmibe véve ő adta tovább a kérdés jogát társának, Bács Róbert termelési igazgatónak. A végrehajtó bizottság legokosabb tagjának kérdéseiben úgy lehetett bízni, mint a japán expresszekben: mindig pontosan megérkeztek. Arról érdeklődött, hogyan, miből kívánják jutalmazni a munkájukat határidő előtt elvégző idegen brigádokat, amikor más vállalatoknak nem szabad beralapot átengedni. És megkérdezte még, mi az a dinamikus programozás?

Maros - rettegve attól, hogy kicsúszik kezéből a parancsnokolás - szinte Bács szavába vágva adta meg a szót titkár társának, dr. Vida Istvánnak.

- Divat a kockázatról beszélni. Ezen a négy milliárd forintos beruházáson hogyan állnak a kockázatvállalással? - kérdezte a város vezetője.

- A beszámoló azt állítja, hogy „a beruházási igazgatóság személyi összetétele megfelelő”. De azt is írják, hogy „nem érezve a beruházás fontosságát, büntetésből helyeznek az igazgatóságra embereket”. Melyik az igaz? - kérdezte bágyadt képpel Kuni Gyula.

Fábiánt bosszantotta, hogy ez a látszólagos ellentmondás elkerülte a figyelmüket. Volt válasza, a vitákat meg egyenesen kedvelte, még ha később kellemetlensége származott is belőlük. Az efféle galibákat élvezte, sőt nyílt sisakkal vállalta mindenkivel szemben. Kivéve Kunit. Tőle sem félt - nem tartott ő nagyobbaktól sem -, pusztán önkéntelenül idegenkedett, ahogy a bőrbetegekkel szemben főbiájuk van az embereknek. Gyufa megérezhette Fábián bizonytalankodását, és félretéve a hatalommal babrálók óvatosságát, tovább feszítette a húrt: - Szeretném tudni, ki helyezett és kit helyezett büntetésből a beruházási igazgatóságra?

Ez már kihívás volt. Maros megijedt, hogy elszabadul a pokol. A vezér nyilvános tanácsosának rangjára áhítozó Kuni féltékeny volt Fábiánra, ezért szerette volna igazgatóságát alkalmatlan káderek áthelyezésével befullasztani. Sőt, a kikezdhethetlen Kábégét is azzal piszkálta - piszkálták -, hogy kedvencébe, Fábiánba csíptek. Maros az összecsapástól félve szembefordult magával Kunival, kreálójával, és kétségbeesetten közéjük vetette magát: - Nem idevaló a

kérdés, nem a beruházási igazgatóság, hanem a G-gyár építése van napirenden. Kuni elvtárs, nincs helye a tabularázásnak.

Kitört a nevetés. Maros Mihály sejtette, hogy hülyeséget mondott, mégsem a kisebbségi érzés kapta el, hanem az öröm, hogy megmentette a helyzetet. Vidáman püfölte hát a nyitóval a traubisüveget, és harmadszor kiáltotta: - Van még valakinek kérdése? - Végül jelentkező híján felkérte Fábiánt, hogy válaszoljon.

- Maros elvtárs a szabályozókról kérdezett. Hogy mennyire elavult - mit elavult: megoldatlan - a beruházás irányítása, azt az a paradoxon bizonyítja a legszemléletesebben, hogy a szocializmus leállított beruházások sorával épül. Talán az állandó növekedés mámore miatt a beruházási piac újból és újból túlhevül, és jön a menetrendszerű tűzoltás: a beruházási stop, a tilalom. - Példákat nem említett a rossz szabályozókra, úgyis szóba kerülnek, meg nem akarta a vita előtt ellőni a puskaporát.

- Az utóbbi időben sokat beszélünk a kockázatról - fordult Fábián a másik titkár, dr. Vida felé. - Tudtuk, hogy valamikor alumínium silókat kell majd építenünk, de nem volt kapacitás még a tervezésre sem, mégis megrendeltem a silókhöz az alumíniumlemezt, ami ugyan teljesen szabálytalan volt, ám mire elkészült a terv, megvolt a lemez is - igaz, egy milliméterrel vékonyabb, de még elment -, csinálhatták a silót. Ha nem sikerül, nyugodtan lecsukhattak volna, mert nem tudom megmagyarázni, hogy miért léptem szabálytalanul. De a határidőt csak így lehet tartani, nem igazodhatunk a szép, szabályos sorrendhez - ahogy Nyugaton sem úgy csinálják, hogy ez elment vadászni, ez meglőtte, ez hazavitte -, mert akkor úgy járunk, mint az áruház építői, hét év alatt hozzuk tető alá a G-gyárat!

Bár a hosszú asztal mellett ülők megszokhatták volna már a beruházási igazgató beszédét, többek fülét sértette, hogy egyes szám első személyben mert fogalmazni. Fábián erre tanította beosztottait is, és lehetőséget is adott nekik a gyakorlásra. Itt a vébé előtt fiatal főmérnökét kérte, hogy mondja el Bács Róbert termelési igazgatónak, mi a dinamikus programozás.

- A G-gyár japán technológiára épül, de a terveket egy nyugatnémet cég készíti - kezdte a főmérnök. - A két nyugati cég között vita támadt, emiatt 2-6 hónapot késtek az alapvető tervek. Nyugodtan kérhettük volna, hogy a tervbizottság tárgyalja újra a programot, adjon új határidőt, ehelyett behajtottuk magunkat és a partnereket is a munkába, felrúgtunk mindent, a beruházás végét kezdtük el építeni, a technológiától független részeket. A káoszt elneveztük dinamikus programozásnak, ami azt volt hivatva elfedni, hogy már az elején fölfordult mindenféle program. A „dinamikus programozás” újdonság a beruházási gyakorlatban, sikerült vele lépre csalni mindenkit. Képesek voltunk, vagyunk délután mást mondani, mint amiben délelőtt megegyeztünk. Sokat számít, hogy a kivitelezők műszaki gárdája mellénk állt. Miniszteri bejárás volt például a megye négy állami beruházásánál; egy ilyen bejárás mindig kölcsönös feljelentgetésekből áll, hogy az építők ezt nem, meg azt nem, meg ez a vállalat meg az a vállalat, ahelyett, hogy... Nálunk a miniszter azt hallotta, hogy az építők mindent teljesítettek, csak talán még további gépesítéssel kellene segíteni a munkájukat. Mindenkinek leesett az álla: ilyet nem pipáltak! Elment a miniszter, rohantak hozzánk az építők kérdezni, hány ember kell még: áthozták az embereiket onnan, ahol felelősségre vonták őket. A fejlesztési bankosok is mondogatják: „Ragyogó, amit csináltok!” Ócska trükkjeink is bejöttek, és természetes, hogy bejönnék, mert a beruházási előírások még ócskábbak; még az olyan demagógiával is célt érünk, hogy „Megírjuk Kádár elvtársnak, hogy ezen a kiemelt beruházáson...!” - Néhányan felnevettek. - Sosem kötbérezünk, nem engedjük, hogy odáig fajuljon a dolog, mert azzal semmire sem megyünk. Inkább átvesszük a vállalatoktól az irányítást, mi programozunk helyettük, mi szerzünk anyagot nekik, sőt szakembert is, mást nem tehetnek, kénytelenek dolgozni. Csinálunk mi is bakikat, de nem ez a meghatározó, hanem a stílus, amiről eddig

beszéltem. Ha valamire nincs terv, adunk valami papírt helyette, és dolgozniuk kell, még ha mondogatják is, hogy nem teljes a terv. Sikerült még a segéd munkásokat is fellelkesíteni. Bennünket nem az érdekelt, ki hogy csinálja, hanem az eredmény: mindenki szabad kezet kap és felelősséget, senki nem kenheti másra a mulasztást.

Egy kicsit hosszúra sikerült ugyan a válasz, de annyira lelkes volt, hogy a gyülekezet megbocsátotta. Ez is Fábián egyik érdeme volt: a maga mellé emelt három-négy fiatal mérnök mindegyike alkalmas lett volna az igazgatóság vezetésére, mégsem volt hatalmi vetélkedés, pláne fűrés, kételkedés nélkül elfogadták főnöknek a náluk alig idősebb igazgatót.

Bács másik kérdésére, amely a beruházáson dolgozó idegen brigádok jutalmazását firtatta, maga Fábián Tibor mondta el, amin annyit filózott, hogy a gyár 3-4 napi termelésének árán hónapokat nyerhetnek, ha érdeklétté teszik az embereket a gyorsabb és jobb munkában. Elmondta, hogy nem a szalagátvágással, hanem a termeléssel mérnék, mikorra készül el a gyár. Nem titkolta elképzelése kockázatát sem, hogy nemcsak nagyot nyerhetnek, hanem kétmilliót bukhatnak is, ha nem sikerül határidő előtt nem csupán felépíteni, hanem termeltetni is a gyárat.

Ezután Gyufához fordult. Másodpercekig nézett puffadt arcába, és mivel ő sem akarta a „tabulát rázni”, csupán annyit kérdezett tőle: - Esztó Sándor?

- Mi van vele? - vágta vissza Kuni hetykén.

A jelenlévők ismerték Esztót. A B-gyár hajdani technikus művezetője gátlástalan igazgatópárti volt, tagja a korábbi pártbizottságnak. Amikor ott a személyzeti munkáról tárgyaltak, Esztó Sándor felszólalt:

- Nekem a tisztaság a rögeszmém, elvtársak, olyan szép eredményeink vannak, hogy bűn elfertőzni őket. Akikben bíznak az emberek, azoknak kell a legtisztábbaknak lenniük, ők nem követhetnek el beteges dolgokat, nem élhetnek vissza óriási eredményeikkel!

Mindenki tudta, hogy Kuni Gyula személyzeti osztályvezető viselt dolgairól beszélt. Megérthette Gyufa is, mert fél év múlva közölte Esztóval, hogy áthelyezik a beruházásra. Esztó tiltakozott, hisz már tizenegy éve dolgozott a B-gyárban, jól érezte magát, a tetejében alapszervezeti párttitkár is volt. Kuni megfenyegette, mire Esztó Marosnál kért védelmet. A pártbizottság titkára azt mondta, alaptalanul vádolja bosszúállással Kuni elvtársat, a vébé tagját, jobban tenné, ha példát mutatna, lemondana, és maga kérné áthelyezését „a népgazdaság szempontjából rendkívül fontos területre”. Esztó nem akart lemondani, de Kuni és Maros addig hikalta magához, amíg aláírta saját ítéletét.

Az 1974. július 16-i taggyűlésen Maros Mihály jelentette be, hogy Esztó elvtárs kérte felmentését. Négyen tiltakoztak, hogy titkárukat elviszik: „áthelyezése káderpolitikai hiba”! Maros még egyszer szót kért, s kijelentette: „Akarata ellenére senkire nem lehet egy megbízást rákényszeríteni!” A titkos szavazáson öten mégsem fogadták el a lemondást, heten igen. A felnőtt fa átültetése a kívánt eredménnyel járt. Esztó gyökerei nehezen fogantak meg, az új környezete pártértekezleti küldötté sem választotta, kimaradt a pártbizottságból, nem volt alkalma és kedve sem többet bírálni.

Fábián Esztó említésével ugyanúgy kétfelé ütött, mint Maros a bevezetőjével. A párttitkárt nem akarta bántani, rá se pillantott, még mindig Kunival nézett farkasszemet, végül a főszemélyzetis hetyke kérdésére, hogy mi van Esztóval, feltűnően halkán azt felelte, semmi, csak épp eszébe jutott ez a név.

A hozzászólások elég érdektelenek voltak, és főként a határidővel, az idegen munkások jutalmazásával foglalkoztak. Kuni nem fért a bőrében, nagyhangú hozzászólást tartott a kádermunka fontosságáról. Általánosságokkal ködösítve beszélt a kiválasztásról, a politikai felkészültségről és - talán Esztó sorsát magyarázva - a „tervszerű átcsoportosításról”, nem utolsósorban említést tett még a vezető szerénységéről - „nem mondja: a gyáram, az igazgatóságom, a főmérnököm, mert mindez a dolgozó népé!” - s a maximalizmus káiról, a türelemről, amire nemcsak a dolgozókkal, hanem a hasonló beosztásúakkal szemben is szükség van.

Mindenki tudta, kiről beszélt. Ungvári Miklós technikus, a beruházási igazgatóság alapszervi párttitkára úgy érezte, szólnia kell.

- Ha valahol csökkentik a létszámot, általában nem a legjobbakat szokták leadni. Így hozzánk sokféle ember került, köztük bukottak, talán buktatottak is, többnyire olyanok, akik korábbi helyükön ellentétbe kerültek a környezettel. Ők tudatában vannak, mit jelent a jó együttműködés, és amikor egyenességet, becsületességet tapasztaltak, meg bizalmat kaptak, bizonyítani akartak, dolgoztak, hogy megszerezzék munkatársaik elismerését, hogy cáfolják a róluk alkotott képet. Amikor elkezdődött a G-gyár építése, meglehetősen feszült volt a hangulat, ekkor dőlt el, hogy beállunk-e a beruházások szokásos sorába; vagy sikerül ebből kitörni. Két év után úgy tűnik, sikerült, s ez többek között annak köszönhető, hogy a vezetői munkában egyre nagyobb szerepet kapott az emberi tényező. - Hirtelen meggondolta magát Ungvári, és mégiscsak kimondta Fábián nevét: - Ha munkáról van szó, Fábián Tibor majdhogynem komisz, kifacsarja az ember lelkét, mindenkire annyi terhet rak, amennyit még éppen elbír. Személyes példamutatással olyan légkört teremtett, hogy az igazgatóságról szégyen még a munkaidő végén is hazamenni. Nagyon kemény, de emberséges, s oroszlánrésze van abban, hogy itt egy kiemelt beruházás határidejének betartásáról, sőt csökkentéséről tárgyalhatunk - mondta.

A befejezés előtt még egyszer szót kapott a beruházási igazgató:

- A körülmények éppen olyanok Szombathelyen, mint Nyíregyházán, a mi új gyáraink építéséhez nincs kapacitás, itt is rossz a munkafegyelem stb. Ezt a világot egyedül mi nem válthatjuk meg, de fől szabaddíthatjuk az emberek alkotóképességét. Egy beruházásnál nem lehet előírni, hogy mit kell tenni, mert akkor az illető mindennap felad egy telexet, egy hét alatt hetet, de nem intéz el semmit. Ismerje a célt, érezze, hogy szükség van a munkájára, mert ha partnerré teszik, jó lesz a közérzete, és jól fog dolgozni!

Hiába szorított Ungvári Miklós, hogy Fábián ne szálljon vitába Kunival, főnöke képtelen volt hallgatni.

- A középszer a kicsi dolgokat kedveli. Elveti, ami különbözik tőle. Jaj annak, akinek a magatartása, gondolkodása eltér az átlagtól: sok lúd disznót győz. A tehetség egyoldalúság. Einstein nem tudott festeni, Lenin énekelni, emiatt kikezdhetők még ők is. Aki nem látja a fától az erdőt, annak a sas nem kell, mert nem tud futni, a nyúl nem kell, mert nem tud röpködni, a tyúk viszont röpködni is tud egy kicsit, meg futni is tud egy kicsit, ő hát az ideál, a mi káderünk. A versenyben persze kilométer magasan kellene röpködni, vagy villámsebességgel futni. Sebaj: SENKI SEM KÁRÁL OLYAN SZÉPEN, MINT A MI KIS TYÚKOSKÁNK! - Marost dühítették a félmosolyok, már bánta, hogy leintette Kunit. De Fábiánt nem lehetett leállítani: - Még mindig az állatoknál maradva: a kutyák kiválasztása gondosabb, mint a vezetőké. A nyáj mellé soha nem állítanak tacsót, vaddisznóra sem uszítanak selyempincsit, pedig a kutya igen tanulékony állat. Csak hát van, amit nem lehet megtanulni.

Föltűnő volt, hogy Fábián erőszakot vett magán, hogy a rá annyira jellemző egyenes beszéd helyett virágnyelven szólt, akárcsak Kuni. Persze e két virágnyelv között is épp annyi volt a különbség, mint virág és virág között.

A szavazás során a vébé javasolta, hogy a gazdasági vezetés fogadja el az építkezés gyorsítására, a munkások jutalmazására tett javaslatot.

4.

A vitát követő ebédhez bort is adtak. A kötetlen beszélgetésekből Maros Mihály jobbára ki-maradt. Kuni érezte vele, hogy orrol rá, amiért nem fojtotta Fábiánba a szót, a beruházásiak, a mérnökök társaságában pedig Maros nem érezte jól magát, meg nem is kapkodtak utána. Csöndesen kortyolgatta hát a bort, azután is, hogy lassan elszéledt a társaság. Rajta kívül már csak a három házigazda volt a teremben - Fábián, fiatal főmérnöke és az alapszervi párttitkár, Ungvári Miklós -, de Maros még mindig vedelt. Aztán minden átmenet nélkül ráüvöltött Fábiánra: - Azért hajtod csak a kétmilliós jutalmat, hogy a vezérnek meg neked tele legyen a zsebetek. A nagy kollektíva rovására csináljátok, a sápért!

A beruházási igazgató értetlenül nézett az üvöltő dervisre: hát ennyire nincs fogalma, miről beszéltek? Mélyet lélegzett, és csak annyit vetett oda az asztal túlsó végén billegő Marosnak: - Vendékként máshogy szoktak viselkedni!

A párttitkár együtt dolgozott B-gyári főművezető korában Fábiánnal, sőt tanulmányúton hat hetet töltött a kezdő mérnök-közgazdással a Szovjetunióban. Az egyébként szorgalmas főművezető csak tengett-lengett az idegen környezetben, mint valami kényszerüdlő. Nem így Fábián, ő napközben részt vett a gyári munkában, esténként pedig szótárazott. Marosnak lelkiismeret-furdalása volt a lógás miatt. Az meg, hogy Fábián annyira más volt, csendes utálatot váltott ki belőle. Leírta ezt a Szovjetunióban lévő csoport munkájáról küldött részletes tájékoztatókban is a bizalmas információkért rajongó Kuni Gyulának. Voltaképp ennek - vagyis egy kicsit Fábián elárulásának -, no meg szép baritonjának köszönhető, hogy miután két párttitkárjelölt elhullott, Kuni mint egy nyuszit, őt rántotta ki a kalapból. Nehéz helyzetbe került Maros, **MEGBECSÜLT FŐMŰVEZETŐBŐL LEKEZELT FUNKCIONÁRIUS LETT**. Ha még Kuni is félvállról vette, hogy tekinthette volna partnerének a megyei vébétagsággal is fölé magasodó Kováts-Buna Géza? Maros ahelyett, hogy tanácsokat kérve, tapogatózva haladt volna előre, konok szándékkal próbálta bizonygatni, hogy ő a zászlósúr. A maga módján igaza volt, hiszen főművezető harminc is akadt a Műveknél, mindenben megkérdendő pártbizottsági titkár viszont egyetlenegy. Csakhogy 170 centire szabott tehetséggel nem lehet két métert ugrani. Maros ezt nem vette tudomásul, tüzesen és makacsul nekimentott újból és újból a 200 centinek, és magabiztossága lassacskán felfalta veleszületett okosságát is. Amikor például műszaki értekezleten azon vitáztak, hogy egy háztartási gépet pvc- vagy polipropilén-burkolatban gyártsanak-e, Maros szükségesnek tartotta, hogy a kérdésben állást foglaljon a párt, vagyis ő, ám következetesen *prolipopilénről* beszélt. Végül Palác Zsigmond műszaki igazgató rászólt: - Mondd inkább, Miska, hogy proliségg, annak legalább értelme, sőt osztály-tartalma is van!

A kuncogás röhögésbe csapott, és ettől kezdve Maros Mihályt Prolipopilénnek hívták a Műveknél. Kibicsakló vágya egyre jobban sanyargatta szegény embert. Hisz jól akarta ő csinálni, okosan, becsületesen, de véges képessége vagy környezete mindig más irányba pofozta.

Gyötrelmét elviselhetetlenné növelte, hogy látta, mibe keveredett. Az egészségtől kicsattanó, nótás kedvű főművezető egyszerre ismerkedett meg a hatalommal és az álmatlansággal.

Kevés ember tudja, meddig ér az esze. Maros ijesztő adottsága volt, hogy mint egy magneton fel tudta idézni, ami jelenlétében egyszer elhangzott. Ő ezt végtelen eszének tulajdonította: a zsebmagnó azt hitte magáról, hogy számítógép. Tévedése megbocsátható, ha nem áll mögötte hatalom és becsvágy. De dagadt benne mindkettő. Oroszlán akart lenni. És a bor oroszlánná is tette. Hát nem ráüvöltötte Fábiánra - sőt vele együtt a vezérre is! -, hogy pénz-hajhász?

- Vendégként másként szoktak viselkedni! - lökte oda neki ez a taknyos. Hát őt mindenki lekezeli? - kezdte fojtogatni a kisebbrendűség. Bezzeg Kábégével senki nem mer így beszélni, mert ott áll mögötte a megyei első titkár, Kuni mögött meg a városi titkár, doktor Vida, és a többi rangos ivócimbora, e szarházi kis igazgatócska mögött Kováts-Buna Géza - csak az ő hátát nem támasztja senki, semmi, legföljebb a három műszakos múlt!

- Ez azt jelenti, hogy ki vagyok rúgva!?! - kérdezte fojtott hangon.

- Nem ezt mondtam, csak ne ordibálj, mert nem otthon vagy - okította tovább Fábián, és közben olyan józan és kimért volt, akár egy villanyoszlop.

Amilyen váratlan volt Maros kitörése, oly váratlanul el is csitult. Sarkon fordult, indult a kabátjáért. Az asztalfő mellé érve megint a torkának ugrott a megalázottság. Hisz három órája sincs még, hogy itt ült, hogy ő volt a karmestere az egész bagázsnek! Szembefordult Fábiánnal. Tar feje kipirult, megszorította az asztal sarkát, hogy elkékeltek az ujjai. Hirtelen fölkapta a traubisüveget, és teljes erővel belevágta az asztal közepébe: - Te gané, mit gondolsz, ki vagy te!?

Fábián a részeg becsmérléstől sem vesztette el a fejét. Ilyen volt. Minél feszültebb a helyzet, ő annál józanabb. Mint egy szfinksz, némán magaslott Maros fölé. És a csönd csak növelte alakját, azt a szegény másikat meg mintha zsugorította volna. Egy verésnél is fájdalmasabb volt már ez a néma megalázás, érezték mindnyájan. Amikor Maros fogta a kabátját, hogy eloldalog, Ungvári Miklós rászólt Fábiánra: - Ne engedd el, Tibor, látod, hogy részeg!

Fábián végigmérte emberét, aztán odafordult a G-gyár főmérnökéhez: - Gyere, Ádám, nekünk még dolgunk van!

5.

Ungvári Miklós az ablakhoz ugrott, hogy lássa, melyik úton indult el Maros. Nem hagyhatta, hogy a pártbizottság titkárának valami baja essék, hogy betántorogjon valamelyik gyárba. Maros jó érzékkel a külső utat választotta, görnyedten cipelte fortyogó dühét.

A bandukoló embert könnyű volt utolérni. Prolipopilén gúnyosan fogadta Ungvárit:

- Mi van, Miklós, félted a főnöködet?

- Miért félténém? Féltse ő magát.

Mentek a csöndes szürkületben. Maros lelke csupasz volt, mint a fölöttük ágaskodó fák. Lopva Ungvárirra pillantott. Vajon az ő embere? A csoportvezető technikus szerette és értette a munkáját, csöndes vágyai voltak csak, hiúság nem törte, nagyobb állást sem akart. Úgy érezte

hát Maros, hogy önzetlenül állt mellé, érdek nélkül fogta pártját; lám, sérelmében mégsem maradt egyedül! Fölszakadt belőle a keserűség:

- A vezér ugyanígy kezel!

- Nem volt helyes, amit műveltél, Miska! - mondta Ungvári, és az ő korholása még jól is esett a másíknak.

A járda szegélyéről egy korcs kutya tétován figyelte őket. Fusson? Maradjon? Topogott, és csak behúzott hátulját fordította minél messzebb tőlük.

- Felgyült bennem nagyon. Hogy ittam, kiszakadt a zsák.

Megállt Maros, megállt Ungvári. A kutya elszaladt. A gyár kéményei fölött csapatostul köröztek, melegedtek a varjak.

- Gyere, összerakodok, és együtt elmegyünk haza - mondta a rangban is nagyobb a másíknak, mintha bármi jele is lett volna, hogy Ungvári nem akarja elkísérni. Aztán fönn a pártirodán Maros ahelyett, hogy fogta volna a táskáját, lehuppant a fotelba, és intett társának is, hogy üljön le.

- Egyszer kerüljön a kezem közé, kitekerem a nyakát - mondta váratlanul, és még mutatta is, hogy ÚGY VÉGEZ FÁBIÁNNAL, MINT EGY CSIRKÉVEL. - Agyonverném, ha tudnám. Hidd el, agyonverném! - mondta. Ungvárit meglepte, hogy a rendreutasítás ennyire felforraltta Maros gyűlöletét. De a titkár folytatta: - Ő az egyetlen, aki ki tudná nyírni ezt a szaralakat - és kezével fölfelé, a vezérigazgatói szoba irányába intett -, de evvel a kispolgárral köti össze a szekerét! Tudod, hogy lett Kováts-Buna Géza elvtárs megyei vébé-tag? Kijött Karvaly - ő a megyei pártbizottság első titkára -, és egy fél napig üvöltözött a városi pártbizottságon Vidával, hogy: - A legnagyobb vállalat vezérigazgatóját jelölni kell a megyei pártvezetésbe!

- Ezt, aki a csirkét is hámozva eszi? - De mondhatott Vida bármit, Karvaly utasította. A szavazáskor hárman kihúztuk Kábégé nevét, de Karvaly megint kijött, és átjavította a városi vébé ellenszavazatait, mert ezek terhével nem tudta volna a vébébe bevinni! - Ungvárit megdöbbenettette, amit hallott. Választási csalás a pártban? - Megkérdezheted Vidát! - bizonygatta Maros.

- Miért túrtétek?

- Most tudtam meg én is. Meg egy megyei első titkárral szemben mit tudsz csinálni? - legyintett Maros reménytelenül. - Látod, a védencével sem bírunk. Pedig ennek csak arra kell a vébé-tagság, a párt - mit párt: Karvaly Nándor! -, hogy tolja a szekerét. Ez a pártbizottság neki nulla, semmibe vesz engem is. Egyedül nem tudok mit kezdeni vele, ő a vébé-tag, egy mozdulattal lemos. Az igazgatók? - sóhajtott. - Palác már semmire sem jó, ha forrósodik a levegő, elkezd bohóckodni. Bács? Okos, abszolút korrekt, becsületes, őt tartom a legtöbbre, bármi baj van, hozzá megyek, ő segít, de nincs abban a helyzetben, hogy Kábégé ellen bármit tehetne! Ha csak kérdésre nyitja a száját, a vezér lesöpri az asztalról. Megszégyeníti. Legutóbb is kiosztotta, mint egy szaros kölyköt: „Ha valaki vezérigazgató-helyettes, és a tévében nyilatkozik, elvárható, hogy megborotválkozzon, és ne apacsingben, hanem nyakkendőben álljon ki a nyilvánosság elé a Művek képviselőjében!” Szegény Bács azt sem tudta kinyögni, hogy megborotválkozott. - A másik két helyettest egy-egy szóval elintézte Maros. Finfera József gazdasági igazgató valóban angolnasimaságú volt. Gyaraki Endre kereskedelmi igazgatót meg azért nem állta, mert előbb Gyarakit kérték fel, hogy legyen párttitkár, és csak utána őt.

- Mit kezdjek ezekkel? - kérdezte reménytelenül. - FÁBIÁN LENNE AZ EGYETLEN, ha egy ilyen ember összefogna velünk! - Hirtelen megkeményedett a hangja: - De neki az az egy kell, az összes ellen! Akármilyen értékes ember, ha ezt csinálja a párttal, rossz vége lesz - mondta ki az ítéletet.

6.

Ungvári Miklós napokig zavart és szótlán volt. Mitévő legyen? Maros kitárulkozásának iszapsúlya alól csak akkor szabadult föl, amikor eldöntötte, hogy hallgatni fog, hisz szerencsétlen spiccesen, félreértésből öntötte ki előtte a szívét! És szótlansági fogadalmához Ungvári úgy tartotta magát, akár a néma szerzetesek, a karthauziak. Faggathatta újságíró, ő hallgatott. Amikor pártvizsgálatot kért, akkor sem játszotta ki titkos ütőkártyáit. Sőt, amikor később magával a párttitkárral keveredett csatába, értesüléseit őellene sem vetette be. Hátulról taglózták le, vesztett, mégis néma maradt. Maros értetlenül és szorongva figyelte. Végül nem tudott másra gondolni, mint hogy rosszul emlékszik, nem beszélt ő semmiről, csupán sokat ivott és részeg volt.

A hallgatással Ungvári csak az eltévedt föltárulkozást intézte el. De Fábiánnal mi lesz? Elkerülhetetlenül el fog bukni. Nem azért, mert a párttitkárral, mert túlerővel került szembe, hanem saját természete miatt. Aki így dolgozik, ennyire akar, az lépten-nyomon kockáztat, és ha csak egyszer nem jön be valami, tízen fogják lenyomni a fejét! Hogy menthetné ő a menthetetlent? Ahogy a karthauziaknak is megengedik, hogy nagy ritkán megszólaljanak, úgy engedte meg Ungvárinak is a „rendfőnöke”, hogy figyelmeztesse főnökét:

- Vigyázz, Tibor, szembekerülsz mindenkivel. Gátlástalan vagy a munkában. Olyan kocsival akarsz százzal menni, amelyik csak nyolcvanat tud. Ha lejtőn, hátszállal kilencven sikeredik, akkor is rugdosod, hogy gyorsabban. Neked semmi nem elég, rám sem, a családomra sem, senkire sem vagy tekintettel. Nem tud mindenki annyit áldozni, mint te!

- Miért nem tud? Ne rólad beszéljünk! Paláczi miért játssza a megyeszékhelyről kijáró idegent, miért nem tudott tizenöt év alatt ideköltözni? Mindjárt napi másfél órával több ideje lenne a Művekre! Tisztelt kereskedelmi igazgatónk - Gyarakai Endre képességeiről lesújtó véleménnyel volt Fábián - miért azt tanulta el a vezértől, hogy utazni jó, mért nem azt, hogy gürcölni, megdöglöni jó? Bácsi miért Maros vébé-anyagaival tökörészik a termelés helyett, és Maros miért a „prolipopilénnel” törődik, és nem az emberekkel?

- Maximalista vagy... Paláczi munkaidőn túl utazik...

- Egy igazgatónak munkaideje van!? - csodálkozott el Fábián.

- Nem hadakozhatsz egyszerre mindenkivel! Ha tévednek is, ne alázd meg őket.

- Miért megalázás az, hogy nincs igazuk? Nem a hátuk mögött mondom, hanem a szemükbe. Mondják a szemembe ők is!

- A szellemi fölény is sért, Tibor! Kivel fogsz össze, ha nem lesz a vezér? Ha ő elmegy, azok fognak elfordulni tőled, akikre a legnagyobb szükséged lenne.

- Mihez? - kérdezte meg Fábián merészen. Ő nem fente a fogát a vezérigazgatóságra; akarta is, nem is a nagyobb rangot: - Engem sem ez, sem más íróasztal nem érdekel, csak olyan munkát végezhessek, amit szeretek!

- Kik között, Tibor? Ha beütne a krach, megölnétek egymást!

- Lehet.

- És a Művek?

- A Művek?? - legyintett. - Eddig hárman ajánlották, hogy fogjunk össze a vezér ellen: Kuni, Maros, Paláczi.

- És te? - kérdezte Ungvári, mint aki semmiről sem tud.

- Kábégé kiskörme többet ér ezeknél! - Kisvártatva még hozzátette: - A Művekről beszélek! - Aztán felugrott, felkapott egy vonalzót, az ablakhoz lépett, nézett kifelé, és csapkodta a tenyerét. - Hülyék! Összeesküvés a Ká-világ, a Karvaly-Kováts-Buna alakulat ellen? Egy megyei első titkár komáját nem lehet megbuktatni! - Nyugtalanul csattogott a vonalzó. - Az isten legyen ahhoz irgalmas, aki Paláczékkal összeveti a hátát! - A beruházási igazgatónak eszébe jutott, hogy a műszaki igazgató legutóbb nemcsak a vezért karikírozta, hanem Proli-popilént is. Elmondta mindennek - bunkó, kőcobaki, tohonya -, aztán tegnap, amikor az orra előtt találkoztak a folyosón, mégis apparátus-pusztit nyomott Maros mindkét arcára. Hát még ahogy a vezérnek nyalnak! Fábián dühösen rácsapott az ablakpárkányra. - Mindegyik kétfelé hordja a tökét, fordul, mint az árnyék. Ha csak bólintának egy rossz szavukra, tíz perc múlva Kábégénél lennének: „Képzeld, főnök, ez a szarházi Fábián miket mondott rólad!”

Beszélgetésük előtt is tudta Ungvári, hogy nádnak támaszkodik, társa szavaitól mégis oly reménytelené vált, mint egy zuhanó utasszállító stewardja.

7.

1976-ban érkezett az első - névtelen - bejelentés Karvaly Nándor megyei első titkár ellen: „...két-három vadászházat is tart, persze nem a saját zsebére. A Fácánosi-erdészházban április 24-én este részeg társaival együtt arra kényszerítették az erdész 17 esztendő Ildikó nevű lányát, hogy vetközzék meztelenre. Az urak szolgálatára jól bedresszírozott szülők sírva segítettek kislányuknak. Mikor kerülnek sorra a mi lányaink? Meddig kell túrni a megaláztatást?”

Hajnalban Karvaly Nándor spiccesen átbóklászott a határon, és a baráti ország határőreivel a megszokott hangnemet ütötte meg, így a visszatessékelés helyett letartóztatták. Ott hiába fenyegetőzött. Az egész megye tudja, hogy végül az ottani pártközpont telefonált Budapestre, hogy tényleg van-e Karvaly nevű megyei első titkár. Tanúsíthatjuk: van! Azt már mi is láttuk, hogy külföldi helikopter hozta vissza, itt szállt le a futballpályán.”

Az egy pillanat alatt kiderült, hogy semmiféle külföldi érdeklődés nem volt Karvaly Nándor azonosítására. Az adott napon a testvéri lengyel vajdaság első titkára látogatott helikopterrel Karvaly megyéjébe, a foci pályán az első titkár fogadta. Az erdészlánnyal kapcsolatban Karvaly ajánlotta, hogy kérdezzék meg őket! Ildikó rendkívül zavart volt, de ahogy a szülei, ő is tagadta, hogy a vendégek akár csak kísérletet is tettek volna ilyen „rendellenes magatartásra”. A bejelentés rágalomnak bizonyult.

Utólag sokan hajlamosak kígyót-békát kiáltani Karvalyra, pedig jó politikai érzéke és kivételes egyensúlyozó készsége miatt 1959-ben nem látszott alkalmatlannak, hogy a hatalom talán legellenőrizetlenebb posztjára, egy megye élére állítsák. A döntés mellett szólt kikezdehetetlen becsületessége, hűsége elveihez és az ötvenes évek elején börtönbe vetett elvtársaihoz, akik mellett a legnehezebb időkben állt ki. Nem volt hajlandó leköpni „az osztályárulók” családját, sőt egzisztenciáját veszélyeztetve támogatta őket.

Nem volt karrierista, vágyai társadalmiak voltak, mint annyi mélyről jött sorstársáé. Törődött az emberekkel, volt érzéke a tehetséghez. Kováts-Buna Gézára is nyomban felfigyelt. S amikor a gyötrő fejfájás miatt orvostól orvoshoz, patikustól patikushoz üzött igazgató rátalált Berki Írisz főgyógyszerészre, Karvaly figyelmeztette őt a kötelességére, sőt vállalta, hogy az államtitkár mellett ő lesz a másik esküvői tanújuk. Az első titkár ajánlotta Kábégének, hogy lépjen be a pártba, s az ajánlást a taggyűlés előtt is vállalta. A Művek kezdő igazgatója - akkor

még csak ez volt a titulusa - összetűzésbe keveredett a szókimondó szakszervezeti titkárral. A pártfegyelmi során Karvaly az igazgató javára billentette a mérleget, és ezzel tudtára adta mindenkinek, hogy a tehetség előjogokat élvez, hogy ők ketten érdekszövetségben állnak. Neki, mint első titkárnak szüksége volt a „munkásosztály e tekintélyes bázisának” támogatására, s Kábégének is jól jött, hogy nyugodtan törődhetett kizárólag a technológiával, a fejlesztéssel, a gépekkel, mert politikailag védve volt.

1975-ben, amikor a Művek először nyerte el a vörös vándorzászlót, a zárt körű vacsorán az első titkár kicsit spiccesen belekaszált Kábégé büszkélkedésébe:

- Ne dicsekedj már annyit, Géza, sokba került az nekem is, hogy tik kaptátok a zászlót!

Mindenki szerette volna hallani a mikéntet, de a folytatás elmaradt. Hogy, hogy nem, Karvaly mellett megjelent a nagykeblű Csomósne Zobák Annamária, és kettesben eltűntek. Az első titkár és az asszony már ismerték egymást, sőt egy kis malőr is gazdagította kapcsolatukat: a D-gyár avatása után tévedésből nem Karvaly szobájába libbent be a fehér bőrű teremtes, hanem a fatökű miniszterébe, aki csak happogott, hogy mit akar, nem látja, hogy már pizsamában van!

Kábégé nem szerette az efféle szolgáltatásokat, de tudomásul vette, hogy a Művek érdekében el kell tűrnie. Mi mást tehetett volna a férfi-klimaxos Karvalyjal? Ezzel a nemi buldózerrel? Hogy megtartsa, piát és nőt kellett szervíroznia neki. Nem felejthette el azt sem, amit az első titkártól kapott. Itt volt a vándorzászló is, az ő segítsége nélkül talán ezt sem nekik ítélik. Semmivel sem voltak jobbak másnál, csak a sok egyformán jó közül képtelenség megmondani pontosan, hogy kinek jár kitüntetés, és kinek vállveregetés. Ezért vallotta Kábégé: „Nem elég jól dolgozni, kapcsolatokra is szükség van!”, ezért tűrte Csomósne önfeláldozó működését: a díszvendég öröme így vált ötezer ember jó közérzetének forrásává. Kábégé ennek ellenére sem adta fel szigorú erkölcsi elveit, rendületlenül hirdette őket, és könyörtelenül lecsapott azokra, akik vétettek ellene.

Korábban Karvaly nem volt ilyen. Szerényebb képességei ellenére sem ítélték rossznak megvételének első négy-hat esztendeje. A bajok akkor kezdődtek, amikor kitudódott, hogy szereti az italt és a nőket. A szemfülesek ezt kihasználták. Karvaly pedig elfogadta az ajándékokat. Elszaporodtak körötte a talpnyalók. Végül már csak azokra a helyekre járt, ahol „ajándékokkal” fogadták. Az emberek tűrtek: ALUL NEM MERTEK, FELÜL NEM AKARTAK SZÓLNI NEKI. Karvalyt is megrontotta a korlátlan hatalom, túlhordott káderré vált. A hetvenes évek elejétől, főként középetől kezdve már az ő ügyeit tárgyalta hol suttogva, hol fennhangon a fél megye. Ami eddig a különböző rangú vezetők, funkcionáriusok szóbeszéde volt, az napi tapasztalattá vált.

A Művek lakatos: - Igaz, hogy a Szovjetunióban olcsó a csónakmotor, meg gondolom, hogy vámot sem fizetett érte, de nem is adta drágán. Jött az iskola tanára, hogy biztos a vállalatoktól tarhált ajándékok fejében kapta, meg hogy a vízi úttörőknek kellett volna adnia, de jól van ez így, ahogy van, csak azt tudnám, hogyan lehet egy ilyen motort levizsgáztatni.

Tsz-magtáros: - Még a padláson is takarítottunk, mikor megüzente, hogy jön. Készültek a beszámoló, csak a diadalkapu hiányzott. A vezérkar felsorakozott az üdvözlésre, ő meg kikászálódott abból a szép taxiból, és azt mondta: „Úgy tudom, van egy kilóni való szarvasbikátok!” - és ott hagyta őket a poros álláson: elment vadászni.

Ötödéves erdész: - Az ötödévesek búcsúbálján mindig a negyedévesek szolgálnak fel. Pincéreként láttam, hogy kicsit spiccesen odaült az asztalokhoz - az oktatók asztalához -, simogatta az asszonyokat: „Melyik a te férjed? Pipa már a fickó?” Az volt igazán furcsa, hogy az asszonyok nem húzódtak el, a férfiek pedig elfordultak.

1977 elején érkezett a második bejelentés Karvaly Nándor ellen. A levélíró Bognár Pált nem találták meg, a borítékra írt cím környékén sem ismerték, Karvaly házépítését ennek ellenére alaposan megvizsgálták. Rágalmazásnak bizonyult, hogy az ő kedvéért csatornázták és aszfaltozták az utcát, azt már Karvaly telekvásárlása előtt négy esztendővel elhatározták az üdülőkörzet rendezési tervében. Nem lehetett bizonyítani, hogy a „sötétség leple alatt” dolgoztak a házépítésen, különben is volt elég pénz az építkezéshez hivatalos kölcsönökből és az első titkár örökségéből. Nem igaz, hogy Karvaly szülőházát „nagyon jó pénzért vette meg a tsz”. A 360 ezer forintos vételárat szakértők állapították meg, és épp a mendemondák elkerülésére a megyei tanács hagyta jóvá a vásárlást. Karvaly Nándor számlával igazolta, hogy a bontott téglát nem ingyen kapta az eröműtől. Igaz, hogy a jelentkező harminc eröművi dolgozó közül csupán néhánynak - közöttük a megyei első titkárnak - jutott olcsó téгла. Úgy döntöttek, hogy ezért nem adnak fegyelmit, de mivel régóta állt már a megye élén - akkor épp másfél évtizede -, elhelyezik, egy országos hivatal államtitkári rangú elnöke lesz.

Megerősítette az elhatározást, hogy a vizsgálat kellős közepén Karvaly fia ripityára törte a 131-es szolgálati Fiatot (a rosszmájúak szerint azért kellett ilyen gyors kocsi, hogy a papa hamarabb elérje a tömegeket). A történetekért megmosták Karvaly fejét, és kártérítési eljárás keretében „a kocsi hasznátságának megfelelő érték 15 százalékának megfizetésére kötelezték.”

A harmadik, ugyancsak névtelen följelentés „Karvaly Nándor és dr. Vidó György elvtelen kapcsolatáról”, illetve a „Vidó-hagyaték gyanús sorsáról” szólt. Mivel a múzeum hiánytalanul, leltár szerint megkapta az értékes gyűjteményt, szemétkosárba dobták a levelet. Hosszú életében dr. Vidó György nőgyógyászt két dolog tudta gyönyörködtetni: a gyengébb nem és a gobelinek. Karvalyjal előbb csak az egyik szenvedélye kötötte össze, majd miután az első titkár az orvos rábeszélésére elkezdett miniatúrákat gyűjteni, a másik is. Karvalyban ez a „szendvény” nem utolsósorban egy Vidótól örökölt kis dundi becsüsnő hatására lobbant lángra. Az első titkárnak is szerepe volt benne, hogy dr. Vidónak - „a múzeumra hagyományozott védett gyűjtemény méltó elhelyezésére” - kiutalták a szomszédos lakást is. Karvaly viszont gyakran megkapta tőle a lakás kulcsát, és használhatta a gyűjtemény legértékesebb darabját, a nesztelen franciaágyat.

- Mindenemet az ujjammal értem el - büszkélkedett az idős nőgyógyász. A gáláns öregúr maga mellett befizetett egy amerikai társasutazásra Karvaly fiának is, azzal nyugtatva meg a morgolódo apát: - Kell hogy valaki cipelje a csomagomat! (Egy agglégény gyárigazgató, Karvaly földije, aki ugyanerre a fiúra hagyta a házát, nem magyarázkodott, mert végrendelete csak a sírbaeresztés után vált ismertté.)

Vidó úgy halt, ahogy élt: gyönyörrel. A „tanú”, a drága kicsi nő világgá futott, majd odaadta a lakáskulcsot Karvalynak, hogy hozza el néhány apróságát. Ezért látták ott Vidó halála után is az első titkár kocsiját, így terjedt el, hogy „ellopta a 13 millió forintos gyűjtemény legértékesebb darabjait”. A rosszindulatú rágalmat a hiánytalan leltár megcáfolta. Karvaly feje fölött ennek ellenére sűrűsödtek a viharfelhők.

8.

Hajnali 4 óra 23 perckor megszólalt a Művek szirénája. A rendőrök vagy mentők ablak alatti vijjogása sosem ébresztette föl Kováts-Buna Gézát, ez a távoli hang viszont nyomban talpra rántotta, és már tárcsázta is a diszpécseret, hogy mi történt. Megrepedt egy 110 atmoszférás

gőzszelep, több gyárban LE KELLETT ÁLLÍTANI A TERMELÉST. A vezérigazgató pillanatok alatt elkészült, nyakkendősen, frissen borotváltan vonult le az érte küldött kocsinhoz. Mindig ápolt és gondozott volt - „még az ágyban is vigyázállásban alszik” -, csak a kölnit gyűlölte, mert nem férfias. Ötven esztendejét e hajnali óra sem árulta el, snájdig volt, mint a fess katonatisztek hajdanán.

Biccentett a sofőrnek, és máris nyúlt a kocsiba szerelt telefonért. A diszpécser szorongva várta a hívást:

- Kapcsolom Vajda Józsefet! - hadarta gyorsan.

- Hogyhogy benn van már? - kérdezte a vezér sértetten, de a diszpécser nem felelt, adta a gyárvezetőt:

- Vajda József!

- Mit keresel ott!? - vonta a vezér köszönés nélkül felelősségre, mert gyűlölte, ha bármiben megelőzték.

- Először úgy látszott, főnök, hogy semmi vész, kicseréljük a szelepet, és mehet tovább a verkli.

- És!? - kérdezte a vezér olyan hangerővel, hogy belereccsent a készülék.

- Elromlott a turbókompresszor fordulatszabályozója is. Négyyszer indítottuk, négyszer kellett megállni, annyira vibrált a turbina.

- Gyötörjétek tovább, húsz perc múlva ott vagyok! - mondta Kábégé, és Varga válasza közben lenyomta a telefont. Pityegtette egypárszor, mert a diszpécser nem akarta felvenni: - Most vakarássza a tökét, ember? - kérdezte tőle, és mentegetőzni sem engedte: - Kérek egy német tolmácsot a szobámba! - mondta, és nyomban le is tette a telefont. Határozottsága imponált a szolgálatos sofőrnek. Kábégé tudta, hogy a mai világban ezzel mindenkit meglep. Bajban meg különösképp elemében volt. Tulajdonképp örült volna is ennek az egésznek, ha nem birizgálja agykérgének legtávolabbi részét, hogy mi lesz, ha tartósan leáll a termelés. Az két-három másik vállalatot is megbénít, méghozzá nemcsak itthon, hanem a határon túl is, és ilyenkor a baráti ország minisztere szokott telefonálni magyar kollégájának, sőt előfordult, hogy maga a pártfőtitkár érdeklődött Budapesten, hogy mi van! Szörnyű volt még rágondolni is; a turbina nem romolhat el, a Műveknek termelni kell!

- Elvtársak, hagyományos szerencsénk most sem hagyott el bennünket! - Hányszor mondta már ezt, és hányszor bizonyította célratörő logikával nyomban, hogy véletlen nincs, hogy ő ezt a sikert is pontosan kiszámította. Ilyen volt. Majdnem zseniális. Egyénisége, szenvedélyessége párját ritkította, ítéletei pofon egyszerűek voltak: két pont között a legrövidebb út az egyenes. Napi dolgokban mutatkozott meg igazán, milyen közel áll a tökéleteshez. A vezetővel szemben a társadalom maximalista, elvárja tőle, hogy embernek és szakembernek is kiváló legyen, úgy tudja a fizikát, mint Heisenberg, olyan filozófus legyen, mint Hegel, úgy énekeljen, mint egy operaénekes. Ha Kábégé odafigyelt, tudta teljesíteni ezeket a követelményeket. Gyors észjárása egyenesen riasztó volt, okossága szinte már kisebbségi érzést keltett. Rendkívüli ember volt, olyan apróságokat is észrevett, amelyeket senki más, ennek ellenére nem vezett el a részletekben. Hétfőn még Amerikában tárgyalt, kedden már a Művek legeldugottabb kapcsolószekrényének a tetején húzta végig a kezét, és patáliát csapott, ha poros volt. Aláírt egy szerződést négymilliárd forint hitel felvételéről, aztán nem engedte elküldeni állami díjas helyettese levelét, mert fogalmazási hibát talált benne. Nemcsak a devizaárfolyamot kísértc figyelemmel, hanem azt is, hogy a Műveknek formás levélpapírt tervezzenek. Mindehhez

hallasra munkabírás kellett, és belőle ez sem hiányzott. Annyira érzékeny volt az újra, hogy elég lett volna egy papírra ráírni a szót: új - ennek is megérezte volna a szagát. Többet akart, újat akart, építeni akart. Ha szimatot kapott, bulldogszívóssággal ugrott neki a munkának. Az egész iparág tudta, előző főkönyvelőjét azért zavarta el, mert a C-gyárról azt mondta, képtelenség felépíteni. Két év múlva már termelt Kábégé kedvence, a hitelekbe sem rokkantak bele, és sikereiket nagyrészt ennek a gyárnak köszönhették. Még a vezér kicsinyessége - a jó gazda gondossága? - is hozzájárult ahhoz, hogy a négy égtájról idesereglettekben kialakult az összetartás, sőt a tartás: a többség, akárcsak Kábégé, büszke volt, hogy a Művek dolgozója. Ő maga persze mindenkinél jobban tudta, van mivel büszkélkedniük, és tudatában volt annak is, mi köszönhető ebből kizárólag neki. Képes volt tolni maga előtt az egész vállalatot, mind az ötezer embert. Többségük észre sem vette, hogy nem jószántából fut, de nem is félelemből; a főnök lendülete elég volt nekik is. Nem ő igazodott a tömegekhez, hanem őket igazította magához. Mire Uzoni András, a vezér útímarsallja, a Művek egyik legokosabb és legcinikusabb mérnöke megérkezett, hogy tolmácsoljon, Kábégé már háromszoros állami sürgősre meghívta a turbinát szállító nyugatnémet céget. Szándékát gyorsan elmondta Uzoninak, sőt még véleményét is kérte.

- Szeretném én látni, főnök, mivel nem értek egyet!

Csöngött a telefon. A vezér intett a mérnöknek, vegye föl, ő pedig a póthallgatót emelte a füléhez.

- Kérd az ügyeletet vagy diszpécseret vagy nem tudom, mi van ott. Mondják meg Adolf Tiefenbach lakástelefonját. - A vezér nagyjából értette a válaszokat, így Uzoninak csak az ő szövegét kellett németre fordítania.

- Tudjuk, ilyenkor a legtöbb vezérigazgató alszik, de majd felköltjük... Cégük jó híreről van szó. Igen, a jó híreről. Rögtön szétesik a turbinájuk, amit Magyarországon szereltek föl! - A cerberus nem mert nemet mondani, megadta a vezérigazgató titkos számát.

- Kérd azonnali kapcsolásra - mondta a vezér Uzoninak, és amíg az álmos telefonos-kisasszonyok fülről fülre adták őket, szórakozottan forgatta bélyegzősorának gömbfejeit. Az agya veszettül pörgött, de őt a legritkábban kötötte le egy foglalatosság. Még tárgyalás közben is célszerű volt magát mással is elfoglalni, mert ha nem nála volt a szó, bántóan unatkozott, és ezt a partnerek előtt titkolni kellett. Rendszerint előhúzott egy Kentet, s egyik keze a cigarettával, a másik az öngyújtójával játszott. Addig se szívta. Már rég nem lett volna szabad dohányoznia. De mi az, hogy szabad, nem szabad? A családi infarktushalálok ellenére is méltatlannak tartotta, hogy ilyen piszlicsárá ügyekkel foglalkozzon. Azért reggelenként igyekezett minél későbbre halasztani az első rágyújtást, mert utána már nem volt megállás. Ekkor még csak hajnali negyed hat volt, és a cigaretta helyett a nevekkel, rangokkal feliratozott bélyegzők finomra esztergályozott fejét forgatta. A sorban az első név Palác Zsigmondé volt - első vagy műszaki helyettes, egy évvel fiatalabb nála, tehát 49 éves -, aztán következett Finfera József neve - gazdasági igazgató, 50 éves -, majd Bács Róbert - termelési igazgató, 46 éves -, Fábrián Tibor - beruházási igazgató, 38 éves -, Gyarak Endre - kereskedelmi igazgató, 39 éves. Ez rang- és kinevezési, nem pedig Kábégé szíve szerinti sorrend volt. Az egész bélyegzőrendszer gondolata az ő félelmesen precíz agyában született meg. Minden első osztályú vezető asztalán ott állt ez a kis bélyegzősor - hogy meg tudják különböztetni, mindegyik más típusú betűvel készült -, és ha valamelyik főnök azt kívánta, hogy egy jelentés, levél, ügyszeret másokhoz is elkerüljön, ráütötte az illető nevét, a sokszorosító, elosztó gépezet pedig eljuttatta a címzett-hez. A leghosszabb bélyegzősor természetesen Kovács-Buna Géza asztalán állt. Igazi rangot jelentett, ha valakinek a neve és nemcsak a beosztása szerepelt ebben a sorban. Például a Kuni Gyula feliratú bélyegző azt is jelentette, hogy a címzett fontos és magas beosztást tölt be, s

várhatóan hosszabb ideig megmarad a helyén, ezért érdemes neki névre szóló bélyegzőt vésetni. A gyárvezetők is névvel szerepeltek, de a pártbizottság és a szakszervezeti bizottság titkára már nem, vagy például az igen kritikus Kalmár Csaba neve helyett is csak az állt a bélyegzőn: munkaügyi osztályvezető. Szíve szerint Kábégé még az első öt, igazgatói bélyegzőből is csupán egyet tartott volna meg. Jóllehet a Művek szeretetében egységes volt a vezérkar - majdnem egyszerre jöttek ide mindnyájan, és mindegyikőjük tudott egy üzemet mutatni, amelyiknek a helyén még bíbic röppent föl előtte; hatalmas lombú fákkal is büszkélkedhettek, amelyeket ők ültettek valamikor -, csak hát mindez nehezen váltható rubelre; dollárról nem is beszélve. Mindegy, fájjon ezek miatt már az utód feje!

Olyan hosszan csöngött Adolf Tiefenbach lakásán a telefon, hogy idegességében Kábégé fölborította a bélyegzősört. Pedig az efféle hebehurgyaság a legkevésbé jellemezte, nemcsak hasogató fejfájását, hanem kárpitszagató dühét is képes volt elrejtteni a világ elől. Az inas vette föl a telefont - az istenit ezeknek a rohadt kapitalistáknak! -, és őt nehezen lehetett meggyőzni arról, hogy urát felköltse ezen a hajnali órán. Uzoni hajlékony diplomáciája végül is sikerre vezetett. Sikerre?

- Sajnálom, Herr Kováts - mondta Tiefenbach udvariasan -, a fordulatszabályozóhoz értő mindkét szakemberünk Argentínában dolgozik. Egy hónapnál hamarabb egyiket sem tudjuk Magyarországra küldeni, de aztán az érkezésüktől számított három hónapon belül garantáltan kijavítjuk a hibát.

Kováts-Buna Géza égő cigarettával a szájában indult a kocsihoz, hogy megnézzze, segítség nélkül hogy bírnak el azzal a dög turbinával. Már évekkkel ezelőtt úgy döntött, hogy NINCS KUDARC, NEM LÉTEZIK. Megszüntette. Soha nem volt ez az elhatározása olyan fontos, mint ebben a pillanatban, percekkel a miniszterhelyettesi kinevezése előtt.

1928 óta készült erre az útra; olyannak született, mint a buborék, a természetében volt, hogy felfelé tör. 1964-ben azért hagyta ott a minisztériumot, vállalta el a Művek vezetését, mert ez nagyobb rang volt az előadójánál, mert itt jobban felhívhatta kivételes adottságaira a figyelmet. A tizenegyedik esztendőben - 1975-ben - aratott: ekkor nyerték el először a vörös vándorzászlót, ebben az esztendőben „választották” be a párt megyei végrehajtó bizottságába, ekkor kapott Állami Díjat, és ekkor jelentette be az államtitkár nyilvánosan:

- Úgy nézzetek rá, ősszel visszük fel Pestre, miniszterhelyettes lesz!

Senki sem kérdezte, miért éppen őt választották, hisz Kováts-Buna Géza született vezető volt, s legfeljebb néhány emberi gyengéje vagy inkább a vidéki környezet akadályozta csupán, hogy teljes nagyságában kibontakozzék. Olyan sikerek álltak a háta mögött, hogy előléptetése mindenki számára természetes volt. 1975 őszén már haza is vitt az irodájából néhány apróságot, hogy ne maradjon minden a végére. Aztán elmúlt a karácsony is, a kinevezésről mégsem szólt senki. Kábégé kezdte érezni, hogy az előléptetés kelepcévé válhat. Rosszul dolgozni nem tudott, jól dolgozni viszont nem volt érdemes. Legalább az államtitkár fogta volna be a száját, ne okozott volna közel háromévi gyötrelmet! Mert bejelentése óta három esztendő telt el, és ő még mindig vezérigazgató volt.

A vezérlőterem olyan volt, mint valami zsbongó, de amint Kováts-Buna Géza belépett, a gépek távoli zaja is elült, minden pillantás rászégeződött, s az embereket elkapta az a nehezen megmagyarázható érzés, amit mindig éreztek a jelenlétében, hogy vezérük kimagaslik közülük.

Vajda József gyárvezető jelentette, hogy az ötödik próba sem sikerült, ismét le kellett állniuk, annyira vibrált a turbina.

- Indítunk! - intett a vezér, s a kapcsolótáblák előtt ülők mint valami elektronikus zenekar tagjai engedelmességek a karnagynak, sorra kapcsolták be a rendszer egyes elemeit. Ennél a turbinánál a 2500-as fordulaton volt az úgynevezett piros határ, gyorsabban nem pöröghetett, különben - különösen ha rázkódik - kiszakad a forgórész, és akkora pusztítást végez, akár egy bomba.

Ahogy nőtt a fordulaton, úgy nőtt a nyugtalanság. Az emberek a lábukban érezték a remegést. A piros határnál Erben Dezső „első hegedős”, a kapcsolótábla kezelője hátranézett a vezérré, hogy mondja már: elég!

- Még gözt! - utasította fojtott hangon Kábégé.

A fordulaton már 2600, 2700, 2900 volt percenként.

- Még gözt!

Erben Dezső megtörölte a homlokát, és Edit jutott eszébe. A szája. Ahogy csókolta. Agyrém. Erről az Editről legalább tíz esztendeje azt sem tudja, él-e, hal-e.

- Még gözt!

A vezér hangja elűzte a látomást.

3300, 3600, 3800...

- Még gözt! - mondta a vezér, közben a sánta ritmusra dohogott benne: „Lehetetlenség nincs, csak tehetetlenség, lehetetlenség nincs, csak...” - Egy pillanatra levette mindenható szemüvegét, és megtörölte a szemét. Összenőtt ezzel a keret nélküli pápaszemmel, ha levette, elhagyta varázserejét. De visszatérő fejfájása miatt egyre többet kellett pihentetnie a szemét. Ha voltak nála, csak letolta az orrára a szemüveget, s ilyenkor az arcára kiült: „jól van, gyere- kem, mondd csak!” - mire az illető többnyire elhallgatott.

Érezte Kábégé is, hogy remeg a térdkalácsa, sőt kezdett fájni a gyomra. De vigyázott, mind- ebből ne látszódjék az arcán semmi, mint a többiekén. Pedig itt körben legalább technikus, de inkább egyetemi végzettségűek álltak, tudatában volt mindenki, hogy mitől fél.

4100, 4500, 4800...

Istenkísértés.

- Még gözt!

Bács Róbert, a mindig kérdező, a sokszor lesöpört Bács Róbert termelési igazgató sápadtan figyelte a főnökét. Nem szerette, de irigyelte. Úgy volt vele, mint a mélységgel: remegett, ha a közelébe került, de a közelébe akart kerülni. Izgatta. Most a félelmes vezéri szerep Kábégének minden más tulajdonságát elfödte. Kováts-Buna Géza sokarcú volt: okos, erőszakos, kockáz- tató, gúnyos, bátor, rugalmas, becsvágyó, alkotó, ideges, nyugodt, türelmes, türelmetlen, érzé- keny, érzéketlen, önző, önzetlen, udvarias, udvariatlan... Lobogása éveken át fogva tartotta környezetét, mellette a tíz-tizenkét órás munka sem volt fárasztó. De amikor moziról, tévéről, könyvekről akartak vele fecsegni, amikor focimeccsre hívták, vagy megjegyzéseket tettek a kantinos lány gömbölyded részeire, megrökönyödtek, hogy főnöküket egyik sem érdekli. Pedig akkor még agglegény volt. Attól szikkadt volna ki, hogy negyvenéves koráig élt család nélkül? Részben. Inkább azért volt ilyen, mert számot vetett vele: a csúcson megközelíthet- lennek kell lennie, tartania kell a távolságot. Ezután hullt el kevés létező barátja. A boldog- ságot, a nyugalmat, az elégedettséget nem ismerte, meglepni nem lehetett, mert öt-tíz lépéssel

tovább látott mindenki másnál. Bár az ellentmondást egyre kevésbé tudta elviselni, megvetette a meghunyászkodókat: ellenük nem bizonyíthatta kivételes adottságait. Az éltette, amit még nem tudott elérni. Örömet csak a győzelemben talált. De jaj a legyőzöttnek! Ha ellenfele két vállra fektetve sem volt hajlandó behódolni, kiszorította belőle a lelket: ha viszont fejet hajtott, lenézte. Volt bátorsága mást hirdetni, mint amit cselekedett. Kováts-Buna Géza maga volt a törvény. Amit mondott, nemcsak vélemény volt, hanem ítélet is.

Főnökei nemigen kedvelték, de nyugodtak voltak, hogy keménykezű ember áll a jelentős vállalat élén, aki feledtetni tudja az irányítás hibáit, aki képes tankként átgázolni az irányváltoztatások bizonytalanságain.

Remegett a mindenség. A kérdező-kétkedő Bácsot önkéntelenül hátrébb vitték lábai, pedig tudta, mindegy, hogy a vezérlő melyik sarkában áll.

4910, 4950, 4990...

- Még gözt!

Vajda József gyárvezető az arcához kapott, nehogy lerázódják róla a hús.

- Még gözt! - csapott a vezér újból a ziháló turbinalapátok közé. Harmincnégy kiszáradt torkú, ártatlan ember állt körötte bénán.

5000!

Öt-e-zer!

A nyáj a félelemtől képtelen volt cselekedni, de még gondolkodni is. Szinte kívánták, hogy történjék meg végre, aminek meg kell történnie, CSAK SZÜNJÖN MÁR MEG EZ A FESZÜLTség.

- Le! - üvöltött fel Vajda József gyárvezető, és átugrott a kezelőasztalon kikapcsolni a berendezést.

- Még ne, még ne! - kiabált Kábégé is, ám sztentori hangját elnyomták a sóhajok. Az üres turbina lassult, füttyült. Vajda végzett, és falfehéren odaállt a vezér elé. - Hát képes lett volna a levegőbe röpíteni mindnyájunkat? - gondolta. Kováts-Buna Géza legszívesebben üvöltött volna a dühtől meg a félelemtől. Azon kevés pillanatok egyike volt ez, amikor félt a vezér. Félt, hogy mi lesz. Ember nem merészelté útját állni, egy rohadt turbina meg...

Egy múló pillanat alatt úrrá lett belső remegésén, eddig a határozottság, most a nyugalom emelte a többiek fölé.

- Mi lesz? - kérdezte a még mindig sápadt Vajdától, és amikor válaszában a gyárvezető odáig jutott, hogy azonnal ide kell hívni a szállító cég szakemberét, Kábégé mint a világ legtermészetesebb dolgát közölte, hogy nekik kell szétszedniük a berendezést, mert a fordulat-szabályozó mindkét nyugatnémet szakértője Argentínában dolgozik. Ilyesféle bejelentéseivel ejtette ámulatba a környezetét, hisz nem is lehetett tudni, hogy kellenek azok a szakemberek, de ő már intézkedett!

Fél óra múlva mindenki a fedélzeten volt. Szétszedték a turbinát, az egész rendszert, a gyárvezető és a főenergetikus egymást váltva tíztől tízig irányította a munkát. Kábégé naponta meglátogatta őket: dicsért, buzdított, jutalmazott.

Ekkor jelent meg a hír, amit eddig senki sem mert a vezérrel közölni: esküvői tanúját, az államtitkárt félreállították, és Rácz Viktort kinevezték miniszterhelyettesnek. „Egy kis kóceráj igazgatójával” töltötték be azt az állást, amit nyilvánosan neki ígértek? Kábégé fürkészte a tekinteteket: ki meri azt hinni, hogy kudarc érte, hogy vereséget szenvedett? Kétkedik valaki

a hatalmában? Korábban csak kizökkent, ha valaki nem érzékelte, kivel áll szemben, ettől kezdve egyre kevésbé engedte meg magának ezt a luxust: a tétovázóval azonnal érezte a hatalmát. Gondosan titkolta, hogy bármi változott, s a körötte lévők többsége eskü alatt vallotta volna, hogy a kritikus hetekben is rezzenetlen arccal vette föl a vezetőkkel összekötő K-telefont, s ugyanígy bontotta még a minisztériumból érkező leveleket is. De a hír megjelenésének napján egy pillanatra kiesett a helyreállítás hadvezéri szerepéből: utasította a gyárvezetőt, szereltesse fel mikrofont és hangszórókat a vezérlőben, hogy a turbina indításakor mindenki hallja majd utasításait. Vajda nem mert ellentmondani, de amikor eljött az ideje, és a vezér a mikrofonra mutatva engedélyt adott az indításra, megmondta, nincs szüksége rá. Kováts-Buna arca elszürkült, s miközben diadalba fordult a 37 napos vereség, felvette az asztalról az ellenőrzési tervet, telefirkálta kérdőjelekkel, majd az ölelések és gratulációk után két órával a hősök nyakára küldte a revizorokat, aztán megállapításaikat nyilvánosan Vajda József fejére olvasta. Ennek ellenére a hangosító rendszert azóta sem használta senki.

Rácz Viktor kinevezése után néhány nappal a vezér szólt Fábián Tibornak, hogy mégiscsak kellene a Mercedes, amelyet a G-gyárat szállító nyugati cég felajánlott, és amelyről egy évvel korábban nagylelkűen lemondott, mert biztos volt benne, mire megérkezne, neki már rég miniszterhelyettesi Mercedesese lesz.

És még történt valami. Amire a temetések sora nem tudta rákényszeríteni, arra a miniszterhelyettesi állás betöltése rávette. Nem előszobázott, nem könyörgött, csupán nagy titokban fölkereste a miniszterelnök-helyettest, hogy szeretne Pestre kerülni.

- Családom van, ne kívánjátok az életem!

Önmagát is meglepte ez a mondat. Ettől döbbsent rá, hogy neki tényleg családja van. Erősen csonka családja. Ő hivatkozott erre? Ő, aki legutóbbi nyaralásakor is csak nyakkendősen ment le a Balaton-partra, s nyomban vonult vissza - állítólag a szervezési és működési szabályzatot javítgatta ott is.

Karvaly hamar értesült komája pesti „útjáról”, és fölajánlotta, amikor kinevezik, magával viszi Pestre elnökhelyettesnek. Kábégé nem mondott sem igent, sem nemet, de megjegyezte, hogy az összehasonlíthatatlanul kisebb képességű Karvalynak államtitkári ranggal járó posztot ajánlottak.

A turbina gyors helyreállításaért megdicsérték a vezért, és sokadszor is figyelmeztették, semmi szükség arra, hogy az életét kockáztassa. A kiszámíthatatlan hatalmi vetélkedések közepette számára egy dolog maradt továbbra is biztos: mégiscsak a siker a legjobb ajánlólevél. Ezentúl sincs hát bánat, gyász, kudarc, NEM GYÖNGÜLHET EL EGY PILLANATRA SEM, mert akkor elveszíthet mindent. Pörgött tovább a mókuserék: mindig többet kellett áldoznia, hogy jelölt maradjon valami hosszú lábú székre, és minél többet áldozott, annál több lett a veszítenivalója.

9.

Április 11-én este a Művek pompás kis hoteljének éttermében az ifjúsági labdarúgócsapat tartott vacsorával egybekötött szakosztályülést. Ez csak fedőneve volt az összejövetelnek, egyébként Gyula-napot tartottak. Kuni Gyufát, a ragyogó személyzetist és a sportkör kiváló elnökét ünnepelték. Az ifjú labdarúgók már rég aludtak, amikor a számlájukra még mindig folyt a dínomdánom. A díszes társaságból éjfél tájt egy ifjú asszony elindult a mellékhelyiség

felé, s a csillogó előtérben megtántorodott. Két szolgálatkész pincér elkapta, és a nő ott, a két testőr között állva összevizelte magát. Társasága majd kinyúlt a röhögéstől. Ez igen, lesz miről beszélni! Eddig az volt a menő, aki itt okádta le a tapétát, de ez még annál is külön! És az asszonyka sem pironkodott, igaz, büszkeséget sem érzett. Az anyja szégyenlős volt, ingvált viselt, amikor lányukat nemzették, aki egy szocialista város modern lakásában élt, technikusként világszínvonalú eljárást felügyelt, este pedig nyilvánosan összehugyozta magát.

Ezen a kedves estén történt még más is, csak épp nem az előtérben, hanem a Gyula-napi asztalnál. Kuni Gyufa, továbbá helyettese, akit csak Rizling néven ismertek - s mellékesen az irodaházi pártalapszervezet titkára is volt -, valamint Maros Mihály meg néhány érintett eldöntötte, hogy RENDET KELL RAKNI A B-GYÁRBAN, ahonnan nem sokkal ezelőtt már száműzték Esztó Sándort, és ahol Marosnak, a korábbi főművezetőnek minden közeli ismerőse dolgozott. Megállapodásuk nyomán lefejezték a B-gyárat.

A kitűnő üzem másfél évtized alatt előregedett. Dr. Géher László kandidátus, gyárvezető figyelmeztette a vezérkart, baj lesz, ha nem kapnak pénzt a felújításra, de Kábégé leintette, ne károgon, szerinte kedvenc gyárára, a C-re jobban kellett a pénz. Amikor viszont elhatalmasodtak a hibák, mindenért Géhert tették felelőssé. Történt azért más is: a gyárvezető - becenevén kis Gé - egyre többet ivott, egyre jobban szétfolyt, nem volt hát nehéz kivágni.

Maros erről később azt mondta: - Leváltásában nagy szerepe volt annak, hogy állandóan kijárt a gyárból beteg feleségének főzni, ha meg keresték, a titkárnője hazudhatott. - Amivel elsődlegesen vádolták - a B-gyár lezüllesztése - egyszerű termeléseszköcsökkenés volt. Az avult berendezések közül a legfontosabb felújítására vállalkozott „a négyek bandája”, négy mérnök Géher vezetésével. A rendkívül bonyolult alkotmány az istennek sem akart termelni, pedig Géherék már vért izzadtak, mások viszont röhögtek rajtuk, köpködték őket, mert az új iránt fogékony vezetés sem állt melléjük, még akkor sem, amikor a huszonhetedik(!) próba igazolta, hogy nem a bonyolult számítást, tervezést, szerelést rontották el, hanem egy fontos anyag minősége volt rossz.

- Nincs rehabilitálás! - mondta nekik Kuni Gyula, és megritkította a vezetést: a „négyek” közül két embert és az engedetlen párttitkárt elzavarták.

Pávó Jánost apja, a szegény falusi suszter és párttitkár 15 évesen íratta be a Magyar Kommunista Pártba. A jóeszű gyerek 1946-ban népi kollégiumba került, majd 1948-ban a Petőfi Politikai Tiszti Akadémiára, ahonnan alhadnagyként nyomban a Honvédelmi Minisztérium Politikai Főcsoport Főnökségére került, utóbb a honvédség pártellenőrző csoportjához. 1954-től kezdve ezred politikai tisztt, 1956-ban még aláírta a tiszti nyilatkozatot, de november 26-án már önmagával teljesen meghasonlottan szerelt le. Iskola nélkül, szakképzettség nélkül évekig hányódott szülőfaluja körül, volt rendész, portás, segédmunkás, dolgozott vágóhídon, sörgyárban, és 1966-ban került a Művek B-gyárába, ahol 10 év után ismét értelmet nyert az élete: Pávó János kompresszorkezelőt 1968-ban megválasztották alapszervi titkárnak, 1970-ben pedig a B-gyár párttitkárának, 1977-ig látta el ezt a tiszttet, akkor menesztették. A boldog években a megszámlálhatatlanul sok pártiskola után elvégezte a marxista egyetemet és a politikai gazdaságtan szakosítót is.

1977-ben Kuni Gyula főosztályvezető és Maros Mihály, a pártbizottság titkára felszólította Pávó Jánost, adja írásba, hogy dr. Géher László gyárvezető alkalmatlan a vezetésre.

- Megkönnyítenéd, János, a rendezést - biztatta Maros.

- Mit akartok rendezni? Tíz év alatt sosem tapasztaltam, hogy Géher nem tud vagy nem akar!

- Mégis tönkretette a gyárat! - vágta oda a szakmai kérdésekben járatlan Kuni.
 - El kell végezni a felújítást, s mindjárt kiderül, mi lett tönkretéve - felelte Pávó.
 - A feleségéhez akkor is szaladgál - legyintett Maros.
 - Ápolónő, nem gyárvezető - tódította Kuni, pedig a kis Gének oroszlánrésze volt a sportpálya építésében, ha az összes babért ő, Kuni Gyufa, a sportkör társadalmi elnöke aratta is le.
 - Inkább segíteni kellene, amíg a felesége felgyógyul - mondta Pávó. - A leváltásával nem értek egyet, engem nem vontok bele ebbe a játékba!
 - Akkor veled is másként beszélünk - fenyegette meg Kuni.
 - Csak nem a kompresszort fogjátok tőlem elvenni? - kérdezte a gyári párttitkár legényesen. És Kuni kapott az ötleten, áthelyezték Pávó Jánost olyan munkára, amiről nem volt tanfolyama. De előbb leváltották Géher Lászlót, és a „mulasztásokért” ugyanolyan mértékben felelős helyettesét - Maros barátját - nevezték ki a helyére. Neki nem volt beteg felesége, nem is ivott, ám szakmai ismeretei is összehasonlíthatatlanul kisebbek voltak.
 - Gé borzasztóan naiv és hiszékeny, pedig itt véresnek kell lenni! Naponta ezerszer elismélték neki, hogy mondjon le, ismerje el, hogy alkalmatlan a vezetésre: piszkos módszerekkel kicsinálták! - mondogatta Pávó János B-gyári párttitkár. - Hiába volt tanácsstag, dolgozott embertelenül sokat a sportkörért, a városért, kiégették. A vezér sem volt hajlandó fogadni tizenhét évi munka után, és ezt Maros megbotránkozás nélkül közölte vele; egy jó szakembert a szemétre vetettek!
- Nyilvánvaló volt, hogy ezek után Pávó János sem maradhatott a helyén. De a kifogástalanul titkárkodó, magas politikai képzettségű és nagyra becsült embertől sem tudtak egyenes úton megszabadulni, kitaláltak hát egy „kísérletet”: pártbizottsággá szervezték át a B-gyári pártcsoportokat, és még a demokrácia divatos szekeréhez is odakötötték kisdud szándékukat: két embert javasoltak titkárnak, a régi mellett egy fiatal, tapasztalatlan, viszont igen szófogadó gyermeket. Pávó tudta, mire megy ki a játék:
- Ellenem ti ne szervezkegjetek, Miska - mondta Marosnak. - Ne játsszatok színházasdit. Legyen a fiatalabb a titkár!
 - Rendben - egyezett bele az első szóra Maros, sőt a taggyűlésen ő maga jelentette be:
 - Pávó elvtárs politikai képzettségének megfelelő helyre fog kerülni! - aztán három hónapig munka nélkül csavargott a gyárban. Tizenkét évi pártmunkáját egy szóval sem köszönték meg, kivágták raktárosnak az egyik legmesszebb fekvő gyárba - ennyi igazságtalanság után látni sem bírták. Új munkahelyének vezetője igen háklis volt az ivásra, talán számítottak is rá, hogy Pávóba is beledugja háromszor a szondát, aztán kirúgja. De az üzemvezető más elveket vallott a szigorról, nem vállalta a hentesmunkát. Elbeszélgetett Pávóval, aztán mérnökökkel rakta egy szobába, bízva benne, hogy ilyen karók között talpra áll. Fél évig semmi sem történt, akkor Pávó János bekopogott a gyárvezetőhöz, hogy nem bírja tovább szótlanságát, neki ez meg ez nem tetszik - és ettől kezdve okos észrevételeivel rendszeresen jelentkezett. Ötvenegy esztendőjének leltára így is meglehetősen rövid: van egy raktárosi állása, egy viharkabátja, egy fekélye, hat szétroncsolt bordája, és az arca puffadt az alkoholtól. Életében három nagy megrázkódás volt: a leszerelés minden iskola nélkül, a karambol, amely púposá tette, és az, hogy fenéken rúgták, amikor már mindenből kilábalt. Ekkor kezdett el inni. Ha Marosnak mondott valamit - mert Pávó azért szóba állt vele -, a párttitkár leintette:

- Igazad van, de most is három féldeci dolgozik benned, egyszer akkor mondd el ezeket, amikor nem iszol egy kortyot sem! - De olyankor Pávónak sem kedve, sem bátorsága nem volt beszélni. Néha sajnálkozva nézte Marost, hogy pillanatokon belül talán neki is a fejéhez vágják, miért iszik!

Pávó elég sok tapasztalatot szerzett ahhoz, hogy elborzadva szemlélje, mi folyik náluk személyzeti munka gyanánt: - Hát, könyörgöm, KINEK A KEZÉBEN VAGYUNK!? - szokta kérdezgetni, amikor hallotta, Kuni dicsekedett, hogy kinyírt valakit.

A Műveknél dr. Géher László kandidátus lett az elefánttemető legdíszesebb példánya. („Az egészséges elefánt nem megy soha mocsárba, mert tudja, hogy elmerülhet. Nem így a sebzett vagy beteg állat, az elmarad a nyájtól, elvándorol a szabad mezőkről az elefánttemetőbe. Becammog a térdig érő vízbe, és napokig, hetekig áll mozdulatlanul, várva, hogy meggyógyuljon vagy meghaljon.”) A kis Gé a pillekönnyű cselek mestere volt a kézilabdapályán, aztán kicselezve egy jeltelen, de tágas szobába került. Ajtaja előtt a magány állt őrt, kilincsét senki más nem használta, csak ő. A magánytól félt, és félt a kopogtatástól is. A szakma állami díjas szakértője, egy másik vállalat vezetője megrökönyödve mondta társainak:

- Tudjátok, hogy Géher nem csupán kandidátus, tehát jó szakember, hanem lelkiismeretes és ügyszerető mérnök is. Tegnap nálunk járt, és megkérdeztem tőle, mi van vele. Előbb körülnézett a folyosón, hogy ki hallja, és csak azután dűnnyögött valamit. Nálunk ez nem szokás. Mi történhetett vele?

Mert a szakma sem tudta, hogy menesztették, meglepetten értesültek róla, hisz örömmel alkalmazták volna mindenütt. Mi tartotta mégis a Műveknél? Az, hogy felesége csak abban az orvosban bízott, aki megmentette az életét, emiatt nem mehetett sehová. Ha Gé róla beszélt, érzelmei gyűrögetni kezdték az arcát, és könnyek között bukott ki belőle:

- Szeretem a feleségem! Nem hagyom őt!

Dr. Géher László menesztése száz okú. Köztük a legfontosabb az volt, hogy a vezér odavetette őt Kuniéknak, mert kellemetlen lett volna, ha Géher bizonyítja: elhanyagolták egyik gyárukat, s helyette egy másikra fordítottak minden pénzt.

És jól jött a bűnbak Kuninak is a sportkörben, ahol ő volt a társadalmi elnök, Géher pedig a helyettese. Revizorok jártak a klubnál és kiderítették, hogy Kuni könnyű kézzel bánik a pénzzel. Igaz, hogy ehhez a kis Gének semmi köze nem volt, de lehetett jelenteni: „a vizsgálatot követően leváltottuk az elnökhelyettest”.

Később maga Géher egy más változatról beszélt:

- A feleségem a szakmunkásképzőben tanított, Kuni fia egyik osztálytársával együtt betört az iskolába, négyszáz forint kárt okoztak, és Olga beidézte a szülőket, de Kuni fűtyült az osztályfőnökre, felhívta az igazgatót, és a munkásszülőkkal fizettették meg a kárt. Kuni meg nekem törlesztett. Először prémiumot nem kaptam, aztán olyan indokkal nem adták meg az élüzem címet, hogy a hajam az égnek állt, aztán jött Kuni, hogy a családi életem rendezetlen, amire szólni sem tudtam, végül behergelte magát, üvölteni kezdett, én meg kiutasítottam. Így kezdődött. Jöttek, nyírjam ki az egyik üzemet, de egyes mérnök, semmi okom sem volt rá, hogy leváltsam. Egyformán dolgozott nálam két főművezető, de az egyik pártvezetőségi tag volt, és ezért - hiába tiltakoztam! - 350 forint béremelést adtak neki; később a fickó még a pártból is kilépett, és utána még négyen, mire azt mondták, én vagyok az oka, kuplerájt csináltam a gyárból!

Géher nemcsak gyárvezető volt akkor, hanem termelési főosztályvezető is.

- Mondj le a gyárvezetésről, legyél csak főosztályvezető. Itt van a megváltoztatott kinevezésed a fiókomban! - ajánlotta Kuni. Géher szerette volna hallani a vezér véleményét, jelentkezett hát a fogadóórájára, ám csodák csodája, félóra múlva megint Kuni hívatta: - Nem fogsz bejutni a főnökhöz!

Dr. Géher László kandidátus, gyárvezető visszabandukolt az irodájába, saját kezűleg megírta lemondását, és másnap felvitte Kuninak.

- Itt a lemondás, Gyufa, kérem a főosztályvezetői kinevezést.

Kuni Gyula kikapta a kezéből a papírt, és nagy gyönyörűséggel olvasta: - Ez az, ez az! Köszönjük! Meglátod, kutya bajod se lesz - mondta, és nyújtotta a kezét. Abból, hogy Kuni gyengéden tuszkolta az ajtó felé, kis Gé már tudta, hogy kijátszották.

- És a kinevezés? Ami a fiókodban, amit ígértél...

- Tárgytalan.

- Megígérted!

- Azok után, hogy lezüllesztettél egy gyárat!? A saját érdekedben maradj csendben. Majd értesítünk, mi lesz a munkád. Most elmehetsz - nyitotta ki előtte az ajtót, és doktor Géher László kandidátus csendesen elbotorkált.

Gé nem volt hibátlan, hat minisztériumi, hét vállalati kiváló dolgozó kitüntetése, munka-érdemrendje, öt társadalmi funkciója, elismert tudományos működése mellett mégis nehéz lett volna megindokolni leváltását. Aligha tudtak volna megszabadulni tőle, ha nem írja meg „önként” a lemondást. Kuni Gyula rá tudta venni erre a lépésre. Így lett a műszaki tudományok kandidátusából szabadalmi ügyvivő. Négy évvel később, 47 évesen így jellemezte helyzetét:

- Ülök itt egyedül, senki nem nyitja rám az ajtót. Amikor úgy érzem, megkukulok, elmegyek valamerre, szólni valakihez. Sokszor elgondolom, mit értem el az életben - gyár, szakma, sport, társadalmi munka -, mi értelme van annak, amit tettem. Börtön ez itt, de örülök, hogy élek, mert ők még ezt is elvehetik tőlem, elhúzhatják a nyakamon a kést.

Elefánttemető? A KUNI-VILÁG egyik bugyra.

10.

A Művek pogány istene eltúrta, hogy Kováts-Buna Géza a magánember minden kincsét az oltárára hordja. Mégsem lett a vezetés szentjévé, mindent-áldozása, kolostorba vonulása csak az emberektől távolította el. MANAPSÁG RÜHELLIK A SZENTEKET. Kábégé korszerűtlen szerepet választott, de feladni már nem volt képes, csupán lazítani tudott rajta. Erre buzdította a tapasztalat is. Nem feddhetetlennek kell lenni, csak annak kell látszani, úgysem való értékük, hanem a látszat méri a dolgokat. Akiknek a magatartásából erre a következtetésre jutott, azoknál ezerszeresen többet áldozott a munkájáért. Környezete mégis észrevette, hogy mindig csak erről papol; személyes előnyeiről, örömeiről nem csupán hallgat, hanem egyenesen tagadja őket. Könnyű a színésznek, ő legfeljebb esténként játssza az önzetlen népboldogítót, Kábégé viszont egész nap ezt tette, fokozatosan megnyomorítva vele önmagát és családját is. Magánemberi énjétől még azok is viszolyogtak, akik jó véleménnyel voltak róla. Félelemmel vegyes érzéssel szemlélték, hogy képtelen letépni hivatali maszkját, hogy nem mer férj vagy apa lenni.

Megállapíthatatlan, hogy a rendkívüli képességű ember mikor kezdte átformálni a hangját, a tekintetét, arcvonásait, mikortól kezdett eltérni saját törvényeitől. Új arca nem lett értékeőbb a réginél, hisz már nem teljesen az volt, aminek látszott.

Banki mérlegek, tervhivatali beszámolók, sőt jegyzett miniszterelnöki, KB-titkári beszédek szerint is mintha ő lenne a legnagyobb gazdasági vezetők egyike, valóságos Burgert Róbert vagy Horváth Ede, ám közelebbről szemcséssé válik az arckép. Leginkább jelentéktelen dolgokban vehető észre, hogy milyen mestere lett a látszatoknak. Például kedvenc kormányférfiúja magával vitte Londonba, s a vendéglátóktól jegyet kaptak a Royal Albert Hallba. Kábégé nem szerette a zenét sem, ezért a szünetben kinn maradt, s a büfé előtt sétálta végig a második részt. Ez nem bűn, de miért nem merte bevallani legalább pártfogójának, hogy nem érdekli a muzsika, hogy fáj tőle a feje, hogy inkább hazamegy a szállodába a működési szabályzatot elolvasni? Ha egy vezető világa egyre inkább a szerepjátszásra épül, minden váratlan esemény görcsbe rántja: jaj, nehogy belássanak a maszk mögé. 1972-ben a vezér felesége váratlanul mintegy húszezer dollárt örökölt Nyugaton. Kábégé megijedt, hogy ez árt a karrierjének, ezért eljátszotta, hogy őt az egész nem érdekli, talán nem is tud róla.

Esküvőjük után Írisz asszony hosszú ideig a közeli nagyvárosban dolgozott, és hogy kényelmesen utazhasson, minden reggel a vállalati kisbusz vitte be, amit kedvelt mindenki, mert az „Írisz-buszra” fel lehetett iratkozni, és akinek hivatalos vagy egyéb ügye volt, el tudta intézni. Amikor Írisz asszonyt áthelyezték, megszüntették a járatot, mert „nem gazdaságos”. Az érintettek nemcsak a járat felszámolása miatt hördültek fel, hanem azért is, mert hülyének nézték őket.

Az álság álságot szül. A vezér úgy tett, mintha - és a beosztottak is úgy tettek, mintha... Ez volt a fegyelmetlen diktatúra, ahol a formások már fontosabbak a lényegnél. A szappanháború a kicsinyesség komikuma volt. A mellődöngető takarékoság jegyében maga a vezér döntött úgy, hogy a dolgozók kézmosáshoz nem kaphatnak babaszappant, hanem csak mosószappant. Az emberek felháborodtak, s végre a szakszervezetnek is akadt dolga, tolmácsolhatta, hogy a munkások azt mondogatják: „Annyit sem érdemlünk, hogy pipereszappant kapjunk!?” Nem szolgálta a vezetés tekintélyét, hogy a felzúdulás során kiderült, az állami támogatás révén a babaszappan a legolcsóbb, s így menthetetlenül vissza kellett lépni. De Kábégé sem az az ember, akit néhány ezren eltéríthetnek. Ha a szappan nem megy, akkor a Flóra kéztisztítón kell „spórolni”: nem zacskóban vagy dobozban kell szétosztani, hanem zsákból kimérni. Erre jutott ember, pedig a munkaerő biztos drágább, mint a megtakarított csomagolóanyag, arról nem beszélve, hogy ezután a Flóra kilószám szóródott az egész gyárban.

Önfejűség? Cezarománia? Erkölcstelenség? Nevenincs jelenségek ezek, a csillagászok akkor tapasztalnak ilyesmit, amikor egy bolygó letér a pályájáról, amikor FÖLBORUL A VONZÁSOK ÉS TASZÍTÁSOK RENDSZERE. Kováts-Buna Gézát legelvakultabb ellenségei sem vádolták köznapi erkölcstelenséggel, de különös fogyatékoságai egyre inkább beszédtemává váltak még tisztelői körében is. Ez a hihetetlen energiával megáldott ember akkor is megnyerte volna meccseit, ha nem rúgja le ellenfeleit, ő viszont sokszor betartott saját játékosainak is. Ha lelkes tanítványai túllihegték, lecsapott rájuk, elhatárolta magát tőlük. Hihetetlen bátorságát, megújulási készségét mutatta, hogy képes volt saját hibáit úgy megbélyegezni, mintha mások követték volna el. Magas erkölcsi követelményeket támasztott, és ő szegte meg őket először. Szentségeket nem ismert, aki bakot tartott neki, annak a fejére lépett. Nemhogy áldozatát, de társát is képes volt cserbenhagyni, pedig nevét már jegyezték a nemzetközi mezőnyben. Az istennek sem akarta például itthon eladni az E-gyár termékét, mert a szomszédos baráti országok kétszer annyit adtak érte dollárban. Hiába épült 80 kilométerre tőlük egy új gyár az E

beépítésére, a vezér nem adott egy darabot sem belőle, inkább leállította karbantartásra az üzemet. A végén már úgy üvöltözött vezérigazgató társával, hogy akár le is teheték volna a telefont, ha kihajolnak az ablakon, éppúgy (nem) értették volna egymást. A vita a tervbizottság elé került, s a Műveknél a két vezérigazgató együtt várta a döntést. Amikor megkapták a hírt, Kábégé remegni kezdett, azt hitték, orvost kell hívni, annyira megviselte, hogy egyszer nem neki lett igaza. Végül egy fél üveg vodkától magához tért, és ragaszkodott hozzá, hogy építsenek ki közvetlen telefon-összeköttetést a két vállalat között. Talán mondani sem kell, hogy a telefonokat felszerelték, bár semmi szükség nincs rájuk.

Kábégé persze tovább panaszkodott a másik vállalatra, hogy elviszi a nyereséget, sőt megfosztja az országot egy rakás dollártól. Arról hallgatott, hogy a nagy E-hiány miatt a szomszédos baráti országok fizettek dollárral, és persze nyomban csak dollárért adták Magyarországnak az E beépítésével készített terméket.

Egyszer aztán eljött a számonkérés ideje. A miniszter magához rendelte az érdekelteket, és megkérdezte Kábégét:

- Kinek szállítjátok az E-t?
- Mindet Nyugatra - felelte szemrebbenés nélkül.
- Nyugati országoknak? - kérdezte a miniszter nyomatékosan.
- Igen, kizárólag dollárért adjuk.
- Arra felelj, hogy nyugati országokban vagy keleti országokban vannak-e a vevőitek?
- Lényegében nyugati exportról van szó, mivel dollárt kapunk érte, de baráti országoknak szállítunk - jelentette ki Kábégé, amitől mindenki zavarba jött, kivéve saját magát.

Otthon kiadta az ukázt: akik külföldi vendégeket fogadnak, azok új bútort, új padlószőnyeget kapnak. Csak hát a régiék sem igen voltak vedlettek vagy piszkosak, amiért bárki megszólhatta volna őket, biztos, hogy a lakásából senki sem dobta volna ki ezeket. Mindegy, mindenkinek megvették méregdrágán az ormótlan bőr csodákat, talán mert a főnök senkinél sem járt. Saját szobájában meghagyta a szerény berendezést, és büszkén mondogatta:

- Egyesek úgy cserélgetik a bútort, mint a fehérneműt, én közel két évtizede ülök ugyanennél az íróasztalnál!

Mert ő takarékos volt és puritán. Nem engedte, hogy 50 fillér értékű gázzal a Műveknél töltsék az öngyújtóját, viszont a milliószorta drágább Mercedesszel önfeledten játszott.

Ezt a kocsit a G-gyárat szállító nyugati cég még a megrendelés aláírásakor ajánlotta fel, nemcsak Kábégének, hanem az üzletet lebonyolító két külkereskedelmi vállalat vezérigazgatójának is (akik felelősek azért, hogy üzletkötőik ne fogadjanak el aranyóra értékű cikket). A másik két vezér elfogadta az ajándékot, Kováts-Buna Géza viszont nem. Aztán amikor Rácz Viktort kinevezték miniszterhelyettesnek, szólt Fábián Tibornak, hogy mégis kellene a kocsit.

Magyarországon a vállalatoknak nem lehetett nyugati kocsijuk, ám - fából vaskarika! - a személyi használatú kocsit régebben nem minősült vállalati kocsinak. Ezzel a bukfencsel azonban még semmi nem oldódott meg, mert nem lehetett csak úgy ukmukfuk megrendelni egy Rolls-Royce-ot. Viszont ha egy vállalat kötött valami nagy üzletet, mondjuk vett 30-50 millió dollárért egy kész gyárat - vajh miféle pénzből? -, akkor a nyugati cég a jóakarattal megnyerésére - ahogy ez már náluk szokás - felajánlott egy vagy több kocsit a vevőnek, mint

ebben az esetben is. Természetesen egy magyar igazgatót nem lehet csak úgy levolvózni. Ahogy egy üzletkötőnek be kell jelenteni, hogy megajándékozták egy komolyabb magnóval (aranyórát, képmagnót el sem fogadhat), annak idején egy igazgatónak is be kellett jelentenie - még hozzá magának a Minisztertanácsnak -, hogy kocsit akarnak neki adni. A kormányhivatalban tudatában lehettek, hogy ez az ajándékozás a kapitalizmust gyengíti, és az alulfizetett vezetők közérzetét javítja, mert elég sok kocsi jött be így az országba.

Persze először a nyugati partnert kellett emlékeztetni ígéretére, ami így utólag elég kínos volt. A külkeresek nem mozgatták a fülük botját sem, végül Fábrián egyik helyettesének, Papré Kálmánnak kellett elnyökögnie, hogy volt itt valami Mercedes, tetszenek tudni, ami akkor nem, de most mégis... Válgék az urak becsületére, emlékeztek rá, s nyomban „specifikációs tárgyalásra” hívták Herr Kováts-Buna képviselőjét eldönteni, milyen típusú legyen a Mercedes, milyen színű legyen a szélvédő, legyen-e fényszóró-mosó. (Mi is ennek a német neve?) Kábégé kérte, hogy a diszpécserüzenetek vételére szereljenek a kocsiba URH-vevőt, továbbá rádiótelefont és természetesen rádiót - emiatt került a kocsira három antenna. Az illetékesek mindezt csupán 400 ezer forint vámot vetettek ki a Művekre, vagyis minden cugehőrral együtt kb. 600 ezer forintra becsülték a Mercedes 280 SE személykocsit. Mivel Magyarországon még nem épült ki a rádiótelefon-erősítő hálózat, antennát kellett szerelni a Művek irodaházának tetejére is, így ha a vezér jött valahonnan, már 20-30 kilométerről hazatelefonálhatott a titkárnak vagy a titkárnyőjének. Kábégé engedélyt kért a rendőrségtől sziréna és kék villogólámpa használatára, így lett a Mercedes 280 SE „baleseti parancsnoki kocsi” is. Egy idő után levették a kocsiról a 280-as számot, de mivel a nyoma szembetűnően látszott, visszavették, csak előzőleg hosszában gondosan kettévágták a 8-ast, amivel a Mercedes „megkisebbedett”, típuszáma már csak 230 SE volt.

- A Mercedes átfűrészeltetése cukkolós kérdés - mondta erről később Kábégé. - A hivalkodás elkerülése végett mondtam, hogy csináljunk belőle 230-ast, ha nem így lenne, akkor 350-est tettem volna fel, meg fekete is lehetne ez a kocsi, ami még elegánsabb, de nem akarok senkit sem irritálni. A Mercedes megfelelő hírközlő berendezésekkel ellátott munkaeszköz; diszpécser-telefon a kisbuszokon is van, csak telefonhosszabbító nincs, de ez parancsnoki kocsi is. És az időtényezőről még nem is esett szó: a Mercedesszel két óra alatt Pesten lehetett lenni! Adja isten, hogy a kék fényre minél kevesebb szükségünk legyen. Magas szintű látogatás esetében kérhetnénk rendőrkocsit is, mert nagyon szigorúak a protokolláris látogatások biztonsági előírásai. Persze, ha valaki kötözködni akar, bármit tesz is az ember, az rossz; ha mégis valami baleset történne, örülnének, hogy na, legalább Kováts is megüti a bokáját, közben felmarkolják a Műveknél az iparág legnagyobb részesejét. Szerintem a munkásokat a zöldes Mercedes irritálja; az átfűrészeltetést most is megtenném, nincs ebben semmi erkölcstelen, a papírokon változatlanul 280-as a kocsi! Mi hát a hamisítás?

Semmi. Apró huncutság volt az egész. A vezér azért fűrészeltette át a típusszámot, mert tudomására jutott, hogy a tervhivatal egyik elnökhelyettesének 280-as Mercire fáj a foga. Ő viszont nem kívánt megválni tőle. Emese - Mercedes SE=MSE - volt az ő szent tehene.

Hogy mennyire szent, mennyire ragaszkodik hozzá, az 1981-ben derült ki igazán, amikor a kormányzerveket kivéve megtiltották minden cégnek, hogy nyugati kocsit tartson. Kováts-Buna Géza kérvényezte, hogy vele tegyenek kivételt. Az elutasítás után biztonsági okokra hivatkozva - Emese „baleseti parancsnoki kocsi is” - még egyszer kérte, hogy az autót ne kelljen leadnia. Erre már megkapta az engedélyt azzal a kikötéssel, hogy a Mercedest kizárólag balesetnél használhatja, sem Budapestre, sem külföldre nem utazhat vele. Lehet, hogy amíg ő lesz a vezérigazgató, Emese a garázsban fog pókhálósodni.

A meseautóra a mostanra már miniszterelnök-helyettes Virágos Zoltán látogatásakor szerelték fel először a kék fényt. A vezér - ahogy azt Karvalytól látta - a megyehatáron várta vendégét, ott átült Virágos kocsijába, s a villogó fehér suhanás vezette fel őket a Művekhez. Az üzemeket kék fény alatt látogatták, vegyes érzelmeket kifejező pillantások kíséretében. Délután, amikor kettesben maradtak, Virágos közölte a vezérrel:

- Sokat gondolkodtam a pesti állásod felől. Az a nagykereskedelmi vállalat nem neked való. - Az igazság az volt, hogy a cég Aptin József belkereskedelmi miniszterhelyetteshez tartozott, aki jól emlékezett rá, hogy főosztályvezető korában Kováts-Buna nem ereszkedett le hozzá, emiatt azt felelte a miniszterelnök-helyettes ajánlatára: „Annyira azért nem rossz a belker, hogy igazgatót importáljon!” Mindezt nem említette a miniszterelnök-helyettes Kábégének, azt viszont mondta: - Nem hajt a tatár, méltó állást fogsz kapni!

11.

Száz nekirugaszkodás után is maradt Kováts-Buna Géza a helyén, de MÁR NEM UGYANAZ AZ EMBER VOLT, aki három vagy öt esztendővel ezelőtt. A halogatott reménység megrontotta. A sikertelen búcsúk nemcsak őt formálták át, hanem környezetét is. A helyettesek közül legszembetűnőbben talán a tehetséges Palácz Zsigmond változott. A gerinctiprások, fejbeverések nem múlnak el nyomtalanul, a jó kedélyű Augustt egyre többet betegeskedett. A diagnózisok az okok egész listáját sorolták föl, azt az egyet viszont nem említették, amiről mindenki tudott, hogy amikor a vezér hazatért külföldről, akkor vitték kórházba, akkor ment el táppénzre. Palácz lassan beletörődött, hogy ő az örökös második, és minél inkább elfogadta sorsát, annál jobban visszahúzódott. A karbantartásban villogjon? Ahhoz az ő tudásának a töredéke is elég volt, sőt jó szemmel válogatott fiai is el tudták látni a boltot. Rájuk hagyatkozott, és egyre több időt töltött távcsövei között, lassacskán már csak csillagászati szakkönyveket olvasott.

Fábián Tibort kivéve a szürkülés, a visszafejlődés kimutatható volt a többiekén is. A „kérdő” Bács Róbert termelési igazgató tekintélyét egyre inkább kikezdte a vezérrel folytatott küzdelem. Mérnökei hosszú időn át számítottak rá, hogy termelési, szakmai vitáikban melléjük áll, ám neki elég volt felszínen tartania saját magát. Beosztottai fokozatosan elfordultak tőle, ők sem szálltak csatába mellette, félve, hogy egyedül maradnak. Finfera József gazdasági igazgató eljutott odáig, hogy gyorsírással jegyezte a vezér szavait, amelyeket Kábégé persze így is letagadott, és megint ő húzta a rövidebbet. Gyarak Endre kereskedelmi igazgató, Maros Mihály párttitkár, Kuni Gyula főosztályvezető képességeit semmi sem tudta kikezdeni.

Kábégé egyre könnyebben talált okot, hogy lenézzé helyetteseit, sőt Fábiánt kivéve jóformán egész környezetét. Lépten-nyomon bizonyította jelentéktelenségüket és ezzel saját nélkülözhetetlenségét. Fenn a miniszterhelyettesi munkában Rácz Viktor nem hozott annyi újat, hogy bárki tapsikolt volna: de jó, hogy őt nevezték ki. Kábégét ez még inkább meggyőzte, hogy nagy igazságtalanság történt vele, de természetesen továbbra is úgy viselkedett, mint egy angol lord. Eddig sem állt szóba az emberekkel, hanem leereszkedett hozzájuk, nem magához hívta a beosztottait, hanem berendelte őket, ettől kezdve pedig még erősebben érezte a hatalmát. Tehetetlen helyetteseit belekényszerítette saját gondolkodása labirintusába. Hiába volt egy feladatnak számos megoldása, csak az az egy létezhetett, amelyet ő jónak tartott, a legapróbb részleteket sem lehetett másként gondolni.

- Súlyt helyezek rá, hogy a kis ügyekben is felelősséggel döntsenek: beszéljünk meg egy koncepciót, és a távlatoknak megfelelően határozzuk meg a teendőket - nyilatkozta később, és

megragadva az alkalmat, kitért arra is, milyen alkalmatlan emberek veszik körül: - Nem említették a palástgyártó gépet? Ha az ólban magasra rakják a lécet, a tyúk nem ül fel rá, mert beveri a fejét. Ezek ennyit sem tudtak: telerakták az emelt tetejű csarnokrészt olyan gépekkel, amelyek az alacsonyabb részben is elfértek volna. Ez lett az eredménye, hogy tiszteletben tartottam „a tervezési szabadságot”, utána meg kardoskodhattam, hogy rendezzék át a csarnokot. Erről nem beszéltek?!

A Műveknél kényelmetlenné vált a döntés, aki tehetett, elodázta, hogy ne kapjon letolást, hogy ne vonassa vele vissza a vezér azzal, hogy hülyeséget akart tenni. Mert ahol van egy észbank, ott mindenki az isteni kinyilatkoztatásra vár.

Csönd honolt a Műveknél. A vezérkarban lassan ünnepi csemegének számított az őszinte, nyílt beszéd, divattá vált a sugdosás, sőt a besúgás. Már nem is egyenként, hanem szemérmetlen kollektivitással két-három helyettes együtt kopogtatott a különböző ajtókon, hogy elsírja panaszát. Azonban szemtől szembe nem merték megmondani a vezérnek, hogy nem tudnak vele dolgozni. Az igazgatók közül legtöbbször Palác, Finfera és Bács vett részt ilyen közös akcióban. Mi történt velük, hová lett az őszinteségük, hogyan tagadhatták meg ennyire korábbi önmagukat?

Amikor az igazgatók panaszkodtak Kábégére, Rácz Viktor miniszterhelyettes ellenállásra buzdította őket, szinte megtiltotta nekik, hogy meghajoljanak. De nem volt már erejük a szál-egyenes tartásra, ellenállásuk kimerült abban, hogy éjszaka a paplan alatt számárfület mutattak a vezérnek. Valahogy ez is kitudódott, és a vezér még nagyobb erővel csapott le rájuk.

A felkeresett főnökök féltek akár vizsgáldni is Kábégé ellen. Mi lesz, ha igazuk van a helyetteseknek, s le kell váltani a vezért? És mi lesz, ha nem kell leváltani, mégis romlik a Művek teljesítménye? A sikeres vállalat vezetőjéhez, akár a pontosan járó órához, ózdkodtak hozzányúlani.

A mószerolás szégyenét csak súlyosbította a sikertelenség. A felsült helyettesekben - minde-
nekelőtt a nagyobb szereppel kecsegtetett Augusztban - nehezen elviselhetővé fokozódott a gyűlölet Fábiánnal szemben. Hitték, ha ő közéjük áll, nem szenvedtek volna vereséget!

Kováts-Buna Gézának természetesen a fülébe jutott, hogy bájdús helyettesei mit művelnek a háta mögött. Tulajdonképpen sajnálta őket, hogy ilyen szerencsétlenek: - Panaszkodnak, de még ennek a felelősségét sem merik vállalni? Mi a fenét csinálnának a nagyobb önállósággal? Örülnek, szegények, ha én intézkedem; kényelmesebb rám hivatkozni!

És „csak pofázni tudó” helyetteseit kegyetlenül megszégyenítette, mint valami taknyos nebulókat, nyilvánosan levizsgáztatta őket: - Áruljátok el, egy beruházásnál mit kell nekem engedélyezni, és mit másnak? Na?? Mért hallgattok? Tessék - ütötte fel a Művek szervezési és működési szabályzatát -, itt pontosan le van írva! Mi az isten várható tőletek, ha ennyit sem tudtok? - És porig alázott helyetteseinek fölmutatta a példát is: - Kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a beruházási igazgatóság a legjobb, Fábián Tibor a legjobb helyettes, aki tud élni az önállósággal. Ő valóban levette a terhet a vállamról, és ellentétben a többi területtel, a beruházásoknál nem kell beavatkoznom, hogy rendesen menjenek a dolgok!

Kezdetben Fábián Tibort csak két dolog különböztette meg helyettes társaitól: önfeláldozóbb és gyorsabb eszű volt náluk. Ha felvetődött valamilyen téma, mivel az ő gerince nem volt betörve, és mert hajtotta az istenadta tehetség gátlástalansága, rögtön előzött egy gyors és szuper ötlettel. A többiek - Palác, Bács, Finfera, Gyarak - , ha tudtak, sem szólhattak, Kábégé nem engedte. Fábiánt látványosan versenyeztette, a többieket edzeni sem hagyta. Ha a játékszabályokat megszegve mégis versenyre mertek kelni Fábiánnal, ha ne adj' isten az ő ötletük volt fényesebb, akkor lepontozta őket. De mindig alulmaradni, „hülyének lenni” senki

sem szeretett. Gyűlölték a megalázó vereségeket, csak tenni nem tettek ellenük semmit. Lassan képtelenné váltak a cselekvésre: az örökös megszégyenítés felfalta bátorságukat, sőt tehetségüket is. Áltatták magukat a gazdasági sikerrel, vagy azzal tértek nyugovóra, hogy holnap úgyis elviszik a vezért. Néhány év alatt MEGTANULTAK KÉSSSEL A HÁTUKBAN ÉLNI.

Ez persze kényelmetlen volt. Fészkelődtek, hátha kevésbé szúr. Finfera József gazdasági igazgató például egy-egy „pofon” után magára zárta szobája ajtaját, és fennhangon szidta a vezért. Később Palácz és Bács is társult hozzá, s az igazgatói hármas ökölrázó szeánszán már nemcsak Kábégét, hanem Fábiánt is gyalázták, majd megnyugodva szétszéledtek. Divattá vált az ártatlan újságcikkek parabolává minősítése, sokszorosítása, terjesztése. Belejátszhatott a szokás elterjedésébe az a mérhetetlen hajsza is, amelyet a vezér gyászakor az a faliújságra kiragasztott kis glossza kiváltott. Ha bírálni nem lehetett, akkor csipkedtek: ivarérett vezetők, mérnökök lesték az újságokat, nincs-e bennük valami, ami főnökükre vagy a művekbeli állapotokra vonatkoztatható, s ha akadt, nyomban terjeszteni kezdték. Vig Istvánnak a Tiszai Vegyi Kombinát vezetéséről írott cikkét aláhúzgálták a Magyar Nemzetben: A TVK-ban a testületi tanácskozásokat a nyílt, őszinte hang jellemzi! Minden ügyet széles körűen vizsgálunk. Mindenki kifejtheti a véleményét, az ellenjavaslatok elbírálásának is tág tere nyílik, ha azonban döntést hoznak: az ellenszavazókra is kötelező a végrehajtás. Az üzemi, szocialista demokrácia követelményeit így értelmezik a TVK-ban 5800 dolgozó javára.

Hitetlenkedve adták kézzől kézre az újságot, hej, ha olyan lenne az ő főnökük, mint Huszár Andor, a TVK vezérigazgatója! Nem hitték, hogy létezik, amiről Vig beszámolt, Kábégéről ilyesféle cikket csak „házi újságírójuk” írt, akit a vezér a BNV-n menetrendszerűen berúgott. Végül a félreolvasási divat odáig fajult, hogy elég volt, ha egy K. monogramú igazgató férfiként csődöt mondott egy novellában, máris kézzől kézre adták, és aki olvasta, ellenállónak érezte magát.

Persze mindig akadt valaki, aki jelentette Kábégének, hogy éppen milyen cikken, viccen csámcsognak az emberek. Ő ilyenkor „titokban” nyomozást indított legalább a másoló kézrekerítésére - ami soha nem sikerült -, nyilvánosan pedig leszólta a primitív játszadozást; éreztette, hogy íme az újabb bizonyíték szerint is gyagyás kiskorúakkal van körülvéve, akikkel szemben mindent megengedhet magának. Bezárult a kör. Rossz vezér csak rossz alattvalók közt létezhet.

Amikor észrevették, hogy a vezért dühíti, ha kedvencét, Fábiánt bírálják, elkezdtek csipkedni. Vitatták, sőt tagadták a beruházási igazgatóság eredményeit, ellenük hangolták saját beosztottaikat is. Akciójuk különös helyzeteket eredményezett: néhány üzemben nem adtak kölcsön a beruházásiaknak talicskát, műszert, szerszámot. Nevetséges ügy volt, egyben mélységesen szomorú. Fábián méltatlannak tartotta, hogy a primitív piszkálódásokkal foglalkozzon. Igaza van Kábégének: niemandokkal vannak körülvéve! Már nemcsak különb volt igazgatótársainál, hanem éreztette is velük, hogy az. Akárcsak a vezér, ő is lekezelte a többieket. De mi más tehetett volna, amikor látta, hogy nincs tartásuk, hogy húzódoznak a döntéstől, hogy kisdéd játékokat üznek? Újból igazolódott, a vezér annyira különb ezeknél, hogy csak ő mellé állhat! És akárcsak Kábégé, már Fábián is inkább élezte, mint simította az ellentéteket. A megérdemelt dicséret és a páratlan lehetőségek megzavarták a fejét, néha már úgy viselkedett, mintha első helyettes lenne, alvezér. Mindig a Művek érdekében tette, amit tett, de nem igazgatótársai megnyerésével, hanem inkább ellenükre cselekedett.

Egyedül a tiszta eszű Báccsal nem került tartósan ellentétbe, bár vele is voltak villongásai. De számolatlanul sok vitája Finferával, Gyarakival - a gazdasági és kereskedelmi igazgatóval -, sőt még Marossal történt üvegtöréses összecsapása sem számított volna semmit, ha nem hajt össze a kinevezett első helyetessel, Palácz Zsigmonddal.

A kivételezett Fábián Tibor sokszor és feleslegesen bántotta az idősebb Palác Zsigmondot. Igaza volt? Azt mondják, a vitatott kérdések közül tízből kilencszer igen. De mentség ez vagy súlyosbító körülmény? Úgy látszik, a szorzótábla józanságú Fábián nem törődött azzal, hogy a tekintélyt kikezdő sebek alig hegednek, hogy mily veszélyes dolog a tévedéseket támadni. Ha egy kicsit is taktikus, az ügyek többségét elintézhette volna négyszemközt is: „Zsigám, olvasd el még egyszer, ezt nem gondolhatod komolyan!” De idáig sem juthattak el, mert Palác első pillanattól kezdve rövid nadrágos kisfiúként kezelte, Fábiánt viszont nem lehetett belekényseríteni ebbe a szerepbe. Szerinte szakmai vitában nem az életkor, nem a beosztás a döntő, hanem az, hogy kinek van igaza. Egyikőjük féltékenységből, a másik talán tapintatlanságból rúgott. Fábiánt buzdíthatta Kábégé is, mert nem szívelte a tőlük annyira eltérő Augustot, és mert szerette, ha vita volt körülötte, ha igazságot oszthatott. (Egyenesen szította az ellentéteket: amikor valaki panaszkodott, a vezér nyomban kérte, hogy írja le, aztán az írást odaadta a bepanaszoltnak, hogy válaszolja meg.)

De ha Palác és Fábián földre szállott angyal, akkor sem úszták volna meg ellentét nélkül. A hatalmi jelvényeitől megfosztott Palác és az országalmát már a hóna alatt szorongató Fábián acsarkodása - és tízezer más vita és veszekedés - bele volt építve a rendszerbe. Amikor Kováts-Buna Géza 1975-ben kibővítette a vezérkart, a volt főmérnöktől, első helyettesétől elvette a fejlesztést, és a kezdő ifjúra, Fábián Tiborra bízta. Így a csapat benjaminjának sokkalta fontosabb feladatai voltak, mint Palácnak - mellékesen: több pénz fölött rendelkezett, mint a gazdasági igazgató! Fábián magának is köszönheti, hogy szembekerült a műszakiak nagy részével. Az ő javaslatára vezették be azt a szerencsétlen módszert a fejlesztési pénzek elosztására, amellyel csak paraszat gyűjtött a fejére. Más vállalatoknál valamiféle agytröszt szokta szétosztani ezeket a pénzeket, a Műveknél Fábián vállalta magára e hálátlan szerepet. Aki élt és mozgott, benyújtotta óhaját - összesen persze négyszer-ötször annyi pénzre, amennyi volt -, aztán a beruházási igazgató és társai kirostálták az ocsúját, vagy amit ők annak vélték. Igaz, hogy a tervet végső soron az igazgatói értekezlet hagyta jóvá, a helyettes társak mégis többnyire azt mondták a panaszkodóknak:

- A süket Fábián húzta ki a témád!

Néhány céltudatos műszaki elkapta Fábiánt, hogy mi baja az ő elképzelésével, mire a beruházási igazgató azt felelte, hogy semmi, csak épp a pénz kevés, de ha már eljött, beszéljék meg, mit hozna a javaslata a konyhára. Mert aki hitt az elképzelésében, akinek érvei is voltak, az többnyire megkapta a pénzt. A többség viszont csak sóhajtozott, s nem egy főnökét követve már harmincéves korában azt vallotta: „Tartsd a pofád, törődj az emésztéseddel, és legyen mindenről három másolatod!”

Emberi és vezetői gyengeség is, hogy a négy igazgató nem vétózta meg Fábián javaslatát, hogy könnyű vagy nehéz szívvel, de lemondott arról, hogy saját igazgatósága fejlesztési igényeit maga rangsorolja. Pedig vitára, demokráciára taníthatták volna a mérnököket, ha ezt mondják nekik:

- Négyszer annyi az ötlet, fiúk, mint a pénz, döntsétek hát el, hogy mit igen és mit nem! - Ezt a vitát kellett volna felelősséggel irányítani, ám kényelmesebb volt azt mondani: - A süket Fábián kihúzta! - vagy azon dohogni: - Hogy jön ahhoz egy közgazdász, hogy fölülbíráljon egy mérnököt!?

De lehetett volna Fábián maga az ördög, akkor is megkegyelmeznek neki, ha melléjük áll, közénk süllyed. Vétkei akkor váltak megbocsáthatatlanná, amikor kiderült, hogy ő a vezér utóda, leendő főnökük! Ezt maga Kováts-Buna Géza hozta a júdasok tudomására, amikor megkapta a felmentő hírt, hogy néhány hónapon belül kinevezik egy országos hivatal elnökévé.

- Nyugodtan elmehetek - mondta nekik -, nem lesz gond az utódlással! - és nem első helyettesére, nem is Gyarak Endrére, a párt vezérigazgató-jelöltjére, hanem Fábián Tiborra nézett leplezetlen nyíltsággal.

Három éven át a vezér szemük előtt dédelgette legifjabb helyettesét, ezer jelét adta szándékának, a többi igazgató mégsem akarta elhinni, hogy jól lát, jól érti főnökét. Képtelenség, hogy egy hibátlan rangsorban épp ez a kölyök kerüljön az első helyre! Hogy lehetne a vezetőjük, aki nem kereste senki kegyét, nem helyezkedett, akinek közöttük egyetlen szövetségese sincs?

Kevésbé tamáskodtak volna, ha csak egyszer elolvassák a Művek szervezési és működési szabályzatát. A vezér még ebben a hüvös iratban is megfogalmazta utódjának előjogait. A vállalati tervfejezetek felsorolása rendszerint a termelési tervvel szokott kezdődni, a Művek Kábégé által fogalmazott alapokmányában az első helyen a távlati fejlesztési terv és annak felelőse, a beruházási igazgató szerepelt. Ez felfogható úgy is, mint a vezér alapállása: a fejlesztés mindenekelőtt! Csakhogy a szabályzat a többi vezérigazgató-helyettes teendőit a következő szavakkal határozta meg: „képviseli, önállóan képviseli, jogosult, közvetlenül szervezi és irányítja”, viszont a beruházási igazgató „kizárólagos jogkörrel intézi, illetve irányítja”. Az a szó, hogy kizárólagos, mindössze kétszer szerepelt a sokszor lobogtatott kötetben, és a másik esetben is Fábián Tibor előtt nyitott utat.

Kováts-Buna Géza élvezte helyettesei gyötrődését. Eloszlathatta volna kétségeiket, bejelentette volna nyíltan, hogy Fábián Tibort javasolja vezérigazgatónak, de mi lett volna ebben a pláne? Sínylődjének csak! Bár a vezért sosem hagyta el a magabiztossága, ezekben a hetekben egyenesen sugárzott róla a fölény. Úgy mozgott, úgy nyilatkozott, ahogy csak kivételes emberek tudnak megnyilvánulni. Hisz nem miniszterhelyettes lesz, hanem államtitkár! A kárörvendők arculcsapása lesz, ha megtudják, hogy feltételt szabott: csak akkor fogadja el az elnöki kinevezést, ha az államtitkári ranggal jár. Szerénytelen lett volna? Ugyan már! Ha a törpe Karvaly Nándor államtitkár lesz, akkor neki milyen rang dukál? És Kábégé, nagysága teljében is fokról fokra szorította társai lábán a spanyolcsizmát:

- Nyugodtan fogok elmenni, az utód megvan!

Először Palácz Zsigmondban állt össze az elmúlt évek filmje, és úgy érezte magát, mint aki mézesmadzag helyett kígyót talál. Hát nem így szólt az alku, nem ezért tűrte másfél évtizeden át a rúgásokat, a végenincs megaláztatásokat! Már 1971-ben, a kórházból kijövet is azzal marasztalták, hogy utód kell Kábégének, és azóta hányszor, de hányszor kecsgették, hogy ekkor viszik, akkor viszik, most mégis Fábiánra néz!? Hol itt az igazság? Ehhez a székhez neki van joga, kizárólag neki, senki más nem áldozott ezért annyit, mint ő! Hogy nézzen a kollégák, a szakma, a felesége szemébe, ha egy... ilyen taknyos megelőzi!?

Fábián előléptetése az ő emberi, mérnöki, vezetési csődje lett volna, maga a halál! De mit tehet? Oly reménytelenül érezte magát szegény Augustzt, mint amikor a beteg megtudja, hogy rákos.

Nemcsak Kováts-Buna Géza és a minisztérium volt előrelátó, a párt helybéli vezetőinek is volt jelöltjük a vezérigazgatói posztra. Nem sokkal azután, hogy kipattant Kábégé közeli távozása, vagyis még 1975-ben, dr. Vida István és Maros Mihály, a városi és a vállalati

pártbizottság titkára, valamint az elmaradhatatlan Kuni Gyula, a személyzeti munkák tudora is kiállította nyalka jelöltjét. Először eldöntötték, hogy a velük egyívású, vagyis az ötödik ikszen akkor még jóval innen lévő Palác Zsigmond és Finfera József, sőt az általuk kiemelt Bács Róbert sem jöhet számításba életkora miatt. Másik elvi állásfoglalásuk szerint: „a nagyképű Fábián Tibor nem lehet első számú vezető”. Hát akkor ki marad? A mindenre alkalmas Gyaraki Endre, akiről dr. Vida magabiztosan állította később is: - Ő hallgatott volna ránk, vele tudtunk volna együtt dolgozni! - Kérdés persze, hogy a maguk számára választottak-e vezérigazgatót, vagy a Műveknek.

Gyaraki Endre - mindenki Bandikája - csodálatos üzemvezető volt az A-gyárban. A kissé mackós mozgású mérnök később elismerésre méltón ténykedett alapszervi párttitkárként is. Emberi, vezetői erényei miatt került szóba még Maros megválasztása előtt, hogy nagyszerű pártbizottsági titkár lenne, de ő inkább mérnöki munkakörben maradt, a gyárvezető-helyettesi állást választotta.

Miután a focicsapat és Kuni körében kezdett forgolódni, lassan megváltozott, de igazán kereskedelmi igazgatói kinevezése vetkőztette ki jó tulajdonságaiból; a hatalom és hogy nem értett ahhoz, amit csinált, kiforgatta önmagából. Ő is Kuni kádere volt. Gyufa először a C-gyár vezetőjének javasolta Bandikát - ennek annyi köze van az A-gyártáshoz, mint a kenyérsütésnek a téglagyártáshoz -, majd kereskedelmi igazgatónak jelölte, és a vezér elfogadta, mert belefáradt a helyetteskeresésbe, nem is nagyon érdekelte a dolog, hisz úgyis elmegy. Gyaraki még a kinevezés megbeszélésére menet is esküdözött, ő bizony nem lesz igazgató, fogalma sincs a kereskedelmi munkáról, de öt perc múlva már azt mondta, ért ő ehhez! Bandika a vezér leghűségesebb alattvalója lett, mégis őt utálta Kábégé a legjobban, mert tudta, hogy a lobogó lojalitás nem neki szól, hanem a fenéke alatt lévő széknak. Gyaraki Endre kereskedelmi igazgatói kinevezése csapás volt a Műveknek, vezérigazgatói jelölése pedig - pláne kinevezése - maga a csőd. Még sincs rá semmi biztosíték, hogy egyszer nem teszik alá a magasabb széket: hisz mérnök - pártmunkás mérnök! -, és mivel a munkát kerüli, vezetői ténykedése közben nem követ el fatális bakikat.

Fábián vezérigazgatói jelölésével Kováts-Buna Géza figyelmen kívül hagyta a minisztérium és a helybeliek elképzeléseit. Tudta, hogy Karvallyal a háta mögött azt neveztet ki vezérnek, akit csak akar. Rátermett embert választott, méltó utódot, akit tudatosan készítette a mű folytatására. Tudatosan, de rosszul. Fábián Tibor kiválóságának bizonyítása visszájára fordult. A többiek nem elfogadták, hanem elutasították őt. SZÍVBŐL GYŰLÖLTÉK MINDKETTŐJÜKET, de amíg Kábégével szemben tehetetlenek voltak, addig Fábián ellen összeszedték minden maradék erejüket. Persze a vert csapatnak idő kellett, meglehetősen hosszú idő ahhoz, hogy összekaparja magát. Lassan fogják fel a vezér bejelentését, és még lassabban ocsúdtak a sokkos állapotból.

Fábián bezzeg elemében volt. Igazgatói értekezlet nyilvánossága előtt figyelmeztette a detronizált Palác Zsigmondot és Bács Róbert termelési igazgatót, hogy a B-gyárban milliók kerülnek a hulladékba, és emiatt a műszaki fejlesztés teljesen értelmetlen.

- Az én kezembe harap, akit kiemeltem a semmiből!? - tajtékzott Palác.

Igaza volt, a vezér figyelmét tényleg ő hívta fel az ifjú mérnök-közgazdászra, csak most nem Fábián felfedezéséről, hanem a B-gyári mulasztásokról volt szó. Mégsem bökte senki oldalba. Már nem tettek különbséget a közérdek és saját sérelmük között. A vezérigazgató első helyettese oly mélységesen megbántódott, hogy sem ő, sem Bács nem tett semmit a pazarlás

megszüntetésére. 1977. október 28-án Fábián Tibor kemény hangú levelet írt - nem nekik, de mégis nekik - a termelési és műszaki igazgatóságának: „Sajnálattal kell megállapítanom, hogy az üzemviteli körülmények és a nem megfelelő színvonalú karbantartás miatt a beinvestált milliók eredményét nem lehet érzékelni... a bizonytalan helyzet miatt a fejlesztésre vonatkozó további munkákat azonnal leállítottam. Mindaddig, amíg az elfogadhatónak tekinthető üzemi állapot be nem következik, értelmetlen az üzemi kísérletek folytatása is.”

Palác Zsigmond feljegyzésben válaszolt Fábiánnak: „Ön sem a műszaki, sem más igazgatónak nem szolgálati felettese. Nem az Ön feladata a vállalati karbantartó és termelő egységek munkájának értékelése, megítélése. Ugyancsak nem tartozik a hatáskörébe a vállalat vezérigazgatója által jóváhagyott munkák leállítása... E levélben a helyzet részletes ismertetésére nem térek ki, de fontosnak tartom, hogy a karbantartással kapcsolatos negatív megállapításait helytelennek, szakszerűtlennek minősítsem. A B-gyár a folyamatos üzemeléshez szükséges támogatást mindenkor megkapta és a jövőben is megkapja anélkül, hogy erre az Ön részéről beavatkozásra szükség lenne.”

Auguszt reszkető kézzel írta alá a levelet. Félt. Akár hátrál, akár nekiront a vezérnek vagy ennek a másiknak: vége. Itt a bukfenc nem segít, mit tegyen hát? Semmi sem jutott eszébe. Fábián levelével a kezében, szinte sírva, beóvatoskodott a vezérhez. A szíve félelemmel és gyűlölettel volt tele.

- Főnök, hát nem is te vagy itt a főnök! - Kábégé szemében szikrák gyúltak, Auguszt kiegyenesedett - Produkció! -, és nagy hévvel folytatta: - Láttad, hogy ír ez a szarházi, mintha ő lenne a vezérigazgató!

- Ühüm - mondta Kábégé, majd elővette Fábián levelének neki küldött példányát, és belelapozott. - Mi az istent csináltok? Negyven-ötven milliót a csatornába engedtek, sőt még bírságot is fizetünk érte?

- A kis Gét leváltottuk, rendet rakunk hamarosan. Ha Fábián nem tudná ezt, hangneme akkor is...! Hát a farkaskölykök is tudják, hogy milyen sorrendben lehet baszni! - csúszott ki a száján, és nem lehetett tudni, azt sérelmezi-e, hogy őt magát, vagy a vezért „előzte meg” Fábián. Mindketten magukra vették. Palác folytatta: - Az egyik nap kétmilliót ad a sportra, a másikon másfelet óvodára, aztán ez a levél! Vagy te kérted rá, nem bírod egyedül?

Kábégé szemében megint megjelentek a szikrák, letolta az orrára hírhedt pápaszemét, és Palác elnémult. De a gyanú ördögét már elszabadította.

- Azért csipkedjétek magatokat - mondta búcsúzóul a vezér.

Palác távozása után Kábégé hiába próbálta folytatni a munkát, mindig felötlöttek benne az első helyettese szavai: - Össze akar bennünket ugrasztani - gondolta, és elmosolyodott, hisz épp az a legcsodálatosabb Fábián Tibor munkájában, hogy ugyanolyan lendülettel, határozottsággal képes intézkedni, mint ő maga...

- FARKASKÖLYÖK? Miket talál ki ez a bohóc!

A ROBBANÁS

1.

Katasztrófális kétsoros hírt közöltek 1978 januárjában a lapok. Tudatták, hogy az M. hivatal élére kinevezték N. N.-t elnöknek. Maga Kováts-Buna Géza is csak a Magyar Hírlapból értesült arról, hogy a neki ígért székbe megint valaki más került. Hiúságára fizetett rá. Feltételét - hogy csak államtitkári ranggal vállalja el a kinevezést - senki nem merte az illetékes KB-titkár elé terjeszteni, ezért lett helyette elnök egy igénytelenebb miniszterhelyettes, emiatt vált döbbenetessé Kábégé számára a kinevezésről szóló jelentéktelen hírecske. Másként sült el tehát ez a búcsú is, illetve ugyanúgy, mint az előzők: Kábégé kiment a deszka végére, dobbantott, és... Az lett volna a csoda, ha törés nélkül állja. A sok siker után fejébe szállt a kudarc is.

Nem sokkal N. N. kinevezése után a Művektől Japánba utaztak négyen - Kováts-Buna Géza, Fábián Tibor, Uzoni András útimarsall és a C-gyár vezetője -, egy japán kísérleti gyárat kívántak megtekinteni, sőt megvásárolni. A vezérnek ez volt az egyik specialitása, ő nem a már befutott gépeket, technológiákat vette meg - ez neki kevés volt -, hanem az ezeknél is többet ígérő kísérleti példányokat. Persze nagy volt a kockázata az efféle üzletnek. Kábégé ezt úgy igyekezett mérsékelni, hogy szerződésbe vette: a szállításkor az árnak csak a felét fizetik ki, a másik felét csak akkor, ha a gép vagy üzem teljesíti, amit ígértek.

Tehát Japán, meleg és rohanás. A társaság ennek ellenére szerette volna megnézni a híres Himedzsi kastélyvárost, és Fábián rábeszélte a látogatásra a fejfájással kínlódó Kábégét. Este csak átöltözésre, borotválkozásra jutott idejük, máris kellett nyargalni a búcsúfogadásra. A világhírű cég elnöke egy vadászkastélyban látta őket vendégül, és bár ott volt a magyar nagykövet is, Kováts-Buna Gézáat ültették a főhelyre, és őt szólították excellenciásnak. Magasabb rangúak társaságában is így szokott ez lenni; mindig az a főhely, ahol a Művek vezérigazgatója ül. Uzoni András útimarsall most is kitett magáért, idejében tudtára adta a protokollfőnöknek, hogy a fárasztó nap után Kábégé már nem bír állni, s gyötrő fejfájása miatt jó lenne, ha mihamarabb töménytet ihatna. Székek várták hát őket és ital, amitől a vezér nyomban jókedvre derült. Fábián állítólag becsípett az éhomra bekapott szesztől, bár ezt később tagadta. De nem ez volt a lényeg, hanem hogy mindig könnyen elkapta a lelkesedés. Ez történt ekkor is, és a heves magyarozgatás, gesztikulálás közben véletlenül Kábégé elé keveredett. Az excellenciás úr ült a kényelmes fotelben, és semmit sem látott legkedvesebb helyettese alfelén kívül. Azért lehetne figyelmesebb is - gondolta a vezér. - Épp elem áll? Bezzeg a hörcsögtekintetű kis japánra ügyel! Az anyja istenit, rögtön seggbe rúgom - kezdett lilulni a feje. Aztán valaki észrevette a kínos helyzetet, és elhúzta Fábiánt a fővendég elől. A vezér másik kedvence, a C-gyár vezetője is próbálta menteni a helyzetet - inni hívta Fábiánt. Végül Uzoni kérte meg japánját, „fontos tárgyalásra” tessékeljék át egy másik szalonba Fábiánt, nehogy begerjessze a fáradt, fejfájós vezért.

Japán szokás szerint az automata magnetofon öt percenként bejelentette, hogy hány percig tart még a fogadás. Amikor tíz perc volt hátra, szólásra emelkedett a házigazda, és pontosan háromperces beszéde után Kováts-Buna Géza válasza következett. Alig mondott néhány szót, amikor ismét beszabadult a terembe a „vad magyar” vendég. Mintha Fábián belelátott volna a fejekbe, illedelmesen megállt, és mosolyogva hallgatta főnöke beszédét. Kábégé mégis úgy érezte, többen figyelnek erre a farkaskölyökre, mint rá. De mire föl jutott eszébe épp ez a szó, hogy farkaskölyök?

A kézfogásra odaterelték mind az öt magyart (volt velük egy külkeres is). Kováts-Buna Géza éppen mondott valamit, amikor Fábián Tibor megint elébe állt, és eltakarta. HÁT KI ITT A FŐNÖK? TÉNYLEG A HELYEMRE TÖR EZ A FARKASKÖLYÖK? KÉPES EZ EGYÁLTALÁN KIVÁRNI, AMÍG ELMEGYEK? Kábégé tekintetében villámok cikáztak, azon sem lehetett volna csodálkozni, ha Fábián Tibor hátán kigyullad a kabát.

- Nem értem, valahogy olyan furcsa ez a Fábián - mondta egyszer csak otthon Kábégé, mire a többiek felkapták a fejüket. Vajon mit jelent ez a sejtelmes megállapítás? Egyedül Palác mosolygott, mint aki tud valamit.

2.

Fábián Tibor se nem látott, se nem hallott. 1978-ban a G-gyár építése célegyenesbe fordult, és a hatalmas munka eufóriás állapotba hozta a beruházási igazgatót: ott lebegett-lobogott a gyönyörű gyár fölött. A beruházási igazgatóság „szedett-vedett” gárdája ünnepre készült, és a torra tolongott a nagyérdeműek hada. De Fábián az orrukra koppintott. Nem tűrte a kibiceket, a beruházás munkáiba csak azokat vonta be, akiktől érdemi segítséget várhatott. Pedig sokan szerettek volna e sikernél is sütkérezni. Mivel nem sikerült, ellenszenvvel figyelték a munkát. Fújtak rájuk azok is, akiknek a fejlesztési ötletére nem jutott pénz. Irigykedtek, mert a beruházáson a mérnökök, a vezetők nagy kedvvel végezték munkájukat; Fábián kegyetlen keménységgel kiállt az embereiért, a pénzükért; minden felelősséget vállalt, hogy nyugodtan dolgozhassanak. Határozottsága, megalapozott, de mégiscsak ex cathedra kijelentései is ellenérzést keltettek, annál inkább, mert közgazdász létére mérnöki tudományra merte őket oktatni. Valahogy úgy voltak vele, nem is lenne baj, ha „ez a fölényes és nagyképű pasas meg a bandája” pofára esne. Épp az ellenkezője történt, még hozzá elég látványosan.

Az épülő gyárat vas vázzal vették körül, és műanyag lemezekkel borították, hogy télen is dolgozhassanak. Amikor márciusban lebontották az állványt, nagy volt a meglepetés:

- Jé, kész a gyár!? - Ami azért még odébb volt.

Akárcsak más sikeres beruházási csapat, Fábiáné is csak úgy tudták megoldani feladataikat, hogy esetenként figyelmen kívül hagyták a káros kötöttségeket. A beruházási igazgató éveken át azért kapta a dicséreteket, mert önállóan, intézkedett. A japán út után, 1978 tavaszán kezdett megváltozni a dolgok színezete, gyanússá vált a farkaskölyök nagy önállósága.

- Főnök, Fábián kezdettől fogva félrevezetett - ütötte tovább Palác a vasat -, csak te nem hallgattál ránk. Hidd el, Fábián nem ismer korlátokat! - És mondta, mondta minden lehetséges alkalommal, hogy a beruházási igazgató egyeduralomra tör, vezérigazgató akar lenni.

- A főnök és Fábián vitájában Kábégé mellé kell állnunk! - hirdette ki a többi igazgató előtt August már akkor, amikor ennek a vitának még nyomai is alig voltak.

A beruházási igazgató semmit sem vett észre az egészből, csak lelkendezett, hogy ennyi meg annyi hónappal hamarabb fogják felépíteni a G-gyárat; hogy beüt az a premizálási program, amin annyit „filózott”. Júniusban már elkezdték részenként a próbákat, hogy mihamarabb kiugorjanak a hibák. Nagy szükség lett volna a gyár későbbi vezetőire - hogy már beállítás közben megismerkedjenek a gépekkel -, ám minden sürgetés dacára nem nevezték ki őket. Amikor a városi pártbizottság számon kérte, hogy miért veszélyeztetik a kiemelt beruházás sikerét,- mindenki adta az ártatlant; nemcsak a kinevezéseket ígérték meg, hanem azt is, hogy rendkívüli túlórával, jutalmakkal segítik az építkezést és a részenkénti próbákat. Ez volt a

felszín, az igazgatói értekezleteken viszont már egymást követték a nyílt összecsapások, méghozzá nem a szokásos szereplőkkel, most már többnyire a vezér és kedvenc helyettese perlekedett egyre élesebben. Ez a taknyos azt is meri, amit ők együtt sem mertek? Palác Zsigmond és Finfera József - „AGGÓDVA A MŰVEK JÖVŐJE MIATT” - bejelentette a minisztériumban, hogy „képtelenség Fábiánnal együtt dolgozni”. Kuni Gyula pedig arról tárgyalt minisztériumi kollégáival, hogy Fábián Tibor „alkalmatlan igazgatónak”.

- Szép, hogy a G építése így halad, de nemcsak kiemelt beruházás van a világon - mondta Kábégé. - A vállalati beruházások elmaradoznak; ami nem tetszik Fábiánnak, azt nem csinálja!

És éppen ekkor, a finisben magától vagy valakinek a sugására úgy döntött Kováts-Buna Géza, hogy az új gyár leendő művezetőinek mégsem adja meg az ígért magasabb fizetést, és felére csökkenti a beruházás prémiumát! Amit ígértek a pártbizottságnak is - a rendkívüli prémiumot -, természetesen megadta, csak a rendes prémiumot csökkentette. A 10-16 órás munkanapok mellett ez az intézkedés megbénította volna az építkezést. Vagy ez volt a cél? Ilyen árat sem sokallottak Fábián kudarcáért?

Megjelent egy okos fenekű asszony Fábiánnál, hogy aláírassa vele: beleegyezik az alacsonyabb fizetésbe, a prémium csökkentésébe. Gyanútlanul majdnem aláakanyarította a nevét, amikor észrevette, miről van szó. Elöntötte agyát a düh, hát nem ezt ígérték, és nem ezt ígérte ő sem százhatvan embernek! Nem törődött vele, hogy a papíron a vezér aláírása díszlett, rávéste a margóra: „Aki ezt kitalálta, felelősségre kell vonni!”

- Vigye vissza! - lökte oda a küldönc elé a papírt.

A munkások megtudták, mi készül. Hat művezető lerakta kinevezését az asztalra, veszélybe kerültek az üzemi próbák.

A csinos előadónő - a botcsinálta küldönc - mint egy kibiztosított kézigránáttal vonult vissza az „ellenjegyzett” papírral. „Aki ezt kitalálta, felelősségre kell vonni!” Tényleg jól lát? Elolvasta háromszor is. Így még beszélni sem mert senki a főnökkel, ő legalábbis nem hallott róla. Ha a vezér a „kitaláló”, még fejét veszik neki is!

De miért erre a szegény asszonyra bízta üzenetét Fábián, miért nem hívta fel Kábégét, miért nem rohant át maga hozzá? És a vezér miért nem szóban tájékoztatta helyettesét arról, hogy mit szándékozik tenni? Ilyen végletesen rossz volt már közöttük a kapcsolat? Egy biztos: Fábián figyelmeztetésnek szánta üzenetét - „Vigyázz, főnök, rossz tanácsadód van!” Úgy látszik, a sok együtt töltött boldog óra is kevés volt ahhoz, hogy megismerje őt, mert Kováts-Buna Géza egészen mást olvasott ki belőle:

- Mégiscsak túrhetetlen! - rohant át a papírral első helyetteséhez, Palác Zsigmondhoz.

- Mondtam, hogy nem tudja, hol a határ, de te nem hallgattál ránk! - vetette Auguszt megint a vezér szemére régi tévedését. Régi? Ezt szuggerálta neki. Fábián felmagasztalása kisiklás volt, a múlté, felejtjük el! És Kábégé hajlott rá. Már Fábián leváltását kalkulálva fogalmazta meg figyelmeztetését, amint az a céltudatos - ám meglehetősen zaklatott - szövegből is kiderül:

„Fábián Tibor elvtársnak beruházási igazgató

Különösen az utóbbi időben egyre gyakrabban előfordul, hogy igazgató elvtárs olyan hangnemet használ, és olyan tárgyalási stílust vezetett be, amely a szocialista gazdasági vezetőktől minimálisan elvárható együttműködési készség és magatartás alapvető követelményének sem felel meg. Különböző megnyilvánulásaiban goromba és sértő magatartást tanúsít, amely már olyan szintűvé vált, ami veszélyezteti a vezetők és beosztottak

vállalatunknál kialakult munkakapcsolatait. Annak ellenére, hogy magatartása miatt már több ízben figyelmeztettem, ezek, a szóbeli jelzések és tapasztalatok szerint, semmiféle javulást nem eredményeztek. Ezért kénytelen vagyok írásban is felhívni a figyelmét, hogy magatartásán mielőbb változtasson, és normális kapcsolatot alakítson ki az igazgatókkal és más gazdasági egységek vezetőivel, mert a jelenlegi helyzetet nem lehet tovább tűrni. Nem szokásom az ilyen jellegű figyelmeztetés, azonban a közelmúltban tanúsított magatartása erre halasztást nem tűrően kényszerít. Kérem, a fentieknek megfelelően a joggal elvárható normális kapcsolatokat, együttműködést kialakítani, és mértékletes magatartást tanúsítani szíveskedjék.

1978. július 8.

Kováts-Buna Géza sk.”

Akkor szokott a gyerek ilyen választ kapni, amikor megkérdi, hogy Lajos bácsi miért nyúlt az anyja szoknyája alá: - „pimasz kölyök!” - és még nyakon is vágják. Fábián észre sem vette, hogy a lényegről, a munkások pénzéről, prémiumáról szó sem esett, annyira fejbe kólintotta, hogy szocialista vezetőhöz méltatlan a magatartása. Neki mondják ezt, aki két másik helyett dolgozik, és épp akkor vádolják ezzel, amikor a munkásokért állt ki? Dühödten a szemétkosárba vágta a vezér levelét. Nem értette, hogy az istenbe lehet kockáztatni harmincezer forint prémiumért a napi 50 ezer dollár értékű termelő gyár indítását. Nem értette, mert ő sem volt mentes az értelmes emberek különös szüklátókörűségétől; azt hitte, amit ő tud, mindenki tudja, ami számára logikus, az másnak is az. És még valami: a logikus lépések közé nem tudta - nem is lehetett - beiktatni a sanda szándékot. Úgy gondolta, rá kell kiáltani a briliáns eszű vezérre, mint az alvajáróra, attól biztos felébred. Fábián hitt az igazában, akár az első keresztények Istenben, azt képzelte, a közös érdekért mindent szabad. Kiáltott hát akkorát - de akkorát -, hogy a saját feje fölött lazult meg a mennyezet. Hiába volt a Kábégének küldött feljegyzésben igaza, azt indulatai miatt sem tudta elfogadtatni. De mi mást tehetett volna, mint hogy leírja: „Ezek az intézkedések nélkülözik a logikai megalapozottságot... A jutalom elvonására vonatkozó elképzeléseket azonnal hatályon kívül kell helyezni.” Mint alkotásra teremtett embert, Fábiánt is elsősorban a szenvedélyek űzték. Amikor úgy érezte, bilincsbe akarják verni, nem ismert se istent, se embert. Az alkotó düh szentesítette akár a sértő hangnemet is a hibázó vagy megtévesztett gáncsoskodóval szemben. Ő nem a főnöknek írt, hanem egy korlátolt intézkedés ellen ágált. Így aztán képtelen volt megérteni, hogyan válhatott ez a levél később vádirattá ellene. Vakon loholt az igazság szivárványa után, pedig a vitát már a végletekig elmérgesedett helyzet öntörvénye: az elvakultság vezette.

3.

Fábián Tibor nem tulajdonított jelentőséget a csetepaténak, nyugodtan elment szabadságra. Egyenrangú helyettesei voltak, akik éppúgy tudtak mindent, mint ő, és akik éppúgy megtettek mindent az építkezés befejezéséért, mint ő. Más nem számított.

Amint kihúzta a lábát, ellenfelei szabadon engedték az agarakat. Ez is sokatmondó. Amíg otthon volt, és védekezhetett, addig csak szurkapiszkálták, ahogy elment, olyan mértéket öltött a rágalomhadjárat, hogy távollétében az igazgatói értekezlet úgy döntött, kiveszi a kezéből a G-gyár építését, és - hetekkel a befejezés előtt - az irányítást átadja Palác Zsigmondnak!

Már a következő pillanatban rádöbrent a vezér, hogy elvetették a sulykot. De hogy vonuljon vissza? Máskor három-négy nap alatt adták közre az igazgatói értekezlet emlékeztetőjét, most

két hétig készült, és már szó sem esett benne arról, hogy nem Fábián fejezi be az építkezést, hanem csupán azt adta hírül az iromány, hogy a vezérigazgató Palác Zsigmondot személyes megbízottjának nevezte ki a beruházásra, vagyis gyámság alá helyezte Fábiánt - és nem is akárcsi felügyeletére bízta!

Ekkor látogatta meg a Műveket a KB egyik titkára. Az építkezésen Fábián tájékoztatta, hogy december 31. helyett már novemberben termelni fog a G-gyár. A vendég megdicsérte a vezérigazgatót, hogy ilyen helyettese van. Ám Kováts-Buna Géza már nem volt büszke erre a helyettesére sem, sőt lerítt róla, hogy nem kedveli. Irigykedett a Fábiánra váró diadalra, hisz napról napra biztosabbá vált, hogy bekövetkezik a csoda, határidő előtt elkészül a 4 milliárd forintos beruházás. Már gyűlölte Fábiánt. Minél igazságtalanabb volt vele, annál jobban gyűlölte, mert mindig azokat érzi legádázabb ellenségeinek az ember, akikkel méltánytalanul járt el. Mérnökként Kováts-Buna Géza sosem jutott volna ide, no de a csúcson már nem kedve, hanem helyzete szerint szokott határozni kapcsolatai felől az ember. Gyűlölnie kellett, mert környezete is így kívánta, ha lanyhult benne ez az érzés, helyettesei nyomban felszították.

De hogy tudtak ilyen elvetemültek lenni? A legkevésbé sem voltak azok, csupán a beléjük fojtott ezer sérelem szakított gátat. Sok oka volt annak, hogy miért éppen Fábiánra zúdult az áradat, de más is állhatott volna a helyén: Palác, Bács, Finfera, de még a vélemény nélküli Gyaraki is kerülhetett volna ebbe a helyzetbe. Mindegy, ki, a Kábégé-féle vezetésnek áldozatra volt szüksége, csak általa tudott megtisztulni, kellett valaki, aki megváltja a bűneitől, akire kórusban kiálthatják: FESZÍTSD MEG! Kórusban, mert így múltó pillanatokig még az egység mámorát is érezhették.

A csatában semmi sem volt drága. Ha Fábián víz alá nyomásának az az ára, hogy elúszik a beruházás, ússzon; elvakultságukban képesek lettek volna kivenni a kezéből a kifogástalanul irányított 4 milliárdos munkát két hónappal a befejezés előtt! De hogy született ez az öncsonkító ötlet?

Gyárlátogatás közben Palác és Bács találkozott Kozorics Sándorral, a G-gyár frissen kinevezett vezetőhelyettesével. A szokásos krepdesin szövegek után a műszaki igazgató megkérdezte a fiatal mérnöktől:

- Mikor kezdtek termelni?

- Nem lehet azt még megmondani - felelte elgondolkodva Kozorics, aztán még hozzátette: - De hajtunk!

- Főnök, főnök! - rohant Palác lélekszakadva Kábégéhez. - Képzeld, ez a csibész megtiltotta az embereinek, hogy tájékoztassanak bennünket! Amíg szabadságon van, nem adhatnak információt - mondta, és a vezér hitetlenkedését látva tovább tódított: - Kozorics Sándor beismerte, a G-gyár indulásának időpontját nem árulhatja el! Két igazgatónak mondta, bele a pofánkba! Megkérdezheted Bácsot is! - És a vezértől kijövet felháborodva mesélte mindenkinek, Fábián annyira kisajátította a beruházást, hogy már a Művek vezetői előtt is titkolózik! Kozorics megrökönyödve hallotta, hogy mit terjeszt Palác, még hozzá rá hivatkozva. Rögtön kihallgatást kért, hogy tisztázzák a félreértést, hisz ő nem beszélt ilyesmiről, és Fábián sem tiltott meg nekik semmit!

Félreértés? Merész rágalom? Az biztos, Palácznak valamiképp nem volt ideje fogadni Kozoricst, és megszületett a döntés, hogy Fábiántól elveszik a beruházást.

A görögországi szabadságról füttyös kedvvel tért vissza Fábián Tibor. Ott akarta folytatni a munkát, ahol szabadsága előtt abbahagyta. Hogy távollétében valóságos egységfront alakult ki

ellene, a legkevésbé sem érdekelte, mert a diadalmas beruházás miatt kikezdehetetlennek hitte magát, mert nem fogta fel, milyen veszedelmes, ha igaza van olyasmiben, amiben a főnöknek nincs igaza.

Hazatérte után néhány nappal, de majdnem másfél hónapot késve kapta csak meg Kábégé válaszáat intézkedést sürgető feljegyzésére: „Sajnálattal állapítom meg, hogy július 8-i levelem semmilyen magatartási változást nem eredményezett, amit bizonyít feljegyzésének stílusa, hangneme, az ügyek tényeket elferdítő beállítása... a leghatározottabban visszautasítom, hogy a G-gyár indítását akadályozó intézkedések történtek.” Ezt követően a vezér hihetetlen részletességgel bizonyította azt az ismert - és indokolt - tény, hogy a beruházási igazgatóságon jóval magasabb a túlóra, a jutalom a Művek átlagánál. Bő lére eresztve foglalkozott Fábián pontatlanságainak, tévedéseinek a helyreigazításával. A két levél - két világ. A beruházási igazgató ugyan kimondatlanul, de azt állította feljegyzésében, hogy bűnösen akadályozzák a G. építését, Kábégé válasza pedig azt, hogy Fábián szemtelen, tájékozatlan és talán hazudik is.

A vezér dühét csak habosította, hogy amikor Fábián rákérdezett: tényleg el akarták-e venni tőle a beruházást, ő szégyenében letagadta. Saját hazugsága úgy feldühítette, hogy nyomban helyettese nyakába zúdított minden vádat, amit az előző hónapban összehordtak ellene. Érvekért Fábián sem járt soha a szomszédba, az intrikákat visszafordította Kábégé vagy társai fejére.

És jött a váratlan fordulat: a levélháborúba beavatkozó párt- és szakszervezeti bizottság - akárcsak Fábián Tibor - a prémiumok és a G-gyári középvezetők megígért fizetésének maradtalan kiutalására szólította föl Kováts-Buna Géza vezérigazgatót!

Mégis van isten az égben, mégis győzött az igazság? Mindenesetre nem árt tudni, Marosék döntésében szerepe volt annak is, hogy végre üthettek egyet a vezéren. A sok megaláztatáson túl volt ennek még egy másik oka is. Amikor néhány hónappal korábban Maros Mihály belevágta a traubisüveget az asztalba, a történekről Fábián beszámolt a vezérnek, ő pedig szólt Vidának, a városi pártbizottság titkárának:

- Így viselkedik a kádered! Ezzel tárgyaljak én?

És dr. Vida István tajtékzott; Prolipopilént úgy letolta, mint egy „pengős malacot”.

Hol volt már a hajdani páros - Kábégé és Fábián együtt! -, a vezéren mégis Fábián miatt verték el a port, ezért kapták meg pénzüket a G-gyár építői és középvezetői úgy, ahogy arról korábban megállapodtak.

Mivel Kováts-Buna Géza már csak gyűlölni tudott, vereséget szenvedett. Vereséget, amelyet ő sem tudott soha elismerni. Fábián fölényét egyféleképp tudta csak megmagyarázni: igaza volt Palácznak, valóban VEZÉRIGAZGATÓ AKAR LENNI. Ha pedig az akar lenni, meg kell tőle szabadulni!

Fábián győzött, ám győzelme valójában már csatavesztés volt. Ez az előjelváltás jellemző az egész történetre. Nemcsak egy fürgeteges, de mégiscsak elröppenő szóváltás diadala változott később vereséggé, hanem az írásba fektetett levélháború is. Aki egyvégtében elolvassa e dokumentumokat, az inkább a vezér következtetését fogadja el: a tiszteletlen, rosszindulatú és tájékozatlan helyettest szigorúan figyelmeztetni kellett két alkalommal is. Nono! Az nem számít, hogy a hangnemet kivéve mégiscsak Fábiánnak volt igaza? Nem, mert erről valamilyen módon nem született írás, mert ezt a beruházási igazgatón kívül csak azok tudták, akik később nem akartak emlékezni rá - például a vezér vagy Maros Mihály párttitkár. De miért nem tette igazát - diadalát - közhírré maga Fábián? Mert naiv, mert amikor megkapta a második figyelmeztető, kioktató levelet, „hazugság” felkiáltással ugyanúgy bevágta a szemétkosárba, mint az előzőt. Amikor épp válaszolt volna, felkereste a vezér, és beszélgetés közben csak úgy mellé-

kesen odavetette, mivel úgyis rendeződött a vita, és az emberek megkapták a pénzüket, ne fáradjon a válasszal. És Fábián nem fáradt vele. Felelet nélkül viszont a vezér leveleinek minden egyes szava igazzá vált, annyira jogos volt a figyelmeztetés, hogy válaszolni sem lehetett rá! Nem csoda, hogy ezek a „bizonyítékok” értékes darabjaivá lettek a Fábián bűneiről összeállított dossziénak.

Most már a vezér koncként a többiek közé vetette Fábiánt, sőt apró gesztusokkal, no meg a vadászszenvedély fölkeltésével még uszította is őket. Ebben az időszakban ezért tartott annyi igazgatói értekezletet, mint soha, előfordult, hogy három is volt belőlük egy héten. A nagyberuházás legkényesebb, befejező munkáival kínlódo Fábiánnak nem volt mindig napi öt órája az ücsörgésre, így távollétében többször ültek tort fölötte:

- Kuszák a pénzügyek, trehány helyettes Fábián!
- Milyen rossz ez a beruházási igazgatóság, milyen önfejű ez a Fábián!

Abban sem volt köszönet, ha elment, mert a szócséplés, a szurkapiszkák idegesítették, és megjegyzéseivel csak rontotta a helyzetét.

4.

Elsősorban a lakásra váró fiatalokat csábította magához a kamasz Művek is, így mindig kinötte valamijét, hol ez volt kicsi, hol az kevés. Dr. Vida István, a városi pártbizottság titkára csak a céggel törödo vezérigazgató helyett inkább Fábián Tiborhoz fordult, ha a város segítségre szorult ebben vagy abban. A beruházási igazgató önállósága, rugalmassága, a kezén átmenő milliárdok lehetőséget adtak rá, hogy sokat tegyen a városért, sőt a Műveknek munkásokat adó falvakért is.

Amikor Vida és a fiatalok megkeresték, hogy klub kellene, Fábián formás klubot csináltatott nekik egy pincében azzal a kikötéssel, ha már annyira odavannak érte, pingálják ki maguk. Harsányra sikeredett a festés, de az övék volt; és használták is olyan örömmel, hogy amikor Karvaly Nándor megyei első titkár tiszteletét tette a városban, dr. Vida István és Maros Mihály szükségesnek tartotta, hogy elbüszkélkedjen vele. A társaságukban lévő Kábégének fogalma sem volt, milyen klubról beszélnek, rég elfeledte, hogy a KISZ-eseknek ő maga engedélyezett valamiféle tervet. Megkerülték? - nyilallt bele. Amikor pedig a két titkár dicsérte Fábiánt, köd ült az agyára, és simfelt mindent. Vida tudta, merről fúj a szél, s az első titkár előtt megmondta a vezérigazgatónak, csak azért nem tetszik neki, mert nem ő találta ki, és ha korábban rájön, hogy Fábián keze van a dologban, képes lett volna megfúrni az egészet! Karvaly sem kelt komája védelmére, sőt annyira lelkesedett, hogy a vezér sértetten ott hagyta őket.

A város strandja meg egyenesen a hatalmi harc áldozata lett. A felállás ott is ugyanez volt: Vida akart valamit a városnak, Fábián a szokott hévvel belevetette magát, Kábégé viszont ellenezte, sőt végül el is gáncsolta. Pedig a blokkban született gyermekek a legfontosabb dologban, a játékban „alultápláltak”: grund már, játszótér még nincs, és nincs erdő, nincs fáramászás, és nincs madárdal. A sivárság enyhítésére tűzte napirendjére az 1975-ös városi pártértekezlet a strandépítést. Mellette szölt Kábégé patrónusa, az államtitkár, így maga a vezérigazgató is. Ennek ellenére elfelejtödo volt a dolog, ha Vida és Fábián nem veszi gondozásba. Megegyeztek, hogy a kisebb tapasztalatú tanácsi építési osztály helyett a beruhá-

zási igazgatóság fogja irányítani az építést társadalmi munkában. De nagyot akart a szarka, és nem buta a farka: nemzetközi versenyek rendezésére, víz alatti tv-közvetítésre alkalmas uszoda és strand épült volna 160 millióért. Bár 1976-ban még nagy esküdözés folyt, hogy a válság nem fog begyűrűzni, ennyi pénzre akkor sem volt sok remény, legalábbis egyszerre nem. Kábégé józanságra intett, Fábían meg arról lelkendezett, hogy végre a rengeteg hűtővizet is használhatják valamire. Víz tehát volt, pénz viszont nem. 1978-ban Fábiónak eszébe jutott a nagy ötlet: a G-gyár építésénél várhatóan megmaradó 200 millió forintból kellene a strandhoz pénzt lecsípni!

A városi pártbizottság és Vida teljes mellszélességgel az ötlet mellé állt, össze is szedtek a megyei tanácstól és különféle vállalatoktól 20 milliót, a Művektől pedig harmincat vártak. A párt vb-ülésre meghívták a minisztérium és az Állami Fejlesztési Bank illetékeseit, és ott ők is hozzájárultak a Fábión által javasolt pénzügyi híd létrehozásához - magyarul: umbuldához -, amelyből jutott volna 30 millió a strandra is. A beruházás megtakarított millióit nem volt szabad ilyesmire költeni, Fábión tehát azt találta ki - és kérte -, hogy gépeket vásárolhasson a pénzből, olyan gépeket, amelyek már megvoltak! Ha ezeket megvehetik a megtakarításból, akkor átutalt forintjaikat visszakapják a saját fejlesztési alapba, ebből viszont akár strandot is építhetnek. Ez a húzás kapta a hangzatos pénzügyi híd elnevezést. A minisztérium, a bank és a Művek úgy csinál, mintha - és akár fel is épülhet a strand!

1978. szeptember 20-án, amikor a nagyberuházáson épp a feje tetején állt minden, Fábión Tibor elküldte Kováts-Buna Gézának a strand létesítési javaslatát, és egy hónap múlva még *közösen* aláírt levélben kérték a minisztériumot, hogy - amint ahhoz a pártbizottságon már szóban hozzájárult - „engedélyezze a pénzügyi híd létrehozását”. Az engedélyt megkapták. De hiába, mert az utolsó pillanatban a vezér begörccsölt. Meg is mondta Fábiónak:

- Azért akarod ezt a strandot csinálni, mert lovas szobrot szeretnél magadnak a városban!

És amikor Fábión kérte, járuljon hozzá, hogy átutalják a tanácsnak a strandépítésre megszerzett 30 milliót, akkor Kábégé nyelvészkedni kezdett:

„Feljegyzés Fábión Tibor igazgató elvtárs részére... Utasítást adtam, hogy a strandról tájékoztasson, még az sem egyértelmű, hogy tulajdonképpen milyen létesítményről van szó. Ugyanis a feljegyzés tárgya az uszoda felépítése, ugyanakkor a szövegben strandfürdő-komplexum szerepel. Nyilvánvaló, egy ilyen döntés feltétele, hogy tisztázzuk, mit, mikor, hol és milyen költséggel akarunk építeni.”

Még ugyanazon a napon: „Feljegyzés Kováts-Buna Géza vezérigazgató elvtárs részére... Kétoldalas tájékoztatót kért, megkapta - többről nem volt szó. Mellékelten küldjük a létesítési javaslatot 17 oldalon, bár 1978. szeptember 20-án egyszer már elküldtük!”

Minél több papír született, annál ábrándosabbnak tetszett, hogy a városnak strandja lesz, végül Kábégé „a népgazdaság mai helyzetére” hivatkozva nem adta meg a 30 milliót.

- A gazdaságpolitikai szellők nem az uszoda „irányába” fújdogálnak! Vannak ebben a városban egyéb fejlesztési feladatok is, például az egészségügyben, de úgy is fel lehet tenni a kérdést, hogy lakás vagy strand! - mondta később a gondos gazda. És nem volt igaza!?

- Éppen ilyen nehéz időszakban kell nagyobb gondot fordítani az emberek közérzetére. Arra például, hogy nyugodtan dolgozzanak, és ne rettegjen hatezer 16 éven aluli gyerek szülője, hogy csemetéjük a bányatavak körül csavarog - állította Fábión Tibor.

Nem sok mégis az a 30 millió? A vita idején ez az összeg a Művek fejlesztési alapjának a 2 százaléka volt, 70 milliót költöttek apró-cseprő dolgokra, gemkapocstól a fényképezőgépig. A lakás vagy strand kérdés legalább annyira népmámító, mint mondjuk annak a feszegetése, hogy

nem kellene-e az F-gyárban a minden évi karbantartásról áttérni a két- vagy négyévenkénti szétberhelésre - ahogy ezt abban az országban is csinálják, ahonnan a gyárat vették -, mert akkor a szétszedés 100 millióját és a termelés kiesés 200 millióját megtakaríthatnák, s ebből nyomban tíz strandra futná.

De az előrelátó Kábégé miért nem jött rá hamarabb, hogy a Műveknek nincsen strandépítésre 30 milliója? Miért nem szólt, mielőtt egy rakás céget és lelkes embert felültettek? Ha a fényűző tervekkel volt baja, miért nem kérte vagy utasította igazgató beosztottját, hogy mértékletesebb tervet készítsenek, hogy máshová rakják a strandot stb.?

(Pontosan felelt az idő még a fel nem tett kérdésekre is. 1983-ban, amikor már rég eltakarították Fábián Tibort, Kábégé engedélyével, sőt utasítására a lehető legrosszabb helyen - a gyár tövében, a várostól több kilométerre - hozzáláttak egy medence - strand - építéséhez. Társak sehol, segítség sehol, pénz is jóval kevesebb, mint öt esztendővel korábban. Ennek ellenére nem a város távlati tervében kijelölt helyre telepítették a strandot, pedig ott gazzal borítva 7 millió forintért megvolt már az alap is! Igaz, azt az alapot még Fábián Tibor építtette, tehát elfelejtendő, nem folytatható. Kábégé finnyásabb volt, mint történelmi elődei, akik nyugodtan ráálltak a másnak emelt talpazatra.)

Függetlenül a strand-vitától, 1978 szeptemberében vészidők jártak a beruházási igazgatóságon: a G-gyár építése elérkezett az utolsó simítások korszakába, hol egy műszer hiányzott, hol egy csavart loptak el, hol szemét borított mindent. Csapatnyi technikus végzettségű tündérre lett volna szükség, hogy életet leheljenek mindenbe. Helyettük nehéz léptű munkásaik voltak, akik létrehozták ezt a művet, s most kezdtek tanulni lábujjhegyen járni. Rengeteg veszélyeset okozott, hogy a szereléseket irányító külföldi mérnök félt, baj lesz, ha hamarabb indulnak. Fábián azonban olyan elszántsággal csörtetett át az akadályokon, mintha érezte volna, hogy ez talán élete legnagyobb, ez talán az utolsó, igazi alkotása: 36 hónap helyett 33 alatt került tető alá a 4 milliárdos nagyberuházás, és még 200 millióval kevesebbe is került, mint tervezték. Ezt az eredményt már nem kellett szégyellni a világ előtt sem, bizakodva várták hát a minden ellentétet elsimító koccintást.

De az olajág helyett megint a csupasz vessző kezdett suhogni. A mámoros pillanatokban kiderült, hogy „Fábián bűnös módon erőlteti a termelést”, közben a G-re nincs is vevő! Nem tudni, ki röppentette föl a vádat, de a vezér is hajtogatta. Ám ha szeptemberben nem volt vevő, a tervezett átadási határidőre, decemberre honnan akasztják le őket? Egyáltalán: mi szükség volt erre a gyárra, ha már első pillanatban sem tudják eladni a termékét? Mivel nem egészen három esztendő múlva a Művek majd hozzáfog egy többször ekkora G-gyár építéséhez - amit a szigorodó állami és banki felülvizsgálat is milliárdokkal támogat -, feltehető, hogy léteznek vevők. Talán mellékes, hogy 1978 őszén miért nem találták meg őket, figyelemre méltó viszont a vád tökéletessége: mert ha a megátalkodott Fábián eltitkolta az információt a gyár indulásáról, annak természetes következménye, hogy a bizonytalanra nem tudtak vevőt szerezni! Önmagában ugyan egyik vád sem igaz, de egymásnak támasztva a kettő, akár a kártyák, képesek megállni. A vádak igen komoly okmányokba is bekerültek, pedig maga a vezérigazgató érvénytelenítette őket azzal, hogy teketória nélkül learatta a „BŰNÖSEN FORSZÍROZOTT TERMELÉS” minden dicsőségét! A gyár beszállításával bibelődő, hónapok óta túlhajtott szakembereknek hiába lett volna ezer más tennivalójuk, a szeptember 29-i indítás után Kábégé utasítására tucatszám kellett díszes mintácskákat és dicsekvő leveleket gyártaniuk. Jutott ezekből mindenkinek, akinek jó szava lehetett a Művekért, sőt azoknak is, akiknek a vezér az orra alá akarta dörgölni: „Pancserok, így kell ezt csinálni!”

Az efféle protokolláris ceremóniáknak szokott lenni egy-két ártatlan pikantériája. Például a miniszterelnök-helyettes kiadta Kábégé levelét a minisztériumnak, hogy az ő nevében válaszoljanak rá. És a minisztériumi előadó Fábíán adjutánsaitól, a G-gyárat építő mérnököktől kérte, mondják meg, mit írjon. Becsületükre legyen mondva, nem nevettek, hogy még válaszolni is kell saját levelükre, illedelmesen elkészítették a fogalmazványt - ami aztán megjelent a megyei, illetve az üzemi újságban, több Kábégének címzett gratuláló levélrészlettel együtt. Mivel az olvasók nem tudták, hogy a jókívánságok lavináját a vezér indította el, azt hihették, ezekben a napokban mással sem foglalkoztak az ország vezetői, mint azt figyelték, na, mikor indulnak már a gépek, mikor gratulálhatunk Kováts-Buna elvtársnak. Mindez persze növelte a Művek dolgozóinak önbizalmát, no meg főnökük fontosságát is.

5.

Sokan úgy könyvelik el, hogy a nagyberuházások jó bulik; elképzelésüket igazolja, hogy egy-egy gyárral együtt a legbizarrabb dolgok is felépülnek. Ha egy új üzemhez, mondjuk, egy köbméter vízre van szükség óránként, akkor megpróbálnak egy százmillió forintos víztárolót készíttetni. Ha a beruházáshoz sok a szállítanivaló, akkor a becsvágyó megyeszékhelyen felüljárót kell építenie az üzemnek; ha elektromos vezetékük egy vitorlázásra használt libalegelő szomszédságában halad, megpróbálnak egy sportrepülőteret kipréselni belőlük.

A kérések között mindig ott találhatók a tanácsok és a sportkörök, mivel nekik örökösen kinn van a fenekük a nadrágból. Az alap- és középfokú sportolás nem kap központi támogatást, egy-egy település, sőt megye sportja is attól függ, hogy a vezetők - mindenekelőtt az igazgatók és elnökök - szeretik-e a sportot vagy sem, adnak-e rá pénzt vagy sem. Kábégét nem érdekelte a sport sem; aki mellette ennek felvirágoztatására adta a fejét, annak partizánkodnia kellett. Kuni ezt tette. 1965-ben egy szikes legelőn negyvenezer forinttal kezdtek el stadiont építeni. Az igazi tőke Gyufa mérhetetlen becsvágya, összeköttetése és gátlástalansága mellett a tervezést és szervezést végző dr. Géher László lelkesedése volt. Ha valami épült a Műveknél, a földet erre a legelőre hordták, s végül egy méterrel töltötték fel a területet. Előfordult, hogy egyszerre négyszáz társadalmi munkás dolgozott a pályán: főosztályvezetőtől kezdve a szocialista brigádokig mindenki.

Kezdetben csak a földet hordták a Művektől, aztán egy-két kocsi téglát, betont meg ezt-azt, amire éppen szükség volt. Bár mindenképp egyre több kellett, annyi azért nem, hogy a hiány föltűnt volna. Ahol teherautók százai hordták csak a betonacélt, ott a legélesebb tekintetű revizor sem vette észre, ha egy kocsi „eltévedt”. Természetesen ezeket a tévelygő fuvarokat a vállalat nem könyvelte, és feltehető, annak sem örült volna, ha sportköre nyilvántartja. Ám ha egy vállalatilag illegálisan kivisznek valamit, azt elfuvarozhatják valakinek a garázsához is. Tudja ezt a sofőr, és bármennyire rajong a sportért, egy-két fuvart elad; a munkavezetőnek is vannak rokonai, ismerősei - és a sor végén ott volt kiterjedt kapcsolataival maga Kuni. Bizonyíték persze ellene sincs, de hogy mi történhetett a meg nem számolható dolgokkal, az sejthető a megszámlálhatók sorsából: volt tíz alumínium házacska, három maradt, a többinek lába kelt; halásztanya lett belőle a tsz-nél, vagy épp az egyik szerelővállalat építésvezetőjéhez került (ebből pör is volt).

Ha a stadion hivatalosan 40 millióba került volna, ezzel a módszerrel benne lehetett 45 millióba, de nem az államnak, nem is a Műveknek; ez a 45 millió senkinek nem hiányzik, ezt „kigazdálkodták”. Hány embernek okozott volna fejfájást, ha ezt a pénzt úgy kellett volna előteremtteni valahonnan, mennyi utánajárásba került volna, hogy ide adják és ne máshová,

nem beszélve arról a sok maceráról, amit a tervezés, engedélyezés stb. jelentett volna: így viszont az egész tortúra elmaradt.

Kuni pályaeépítő akcióját FEDEZETLEN SZÁMLÁK, MILLIÓS TÚLLÉPÉSEK SZEGÉLYEZTÉK, a tetejében elképzelhetetlen méreteket öltött a reprezentáció: ivás orrvérzésig és ami evvel járt. Az „elnök úrnak” biankó számlája volt a Művek formás hoteljában, ha ő intett, nemhogy a pincér, az üzletvezető is ugrott, és távozáskor Gyufának nem kellett elővennie a pénztárcáját, legfeljebb egy aláírást adott. Ezrek látták, mi folyik (le a torkokon), és senki nem szólt. A szálloda és étterem vezetője is csak Gyufa hatalmának gyöngülése után mert megkérdezni, ki fogja állni azt a 200 ezer forintos cechet, amelyet eddig Kuni elvtárs aláírt. (Az összegben benne volt a sportkör étel- és üdítőital-fogyasztása is.)

Miután a sportpálya nagyjából elkészült, és kinyírták egyik alkotóját, a kis Gét, Kuni felfogadott egy ifjú sportvezetőt. Baranyi János elnökhelyettesként dolgozott, de személyzetisként szerepelt a bérlistán. Tudott, hogy különösen a sportban sokáig dívott - dívik? - a bújtatott állás, Kuni mesterien élt is ezzel a lehetőséggel, a sportkör elsősorban a zsiros állásoknak köszönhette eredményeit; nem nevelte, hanem pénzzel szedte össze a versenyzőket. (Meglepetés csak olyankor volt, amikor egy gyárvezető kérte, hogy végre adjanak már neki egy közgazdászt, a vezérigazgató statisztikájában viszont két közgazdásza is volt ennek a gyárnak - ám azok birkózók voltak, akik közgazdászként kapták a fizetést.) Kuni ebből a szempontból is ideális sportköri elnök volt, nála jobban senki sem tudta, hogy az ötezer fős Műveknél hová dughat be valakit.

Gyufa természetesen öntudatból volt a sportkör elnöke. Amikor felszólították, hogy adjon jelentést erről vagy arról, azt felelte:

- Ti legfeljebb csak kérhettek, én társadalmi munkában vagyok sportköri elnök! - Önzetlen társadalmi munkájáról csak annyit: kísérőként beutazta a világot, járt Montrealban, Münchenben, Jerevánban, megszámlálhatatlanul sok helyen. Amikor utazott, rendszerint vitt magával egy-egy elvtársat is, és hogy az út igazán maradandó emléke legyen mindenkinek, gálaruhákat csináltatott, melegítő-cipőket, hálósákokat vett - esetenként védőruha, bakancs, védőszemüveg helyett.

A bűn a bűn sarkában járt. Isten a megmondhatója, hol kóborolhattak a revizorok hét bő esztendőn át, mert egy 1970-es bejelentést követő „vizsgálat” után csak 1977 nyarán értek ide ismét. Ekkor találomra belenyúltak a papírokba, és már írták is:

„A sportkör munkájára a kalóriavacsorák indokolatlan gyakorisága, magas összegű évfáras vacsorák és az évenként többször megrendezett edzőtáborok költségei miatt nem jellemző a takarékos gazdálkodás. A tervezett 945 ezer forint helyett az előző évben 2 millió 105 ezer forint volt a támogatás(!); a beruházási igazgatóság 1,5 millió forintot utalt át a sportkörnek fejlesztési célokra 1976-ban... A birkózók edzője 21, Kuni Gyula elnök pedig 6 ezer forint támogatást kapott, hogy kiutazzon a montreali olimpiára.” (A birkózóedző állítja, hogy Gyufa ugyanannyi pénzt kapott az utazáshoz mint ő: 21 ezer forintot.) „Nem vezettek külön nyilvántartást a sportköri elnök reprezentációjáról, azt több esetben élelmezés, frissítő, szállásdíj címen számolták el... A kalóriavacsora-költségek túlzottak, 1975-ben 6 700 forint a labdarúgóknak, 55 ezer forint a birkózóknak, plusz birkózó évfáras vacsora 47 főnek, ahol a megengedett 25 forint helyett 106 forint volt az egy főre jutó költség... 1977. júniusban 23 ezer forintért vettek tiszteletdíjat a Hollóházi Porcelángyárból, amit állítólag év végén az aktíváknak és a versenyzőknek adtak át... Belső ellenőrzés nincs, erre munkaterv nincs...”

Kuni bulijának sok részvényese volt. Az ilyen szövetséget nem nehéz összehozni. A jelszó: „Te elhiszed, amit én hazudok, én elhiszem, amit te hazudsz!” Egy idő után, akár az államfők,

kezdtek kitüntetgetni egymást. A KISZ-bizottság kitüntette Kunit az Edzett ifjúságért mozgalomban kifejtett tevékenységéért, a következő ünnepen a sportkör tüntette ki a KISZ-titkárt az ifjúság szervezéséért, aztán az MHSZ kitüntette a polgári védelmist és a tűzoltót, és közben naprakészen könyveltek: tartozik, követel...

Kuni szerencsétlenségére a Művektől bevitték egy mérnököt a városi pártbizottságra, és ezután hozzá tartozott a sportkör is. Bár a sporthoz ő sem értett, azért a súlyemelést meg tudta különböztetni a „súlyemelőstől” - az ivástól -, és kezdte számon kérni a rendet, a tervszerűséget. Egyre többször érdeklődte meg a nagy hatalmú elnöktől:

- Jó lesz ez így, Gyufa?

- Mit értesz te a sporthoz! - felelte Kuni nyeglén.

Hogyan, hogyan nem, 1978 szeptemberében a revizorok visszatértek, hogy megállapítsák, esztendő vizsgálatuknak milyen foganatja volt. Semmilyen, Kuni fűtyült a figyelmeztetésekre. Jellemző, hogy két hónappal az előző vizsgálat után a sportkör és a város vezetői fogadást adtak a vb-n szereplő sportolóknak, és a reprezentációt szokás szerint étkezési és szállásköltségekként számolták el. Kuni kezében a sportkör a kellemes összejövetelek és ivászatok fedőszervévé vált. 4300 forintért vendégül látták annak a sportszövetségnek a vezetőit, amelyiknek Kuni is tagja volt. Szakosztályértekezleten hűsítő 500 forint - körülbelül 120 üveg kóla! A focisták edzőtáborozási költségei közé becsúsztott egy 1600 forintos italszámla, hírverő mérkőzésen vendégül láttak egy NB I-es csapatot, és ételre 2600, a magas rangú vezetőkkel elfogyasztott italra 3500 forintot költöttek. A birkózók évváró vacsorájára a megengedett összeg négyszeresét számolták el, de „papíron” évváró vacsorákat tartottak az ifjúsági és a serdülő labdarúgóknak is, akiknek még évváró megbeszélésük sem volt, nemhogy vacsorájuk a kényes, fényes hotelban. Amikor vendégül láttak 50 külföldi sportolót, akkor velük együtt 25-50 magyart is etettek, itattak, kirándultattak. Szűrőpróbaszerű ellenőrzéssel is kibukott, hogy a hotel étkezési számláján számoltak el „8 db Pali babát 546 és 4 db matyó garnitúrát 1 385 forintért”. Arról nem tudtak nyilatkozni, hogy ezek hol vannak, kinek adták... „1974-ben 13 db, 1975-ben 1 db, 1977-ben 21 db formaruhát készítettek sportolóik és a sportegyesület vezetői, valamint a szakszervezet 2-2 képviselője részére. A ruhák összköltsége 87 ezer forint. A rendelet szerint ilyen esetekben az illetőnek legkevesebb 50 százalékkal kell hozzájárulnia a formaruha költségeihez, meg kell állapítani a hordási időt...” És a jegyzőkönyv még hosszan sorolta a csalás, a korrupció, a sikkasztás eseteit.

Kuni Gyula a tőle megszokott stílusban válaszolt a vádakra: „A sportkör dinamikus fejlődést mutat, különösen az olimpiai sportágakban a magyar testnevelési és sportmozgalom idevonatkozó utasításai, útmutatásai, elvárásai stb. szerint. A tapasztalat azt mutatja, hogy a Magyar Népköztársaság színeinek sportolók által történő képviseletét sokszorosán aláhúzza az egységes ruházatban történő megjelenés. Nem tapasztaltunk olyan esetet, hogy a formaruhát viselők visszaéltek volna azzal, hogy ilyen ruházatuk van, inkább azt tapasztaltuk, hogy nagy megbecsülésben részesítették azt.”

- Ezekről a dolgairól mindenki tudott - mondta utólag a legkisebb illetékes, a járási sportfelügyelő. - Sportköri rendezvények, elnökségi ülések után mindenkinek természetes volt, hogy irány a hotel étterme, ahol nem kellett fizetni. A szűkebb körben én nem voltam benne. Kuni csak nagyobb emberekkel tárgyalt, a szaunában is csak egyszer voltam, akkor is a megyei sportfelügyelővel egy beszámoltatás után, és összesen két üveg bort ha ittunk. Én nem kértem tőle semmit, az én feleségem nem szereti, ha bármit is hazaviszek, egyszer kaptam néhány termékükből, de akkor is nagyobb emberekkel együtt. Amikor mi rendeztük a járási sportfelügyelők értekezletét, akkor kértem csak tőle néhány ajándékot, hogy tudjak nekik

valamit emlékebe adni. A revizori jelentést átadtam a városi tanács elnökhelyettesének, aztán ő mondta, hogy mivel Kuni vb-tag, a városi pártbizottsággal megbeszélte, mi legyen, és úgy döntöttek, hogy nem teszünk feljelentést. Végül félmillió hiánnyal adta át a sportkört. Ha más csinálja ezeket a dolgokat, rég börtönben van.

Gyufát a följelentéstől megmentették, de sportcézári hatalmának megnyirbálását már nem lehetett elodázni, mert nemcsak a pártbizottságon sportügyeket irányító mérnök, hanem maga Kábégé is megelégtelt Kuni ténykedését. A párt vb úgy döntött, hogy „meg kell erősíteni a sportirányítást”, amit úgy hajtottak végre, hogy a sportkörhöz főhivatású elnököt szegődttettek - Kuni pedig mellette maradt társelnökként. Hogy a megerősítés ne hogy túl jól sikerüljön, az új elnököt maga Kuni választotta ki. Ifjabb Szillér Gábornak „a sporthoz annyi köze volt, hogy klottgatyában aludt, és a vércsoportja nem zárta ki, hogy sportvezető legyen”.

De hová tették azt a képzett sportvezetőt - Baranyi Jánost -, aki „személyzetisként” lényegében a sportkört irányította? Mivel értette a dolgát, meg becsületes is volt, nem tudott Kunival egy fődél alatt maradni. Megunta, hogy ha csak megpendített neki valamit, azt vágta a fejéhez: „Felvetted a fizetésed? Akkor semmi probléma!” - magyarul mondván: kuss! Ugyanakkor csak 3000 forint fizetést adott neki „a fehér embernek nem való rabszolgamelőért”. (Utódjának, a nyolc osztályt végzett Szillérinek 5000 forint volt a fizetése.)

- A disznóságoknak csak a töredéke derült ki - állította később Baranyi. - Csak a töredéke, mert amikor, mondjuk, a megyei sportfelügyelő kijött ellenőrzést tartani, azzal kezdte, hogy kért Kunitól valamit, aztán megjelent a járási ügyész, annak más került a csomagtartójába. Mi sem jellemzi jobban a helyzetet, mint hogy Kábégé maga tiltotta ki még a rendőrségi URH-kocsit is a Múvek területéről. Gondolom, volt rá oka, hogy visszavonja a szabad bejárást. Ezek után jöttem volna én, hogy bejelentést teszek, amit nálunk elküldenek annak, aki csinálta a disznóságot, vagy legalábbis tudott róla, és szemet hunyt fölötte? Lemondtam róla, hogy ilyen ügyekben jó állampolgár legyek. Miután eljöttem, följelenthetném, de nem vagyok meggyőződve arról, hogy akár a rendőrség is csinálhatna valamit, meg a családom is ott van. Bár csak elmondhatnám ezeket a pártközpontban valakinek vagy Moldovának!

Baranyi Jánost nem üldözték el a sportkör éléről, sőt mindent megtettek, hogy elgáncsolják távozási szándékát, mert egyszer már belelátott a lapokba. Baranyi tizenegy állást pályázott meg. Örömmel fogadták mindenütt, amíg nem kértek róla véleményt, utána viszont más szemmel néztek rá. Baranyi félni kezdett, de Vadász Béla személyzetis felvilágosította az elfürészelés módszeréről:

- Minden pasasról csak egy példányban íratják a „hivatalos véleményt”, és ezt sem a személyzeti osztály gépirójával, hogy nyoma se, emléke se maradjon!

Baranyi János végül kénytelen volt olyan helyre elszökni, ahol ismerték, ahol elfogadták ajánlás nélkül is. Utódja, ifjabb Szilléri Gábor már ügyvezető elnök lett.

Korábban ennek az ifjúnak az édesapja vezette a Múvek összevont munkásszállását. A megbízható régi elvtárs nagy körültekintéssel adott szállást a hotel felépülte előtt a sportkör vendégeinek - sportolóknak, sportvezetőknek, másoknak -, sőt ahogy állítják, az öreg motorosban diszkréció is volt a szobák használatát illetően. Halálos ágyán Szilléri Gábor dr. Vida Istvánra és Kuni elvtársra bízta a fiát, és ők igen jó patrónusnak bizonyultak, mert a semmihez sem értő ifjú pillanatokon belül a városi KISZ-bizottság sport- és honvédelmi felelőse lett. Tudatlanságát a testnevelő tanárok rövid ideig túrték, panaszáradatuk nyomán az illetékesek kénytelenek voltak megállapítani, hogy „SZILLÉRI ELVTÁRS NEM TUDTA FELVENNI A FORDULAT-SZÁMOT”, ami azt jelenti, hogy képtelen volt a fiatalok sportéletét irányítani. Rábízták tehát az

egész város sportját, kinevezték ügyvezető elnöknek ötezerért. Szilléri Gábor beiktatásakor Kuni Gyula a huszonhét éves fiatalember elvhűségét hangsúlyozta.

Gyufát szíven ütötte, hogy át kellett adnia fele királyságát, és hogy nélkülözhetetlenségét bizonyítsa, lehetetlen helyzetet teremtett a sportkörben: nemcsak az elvű ifjút ültette az elnöki székbe, hanem a tartóoszlopokat is kirugdosta, hogy összedőljön az építmény. Kinyírta a gazdasági vezetőt - higgyék azt, hogy az anyagi „problémákat” ő okozta? -, és túladott még három diplomáson. Az edzőket sorra leállították, és a segédedzőkre bízta a tréningek vezetését - ez olyan, mintha szakmunkást neveznének ki főmérnöknek -, a sportkör módszertani vezetője egy esztergályos lett, az viszont, aki akkortájt államvizsgázott a Testnevelési Főiskolán, továbbra is segéd munkás volt a Műveknél. Lassan már bűnnek számított a szakértelem. Leálltak a testnevelő tanárok, leállt az utánpótlás-nevelés, 17 szakember távozott a sportkörből, és sokak szerint a lezúllás betetőzése volt, hogy a focicsapat kiesett az NB II-ből - pedig a megye hét füves pályájából három az övék volt. (A lehetlenné tett és elüldözött edző azóta az NB I egyik legismertebb mestere.) Gyufának sikerült a bizonyítás:

- Eljöttem, és összedőlt minden! - mondogatta szomorúan. Végül a sportszerető közönség lecsillapítására feláldozták Szilléri Gábort. Pártfogói beiratták egy targoncavezetői tanfolyamra - mert a targonca érték, annak a vezetését tanulni kell. A romlásból Kuni megdicsőülve került ki: társelnök maradt, és megint csak ő választott ügyvezető elnököt, egy technikust, aki ekkor jött haza Japánból, ahol - ugyancsak a személyzeti osztály tervszerű kádern munkájának bizonyágaként - egy bonyolult gyártási eljárást tanult meg. Az új elnök sosem hallott összeget, 4 milliót kapott a sportélet talpra állítására. Volt, aki már ekkor megmondta:

- Szenvedhet, szegény, és mivel talpig becsületes, biztos, hogy előbb-utóbb infarktust vagy fekélyt fog kapni, hisz nem ez a szakmája, és partnereinek többsége is legfeljebb lelkes, amitől még fájdalmasabb lesz a kudarc!

Kétszertendei elnökségének talán a legnagyobb pozitívuma, hogy rájött, nemcsak a sportélet fellendülése, de züllése is egy emberhez kapcsolódik, s meg is merete mondani Kuninak, hogy mondjon le, mert senki sem dolgozik vele szívesen.

- Azt én tudnám, nekem megmondanák, engem szeretnek az emberek! Különben is nagyságrendekkel nagyobb vagyok, mint te - mondta magabiztosan, mire kiválasztottja halkán megjegyezte:

- Alkoholizmusban fix, hogy különb vagy nálam. - Ám ezt Kuni nem szégyellte. Kompániájával a világ urának képzelték magukat, amikor a szaunában meztelenül fröccsöztek. Ez a szaunázás volt Kuni specialitása: kicsit sport, kicsit narkománia. A szaunában nem kellett mozogni, mégis fogyott az ember, és a 60-80 fokos száraz gőzben egyetlen demizson bor képes volt fejbe vágni akár a szocialista város teljes vezérkarát. Hosszú időn át fontosabb hely volt ez a fórum, mint a városi tanács vagy pártbizottság bármelyik szobája. Hetenként egyszer kétszer megfordult itt dr. Vida István városi titkár; aztán gyári kollégája, Maros Mihály; a tanácselnök, a Művek szb-titkára és más vendégek, esetenként egész delegációk.

A sportolók tisztában voltak vele, hogy Kuninak szüksége van az érmeikre: tusaikkal tussolja el disznóságait. Pumpolták is - például tízezreket vettek fel „kilópénz” gyanánt -, ám mennél inkább leáldozott az elnök csillaga, annál kevesebb pénzt tudott nekik szerezni. Végül sztrájkba léptek a sportolók, és egy nemzetközi versenyt a lelátóról néztek végig! A pazar hotelban Kuni megpróbálta leetetni, leitatni az újságírókat, de a rohadt firkászok ettek, ittak és írtak, a felbőszült Kuni pedig kegyetlenül letörte a sztrájkot: akit nem tudott jobb belátásra bírni, azt bércsökkentéssel áthelyezte, a vezéregyéniségeket dupla pénzzel visszahívta - bevettette minden ügyességét, de ami történt, megtörtént, a sztrájkba a válogatott is beleremegett.

Kezdt halványodni Kuni Gyula csillaga. Már kölcsönkéregetett. Nem a cimboráktól, hisz azok vele egy csónakban eveztek, hanem a beosztottaktól: az edzőktől - akiknek nem létező nagyanyját is alkalmazta és fizette a sportkörnél -, a pálya büfésétől és végül már a gépíró-nőktől is. Amikor a torkáig ért az adósság, akkor következtek az ügyetlen csalási trükkök. Ezeket a vállalat kis pénztárolányai is pirulva fedték fel, amit Kuni természetesen egyre agresszívebben kért ki magának.

Hatalma csökkenésébe nem törődött bele, de annyira sebezhető volt, hogy már eredményesen nem tudott védekezni. Ha rákérdtek, elismerte hanyatlását, sőt különbejáratú magyarázata is volt rá:

- *Potentált hely* ez egy ekkora vállalatnál, az ember mindig reflektorfényben van. Csak kény-szerből iszom pálinkát, de én még sosem dobtam ki a taccsot, még öklendezni sem láttak! Van itt olyan ember, aki egy-két fröccstől max. Hogy én iszom, az azért van, mert nem vagyok sznob! Csak Kováts-Buna fixa ideája, hogy iszákos vagyok, de ha annyit innék, mint ő vagy egyik-másik nagy káder, beledöglöttem volna. Csak két éve tilos itt benn a vállalatnál az italozás, korábban rendszeresen bennmaradtunk munkaidő után, és megittunk Kovátscsal egy fröccsöt. Hogy iszákos lennék, az hajánál fogva előrangot dolog, bár az antialkoholista társaságnak sem vagyok a tagja. Minden reggel háromnegyed ötkor kelek, és hétig azzal telik az idő, hogy rákoncentrálok a melóra. Ha vendég jött, kiküldtem egy üveg cseresznyéért, de bejött az eredmény: semmiből épült a stadion! Ebben voltak umbuldák is, ezt nem utasítom vissza. Régen egy kicsit többet ittunk - 2-3 deci vodkát a szovjet szerelők búcsúztatásakor, aztán elkezdtem kamuzni; a pártbizottságon akkor nem három, de még öt fröccs járta - ezt is felszámoltuk már. Vagy a nőnap szónoklatok: akkor sem vonhattam ki magam. De az biztos, hogy egyre kevesebbet ittam, és ez ellenszenvet váltott ki!

Az efféle történetek legjobb esetben elvonókúrával szoktak végződni meg csöndes bukással. Gyufa túlélte nagyobb hatalmú társait is, mert nem volt a szemben álló felek útjában, mert képes volt bármelyikük szolgálatát felvállalni. Talpon maradt, mert MÉG NEM TELJESÍTETTE „KÜLDETÉSÉT”.

6.

Egy esztendő sem kellett, és minden megváltozott, ideje lett volna pihenni egyet. Ám akkora csinadrattával kezdett termelni a G-gyár, hogy a négyek megijedtek, hátha összekapaszkodik megint a vezér meg a dicsőséget szállító Fábián, és ennek már a gondolatától is jobban sajtott minden sérelmük. Hogyne sajtott volna, amikor Kábégé semmit sem változott velük szemben. Gyűlölte Fábiánt, de őket még nála is jobban gyűlölte. Nem bírta a hajbókolást, amit maga teremtett, és ami nélkül nem tudott élni. Az ő ideálja a bátor ember volt, akiből viszont előbb-utóbb alázatos hódolót csinált, és amikor fejet hajtott, már utálta is. Bezzeg Fábián nem hajtott fejet! Egyszerre gyűlölte és szerette őt!

Amikor híre ment, hogy a párt városi végrehajtó bizottsága a Művek személyzeti munkájáról és a vezetés helyzetéről fog tárgyalni, a reménytelenül tanácstalan Palác, Finfera és Bács felkereste dr. Vida István városi titkárt:

- A vezér nem vesz emberszámba senkit, csak az a jó, amit ő csinál, képtelenség vele dolgozni! - mondták. Egy szavukhoz sem fért kétség, mégis a sors iróniája, hogy épp a szövetségeseik panaszkodtak, Kábégé nagy ellenfele viszont hallgatott. Aki munkálkodik, annak nincs ideje siránkozni.

Vida személyes tapasztalatból tudta, hogy Kováts-Buna Géza lekezel mindenkit, sőt hitte, hogy a feszültség nem is szűnik meg a Művek vezérkarában addig, amíg Kábégé ott lesz. A helyettesek panasza tehát nem lepte meg, de mit tehet egy városi titkár a megyei első titkár komája ellen? Ez dühítette, a tehetetlenség.

És megjelent Vidánál Kuni Gyula is, aki nem tudta megbocsátani Kábégének, hogy segített kitúrní az elnökségből. Sértette az önérzetét a vezér nyilvános fenyegetése, hogy megszondáztatja és hazazavarja. Ringbe tántorgott hát a vezér ellen:

- Nézd, öreg - mondta a két évvel idősebb titkárnak -, ez a nagyképű kispolgár a nyakunkon marad, ha nem rázzuk le. Mért küldted el üres kézzel Paláczékat? Arra várnak, hogy melléjük állj! A te felszólításodra jön Maros, talán még Fábián is. Fogjunk össze, Pista! Ha két pártbizottság vezetője meg őt igazgató, meg a személyzeti vezető bejelenti, hogy Kováts-Buna Gézával nem hajlandók együtt dolgozni, Karvaly legfeljebb könnyes gyászmisét celebrálhat a komájáért!

- Megvan neki a maga baja - mondta csendesen Vida, mert ő már hallott róla, hogy első titkáruk mégsem lesz elnök, mégsem viszik Pestre, mert fönn valaki kitalálta: „mossa ki ott magát, ahol a fejére gyűjtötte a kakát”.

- Annál jobb, akkor nem védi majd Kábégét - mondta Gyufa. - Menjünk egyenesen a pártközpontba, mind a nyolcan a pártközpontba!

- A francba, Gyufa, de csak te, egyedül. Ez a mószerolás a ti tempótok. Ha vele vagytok, kinyaljátok a seggét, a háta mögött meg fenitek a kést. Az én gyomrom ezt nem veszi be, nem összeesküvést szervezni raktak ebbe a székbe! Ha olyan kemény legény vagy, állj fel a vében, és mondd el Kábégé szemétségeit! Álljon föl a többi is, vágja a képébe, én gondoskodom róla, hogy szavakat legfölül is meghallják! Itt az alkalom, tessék, éljetez vele!

Kuni balul sikerült próbálkozását az tette igazán emlékezetessé, hogy dr. Vida István közölte vele, a sportköri ügyek miatt meg „terheinek csökkentésére” a következő választáskor nem a városi, hanem csak a vállalati pártbizottságba, illetve végrehajtó bizottságba javasolják, vagyis lefokozzák. Gyufa orrához dörgölte azt is, hogy legutóbb nem átalott olyan anyagot a testület elé terjeszteni, amit két évvel korábban már megtárgyaltak. Azzal, hogy két első oldalt felcserélt, őt nem tudta megtéveszteni.

Kuni szeretett volna a párttitkár meg a vezérigazgató-helyettes után vezérigazgatót is csinálni, ehelyett égett, mint a rongy, méghozzá ivócimborája, ez a hülye kőszáli bolsevik égette. Délután bekérezkedett a vezérhez, és megsúgta neki:

- Úgy hallottam, hogy némely vezetők - különös tekintettel a közlőgő vében-ülés témájára - a te vezetési módszereidről panaszkodtak Vidának.

A vezérnek már gyerekjáték volt megtudnia, kik azok a „némely vezetők”, így tudta azt is, hogy miről esett szó. A meglepetéseket elkerülendő bement a megyei pártbizottságra, s elmondta Karvalynak, „miféle szervezkedés” folyik ellene.

- Tik mindig be vagytok tojva! - sütötte el Karvaly kedvenc első titkári mondatát, de megígérte, kiküldi a vében egy helyettesét, hogy „tartsa mederben a dolgokat”, hogy alaposan megvitathassák az olyannyira fontos kádermunka helyzetét.

Ahogy ez már lenni szokott, a vében nagy tiszteletköröket futottak a kritikus téma körül, egyedül a Kuni-féle látogatásról is értesülést szerző Kábégé tartotta szükségesnek megemlíteni, hogy „a kádermunka felelős vállalati vezetője” bizony iszik.

- Ebben csak egy baj lehet, hogy keveset! - vágta oda Kuni hányavetin a vezérnek. Magabiztos volt, mert akasztott ember házában emlegette a vezér a kötelet. A megye vezetői Karvaly mámoros cselekedeteit túrték szótlanul, ez a vébé pedig Vida szaporodó részegségei fölött hunyt szemet. Ugyanúgy tudta Vida is, akár a többiek, hogy mitől olyan magabiztos Gyufa. Szégyellte, és ideges lett tőle.

Komoly értékelés, de még valamiféle bírálat sem hangzott el Kováts-Buna Géza vezetői munkájáról, csupán szóvá tették Fábíán Tibor már nemigen aktuális kivételezettségét.

A vezér talán tizenöt centire emelte föl egyetlen ujját, de valahogy erre is oda kellett figyelni, és bár Vida azonnal megadta neki a szót, ő hallgatott. Rakosgatta a papírjait, fesztelenül oda-súgott valamit a melléte ülőnek: játszott a csönddel. Vida ismerte a vezér trükkjeit, és még idegesebb lett. Tudta, szereti a végletekig hegyezni a figyelmet, hogy égjenek a szavaiért, a véleményéért, mert kimondása pillanatától fogva az már az ő véleményük is. De ez csak régebben volt így, és akkor sem ebben a testületben!

- Abba kellene már hagyni ezt a Fábíán-komplexust! - szólalt meg végre Kábégé, és különös hangsúlya vagy az előzmények miatt Vida fenyegetésnek vette ezt a mondatot, úgy értette: ha a helyettesek továbbra is panaszkodnak rá, helyreállítja a szövetséget Fábíánnal! Vida már torkig volt a víz alatti rúgásokkal, az egész lehetetlen helyzettel - beleértve saját gyengeségeit is. Elkapta a tehetetlen düh, és ráüvöltött Kováts-Buna Géza vezérigazgatóra, a párt megyei végrehajtó bizottságának tagjára:

- Ne pofázz! - Üvöltése őt lepte meg a legjobban, pedig a többieknek is tátva maradt a szájuk. Ebben a testületben soha senki nem ütött meg ilyen hangot, az pedig, hogy a titkár ezt épp Kábégével szemben engedte meg magának, nagy bátorság volt, vagy inkább öngyilkosság.

- Elegem van már az örökös békítgetésből - folytatta sokkal szerényebb hangon, miután a meglepetésből a többiekkel együtt felocsúdott. - Elegem van, hogy a helyetteseid állandóan hozzám járnak panaszkodni, de csak zárt ajtók mögött és suttogva. Intézzétek el egymás közt, vagy a minisztériummal, vagy akár velem, de szemtől szembe, a módszerolásból, fenyegetésből viszont egyszer s mindenkorra hagyjatok ki!

Szót kért a megyei titkár is, és ahelyett, hogy Karvaly ígérete szerint „mederben tartotta volna a dolgokat”, „vezetési hibái” miatt ő is letolta Kábégét.

Még ha súgva inti is rendre valaki a királyt, nincs az a terem, melyből ez a feddés ki nem hallatszik. Másnak nem, de annak híre futott, hogy a városi titkár ráüvöltött a vezérre: „Ne pofázz!” A vébé-teremben ott és akkor korántsem volt az egyébként durva kijelentésnek olyan súlya, mint amit neki tulajdonítottak, illetve csak megelőlegeztek, mert végül igen felértékelődött ez az egyébként jelentéktelen összecsapás.

Fábíán Tibor - amikor meghallotta, mi történt - nevetett, és eszébe sem jutott, itt az alkalom, hogy helyettes társai ellen uszítsa Kábégét, netán összefogjon ellene Vidával. Vele nem is ment volna semmire, egyikőjük sem volt olyan „összefogós”, mint a többiek. Ez a két ember - két generáció, két világ. Az egyetlen közös tulajdonságuk, hogy a bunkó „ispánra” úgy tekintettek, akár az ükapjuk: el kell viselni, mint a természeti csapást, mintha sánta vagy félszemű lenne szegény, ha meg nem megy, agyon kell csapni, de szemből, hogy lássa, kitől kapja, meg védekezni is tudjon.

Kováts-Buna Gézát óvatosságra intették a történetek. Alattomos helyetteseiben végső soron nem csalódott, mégis bántotta, hogy ismét cserbenhagyták. Elég régen dolgoztak együtt ahhoz, hogy tisztában legyen vele, dr. Vida István nem kedveli. Az azonban meglepte, hogy ennyire nem állhatja őt a városi pártbizottság titkára, és ezt ilyen látványosan kifejezésre is merte juttatni. Vida lenne a legveszélyesebb ellenfele? Valószínű. Mert ha végre vinnék Pestre, Vida megkeseríthetné az indulást néhány kellemetlen szóval, ha viszont marad, de Karvalyt elviszik, a városi titkár törleszteni fog! Kábégé tisztában volt vele, hogy környezetében nem tűrhet meg semmiféle ellenpólust, mert az ő rámenős vezetése ellen mindig cincog valaki, s ha van hová szaladnia, akkor az ő elhallgattatásával szórakozhat, ahelyett hogy legújabb japán gépek felszerelésével törődne. Mit tegyen hát?

Fábián Tibor volt az egyetlen, akiben megbízott, mert becsületes, mert ha hagyja dolgozni, nem fogja őt bántani. Vele fel lehet függeszteni a harcot, be lehet fagyasztani és alkalmasabb időpontban elővenni. Hogy helyetteseit sakkban tartsa, egy-két lépést még tett is Fábián felé. Decemberben országos beruházási értekezletet tartottak a Műveknél, és a tervhivatal elnök-helyettese kiemelkedőnek ítélte a vállalat beruházási ténykedését. Válaszában a vezérigazgató kijelentette:

- A siker titka a vezetők kiválasztása és az alkotó légkör megteremtése! - Fél év óta először dicsérte Fábiánt, sőt ahhoz is hozzájárult, hogy a kiváló vállalati ünnepeken kiváló dolgozó kitüntetést adjanak neki. Lábra is kapott a félelemmel teli suttogás: hát mégis kibékülnek?

Vida nevezetes üvöltésétől változott meg Kábégé látása; nyomban észrevette az annyit vitatott strandépítési terv végzetes hibáját; azt, hogy Vida is akarja, és Fábián is akarja. Ő írja alá a 30 milliós csekket, és az ellentáboré a babér?

- Ha akarom, oda tudom én is adni azt a pénzt a strandra, nem kell segítség - mondta dühösen, mert tartott tőle, hogy ez a siker esetleg összehozza Vidát és Fábiánt. Aggályáról beszélt Kuninak is, bízva benne, hogy GYUFA ÉRT A SZÓBÓL.

7.

Vidától könnyebben lehetett megszabadulni, mint az utcán az emberhez szegődő kiskutyától. Az egész város látta, hogy titkáruk spiccesen mondta el november 7-i ünnepi beszédét. Egyesek azt is tudni vélték, hogy több ezer forint a vendéglői, kocsmai és kártyaadóssága. Már szinte megváltás lett volna a fegyelmi és a felmentés. De ki kezdeményezze? Az a vezetőség, amelyikről csak úgy beszéltek: „Páros napokon a tanácselnök részeg, páratlanokon a párttitkár, hogy legalább az egyikkel lehessen tárgyalni!” A megyétől sem várhattak semmit. Hogy vette volna ki magát, ha Karvaly - akit itt ketten tuszkoltak be a Fiat hátsó ülésére - a viszontlátásra helyett azt mondja annak, aki még arra is vigyázott, nehogy hideg italt szolgáljanak fel neki: - Vida elvtárs, részegeskedés miatt felmentünk!

Vida hiába szeretett volna maga is gyógyulni, legföljebb az isteni csodában bízhatott. Nyája pedig abban reménykedhetett, hogy egy autó elé tántorog, vagy hogy a mája fölmondja a szolgálatot. Más megoldás nem volt, mert a rendőrségi URH-s kocsit hazavitte a stadionból, hogy az emberek ne lássák, milyen állapotban van, egy igazgató kifizette az adósságát.

Lassú tűzön pirították, amíg valakinek megesett a szíve rajta, és könyörtelenül kinyírta. De hogy lehet kinyírni egy leváltásra érett embert? Úgy, hogy nem egyetlen komoly vétke, az ivás volt a felmentés oka.

1979 tavaszán dr. Vida Istvánné névtelen levelet kapott, hogy ekkor és ekkor, ebben és ebben a lakásban érdekes dolgokat tudhat meg a férjéről. A terv kiagyalója nemcsak a titkár és egyik beosztottja pásztorórájának a helyéről és időpontjáról tudott, hanem Vidané betegségéről és ebből fakadó féltékenységéről is. Az önérzetében mélyen sértett asszony zengzetes jelenetet rendezett még a városi pártbizottságon is, majd drámai hangú levelet írt a megyei pártbizottságnak, ám sorai a KB egyik titkáránál kötöttek ki, mert a megyénél megváltoztatták a címezést és a megszólítást, hogy ne Karvalynak kelljen ítéletet hirdetni azért a bűnért, amelyet ő maga is előszeretettel gyakorolt.

Az olyan „régimotorosnak”, mint Vida, sok elvtársa, jó ismerőse, barátja van, és bár a tántorgásból senki nem próbálta kirángatni, többen megsúgták neki, hogy menesztetni fogják, sőt közölték vele azt is, hogy két helyet néztek ki neki: a tejipari vagy a nádgazdasági vállalat igazgatói székét. Vida kérte, hogy várost szülő emlékeit ne csupaszítsák le, eresszék útjára békével. Beleegyeztek, s amikor nehéz semmijét összerakta, közölték: csak fegyelmmel mehet el. Tisztában volt vele, hogy a legjobb önvédelem a hallgatás, ezért - sokak megkönnyebbülésére - a fegyelmit tárgyaló megyei vébé-ülésre el sem ment. A városi pártbizottság előtt viszont hiába jelentették be, hogy fegyelmmel váltják le: megtapsolták! Fegyelmi és taps, ez dr. Vida István életének jelképe is. Bukott, mert gyenge volt, mégis talpon tudott maradni három évtized gyilkos forgandóságában. Sokan sóhajtoztak utána, és még többen sajnálták, mert gyarlóságaival együtt is tehetséges és emberséges vezető volt. Hasonló sorsú társainak a többsége nem kap fegyelmit, de szívből jövő tapsot sem. Aki csak Vida leváltásáról hallott, azt hihette, hogy késve bár, de utolérte a büntetés, a párt nagy erkölcsi szilárdsággal felelősségre vonta egyik botladozó káderét, de mintha nem teljesen ez történt volna. Vagy csak a végeredmény számít; vigasztaló, hogy az ő esetében nem ártatlanra csapott le a bakó?

8.

Amíg Vida a helyén volt, Kábégé nem merte kijelenteni, hogy nem ad a strandra egy fillért sem, mert a titkár leleplezte volna. Amint viszont kitudódott, hogy Vidát „egy névtelen paraszt kiütötte”, Kábégé a pártértekezlet határozata ellenére közölte, hogy nem kell strand. A szép vállalkozás kudarcáért felelős a nagy tapasztalatú városi titkár is. Eltúrta, hogy a közügytől elvakult Fábián szinte erőszakkal próbálja meg elragadni a vezértől a pénzt, pedig tudhatta, hogy az eredménytelen vállalkozás. Ökröt szarvánál, embert hiúságánál! Erre kellett volna építeni, ahogy Paláczt tette. Ha Vida körbevitette volna Kábégét a városon, biztos megkapják a 30 milliót, nem úszott volna el a strand, és talán még ő is fennmaradt volna a táblán. De mindez csak okoskodás, az események másként alakultak.

Fábián Tibort a kopók Vida menesztése alatt sem hagyták nyugton. Kopók? Az elnevezés sértő éle menten kicsorbul, ha felidézzük, hogy ezen a vadászaton milyen esetleges a szereposztás, hogy majdnem mindenki lehetett volna akár kopó, akár őz, hogy üldözés közben is változhattak a szerepek, ahogy cserélődtek is például Paláczt és Fábián között.

A beruházási igazgató jóban volt a megyei pártbizottság gazdasági osztályának vezetőjével. Amikor az illető építkezett, Fábiántól kérdezte meg, nincs-e valami kiselejtezésre váró alkalmatosságuk, amit olcsón megkaphatna olajtartálynak. Fábián sosem rajongott az ilyen

ügyekért, ezért - miután talált tartályt - megkérte Gyarakai Endre kereskedelmi igazgatót, hogy a Művek hulladékértékesítő telepe intézze az ügyet. Gyarakinak megdobbant a szíve. Mivel a beruházási igazgató sosem a rangján, hanem az értékén kezelte, Bandika égett a vágytól, hogy legalább egyszer belemarhasson ebbe a nagy fiúba. Ez csupán azért váratott magára, mert senki nem fogta le neki Fábiánt.

Bandika született házőrző volt, sosem tudta, mikor kit kell üldözni. Így aztán vakkantgatott is, meg a farkát is csóválta, és közben félszemmel figyelte a főnököt, hogy ugatásra vagy csóválásra van-e szükség, a száját vagy a farkát hagyja-e jóvá. Szimata szerint Fábiánt jó ideje ugatni illett, de mi van, ha csak felhívja magára a figyelmet, és dicséret helyett rúgást kap!? Palácznak súgta hát meg, hogy Fábián útjára indította a tartályt, Auguszt aztán szólott Kábégének, hogy „valami disznóság készül”, mire a vezér nyomban megbízta, hogy írjon feljegyzést az ügyről.

A véletlen kivételesen Fábián kezére dolgozott. Néhány nappal korábban ugyanis a raktáros rajtakapta a feleségén a főrendészt, s az ügyet a lehető legrövidebb úton intézte el: agyba-főbe verte férji jogainak bitorlóját. A megvert rendész égett a vágytól, hogy törlesszen, s amikor kiszimatolta, hogy a raktáros valami felesnek kiadott egy tartályt, akkora figyelemmel kísérte az útját, mint a koronaékszerekét, s a portán lecsapott rá. A meggyepált rendész saját két szemével fürkészte előlről, fürkészte hátulról a „bűnjelet”, de azzal bizony rendben volt minden, a raktáros a legkisebb szabálytalanságot sem követte el: mehetett a szállítmány!

A pofonnal végződött szerelmi légyott következtében Palác Zsigmond szinte percekre össze tudta állítani a történelmi jelentőségű tartály útját, és mivel ő nem a raktárost, hanem Fábiánt kívánta rajtakapni, kiderítette, hogy a beruházási igazgató olyan teherautóval küldte be a tartályt a megyeszékhelyre, amelynek ugyan visszafelé egy gépet kellett volna hoznia, de befelé is vihetett volna valamit a protekciós küldemény helyett!

A vezér jó szokása szerint az alapos dolgot át küldte a bevádoltnak, hogy válaszoljon rá. Fábián látta, hogy legföljebb az alkalmi fuvar miatt szólhatnak, ezért befizette a pénztárba a kocsit oda-vissza útját - mintegy 300 forintot -, és kijelentette:

- Sem kedvem, sem időm ellenfeljelentést írni, a belégekbenől úgyszólván kiderül minden.

Kábégé elérkezettnek látta az időt, hogy nagy patrónusát is bevonja a csatába: megemlítette Karvalynak, hogy Fábián Tibor gazdasági igazgató „pöttyös ügybe keverte” a megyei pártbizottság gazdaságpolitikai osztályának a vezetőjét. A megyei első titkár elrendelte a vizsgálatot, ám ez nem úgy sült el, ahogy Kábégé szeretne volna. Mert amikor a vizsgálatot végző titkár látta, hogy osztályvezetőjük fizetett, Kováts-Buna Gézára lett dühös, és a megyei pártbizottságon tovább nőtt az ellenszenv „Karvaly első számú gazdasági tanácsadójával szemben.”

Fábián Tibor csillaga pedig tovább emelkedett. A sok cigányútra tévedt építkezés miatt az ő nevét eddig is jegyezték, ezután viszont fel is használták szakértelmét az új megyei hús-kombinát „helyreállításánál”.

A botrányosan ócska vadonatúj üzem egyévi vegetálás után leállította a Kőjál annak ellenére, hogy az igazgatónak szintén Karvaly Nándor megyei első titkár volt a patrónusa. Valóságos csoda, hogy a kombinát esztendősz maszatolása alatt senki sem kapott ételmérgezést a megyében, egy technológiai badarság következtében ugyanis az első emeleten vágott disznók szennyleve a földemen át rácsorgott a földszinten töltött kolbászra, felvágottra.

A kombinát igazgatója, a jámbor lelkű hentesmester nagy nyugati tanulmányutat tett, hogy mindenképp a legjobbat valósítsák meg majd az új üzemben, ezt az ötletet sem akárhonnan, hanem a vágóhidak fővárosából, Chicagóból hozta, ott látta, hogy a 15. emeleten vágják a marhát, a földszinten meg kijön a készáru. Ösztönös materialista lévén úgy gondolta, hogy egy jóval kisebb ország, és egy marhánál jóval kisebb állat esetében két emelet is megteszi. Öröm volt nézni, milyen vidáman lifteztek a vérpadra a disznók. Vérük azonban szétrohasztotta a csodapalota földemjét, emiatt hullott a földszinten a vörös eső.

Páratlan napokon Karvaly Nándor is rojtosra papolta a száját, hogy így a világszínvonal, úgy a minőség, amúgy a szakértelem, páros napokon meg hozzásegített egy ilyen alkalmatlan embert is ahhoz, hogy százmilliókkal játszadhasson. Az első titkár a hentesmester szolgálatkészsége kenyeretzte le. Ez a drága igazgató hajlandó volt saját kezűleg földolgozni a Karvaly által lőtt vadakat. Még hozzá nem akárhogy, hanem a megajándékozottak szájíze szerint. A vaddisznó-kolbászt aztán az első titkár sofőrje hordta a fővárosba. Nehezen lehetne kideríteni, hogy ezen vadajándékok vagy ajándék vadak fejében milyen kedvezményekhez jutott Karvaly megyéje vagy maga az első titkár, tudott viszont, hogy a kombinát a sok baklövés miatt több százmillió forint veszteséggel működött - csupán a szóban forgó leállítás egymilliárd forint termelékieséssel járt. Könnyen lehet, hogy e vadkészítmények kilója ötven- vagy százezer forintba került, vagyis a kolibrimáj-pástétomnál is fejedelmibb étel volt.

A megyei pártbizottság illetékeseinek a kérésére Fábián és csapata szétverette a „chicagói üzemet”, és ólomlemezrel szigetelték a földemet, mert a véres szennyvíznek csak ez áll ellen.

A tartályügy ártott Kábégé tekintélyének, a húskombinát rendbetétele használt Fábiánnak. Végül a megyei pártbizottság másodvonala is emlegette már: Fábián lesz Kováts-Buna utóda. A legrosszabbkor mondták, a vezér már nemhogy feledte, hanem tagadta, hogy ez neki akár eszébe is jutott: - EGY KEZDŐ IGAZGATÓCSKA ALKALMATLAN ILYESMIRE!

Számára már az is sértő volt, hogy a megyei pártvezetés rajta kívül mással is szóba állt. Utódlásról meg senki se beszéljen, mert akinek a sarkán áll a helyettese, azon már félig túladtak. De ilyesmiről szó sem volt, és Kábégé tudta, hogy pótolhatatlan. Mivel nem kellett Pestnek ő sem és Karvaly sem, fontosabbá váltak egymás számára, mint korábban bármikor.

9.

Van, aki a kalászt is látja, ha az ocsút nézi. Minél inkább elhatalmasodott Kuni Gyulán az alkoholizmus, annál jobban beszorult saját szemétdombjára, beosztottai közé. És ha már végképp nem tudott sehonnan pénzt szerezni piára, előfordult, hogy helyettesének - és alapszervi párttitkárának -, Rizlingnek utaltatott ki pénzt a sportkörből „későbbi elszámolásra”. Idővel olyanná váltak mindketten, mint a körömlakk, amire állandóan rá kell tölteni, nehogy beszáradjon.

Amikor Kunit félig leoperálták a sportköri kincsesbányáról, nagy volt a szomorúság: hatból négy napon át részegesek voltak. Reggel konyakkal kezdték - ettől tíz órára berúgta -, aztán egyre olcsóbb borral folytatták, amíg a pénzből futotta. A gépirónők hiába mentek le a pártbizottságra, hogy nézzenek már szét náluk, mert embertelen, ami a főosztályon folyik, Maros Mihály „nem ért rá” - vagyis nem mert - egy emelettel följebb menni, de két nappal később fölküldte a szakszervezeti titkárt. Ennyi idő alatt persze kijózanodtak az elvtársak, elállt Kuni

orrvérzése - ha borra konyakot ivott, mindig eleredt az orra vére -, Rizling se aludt már az íróasztalon és fiatal beosztottjuk, Vadász Béla okádékát is fölmosták a vécében.

Aztán 1979. május 20-án este Vadász Béla személyzetis átvette kocsijának vontatókötelét egy csenevész fa ágán, és felakasztotta magát. Az egy hét híján 33 éves, kétgyermekes család-apa ekkor már egy hete részeg volt. A rendőrség másnap talált rá, a közelében volt az a boros-üveg, amivel a kezében látták dülöngélni néhány órával az öngyilkosság előtt, a jegyzőkönyv mégis azt állította, hogy „tettét nem alkoholos befolyásoltság alatt követte el”. Akkor miért említették? Kinek állt érdekében eltitkolni, hogy egy személyzetis részegen lett öngyilkos?

Vadász Béla édesanyja, Vadász Mária terhével, majd gyermekével egy tisztántúli nagyközség kommunistái között talált menedékre. Az asszony mindennel elhalmozta a fiát még felnőtt korában is:

- Ne érezd, kis árvám, hogy neked rosszabb!

Amikor Béluska érettségizett, már személyzetis volt a mama - nagy párttag, ahogy környezete mondta -, a fiú válogathatott az állások között. El is kapta a gépszíj, az immár falusias városka aranyifjai között ő is alkoholba áztatta céltalanságát, amíg a mama el nem kapta a frakkját, és szinte szó szerint beíratta a pártba, a munkásórségbe; így lett belőle is személyzetis egy kis tanácsi vállalatnál, s ezután vette feleségül Balázs Júliát. A kicsi Béla születése után az ifjú apa egyre többet forgolódott a „városi elit” körében, és sokat ábrándozott arról, hogy mire viszi még ő. Miután a főnökök a fiú érdemei közé sorolták még a mama múltját is, azt tanácsolták a jókedélyű és nem tehetségtelen fiatalembernek, hogy igyon kevesebbet, és próbáljon másutt új életet kezdeni. Így került Vadász Béla a Művekhez, a személyzeti osztályra előadónak, ahol Kuni hamar felfigyelt igyekvésére, s arra is, hogy nem fél a pohártól. Javaslatára lett Béla könyvbizományos - a rosszmájúak szerint azért is, mert Gyufa szerette, ha pénz van körötte.

Balázs Júliát, a gyerekcsontú óvónőt a Gyula-napi személyzetis bulin felkérte a félelmes hírű főnök. Amikor az asszonyt körbefolyta az izzadt, borszagú férfitest, émelyegni kezdett, és megriadt, miféle új életet fog itt az ő férje kezdeni?

Kollégái szerették a mindig nyüzsgő fiatalembert, de észrevették, ha behívta Kuni és kijött, rendszerint előkapott néhány könyvet, és megpróbálta rájuk sózni. Ha megkapta a pénzt, zsebre gyúrte, elővett egy hatalmas Adria iratgyűjtőt, és abban csempészte be a városból az italt. Másfél év múlva 17 ezer forint hiánya volt Vadász Bélának a pártkiadónál. Miután megesküdött rá, hogy nem nyúlt a pénzhez, Cseri Gizella, a kiadó megyei kirendeltségének vezetője azt mondta neki: - Borzalmasan iszik, Béla, ne az orgiákon akarjon kitenni magát!

Ezután egyik beosztottjával együtt Cseri Gizella ellenőrizte a számlákat, Vadász Béla pedig ahelyett, hogy segített volna, a kezét tördelte, és azt hajtogatta: - Csak anyuka meg Juli meg ne tudja!

Kiderült, hogy csupán trehány volt, kiadta az alapszervezeteknek, a szakszervezetnek, a versenyirodának a könyveket, de a pénzt már nem hajtotta be, néhány helyen el is számolta magát. Végül mindössze négyszáz forint maradt a rovásán, négy üveg konyak ára. Cseri Gizella azért szólt Maros Mihály párttitkárnak, hogy „Vadász elvtárs nem elég pontos”. Ő viszont presztízskérdést csinált a könyvbizományosságából: fogadkozott, kapaszkodott, hisz bukni nem lehetett, mert akkor elúszik a karrier! Valahogy mégsem fölfelé haladt, önbizalma hol a fellegekbe emelte, hol szó szerint a sárba rántotta, időnként önuralma is elhagyta, részegen még asszonyát is megütötte. Szóba került, hogy elválnak, aztán reszketve belekapaszkodtak az utolsó szalmaszálba: egy 2 kiló 82 dekás csecsemőbe, második gyermekükbe.

A család volt a mentőöv Béla derekán, Kuni és Rizling a nehezék a nyakán. Júlia könyörgött, menjenek fel egy hétvégén Pestre, idegorvoshoz, de Béla nem akart: - Hamarosan osztályvezető leszek, és akkor megváltozik minden! - Két nap múlva mégis sírva keveredett haza: - Nem bírom tovább!

Egy mámorosan boldog napon aztán a nagyszerű Kuni Gyufa és helyettese visszaadta a reményt: Vadász Béla mindenkinek mutogatta a papírt, miszerint Kuniék osztályvezetőnek javasolták! A gépirónők mosolyogva adták vissza neki a levelet, mert a hemzsegő hibák elárulták, nem szakmabeli gépelte.

Vadász Béla megingathatatlanul hitte, hogy nagy ember lesz; kezdett hajnali ötre bejárni, hogy a napközi ivászatok miatt kiesett időt pótolja.

- Hát te vagy a Műveknél a legfontosabb ember, hogy ilyen korán indulsz? - méltatlankodott Júlia. - Ebben a környezetben tönkremégy, legyél inkább segédmunkás, csak nyugodtan éljünk!

De Béla már a célegyenesben érezte magát.

Cseri Gizellát nyugtalanította, hogy bizományosuk reszketett a félelemtől, ha az elszámolás vagy az ivás szóba került, még a számlákat is képes volt eldugni, hogy elodázza a zárást. A kiadó vezetője félt, hogy a fiú valami bolondságot csinál, de mivel becsülte nagy akarását, tetemes időt töltött ügyeinek rendezésével. Vadász Béla soha nem segített, sőt inkább akadályozta a munkát, és Cseri Gizella figyelmeztette, jelenti Marosnak, hogy baj van.

- Ha szól, öngyilkos leszek! Akinek anyagi zúrjei vannak, azt a pártbizottság nem javasolja osztályvezetőnek! - mondta, és sírni kezdett. - Tróger, részeges senki lesz belőlem is, mint apámból, de az én gyermekeimnek ne vesse senki a szemére, hogy ilyen az apjuk!

Cseri Gizella megmondta: tíz nap múlva zárás, ha valami nem stimmel, megválnak tőle! Béla sírt, fogadkozott, és az ajtóban - amikor a többiek is hallották - mosolyogva kiáltotta utána: - Intézkedek, Gizike, holnapra rendben lesz minden!

Vadász Béla ekkor értesült róla, hogy alig ismert apja részegen felakasztotta magát.

- Figyeljétek meg, én is öngyilkos leszek! - mondogatta kolléganőinek, különösen az otthoni veszekedések után. Hiába vigasztalták, biztatták, ő panaszkodott: - Nem hiszi el nekem senki, mennyi piát hordok ide!

Többnyire mégis sugárzó arccal jött ki Kunitól, pedig figyelmeztették:

- Vigyázz, Béla, csak a pénzed kell, meg hogy piáért menj nekik!

- Vagy kineveznek, vagy kitörik a nyakukat!

- Ugyan már, velük nem csinálnak semmit, de kerülj csak te az útjukba! Miben bízol? A papírod még mindig ott hányódik Rizling asztalán!

- Kuninak már nem sok van hátra! - hajtogatta egyre keserűbben. Az egyik józan estén a felesége figyelmeztette, hogy már a kedélye sem a régi, mire ő próbált jópofáskodni, de szinte csikorogtak az arcizmai; már elfelejtett mosolyogni.

1979. május 13-án kirándult a Vadász család. A két asszony - a mama és a feleség - kétszeresen örült, mert Béla sosem ivott, ha vezetett. Fociztak - Jánoska átesett a labdán -, aztán szendvicsezés közben azt találgatták, vajon szombaton hogy sikerül majd Béla tizenöt éves érettségi találkozója. Megegyeztek, Júlia új ruhát, a kocsni négy új gumit kap erre az alkalomra.

Hétfőn Béla még mélyebbre került a mámorba, és csak éjfélkor tántorgott haza. Ezen az utolsó héten mindegyik kocsmában, presszóban megfordult, sőt több alkalommal a környező településeken is. Valaki látta az egyik kocsmában térden állva könyörögni két ismeretlen férfinak, hogy ne jelentsék fel! Cseri Gizella állítja, ezen a héten egyetlen emberük sem járt Vadász Bélánál. Kik előtt térdelt hát? És biztos, hogy őt látták?

Az utolsó héten már nem volt józan. A felesége csütörtökön felhívta az óvodából, hogy megvannak-e már a gumik, mert a régiakkal nem vághatnak neki az útnak. A férfi olyan zavarosan beszélt, hogy Júlia kirohant a Művekhez, és lehívatta férjét a portára. Béla csurom vizes ingben jelent meg a lépcsőn, és összeszorított foggal egyensúlyozott végig az előtér kövének csíkján. Az asszony haza akarta vinni, de a férfi nem ment vele. Pénteken reggel zsebre tette a gumik árát, és kocsiba vágta magát, hál' istennek, legalább nem iszik! Júlia többet nem látta.

Tévézés közben az asszonyok felváltva járkáltak az erkélyre, a híradó harmadik kiadása után mindketten kikönyököltek a korlátra. Éjfél is elmúlt, amikor lefeküdtek. Hiába várták. Hajnalban a mama lement a garázsba, Béla ott aludt a kocsiban, de már indult is a gumikért. Nélküle ebédeltek, aztán Júlia felöltözött az új ruhába, hogy ha Béla megjön, nyomban mehessenek a találkozóra. Hatkor az asszony dühösen levetkőzött; hát nem képes volt a férje elmenni nélküle! De nyugodt volt, mert azt hitte, tudja, hol van Béla.

A két asszony a vasárnapi ebédnél azzal vigasztalta egymást, hogy a találkozón biztos ivott Béla, és valamelyik rokonnál alszik, de estére majd hazaér. Őt után a mama több alkalommal lopva kinézett az ablakon, fél hétkor kisettenkedett az erkélyre, de Júlia már ott könyökölt. Egymásra néztek: csak nem esett valami baja?!

- Négy megye melyik kórházában keressük? - szólalt meg végre Júlia. Fürösztés, vacsorázás közben hallgattak, de miután a gyerekekre rácsukták az ajtót, sírdogálni kezdtek, simogatták egymást, és megint éjfél után feküdtek le. Reggel az asszony rohant az óvodába, és nyomban hívta a személyzeti főosztályt, hogy mit tudnak a férjéről. A táskája ott volt szanaszét, ezért azt felelték, biztos kinn van a gyárban. No, kap majd a kis pofájára, amiért nem vitt magával, határozta el Júlia.

Fél órával később, nyolc óra tíz perckor föltűnt az URH-s járőrnek, hogy a Pap-rét nyugati oldalában, még most, reggel is ott áll - nyitott ajtóval, csomagtartóval! - egy kék Zaporozsec. Letértek a földútra, és a kocsi túloldalán észrevették az akasztott embert. A két rendőr oda-futott, de egy éjszakát késtek. Húsz perc múlva megérkeztek az életvédelmiek. Az orvos levetkőztette a halottat, de nem talált bűncselekményre utaló nyomot. Igazolvány nem volt a kocsiban sem, a rendszám alapján keresték a tulajdonost. Tíz óra előtt két rendőr megjelent a személyzeti főosztályon megvizsgálni Vadász Béla táskáját. A rendőrök kérésére a kolléganők raktak ki még a tárcájából is mindent. Tudták, hogy Béla egy kis papíron vezette, ki mennyivel tartozik neki. Most a cetlit nem találták, de nem szóltak róla. Lehet, hogy a listát innen lopta el valaki, lehet, hogy kollégájuk magával hurcolta, és elhagyta valahol.

Vadász Bélánét délben hívta fel egy százados, hogy szeretne beszélni vele. Az asszony átment a rendőrségre, és arra a kérdésre, hogy hol a férje, azt felelte: - Kinn a Műveknél!

A következő kérdésre elmondta, hogy az érettségi találkozó miatt nem töltötte otthon az éjszakát. Amikor a százados megkérdezte, hogy beszélt-e ma vele, az asszony huncutul felelt: - Nem, de fogok! - A tiszt arca meg sem rezdült, Júlia mégis megjedte: - Csak nincs valami baja? Baleset érte?

Felelet helyett kopogós kérdések következtek: milyen színű az autójuk, mi a rendszáma, mikor vették, aztán a százados fölneézett a papírokból, és csendesen azt mondta: - Asszonyom, legyen erős, a férje meghalt!

Özvegy Vadász Béláné először nem értette, amit a százados mondott, majd amikor megismételte, kiabálni kezdett: - Nem igaz, hazudik! Nem igaz, hazudik! - és érezte, zúg a füle. A tiszt mintha arról beszélt volna, milyen körülmények között találtak Bélára. Júlia zsibbadt ujját nyitogatta, majd hirtelen felzokogott: - Miért szerettem mindenkinél jobban, ha nem hozzám jött, amikor bajban volt?

A rendőrtiszt megkérdezte, mi baja volt a férjének, de Júlia képtelen volt megszólalni. Kérdések dörömböltek benne. Hát miért ért Bélának többet a munkahelye, mint a családja? Miért nem érzett felelősséget a két gyerekért, az anyjáért!? És itt vagyok én is!

- Részt akar venni az azonosítási eljárásban? - A százados nem kapott feleletet, még egyszer kérdezte hát: - Megtekinti a holttestet? - Júlia megrázta a fejét.

- Apukát hívják el, az édesapámat.

Néhai Vadász Béla apósa fölismerte a meztelen tetemet. Elhessegette róla a legyeket, aztán lapuleveleket szakított és betakargatta, majd a városban fogadott egy embert, hogy mossa le enyhén hipós vízzel. Amikor akkurátusan elintézett mindent, kibuszozott a Művekhez, és jelentkezett a személyzeti főosztály titkárságán, hogy Kuni elvtárssal szeretne beszélni. Senki nem volt a főosztályvezetőnél, mégis azt mondta a titkárnőjének, hogy üljön csak le az öreg. Szerette várakoztatni vendégeit; a fontos emberek nagyon elfoglaltak. Munkatársai ismerték már, mégis megütköztek rajta, hogy most sem tesz kivételt. Másfél óra múlva ismét beszólt a titkárnő, és ekkor Kuni elvtárs kiüzent, hogy nincs ideje.

A fiatal özvegy rendőrségi kihallgatása formális volt. Amikor az asszony elolvasta a jegyzőkönyvben, hogy férje nem alkoholos állapotban követte el tettét, kijelentette, ez lehetetlen. Beszélt a borba fulladt hétről, arról, amit férje utolsó óráiról hallott, de a rendőrtiszt az orvosi vizsgálatra hivatkozva jegyzőkönyvbe sem vette a nő szavait. Azt viszont igen, hogy az ital miatt megromlott a viszonyuk, sőt azt is, hogy „tudomása szerint férje Kuni Gyula főosztályvezetővel és helyettesével gyakorta ivott munkaidőben is, az italt az osztályra a Rizlingnek nevezett helyettes vagy Vadász Béla vitte be egy nagy táskában vagy egy Adria irattartóban”. Mindez arra válaszul került a jegyzőkönyvbe, hogy korábban rátelefonáltak a városi kapitányra, úgy intézze, hogy Vadász Béla nem részegen lett öngyilkos. Úgy intézte.

Fröccsözés közben a város egyik notabilitása megkérdezte Kunit: - Te, Gyufa, miért csinált magából karácsonyfadíszot az a beosztottad?

- Cviklibe került a Kossuth pénzével, vikendházat, kocsit vettek. Otthon is mentek a cirkszok, mert az asszonynak palija volt... Marha jó fényt vet ránk az ügy, pont egy személyzetis! Ez a kurva kis óvónő meg köpköd bennünket, azt terjeszti, hogy férje velünk züllött, közben titokban piált.

- És az Adria irattartó? Még az ábécében is tudják!

- Csak akkor küldtem ki, amikor vendégem volt. Hat év alatt legfeljebb fizetéskor ivott velünk egy-két pohár sört; nem is láttuk rajta, hogy iszik!

Az ötvenkét éves Cseri Gizella nem hitt a sikkasztásban. A slendriánul kezelt iratokból kihámozta, legfeljebb 9000 forint terheli Vadász Bélát, de még ez is vitatható, mert a versenyiroda nem ismert el egy 7000 forintos tételt. A hiányt nem hárították át a feleségre, magára vállalta a kiadó.

Júlia három hétig gyűjtötte az erőt, aztán kísétált a Pap-rétre, ahhoz a fához. A fonnyadt lapuleveleket még ott találta, a fát is felismerte. Mi lenne, ha felkötné magát ugyanoda?

És a gyerekek?

Kuni nem elégedett meg annak híresztelésével, hogy az egyszerű asszony ilyen kurva, olyan kurva. „A Művek személyzeti osztályának dolgozói” aláírással eszkábáltatott egy följelentést Cseri Gizella ellen is. A levélben az állt, hogy Vadász Béla szeretője volt, a férfi neki sikkasztott. Mivel a megyei pártbizottság Cseri Gizella határozott kérésére sem vizsgálhatta ki a névtelen levelet, a régi pártmunkás felkereste Maros Mihályt, és felháborodottan közölte vele, amennyiben nem állítja le egyszer s mindenkorra az aljas rágalmazást, följelenti őket a Központi Bizottságnál. Ezért vagy másért, de Cseri Gizellát többet nem bántották.

Fél év múlva Júlia jelentkezett autóvezetői tanfolyamra. Ekkor találta meg a csomagtartóban a vontatókötelet. Fonása, mint a borostyán a bogarakat, őrizte férje rövid, nyakszirti hajszálait. Ezen a napon az asszony képtelen volt kocsiba ülni, éjszaka pedig visszatért az az álma, amely azóta is kísérti:

...Bélát várja az állomáson... Vár. Befut a vonat, a kocsikon, mint a bőröndökön, fővárosok címkei virítanak... Az egyik ajtóban ott áll ő... Megcsókolják egymást, és Júlia mindig azt mondja neki:

- KÉRLEK, NE HALLJ MEG TÖBBET! - és Béla soha nem felel.

Maros Mihály szerint Vadász Béla öngyilkosságának nemhogy a Művek vezetéséhez, de még Kunhoz sem volt semmi köze. Biztos igaz, de miért vörösödött el a feje búbjáig, amikor ezt állította?

10.

Fábián kezdett ráébredni, hogy szándékosan piszkálják. Ettől fogva még a vezérnek is visszaütött. Valószínű, hogy az angyalok sem tudnának udvariasan pofozkodni. Fábián Tibor a törlesztésnél is tapintatlan volt, talán még pimasz is. Amikor például megtudta: Kábégé csőrét piszkálja, hogy vele is szóba állnak a megyei pártbizottságon, a húskombinát reparálásáról készített jelentést - betartva a szolgálati utat - a vezérnek küldte el, szendén kérve, hogy továbbítsa a megyéhez. Kábégé nem örült, hogy postás lehet, rákarmolta a sikeres akcióról szóló beszámolóra: „Vissza Fábián elvtársnak!! Jobb lenne, ha a vállalati beruházással foglalkozna ilyen intenzíven! K.B.G.”

A címzett ábrándvilágban élt, nem felébredt a dörgedelemtől, hanem mosolygott rajta. Pedig vezetőtársai - mintha nem is ők árulkodtak volna - ismét ott álltak a vezér mögött, Fábiánnal szemben. Néhány hónapja Palác még azzal rohant be a gyárvezetői értekezletre: - Kováts-Buna Géza megint hülyének néz bennünket! -, ekkor viszont már az új jelszót fújta: - A vitában a főnök mellé kell állnunk!

Kováts-Buna Géza azt hitte, legnagyobb bűvészmutatványja volt a Fábián Tibor elleni zászlóbontás. Nem vette észre, hogy vele és nézeteivel is ellentétes erők terelték erre a vágányra,

hogy már rég nem a saját törvényei szerint cselekszik. Az igazi bűvészmutatvány nem a zászlóbontás volt, hanem az, hogy minden vezetési hibáját rátestálta Fábiánra; hogy képes volt saját vétkeket úgy elítélni, mintha a beruházási igazgató követte volna el őket; hogy társai elhitték, kizárólag Fábián miatt bűnhődtek, ő volt a gonosz, aki megtevesztette a vezért. Palácznak, Kuninak, de még Finferának és Gyarakinak is volt oka, hogy bármit elhiggyen. Az biztos, ha Fábián egy tehetségtelen senki, ha alkalmatlan lett volna az utódlásra, nem pazarolták volna rá erejüket; természetlen fára senki nem hajít követ. Inkább a jó, mint rossz tulajdonságai miatt gyűlölték. Napjai meg voltak számlálva. Mivel ő volt a legrátermettebb helyettes, hamis vádak is kellettek, hogy meg tudjanak tőle szabadulni. Miután elkészült a G-gyár, Fábián észrevette, hogy akad egy rakás apró-cseprő pontatlanság (például, hogy a csomagoló nem volt összhangban a termeléssel, emiatt valamicskét módosítani kellett). E hibák közül ugyan egyikért sem lehetett kártérítést kérni, de ha egy kosárba rakják mindet, talán felléphetnek valami névleges követeléssel. A beruházási igazgató össze is gyűjtötte őket és javasolta, hogy a nyugati cég jó hírére hivatkozva kérjék, adjon nekik félmillió dollár értékű pótalkatrészt, akkor a Művek elfelejti a szeplőket. Ilyen még nem volt, a külkeresek is kételkedtek az eredményben, de azt mondták: ezen csak nyerni lehet, próbálják meg. Kábégé viszont nem másra, mint a takarékosagra hivatkozva nem járult hozzá az utazáshoz, sőt állítólag még a külkereskedelmi vállalat vezetőit is igyekezett rábírní, hogy ne foglalkozzanak a hóbortos ötlettel, vagy ha mégis, akkor se Fábiánék utazzanak, hanem a külföldi cég jöjjön hozzájuk. A helyükre is fáradjanak, hogy kivasalhassanak belőlük félmillió dollárt? Mindegy, vesszen inkább ez a 20 millió forintnyi összeg, de Fábián ne utazzon, s főként ne villogjon!

- Ebből egy szó sem igaz - állította később a vezér. - Csupán arra figyelmeztettem Fábiánt, hogy ne májusban menjen, mivel a miniszterhelyettes külön felhívta a figyelmet, hogy más jogcímen se utazzon senki, vagy ha mégis, széles ívben kerülje el az iparág vilákiállítását, mert túrhetetlen, hogy elhatározták, ötvenen képviselik Magyarországot, s vállalati pénzekből meg megjelennek százan. A külker vállalat vezérigazgatójával is csak a kiállításról beszéltem. Fábián a figyelmeztetés ellenére három nappal előrehozta az utazást, hogy elérjék a kiállítást, pedig szállást sem tudtak szerezni, úgy hallottam, hogy végül a helyettesével aludt egy ágyban.

- Fantasztikus! Fantasztikus, hogy a féltékenység mire képes - mondta a fentiekről Fábián. - Miután nem sikerült elgáncsolnia az utazást, közölte, személyesen a miniszterhelyettes tiltotta meg, hogy a kiállítás idején bárki utazzon. Nem hiszem, hogy van olyan ember, akinek nem kell félmillió dollár, felhívtam hát a miniszterhelyettest, de a titkárnője közölte, hogy a szóban forgó kiállításon van. Bármennyire bizonytalan volt, hogy bejön-e a félmillió, nem hagyott nyugodni az ügy, felhívtam a külker vezérhelyettesét - akivel együtt kellett volna utaznom -, hogy mit csináljunk. Ő is a kiállításon volt, előrement. Felhívtam a hotelt, ahol lakott, hogy érdeklődj meg a miniszterhelyettestől, mehetnek-e, vagy sem. A miniszterhelyettes maga szólt a nyugati cégnek, hogy jövünk, segített, hogy a több mint félmillió dollárt megszerezzük az országnak.

Vajon kinek van igaza?

1979. február 21., a külker 5801 számú telexe a Műveknek: „...a G-importhatározás adminisztratív lezárását az objektív körülmények csak a külföldi eladónál teszik lehetővé, mert:

a mi kérésünkre kerül sor a tárgyalásra,

és a szükséges információk a helyszínen szerezhetők be.”

1979. február 22., Fábián levele Kábégének: „...utazni kell... megoldható, hogy csak a külker vegyen részt a tárgyaláson, de nem célszerű...”

1979. február 23., Kábégé kérdőjelet tett az előbbi sor mellé, a levél tetejére pedig ráírta:

- „1. A külker semmi akadályát nem látja, hogy az egyeztetés Magyarországon legyen.
2. Ne utazzon senki, mert a tőkés utazási keretet 50 százalékkal csökkentették (és még ebből is zároltak).
3. A KB takarékosági határozatával is teljesen összhangban van a döntésem!

Kováts, II. 23.”

1979. március 6., a külker vezérigazgató-helyettesének levele Kábégéhez: „...a külföldi cég elzárkózik a magyarországi tárgyalástól, mert teherautónyi anyagot kellene magukkal hozniuk...”

Mivel a vezér ezután sem engedélyezte az utazást, Fábián igen nagyvonalú, de pimasz ajánlatot tett.

1979. május 15., Fábián Tibor levele a Művek nemzetközi osztályvezetőjének: „...május 28-29-én fontos külföldi tárgyalás: javaslom, hogy a vállalatot Kováts-Buna Géza képviselje.”

Fábián végül a miniszterhelyettes engedélyével elutazott, s bár egy pótágyas szobában kellett aludnia, együtt a helyettesével, behajtott félmillió dollár értékű pótalkatrészt a partneren, s mellesleg megnézte az iparág világhiállítását is.

Az esetet a vezér Fábián engedetlenségének példájaként könyvelte el, Fábián Tibor viszont a vezér elvakultságának bizonyítékaként. Egy biztos, a szokatlan ötlettel Fábián Tibor pár nap alatt megkereste több mint százestendei igazgatói fizetését. Dicséretet nem kapott érte. Sőt inkább ráfizetett, mert torkig lett vele, hogy állandóan csak őt gáncsolják, és kivágta az asztalra a hőhasznosítást: olyan témában kezdeményezett szakmai vitát, amelyben a strandépítés előkészületei miatt otthonosan mozgott, s amelynek Palácz Zsigmond volt a gazdája. Arról ismét elfeledkezett, hogy ez már nem az elvi viták időszaka volt.

A Műveknél az öntés és különféle gyártási folyamatok során tetemes mennyiségű hőenergia megy veszendőbe. A hűtővíz egy része ugyan egy hűtőtorony beiktatása után visszakerül a rendszerbe, de a maradék is megfőzi a közeli folyócska halait, különösen nyáron, amikor nincs fűtés, amikor kevesebb meleg vizet használnak. Fábián kiszámította, hogy évente 10-15 millió forint értékű energia megy veszendőbe. Palácz szerint a pazarlásért Fábián a felelős, mert elszabotálta a hőhasznosító építését. Csakhogy az építést 1962-ben vetették el, amikor a beruházási igazgató még sehol sem volt. Gazdaságossági számítások alapján döntöttek így: akkor a szénből termelt energia még olcsóbb volt. Az 1978-as tervben ismét szerepelt a hőhasznosító építése, „de mivel Fábián elvtársnak nem tetszett, nem építette fel” - állította később Palácz.

- Ki ért egyet a hőhasznosító építésével? - tette fel a kérdést Kábégé, és a helyettesek egy kivétellel az építésre szavaztak. Fábián ellene volt, szerinte nem szabad 60 milliót kidobni az ablakon, amikor a tőlük néhány kilométerre lévő vállalat megvenné az összes meleg vizet, a vezetéket már megépítették hozzá. Palácz kijelentette, ez marhaság, mert a szivattyúk több áramot fogyasztanak, mint amennyit a meleg víz ér. Fábián kiszámította, százszor annyi pénzt kapnának a meleg vízért, mint amennyi a szivattyúk villanyszámlája lenne. Innen már nehezen követhető a vita, nem csupán az erősödő sértegetések, hanem a nehezen kibogozható árrendszer miatt, ugyanis Palácz ez utóbbi segítségével bizonyította, hogy érdemesebb 60 millió árán is megtartani az energiát, mint másnak eladni. Fábián viszont változatlanul a hőhasznosító építése ellen volt, mert szerinte 60 millió forintról nem szabad a vitatható pillanatnyi árak alapján dönten.

- Ki ért egyet a hőhasznosító építésével? - kérdezte ismét, majd később még többször a vezér, és a szavazás eredménye mindig ugyanaz volt: Fábián ellene, a többiek mellette voksoltak. Dühítő helyzet. Egyáltalán elképzelhető, hogy öt mérnök vezetővel szemben a közgazdász hatodiknak van igaza? Képzelné mindent lehet, azt is, hogy a viták során már nem is a 60 milliós beruházásról szavaztak, hanem életről-halálról; öten egy ellen.

A vita presztízskérdéssé vált. Az energiagazdálkodás Palácához tartozott, szakmai bukás lett volna, ha bebizonyosodik, hogy ebben bárki otthonosabb nála. Lehet, hogy Fábián épp ezért vetette fel a témát; a saját pályáján akarta legyőzni őt. Csakhogy Kábégé már rég félretette szokásos tisztánlátását, és a többiek sem felejtették még el Fábiánnak, hogy éveken át hány-szor rúgta nekik - a vezérrel a háta mögött - saját pályájukon a gólokat. Amikor jegyzőkönyv-be került, hogy a hőhasznosítóval mindenki egyetért, kivéve Fábiánt, Kuni megjegyezte: - Na, látod, MOST IS EGYEDÜL MARADTÁL!

- Áru!d már el, Tiborkám - kérdezte jámboran Palác -, hogy akarod eljuttatni a szomszéd vállalathoz a meleg vizet, csak nem vödörben? Mert a vezeték, amit erre építtettek, rég le-szerelték!

Nesze neked, kisokos - mosolygott a vezérkar.

- DehogY szerelték le - felelte Fábián. - A vezeték a helyén van, csupán a szivattyú és néhány műszer hiányzik róla!

- Akkor én nem értek a Művek szolgáltatásához!?! - kérdezte elfúló hangon Palác. Fábián nem felelt, amíg az első helyettes le nem nyelte a gyógyszerét.

- Ki mihez ért, nem tudom. Egy biztos, ma reggel végigsétáltam a vezeték alatt, ott van fenn a konzolon!

Van vezeték, nincs vezeték - ezt már egy gyerek is el tudná dönteni, és lezárulhatna a vita. De nem oda, Buda! A sokadik értekezlet is a hőhasznosító építése mellett döntött, Fábián azonban vétózott az államtitkárnál, és ő az ügy kivizsgálásáig megtiltotta az építést.

- Hallottátok, a csibész Fábián feljelentett *bennünket*? - mondta Palác. Így született a vád: „Fábián elszabotálta a hőhasznosító építését!”

A hőhasznosítót Fábián leváltása után sem építették fel, sőt már a tervben sem szerepelt, Palác szerint azért, mert felmentek az árak, és nincs rá pénz. Biztosan így van, bár az energiaárak általában minden mást megelőzve nőttek, tehát az energiatakarékossági beruházások gazdaságossága javult. A leváltott, ám változatlanul nyughatatlan Fábián arra gondolt, ha az országnak 30-40 ezer tonna fűtőolaj megtakarítása megérte az áttérést a nyári időszámításra, a Műveknek is megérné törödni harmadannyi energia hasznosításával, s beadta újításnak, hogy nincs szükség hőhasznosítóra, megtakarítható most már 100 millió forint, ha a meleg vizet átadják a szomszédos vállalatnak. Leírta, hogy az újítási díjra nem tart igényt, jutalmazták belőle azokat a dolgozókat, akik üzembe helyezik a csővezetékét. Ez újítás, ezzel foglalkozni kell - el is utasították annak rendje-módja szerint, mivel: „nem áll fenn az újszerűsége, mert a melegvíz-hasznosítás nem új dolog”. Fábián fellebbezett, hogy mégiscsak újszerű, hisz a víz jelenleg elfolyik!... És folyik azóta is.

- Az egész a csavargó Fábián cseszte el - állította két év múltán Palác. - Legjobb lett volna megmondani neki, menjen az anyja p...ba, arra az asztalra sz...ik, amelyikről mindannyian eszünk!?

De hogy kerül mindez az asztalra?

- Fantasztikus, fantasztikus! - emlékezett Fábián évek múlva az esetre, s nem kétséges, hol szedte fel kedvenc szavajárását.

A hőhasznosító-vitát megelőzően volt az információ „megtagadása”, a prémiumok elvonása, a strand-ügy, a félmillió dolláros utazás gáncsolása. Ennyi hamis lépés egy ezerszerre kevésbé öntudatos valakit is meggyőzött volna arról, hogy vagy rossz szándékú, vagy bolond emberekkel van körülvéve, hogy ebben a gárdában egyedül ő nem veszítette el tisztánlátását. Ha valakinek igaza van, de sosem adnak neki igazat, az előbb-utóbb megnyomorítja, legalább annyira, hogy arról ábrándozik, egyszer majd jön valaki, és igazságot szolgáltat. De az illető késett. A vezérkar az egyik, Fábián a másik irányban volt végletesen elvakult. Közöttük a tárgyalás reménytelenné vált, lassan elhagyták őket már az emberi szavak is. Fábián javaslatot tett egyik melléktermékük feldolgozására, és meg is szerzett mindent az üzem építéséhez. A társaság leszavazta, mire Fábián felugrott:

- Akkor csináljátok, ahogy akarjátok! - és ott hagyta őket.

- Nem ezt mondta - állította később Gyarak - , hanem azt, hogy „Le vagytok sz...va!” és kirohant.

Abban viszont többen megegyeznek, hogy amikor ment kifelé, a vezér utánaszólt: - Takarodj ki innen!

Egyébként egy másik vállalat felépítette az üzemet, és a nyereségből hamar visszafizette a hitelt is. Fábián ezért kardoskodott mellette, felesleges lenne hát a szemére vetni, hogy árnyaltabb érveléssel, taktikai visszavonulással, egy-két társa négy szemközti megnyerésével talán sikerre vihette volna elképzelését. - Szakmai kérdésekben nem szeretem a mellébeszélést, az elvtelen kompromisszumot - mondaná. - Én a viták során keményen szoktam megfogalmazni a véleményemet!

Jöttek persze a nem szakmai kérdések is. Fábián többek között javasolta, hogy helyettesét, Hegedűs Tamást is jutalmazza meg a nemzeti ünnep alkalmából.

- Erkölcsi okok miatt tiltakozom! - jelentette ki Kábégé.

- Most mit jutalmazunk? - kérdezte fojtott hangon Fábián.

- Aki családos ember létre összeáll egy nővel, azt április 4-én nem állíthatjuk példaként a többiek elé - felelte a vezér.

- Hegedűs valóban beleszeretett egy asszonyba, de a kölcsönös válás után nem összeálltak, hanem összeházasodtak, amire alkalmanként még az anyaszentegyház előtt is volt példa, és nem ezért a magánügyért, hanem a jó munkájáért javaslom neki a prémiumot!

- Ez nem az anyaszentegyház - hordozta körül az igazgatói értekezlet részvevőin tekintetét a vezér -, és nem is a beruházási igazgatóság. Hegedűs jutalmazása itt nem téma! - jelentette ki. Elsősorban nem az isteni kinyilatkoztatás zavarta Fábián fejébe a vért, hanem a beruházási igazgatóság erkölcstelenségére utaló oldalvágás.

- Szokatlan és nevetséges valakitől azért elvonni a prémiumot, mert felállt a f...a! Gondolom, a jelenlévők többsége egész évi fizetését odaadná, ha annyiszor állna fel neki, ahányszor akarja!

Kábégé ezt nem volt hajlandó meghallani. Úgy folytatta a névsort, mintha Fábián nem is szólt volna: - Krasznai Béláné, ötezer forint!?

- Te is inkább a saját portádon néznél szét! - vágta még oda Fábián a titkárság felé mutatva, mivel a vezér bajszos titkára három válás után akkor épp egy negyedik asszonnyal élt együtt.

- Csodálkozom, hogy senki nem kevert le Fábiánnak egy pofont. Olyan szemtelenül viselkedett, olyan szemérmetlenül hazudott, hogy megérdemelte volna - állította a leváltás után nekibátorodó Gyarak. - Finferának egy hitelvita során például azt vágta oda: „Hülye vagy hozzá!” Egy másik alkalommal öt igazgató fizetést osztott, Fábián meg csak kopogott az asztalon a ceruzájával: „Kevés!” - mármint, hogy Szabó Istvánnak kevés a 200 forintos fizetésemelés. Meg is mondtam neki: „Azt hiszed, csak te vagy a cégnél!? Veled nem lehet együtt dolgozni!” - Fábián szerint hazugság, hogy az elharapózott kocsmai stílusnak kezdeményezője vagy akár részese is volt. Ártatlant vádolt hát Bandika? - Tagja voltam a párt vérének - folytatta a kereskedelmi igazgató -, és amikor egy jelentésben bíráltuk a beruházást, Fábián felhívott, és azt mondta: „Elmehetsz a pártoddal együtt a p...-ba! Engem b...-gatsz?! Mától kezdve szemben állunk egymással!”

Ez tényleg több a soknál. De Fábián miért a vébé szerinte legjelentéktelenebb figuráját hívta fel? És mit jelent az, hogy „pártod”, amikor maga is párttag? Bár az érintettek közül Kábégé, Palác, Gyaraki rondább szájú Fábiánnál, nem lehetetlen, hogy ő is elvesztette a fejét. De miért hallgatott a vezér, miért nem vádolta ocsmány beszéddel is Fábiánt? Ha valaki, ő aztán megtehetné volna, hisz amikor „elszabadult a pokol”, magnót tett az értekezleti asztalokra, és felvett minden szót. Épp ezt az abszolút bizonyítékot nem használta volna fel Fábián ellen?

Marad a tény, hogy a vezérigazgató egy értekezletről kiutasította amúgy is távozó helyettesét. Ha Fábián akkor összecsomagol, és kéri elhelyezését, ő a győztes. De maradt. A vezetői négyes-ötös fogat pedig egyre inkább meg volt róla győződve, hogy képtelenség vele együtt dolgozni. Képtelenség, mert akár mindnyájukkal szembeszáll - lásd a hőhasznosító-vitát -, „feljeli őket”, sőt „magatartása miatt” olyan stílus honosodik meg közöttük, ami félő, hogy megbénítja a vezetést. A vezér ki is jelentette: - **ÚGY VISELKEDIK, MINT AKI NEM NORMÁLIS!**

Épp eleget hallható ez a mondat ahhoz, hogy közhelynek tűnjön fel, de ami mellett más nevetve elmege, az Fábiánt kis híján leterítette. Ugyanis a testvére néhány hónappal korábban roppant össze, méghozzá itt, a Műveknél, s a vád sandán rá is bélyeget ütött. Kábégé később mosta a kezét: ő nem azt mondta, hogy Fábián nem normális, csak azt, hogy úgy viselkedik, mint aki nem az: vagyis kecsesen kihúzta ellenfele hasából a kardját: „Ah pardon, nem így gondoltam!”

Nemcsak a sanda szándék tette különösen kegyetlenné a vádat, hanem az összeroppanás oka; Fábián testvére ugyanis nem abba betegedett bele, hogy mindig csak kék autóbuszok jöttek, vagy hogy elszakadt a cipőfűzője, hanem a lenullázott erőfeszítésbe. A kezdő mérnök hatalmas feladatot kapott, és esztendőn át éjjel-nappal azon dolgozott, de amikor a kötetnyi eredményt letette az asztalra, főnöke félretolta: „Nem aktuális már a téma!” Ekkor roppant össze, s került több ízben és hosszú időre idegszanatóriumba.

Semmi nem érintette olyan érzékenyen Fábiánt, mint ez a vád, kézzel-lábbal kapálózott ellene, sőt amikor egy mérnöktársa jószándékkal felkereste, hogy segítsen, rátámadt: - **Ki küldött?!**

Testvéréről ezután nem beszélt, aki rákérdezett, annak tagadta, hogy a Műveknél dolgozott, de veszett tiltakozása csak buzdította a vezért és néhány társát, hogy még hangosabban trillázza: - **Hát nem úgy viselkedik, mint aki nem normális?**

Idejutott 1979 nyarára az egyik legnagyobb és legsikeresebb vállalat vezérkara. Még a mértéktartó Bács Róbert termelési igazgató is úgy érezte, hogy a feszültséget csak Fábián menesztésével lehet mérsékelni. Csak mérsékelni, mert ő azért nem hitte, hogy minden bajnak Fábián az oka.

11.

Közeledett a G-gyár ünnepélyes avatása. Kábégé semmiképp sem tudta volna elviselni, ha helyettesét kiváló beruházási vezetővé avatják. Megpróbálta hát eltávolítani a porondról. Valamilyen ürüggyel felhívta a miniszterhelyettest, és mellékesen megjegyezte, hogy szegény Fábián kikészült a nagy munkában, jó lenne kényszerszabadságra, idegszanatóriumba küldeni.

E telefonálás alatt a miniszterhelyettesnél ült az iparág egyik igazgatója, így akaratlanul is tanúja volt Kováts-Buna Géza aggódó bejelentésének. A társigazgató nem azon sajnálkozott, hogy Fábián agyonhajszolta magát, hanem azon, hogy Kábégé rátette a nyerge. Meg is jegyezte a miniszterhelyettesnek: - Géza nem fog a jótékony szabadságolásnál megállni!

Azt a vezér sem gondolta komolyan, hogy az egészséges Fábiánt épp az avatás idejére sikerül száműznie. Nem is ez volt a célja, csupán azt akarta a miniszterhelyettes tudtára adni, milyen kár, hogy a szegény fiú idegileg nem bírta a strapát, pedig ő aztán mindent megtett érte!

A következő lépés az volt, hogy a kitüntetendők listájáról a vezér kihúzta a beruházási igazgató nevét. A G-gyár elsősorban Fábián Tibor alkotása volt, ha csupán egy kitüntetést adnak érte, az neki járt volna, ám harminc embert javasoltak, s Fábiánnak még egy ekkora csapatban sem jutott hely.

A Művek vezérkara, beleértve a jó ítéletű Bácsot is, már némán tűrte a torzszülött ítéletet, mert akit le akarnak váltani, az már a hős anyja kitüntetést sem kaphatja meg.

Amikor megsúgták Fábiánnak, hogy a vezér kihúzta a listáról, csak mosolygott. Azt hitte, a főnöke magát járhatja le, a minisztérium úgysem tűr el ilyen égbekiáltó méltatlanságot. Tévedett. Ott is tudták, mi vár rá, meg úgy kezelik már az ilyen ceremóniát, mint a raktáros a megrendeléseket: 24 darab bronz, 5 ezüst, 1 arany. (A minisztérium illetékes személyzetise utólag örvendezett is: „Még szerencse, hogy nem tüntettük ki, mert akkor nehezebb lett volna megszabadulni tőle!”)

Amint kitudódott, hogy a világ teremtéséért csak az almafát fogják felbokrétázni, egy-két ember morgolódott. A vezér érezte, magyarázattal tartozik, ezért forgalomba került a rágalom, hogy baj van az új gyárral, rosszul dolgozik a G., rengeteg a selejt stb. Ha mindezt nyilvánosan terjesztik, könnyű visszautasítani - hisz a termelés és a minőség meglepően gyorsan elérte a kívánt szintet, a próbaüzemelésre tervezett 50 millió forintot sem használták fel -, de a suttogással szemben a G-gyáriak éppolyan tehetetlenek voltak, mint egy szűz, ha a vén-asszonyok szájára kerül.

1979. május 31-én, a munkaidő végén Ungvári Miklós, a beruházási igazgatóság alapszervi párttitkára feldúltan rohant Fábiánhoz:

- Nézd, csak most küldték meg, hogy mennyi jutalmat oszthatunk!

- Na és? Még tizenkét óránk van az ünnepségig!

- Hát nem érted? Téged akarnak lejáratni! Arra számítanak, ha az avatásról üres kézzel mennek haza az emberek, téged fognak szidni. Lejáratnak, hogy könnyebb legyen leváltani - csúszott ki Ungvári száján. Fábián elmosolyodott.

- Mindig károgsz! Annyira azért nem hülyék, hogy az avatásnál a leváltást fontolgassák. Az igazgatóság munkája sebezhetetlenné teszi azt, aki ebben a székben ül! - csapott a karfára.

- Ne osszuk ki a pénzt! Majd én elmondom, mi történt.

- Nem tehetjük meg!

- Már hazamentek a bizalmiak. Az ő megkérdezésük nélkül akarod elosztani?

- Van más megoldás? Szólj a bérelszámolóba. Ha kell, reggelig maradunk, nem okozhatunk csalódást az embereknek! - mondta Fábián ellenvetést nem tűrő hangon. És másnap a vörös drapérián ott sorakoztak a pénzes borítékok is.

A nap szenzációja persze az volt, hogy a beruházási igazgató nem kap kitüntetést. Sokan meg voltak róla győződve, hogy Fábián el se megy az ünnepségre, vagy legfeljebb az utolsó pillanatban fog besettenkedni valahová hátra, a munkások közé. Megfordult mindez Fábián fejében is, de arra gondolt, neki nincs szégyellnivalója, és még mindig nem hitte, hogy valakit fényes nappal, nagy nyilvánosság előtt ki mernek fosztani. Megjelent hát időben, és oly vidáman csevegett munkatársaival, akárha a Parlament folyosóján álldogáltak volna, az Állami Díj átadására várva.

A díszvendégek szokás szerint a vezérigazgató szobájában gyülekeztek. Az egyik országos napilap munkatársa, ahogy körülnézett, nyomban a házigazdához fordult:

- Hát az első számú ünnepelt hol van?

- Innen az ablakból sajnos nem látni - adta a tudatlant Kábégé -, de áll teljes pompájában!

- Én Fábián Tibort keresem, nem a gyárat.

A vezérigazgató intett az újságírónak, lépjen közelebb, és a füléhez hajolva mondta: - Ne szerepeltesse a fickót, baj van vele! - Az újságíró értetlen arckifejezését látva még hozzátette: - Csak az újságot akarom megkímélni a tévedéstől! Néhány nap múlva küldök egy dossziét Fábián viselt dolgairól, ha úgy gondolja, azután is írhat még „az első számú ünnepeltről!” (És a tudósító hamarosan megkapta a „leváltási dosszié” egyik példányát - benne a figyelmeztetéseket Fábián „szocialista vezetőhöz méltatlan magatartásáról” -, mert a vezér ezeket a dokumentumokat sokszorosította és terjesztette.)

Az ünnepség a szokásos módon zajlott, essék szó most csak arról, amiben eltért attól. A Munkaérdemrend ezüst fokozatát egy olyan munkás kapta meg, aki nyolc hónapja került a beruházásra. Állítólag ez a medál lett volna a beruházási igazgatóé. Fábián Tibor nyolc év alatt 12 milliárd forint értékű beruházást irányított; fél éve a tervhivatal elnökhelyettese elmondta, miként, és ez lett volna az első kitüntetése, amire állítólag érzékenyebb az ember. De Fábiánnak ebben a kitüntetésesőben nem termett babér. Mások voltak soron.

- Csomósné Zobák Annamária!

Ő volt az a hölgy, aki az E-gyár avatásakor a nagy étvágyú megyei első titkár helyett a miniszter hálólhelyére surrant be, nem kis zavart keltve. Annamáriát egyébként Kuni Gyula már a nőnapra felterjesztette vállalati kiváló dolgozó kitüntetésre, de Maros Mihály javaslatára, a párt vébé tagjainak élénk közbeszólásai közben - „Vajon hová tűznék ezt a kitüntetést?” - kihúzták a listáról. Most a megyei pártbizottság egyik munkatársa kérte a minisztériumi illetékeseket, hogy a hölgyet írják be a kitüntetendők sorába.

- Ugye, hogy megmondtam! - szólt oda a hölgynek az elnökségből Karvaly Nándor első titkár, amikor az ékszereivel elcsörgött előtte. Annamária legkevésbé sem volt szívbajos, és a kitüntetéssel a kezében a visszaúton odaszólt a vörös drapéria mögött kucorgó nagyúrnak: - De jó mindent a maga idejében! - Ezt az első sorban ülő és tájékozott fültanúk úgy értelmezték, hogy a nevezett nőszemély stílszerűbbnek tartotta volna, ha az övéi között, a nőmozgalom napján éri e megtiszteltetés, nem pedig holmi gyáratavatáson, amiben neki legfeljebb... Milyen szerepe is volt?

- Kováts-Buna Géza!

Hát még őt is kitüntetik!? - nyilallott Fábiánba. Vagy nem is nyilallás, hanem korbácsütés volt neki ez a név?

Ült az elnökségben egy jószemű kívülálló, szerinte az avatás a munka orozslánrészét végző Fábián Tibor vesszőfutása volt: hatására olyan törést szenvedett, mely később vak ellenkezésbe csapott át.

Hát még Kábégé is!? - Mintha egy bomba ezer és százezer ablakot tört volna szilánkká, akkora csörömpölés támadt Fábiánban. Nem azért, mert ő nem kapott kitüntetést, nem is azért, mert a vezérnek adtak, hanem azért, mert csak most, az ezeregyedik sebnél döbönt rá, hogy Kováts-Buna Géza nem az az ember, akinek hitte! Minden kard ki kard ellenére úgy képzelte, hogy ők egyet akarnak: felvirágoztatni a Műveket. Ebben a pillanatban csalódott igazán Kovátsban; a barátság dőlt össze benne, sőt több annál: a szent frigy. Fábián Tibor ekkor ébredt rá, hogy teremtő szövetségük halott. Nem gyertyákkal temetett, hanem égre csapó lánggal. Tűz égette a belsejét, mégis reszketett: hát Ungvárinak van igaza; hát létezéséért is ringbe kell szállnia; hát azokat a fegyvereket kell használnia, amelyeket Kováts-Buna Géza; hát olyannak kell lennie, amilyen ő?!

Valaki poharat hozott Fábiánnak, hogy koccintsanak. Ittak a gyárra.

- Robbanás történt N-ben! - harsant a kiáltás. A vezér a miniszter karját fogva ekkor már az ajtónál járt.

- Csak folytassák! - kiáltott vissza, s már el is tűntek. Ez volt az ő világa, a rendkívüli helyzet, most megmutathatta, milyenek a határozott és pontos parancsok, mit is ér Kováts-Buna Géza! Sofőrje egy pillanat alatt fölrakta a Mercedesre a kék fényt, és máris röpültek szirénázva, villogva. A vezér büszke volt rá, hogy a miniszter kocsiját 23 perc alatt felvezették a 48 kilométerre levő vállalathoz. De vajon a hét halotthoz leginkább rájuk volt-e szükség? A miniszter talán a Műveknél, talán az élőkért is tehetett volna egyet-mást.

Nem ez volt az első robbanás N-ben. Egy évvel korábban, 1978-ban nem a kazánház, hanem a vezérkar röpült a levegőbe. A minisztérium a termelés és az irányítás bajainak orvoslására össze akarta vonni a gyárat a tőszomszédságában lévő másik vállalattal, ám a megyei pártbizottság közbelépett. Korántsem azért vétőzta meg Karvaly Nándor első titkár a javaslatot, mert már akkor a rugalmasabb középállalatokat pártolta, a fenét! Ez az összevonás az ellentétes divatok idején is célszerű lenne, a megyei első titkár mégsem járult hozzá, mert főtanácsadójának, Kováts-Buna Gézának nem volt inyére. Nem akarta, hogy az a másik vállalat nagyobb legyen a Műveknél, és szükség volt erre a picinyke, önálló, de vezetők nélkül maradt gyáracskára, hogy végre megszabadulhasson Palácztól, és Karvaly támogatásával kineveztesse igazgatónak. Mert 1978-ban - ki tudja, hányadszor - megint katapultálni kívánta első helyettesét. Vagyis a májusi japáni út előtt még mindig úgy képzelte, hogy Fábián Tibort följebb emeli a rangsorban. Mennyire másként alakult volna minden! Csakhogy a minisztériumban a régi nótát fűjták: - Ha Kábégé mégis elmegy, csak Palác Zsigmond lehet a Művek vezérigazgatója! - Ezért nem nevezték ki az N-i gyár élére. Meg vissza akartak vágni Kábégének, mert tudták, hogy az összevonást ő torpedózta meg.

Mindkét „elvi állásfoglalás” igazi vesztese August, akit nem a génjei, hanem ezek az ember-telen döntések tettek igazán bohóccá. A többre hivatott mérnök mindig remélte, hogy lesz ereje és lehetősége lelépni Kábégé mellől, ezért sem költözött ki a közeli nagyvárosból. Ő sosem akarta az életét adni a Művekért. Végül mégis ebbe fog belehalni, mert nem tud mást csinálni, és RÓLA AZT FOGJÁK MONDANI: HŐS VOLT!

A RÖPÜLÉS

1.

1956 után elvi jelentősége is volt annak a szerződésnek, amelynek keretében Magyarország 300 millió rubelért húsz komplett üzemet vásárolt a Szovjetuniótól, olyan ismert, jól működő üzemeket, mint például a Székesfehérvári Könnyűfémű vagy a Tiszai Vegyi Kombinát műtrágyagyára. A húszból mindössze egy üzem, a Művek D-gyára nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Ilyesmi előfordul a legjobb családban is, de mivel a magyar-szovjet kapcsolatok bővítésén fáradozók úgy vélték, ártana a nemzeti ügynek, ha a kudarcról is szó esnék, minden, a D-gyárral kapcsolatos esemény különös politikai színezetet kapott.

A 300 millió rubeles szerződés egyik kidolgozója és szorgalmazója Virágos Zoltán akkori miniszterhelyettes volt. Alapvető elgondolása, hogy a fejlesztést az alapok lerakásával kell kezdeni, helyes volt, évtizedek próbáját is állta. Kár, hogy a D-gyár vásárlásánál nem hallgatott senkire, sem a vételt ellenző hazai szakemberekre, sem a szovjet mérnökökre, pedig ők is nyíltan megmondták, gyártási eljárásuk kiforratlan, ezt a technológiát külföldön szándékoznak megvenni. Virágos lesöpörte ellenzőit, több mint egymilliárd forintért megvette a D-gyárat, amelyről elég gyorsan kiderült, hogy semmire sem használható.

Bács Róbert nem sokkal a D-gyár építése előtt került a Művekhez. A „jó referenciákkal rendelkező” mérnök nemcsak a műszaki, hanem a társadalmi kérdésekben is jártas volt. Sokoldalú tájékozottsága is hozzájárult, hogy a legjobb megoldást keresve minden kérdést aprólékosan megvizsgált. Az egekbe törő vállalatnál úgy kezdődött a felemelkedése, hogy csúszdára tették: Kábégé rábízta a nem létező D-gyár vezetését, hogy építse föl, majd irányítsa az új gyáregységet. Bács Róbert örült a feladatnak - még ha talán nem is az ő alkatára szabott volt a gyors döntéseket kívánó másfél milliárdos beruházás irányítása -, örült, hogy üzemvezetőből gyárvezető lett. Még a B-gyárban nála dolgozott a kezdő Fábián Tibor. Bács Róbert Maros Mihállyal - aki akkor még alapszervi párttitkár volt - és Kuni Gyulával együtt írta alá az első jellemzést Fábiánról, miszerint: „Jellemző rá az őszinte, korrekt magatartás, az egyenes jellem. Vezetőivel jó a kapcsolata, magatartása esetenként más önérzetét sérti.” Mindezek a mondatok nemcsak Fábiánt, hanem megfogalmazójukat, Bácsot is jellemzik: jó emberismerő volt. Mivel hitte, hogy Fábián „magasabb, önállóbb beosztásra is alkalmas”, mielőtt elfoglalta volna a gyárvezetői posztot, felhívta Palác Zsigmond főmérnök figyelmét a szorgalmas, jóképességű ifjúra. Fábiánról aztán Palác tett említést a vezérnek, vagyis a fiatal mérnök-közgazdász kézzől kézre adva indult a nagy útra, amelynek a végét akkor még egyikük sem sejtette.

Bár a D-gyárról a vezér is tudta, hogy rossz, hogy emiatt nehéz összerakni, termelésre bírni, mégis a gyárvezető Bácsot akarta leváltani. Kapóra jött neki a gyár körüli kalamajka: úgy gondolta, egy füst alatt megszabadulhat ettől a merőben más természetű pasastól, és a miniszterhelyettest is megnyugtathatja, aki állandóan telefonált, hogy mi van már, mikor termelnek már. A vezér ki nem állhatta Bács töprengését. Amikor ő határozottan kijelentett valamit, akkor Bács megkérdezte: biztos jó ez így? Javasolt volna mást, vagy bírált volna, de ő csak kételkedett és kételyt ébresztett. Ki kényszerítheti Kováts-Buna Gézát ennek elviselésére? Számítását azonban keresztülhúzta Maros Mihály. Pontosabban nem is Prolipopilén egyedül, hanem ő és Kuni, mert az épp durcáskodó főkombinátor javasolta, válasszák be Bácsot a pártvezetésbe. És hol az a főnök, aki egy végrehajtó bizottsági tag leváltására mer akár

gondolni is? Nyugtázzuk: kivételesen Kuninak és Marosnak volt igaza, méltánytalan lett volna Bács menesztése, a vébé pedig csak nyert vele, ő lett a testület legfelkészültebb és legelfogulatlanabb tagja.

Ezután találkozott másodszor Bács és Fábían sorsa, csak épp az előjel változott: először Bács emelte Fabiánt, másodszor a fiatalabb emelte őt. Amikor ugyanis a vezér Fábían Tiborból tűzön-vízen át igazgatót akart csinálni, a mindig nagyobb hatalmi részesedésért tülekvő hármas - Kuni, Maros, Vida - csak úgy adta beleegyezését a kinevezéshez, ha Bácsból is igazgató lesz. A szendvicsbe Fábían mellé Bácsot tették, és a vezérnek saját jelöltjével együtt őt is le kellett nyelnie. TE HOZOD A TE KÁDERED, MI A MIÉNKET! Bácsot Palác is támogatta, ezért a vezér a főmérnöktől elvett termelésirányítást Bácsra bízta.

Kováts-Buna Gézában, de még Bács Róbertben is épp elég ellenszenv gyülemlt föl ahhoz, hogy esetenként a legokosabb dolgot is ellenezzék pusztán azért, mert a másik javasolta. Viszályukat tetézte a termelési igazgató vébé-tagsága. Ahogy a környezete tehetetlen volt Kábégével szemben megyei vébé-tagsága miatt, ugyanúgy volt ő tehetetlen Báccsal szemben. De ellentétben a környezetével, a vezér képtelen volt elviselni a tehetetlenséget. Mivel Fábían után Bács Róbert - „ez a védett madár” - volt a vezetés legszókimondóbb tagja, a vezérigazgató és termelési helyettese között pillanatok alatt kialakult az állóháború. Bács jó alany volt ehhez: terjedelmes feliratokban fejtette ki véleményét, a vezér pedig kivesézte őket és szerzőjüket; ezeken a beadványokon csillogtatta nem mindennapi képességeit. Bácsot nem tudta elbűvölni, ezért hatalmával élve megalázta, amikor csak tudta.

Ilyen előzmények után, no meg társainál keményebb gerince miatt a termelési igazgató a többiektől eltérően viselkedett Fabiánnal szemben. Sorsuk harmadik keresztútjánál megint Bács volt felül, legalábbis a többséghez tartozott, de ezt nem éreztette; a beruházási igazgató elleni hajszának soha nem volt az éllovasa, legfeljebb néma cinkosa. Tudta volna hibáit sorolni, mégsem vitatta el tőle egy pillanatig sem, hogy nagy ambícióval és rendkívül jól irányította a G építést, ezért tragikus igazságtalanság tagadni vagy elorozni érdemeit. Palácczal ellentétben Bács soha nem feledte saját üldöztetését. Neki a szerencsétlen D-gyár építése keserves lecke volt, tudta hát, mennyi rendhagyó dolgot kellett Fabiánéknak csinálniuk, hogy nem követhették a szokásos szép lassú menetet, amelyben a részérdekek felzabálják az éveket. Bács érezte, milyen veszéllyel jár, ha Fabiánékat kisémmizik a sikerből: ha tagadják igazgatótársuk személyes ambícióját és kockázatvállalását, arcul ütnek minden igyekvő embert, és azokat igazolják, akik szemében nevetséges, aki valami rendkívültre törekszik. Így gondolta, de saját bajai miatt alig adott hangot véleményének; igaz, nem is acsarkodott akkor sem, amikor ezzel jó pontokat lehetett szerezni, hallgatása mégis bűnrészessé tette.

A D-gyár maradandó nyomot hagyott Bács Róbert életében. Így erről az újból szereplővé váló különös képződményről ő igazán illetékes volt véleményt mondani: - Ebbe a fogyatékos technológiába öszültem bele. A Művek kutya-macska barátságban volt a szerelővállalattal, a rossz gyárat még rosszul is rakták össze. Tapasztalatlan volt a személyzet is: itt csak elvérezni lehetett. Virágosnak szívügye volt a gyár, számon is kérte Kábégétől, mit vacakolnak vele, mert a termelés az istennek sem akart elindulni: „Bezzeg a francia gyár megy, a szovjet meg nem!” Amikor végre 75-80 százalékát elértük a termelésnek, gyorsan kitüntettek, de ez is inkább a gyárnak szólt, mint nekem. Tagadhatatlanul sokat tanultunk ebből a kudarcból, de a tandíj talán túl borsos volt: ezt a tanüzemi kitérőt meg lehetett volna spórolni.

- Egy miniszter meghalt, egy elvonult a világtól, két párttitkárt, három személyzetist eltemettünk, a miniszterhelyetteseket el sem tudom számolni - emlékezett évek múlva Virágos

Zoltán. - Aki a D-gyár kudarcát firtatja, gondoljon ezekre a veszteségekre is, mert az iparág fejlesztése nemcsak milliárd forintban, rubelben, dollárban, de fekélyben, infarktuszban is mérhető. Hogy azokban az években mit jelentett az a húsz szovjet üzem, arról nem akarok szólni, a magyar-szovjet kereskedelem nem szorul senki védelmére. Valóban elmondták a szovjetek, hogy kiforratlan a technológia. Miért kellett mégis megvenni az üzemet? A KGST akkor még sehol nem volt, ábránd lett volna együttműködésre gondolni, így a méret megválasztásánál csak a hazai igényeket vehettük számításba, na meg az ország teherbíró képességét, magyarul: nem volt dollárunk nemhogy erre az üzemre, fontosabb dolgokra sem. A D-gyár nélkül az egész iparág fejlődése eltolódott volna, ennek a kudarcnak is köszönhető, hogy nem nőtt az elmaradásunk. Rögtön megmagyarázom, mire gondolok: ha valami csoda folytán lett volna dollárunk abban az időben, legfeljebb 60 ezer tonnás üzemet vehettünk volna, és valószínű, hogy nem épült volna fel öt év múlva a 250 ezer tonnás gyár. Hogy nem volt-e sok a tanulópenz? Nehéz eldönteni. Az biztos, hogy a leckét jól megtanultuk; a 250 ezer tonnás új gyár gyorsan megtérült, az erősen túlzott másfél milliárdnak is a többszörösét fizette már vissza az országnak. Ismétlem: az iparvezetés tudatában volt, hogy nem korszerű üzem vásárol, de mást nem tehetett, kikerülhetetlen volt a lépés, s tudomásul kell venni, hogy az iparfejlesztés ilyen eleven konfliktusokkal is jár. A D-gyár teljesítette a feladatát. Ami a dolog politikai színezetét illeti, azzal messze nem értek egyet, egy technológiának nincs világnézete; s tudtommal szakmai ellenvélemény miatt senkit nem ért bántódás.

Mások szerint igen. Még csak félresikerült gondolat volt a D-gyár, máris belerúgott Uzoni Andrásba, a jó képességű mérnökbe, mert ellene szólt. Ezért vagy másért, Virágos Zoltán személyesen is eljárta, hogy ne lehessen kereskedelmi igazgató. Helyette Gyarakai került ebbe a székbe, a rendkívüli képességű Uzoni pedig úti-marsall lett és cinikus ember. És nem ő volt a D-gyár egyetlen áldozata. Állítólag egy külkereskedelmi vállalat vezérigazgatója is belebukott, hogy ellenezte a vételt. Nem tudható, hogy az összerakhatatlan összerakásába beleöszülő Báccsal együtt hány embert vágott még képen a kudarc, az biztos, Virágost megkímélte, neki azt sem mondták, hogy ejnye, ejnye.

Hosszú éveken át szörnyű látvány volt a szellemgyár - rozsdá, kosz, pókháló -, oly élettelen, mintha itt próbálták volna ki a neutronbombát. Ez a tanulógyár annyiba kóstált, mint a Budapest Sportcsarnok. Normális gazdasági körülmények között egy másfél milliárd forintos kudarc leülteti a legsikeresebb céget is, a Művek viszont akkor kapta meg a vörös vándorzászlót, amikor lehúzta a D-gyár redőnyét! A gazdasági bizottság 1974-ben megengedte, hogy „kidobják” az új gyárat, sőt elengedte nekik a 100 milliós eszközkötési járulékot is - ebből lett 30 millió forint nyereségük. A szigorú testület megpuhítása a Művek vezérkarát dicséri, de a ritka engedékenységekben talán szerepe volt Virágos Zoltánnak is, aki tagja volt a gazdasági bizottságnak.

A D-gyár felépítésében egyébként vétlen Műveket tehát nem érte hátrány, a csődöt letakarták a vörös vándorzászlóval. A gazdasági bizottság előtt a gyár már „csak” 850 millió forintos értékűként szerepelt, amiből 490 milliót - akkori áron 1000 családi házat! - azonnal leírtak, a maradékot pedig igen katonásan „rendelkezési állományba” helyezték 1980. december 31-ig. Ami gépet, berendezést, alkatrészt felhasználtak eddig, annak értéke negyedét be kellett fizetni a bankba, ami pedig négy esztendő után is megmaradt, azt az egész hóbelevancot - 360 millió! - 1981. január 1-jén kiselejtezhette a Művek 6 millióért.

Amint becsukták, úgy ott hagyták a D-gyárat, mint eb a piszkát, nem használták negyedáron sem azt a száz- meg százmilliós értéket sem, amit használhattak volna, mert minden darabot ki kellett volna bányászni a rozsdából, mocsokból. A leállítást után - legkésőbb 1974-75-ben -

szét kellett volna szedni a gyárat, leápolni, raktárba tenni, leltárt csinálni minden darabról, hogy ne egye tovább a rozsda, hanem használja a Művek és netán más is: negyedáron igazán jól járt volna vele mindenki, és szegény állam bácsinak is csurrant-csöppent volna valami e kapitális vállalkozásból.

Kábégé szerint ez olyan szép, hogy nem is igaz: bűn ugyanis szétszedni a gyárat, mert minden raktárba tett szög csak a forgóalapot növelné, félborítaná egész gazdálkodásukat!

- A józan ész valóban azt mondja, hogy szét kellene szedni és konzerválni a heverő értékeket - állította később Bács Róbert termelési igazgató -, de akkor raktári készlet lenne belőle, ami mérhetetlenül súlyos hátrányokkal járna a vállalatra nézve. Tudom, megáll az ész: de a vállalat a törvényes keretek között spekulál, s ezek szerint a legegyszerűbb semmit sem csinálni, mert az óra ketyeg, előbb-utóbb eljön az a bizonyos 1981-es Szilveszter, és akkor 6 millió forint lesz az ott heverő milliárd. Ördögi kör, de lehet a vállalatot azért hibáztatni, mert nem akar saját érdeke ellen tenni? Ez legfeljebb párttaggyűlési téma lehet; csak hogy a párt is azt mondja, hogy az állami előírásoknak megfelelően dolgozzunk jól, szükségszerűen következik ez abból a merevségből, amely a gazdasági élet felépítését jellemzi, hogy az ellenőrző hatóságok a törvény betűjét és nem a szellemét kérik számon.

2.

Bár 1978 őszén a kormány ismét nyakon öntötte a túlhevült beruházási piacot - visszafogták, leállították az építkezéseket -, Fábíán és Kábégé egyetértett abban, hogy a G-gyár felépítése után is együtt kell tartani a győztes csapatot. Tudták, bármikor sor kerülhet a tervezett két-három gyár építésére, nem szabad hát a begyakorlott gárdát megbolygatni, sőt érdemes lenne tervezőkkel bővíteni, s ha saját házuk táján nincs munka, dolgozhatnak idegen cégeknek, ahogy a húskombinátban tették. Fábíán ötlete először tetszett a vezérnek is, de 1979 tavaszán néhány hónap alatt megváltozott minden. Kováts-Buna Géza megbélyegezte helyettesét, hogy fel akar lépni „a párt és a kormány intézkedései ellen”, fenn akarja tartani a hatalmas beruházási apparátust, amikor „a látványos építkezések kora már véget ért”, sőt fejleszteni szeretné, mert önállósodni akar, elszakadni a Művektől!

Ez már a csodák kora volt. Nem a látványos pályafordulások miatt - azokban eddig sem szűkölködtek -, hanem azért, mert a fejlesztés profétája, Kováts-Buna Géza szembekerült önmagával is. Eddig összes sikerét annak köszönhette, hogy mindig és mindent fejlesztett, megújított, és most, 51 éves korában, életében először, SÍKRASZÁLLT VALAMINEK AZ ELSORVASZTÁSÁÉRT! Eltökélte, hogy letöri Fábíán szarvát. Ha másként nem tud megszabadulni tőle, elsüllyeszti a hajót kapitányostul: a beruházási igazgatóságot leépíti, az igazgatót főosztályvezetővé degradálja.

A másik csoda az volt, hogy a csak Kábégéhez mérhetően konok Fábíán visszalépett: magára vessen a vezér, ha nem engedi a fejlesztést, de legalább tartsák együtt az igazgatóságot. A vezérigazgató nem engedett - kijavíthatatlan léket akart ütni a hajón -, kijelentette, hogy fel kell oszlatni a beruházás legnagyobb üzemét, a kivitelező csoportot. Amikor bajban volt a beruházás, akkor szervezték ezt a gárdát „mindenféle szedett-vedett emberekből” az elmaradt munkák végzésére. A jól képzett, többszakmás, ám korábbi helyükön sok esetben rosszul beilleszkedő szakmunkások rendkívül megbízható, minden áldozatra kész csoportta kovácsozódtak a beruházási igazgatóságon. Eredményeik alapján korábban Kábégé is szerette volna megőrizni legalább a csoport magját, de a csillagállás változása után ebben a kérdésben is

megmásította álláspontját. Azzal érvelt, hogy mennyi előnye van annak, ha a munkások átmennek az általuk épített üzembe dolgozni - „egyék meg, amit főztek!” -, és ha netán megint szükség lenne rájuk, majd újból összeszedik őket.

Most már Fábián is megmakacsolta magát. Azt mondta, ha már a Műveken kívül nem vállalhatnak munkát, bízzák meg a kivitelező csoportot a több éve leállított D-gyár leszerelésével, így mentse meg a csoportot, s végre a rozsdásodó milliárdos értéket is.

A választ tudjuk: ez öngyilkosság lenne, mert minden raktárba kerülő szög „csak a forgóalapot növelné, felborítaná egész gazdálkodásukat!” Fábián másként tudta: - Nem igaz, hogy a berendezések, alkatrészek a forgóeszköz-állományt vagy a készletet növelnék, hisz semmi különbség aközött, hogy valami felszerelve rozsdásodik-e, vagy le van rakva: amíg nem használják, addig üzemkörön kívül helyezett állóeszköz!

Mégis van isten?

Nincs. Ugyanoda jutottak, ahová a hőhasznosító-vitában: az egyik fél azt állította, hogy a cső cső, a másik azt, hogy a cső nem cső.

Z. K., a minisztérium anyaggazdálkodási osztályának vezetője szerint:

- Még ha Kábégének volt is igaza, és a gazdálkodás csődbejuttatása nélkül valóban nem lehetett volna megmenteni a használható berendezéseket, nem lett volna kötelessége neki és minden értelmes embernek torka szakadtából üvölni, hogy segítsünk, ne herdálják el másodsor is a milliárdot? Miért nem szólalt fel legalább a pártszervezet, amelyik ezerszerte kisebb fontosságú gazdasági kérdésekben is szívesen fontoskodik? Nyugodtan szétszedhették volna a gyárat. Fábiánnak volt igaza: akkor pedig bűnös; a bűnös pedig megtorlást érdemel. Amikor külföldön volt, szétszórták a csoportot - mert a hatalmi harc már a legénységet sem kímélte, pedig aki őket dobálja a tengerbe, az nem a hajót akarja megmenteni. (Fábián Tibor: „Milyen harc árán hoztuk létre a kivitelező üzemet! Aztán kemény harc árán szétszórták őket, és sejtethető, hogy milyen harc kell majd ahhoz, hogy a szent Szilveszter - a gyár elértéktelenítése - után mégiscsak szervezzenek valamilyen csapatot a szétszedésre. Mindegyik felvonás rengeteg sértődéssel, bántódással járt, de ez éppúgy nem számított, mint a százmilliók: tort ült az elfogultság!”)

A milliárdos áldozat meg a hatvan ember szétzavarása árán megszületett az újabb vád: „Fábián Tibor elszabotálta az igazgatóság leépítését!” Szerepel ez majd a felmondás indokai között, sőt az ügyben állást foglaló magas rangú pártforum határozata is átveszi. De vajon helyes volt a leépítésre hozott határozat? Ez a harmadik csoda: a leépítés olyan puccs volt Fábián ellen, amelyet neki kellett volna végrehajtania önmaga ellen. Persze, hogy elszabotálta volna, ha tudja, és persze hogy bűnéül rótták fel. Olyan helyzetbe hozták, hogy bármit tett, bűnnek minősült.

A viták, a párt- és kormányhatározatok ragyogó citátumai alól egyre inkább kilógott a lólab. Széltében-hosszában sugdosták, hogy megszűnik a beruházási igazgatóság. A „semmirekellő bagázs” fölött megjelentek a keselyűk - például Gyarakai emberei -, és tárgyalni kezdtek az értékesebbjével, hogy szegődjenek át az ő igazgatóságukra. A forrponton, 1979. július 6-án - a szabadságon lévő vezérigazgató távollétében - párttaggyűlést tartottak a beruházási igazgatóságon.

Előadó Fábián Tibor igazgató: Kováts-Buna Géza elvtárs bejelentette, hogy a kivitelező üzemet fel kell számolni, hogy az állóeszköz-gazdálkodást a gazdasági igazgatósághoz kell csatolni, és jelentést kell készíteni a létszám csökkentésére tett intézkedéseinkről. Mivel Kováts-Buna elvtárs a többszöri rákérdezés ellenére is csak most volt hajlandó közölni elképzeléseit

az igazgatóság átszervezéséről, szeretném elmondani, mit javasoltam neki. A kivitelező üzem megszüntetése elhatározás kérdése, én a fenntartása mellett vagyok, s javaslom, bízzuk meg őket a D-gyár leszerelésével, az ott található anyagok, készülékek konzerválásával, később pedig - ahogyan eddig is - ott vethetnénk be őket az aktuális beruházásnál, ahol szorít a cipő. A D-gyárban milliárdos vagyron rohad, Kováts-Buna elvtárs mégsem akceptálta a kivitelező üzem fennmaradását, aminek az eldöntéséhez neki mint vezérigazgatónak joga van. A sok mendemonda, bizonytalanság miatt sajnos épp a H-üzem építésének csúcspontján a dolgozók azzal foglalkoztak, hogy mi lesz a jövőjük. Sajnálom azt is, hogy jutalmuk úgy alakult, ahogy alakult. A feladatok változása miatt a beruházási igazgatóságra 13-15 főt fel kell venni, a kivitelező üzem 60 dolgozóját pedig máshová kell áthelyezni. Az állóeszköz-gazdálkodás nem a mi feladatunk, elvitelével egyet lehet érteni.

I. munkás: - A G-gyár avatásán olyanok is elismerést kaptak, akik akkor tudták meg, hogy hol is van ez a gyár, bezzeg Fábián elvtárs három év kemény munkájáért sem kapott semmit! El lehet akkor képzelni, hogy milyen humanitásra számíthatunk mi, munkások!

II. munkás: - Csak elismerést érdemelnénk, és három nap alatt szétszórtak bennünket. Azt ígérték, mindenkit elhelyeznek, de amikor a tmk-ban jelentkeztem, megmondták, nekik nincs szükségük minősített hegesztőre. Rossz szájízt hagy az emberben ez az egész - egyszer össze-rántottak bennünket ebbe a csoportba, most meg szétszórnak. Miért nem mondták meg az elején, hogy csak ideiglenesen kellünk erre a munkára?

Leiter László mérnök (ő lesz majd a beruházási igazgató): - Jó lenne arról is beszélni, hogy mi lesz a teendőnk a jövő héten, a jövő hónapban!

III. munkás: - A G-gyár három hónappal a határidő előtt elkészült, mi mégis minimális elismerést kaptunk. A Műveknél tizenegy évig dolgoztam egy helyen, aztán kerültem ide, a beruházásra, ahonnan két év után elzavarnak. És azt is hogyan!? Mi még semmitől semmit nem tudtunk, amikor mások gratuláltak az új munkahelyünkhöz! Hol képviselt és hogy képviselt bennünket a párt és a szakszervezet? Nekem már van helyem, de akik itt ülnek körülöttem, azokkal mi lesz? A munkaügyes azt mondta pénteken, hogy hétfőig mindenkinek az új munkahelyén kell lennie, mert ő kedden szabadságra megy. Csodálkozunk ezután, ha 15-20 éve itt dolgozó emberek elmennek a Művektől? Tudjuk, hogy átszervezés volt, és mindig is lesz, de ne így csinálják!

Papré Kálmán (Fábián egyik helyettese): - Öt év alatt rázódtunk össze. Annak idején 90 ember intézte az évi 200 millió forint értékű beruházást, most egyharmaddal nagyobb a létszám, vagyis százhuszan három-négyszer annyi, 6-800 millió forint értékű beruházást bonyolítunk, mégis azt mondják, hogy sokan vagyunk. Egyáltalán jó az, hogy szétszórnak egy ilyen összeszokott gárdát? A távlati célok érdekében nem lenne érdemesebb együtt tartani bennünket?

I. ügyintéző: - Érdemes volt így dolgoznunk, mert amire ritkán van példa, a G és a H is határidő előtt elkészült.

IV. munkás: - A Műveknél sikk betartani a beruházásnak: amikor például a C-gyárnál dolgoztunk, szükségünk lett volna egy targoncára; nekünk nem volt, ők viszont nem adtak.

Maros Mihály, a pártbizottság titkára: - Látszik, hogy az emberek itt jól érzik magukat, és van sikerélményük. Lehet, hogy a Műveknél van Fábián-ellenes hangulat, de beruházásellenes hangulat nincs. Az átszervezést a vezérigazgató elvtárs sem velem, sem az szb-titkárral nem beszélte meg. Arra számíthatunk, hogy egyre több lesz az átszervezés, de azokat valóban nem így kell végrehajtani. A vezérigazgatónak joga van egy üzemet vagy akár egy nagyobb egysé-

get is megszüntetni, de a felelősség is az övé! Kár, hogy az elvtársak körében a rossz hangulat ennyire elharapózott.

Végül Ungvári Miklós alapszervezeti párttitkár elnézést kért a tagoktól a pártvezetőség nevében, hogy ígéretük ellenére sem emberségesen hajtották végre az átszervezést.

3.

Alighogy elment Kováts-Buna Géza szabadságra, a külkereskedelmi vállalat arról értesítette a Műveket, hogy vegye át az áprilisban rendelt motoros repülőgépet. Repülőgép? - nézte a föl-szólítást csodálkozva a szemfülessége miatt tartott vezérigazgatói titkár. Mi a fenének a Műveknek repülő? - tűnődött, és mielőtt átküldte volna az értesítést az egyébként is megfigyelés alatt álló beruházási igazgatóságra, gyorsan csináltatott róla egy másolatot a főnökének.

Kábégé a taggyűlés utáni napon - július 7-én - fejezte be szabadságát, és egy rossz hír meg egy jó hír fogadta. A rossz hír a taggyűlési morgolódás volt, a jó hír pedig az, hogy Fábián repülőt vett! A vezér nyomban megérezte: ez az a látványos ügy, amellyel KITÖRHETI HELYETTESE NYAKÁT.

De tényleg: minek egy vállalatnak repülőgép? Magyarázkodás nélkül nem lehet rá felelni. A Művek több ezer tonna D-gázt használ. A gáz száz kilométerről érkezik, az ország első D-gázvezetékén. Amikor 120 cm mélyen lerakták a csöveket, volt, aki meg akarta tiltani, hogy följe kukoricát vessenek, „mert a tengerinek mélyre nyúlnak a gyökerei”. A veszélyes gáz miatt négy-öt ember járja, ellenőrzi állandóan a vezetéket. Már 1975 táján felvetődött a légi ellenőrzés ötlete. Kábégé szerint a hajdani sportrepülő, Fábián Tibor javasolta a módszert, Fábián viszont azt mondta, hogy a vezér hozta Nyugat-Európából az elképzelést, ahol így ellenőrzik a gázvezetékeket. Tény, hogy főntről napokkal előre észre lehet venni, ha valami árkot ásnak a vezeték közelében, vagy bármi olyan munka közeledik hozzá, ami veszélyes lehet. Valószínű, hogy repülőről még a szivárgás is észlelhető, mert a cseppfolyós gáz lehűti, elszínezi a környezetet. Automatikát sehol nem használnak erre a célra, mert 8-10 tololár távirányítása, a repedések jelzése olyan horribilis összegbe kerülne (egyesek szerint 100 millió forintba), hogy nem éri meg. Akkor inkább repülő, ami 1-2 millióból kijön. Ha ehhez hozzá-számítjuk, hogy egy ember munkájának értéke - ahogy mondják: kiváltása - 300 ezer-1 millió forint megtakarítást jelent, akkor négy ember esetén már kifizetődőnek látszik a röpködés, ha beválik. Ilyesféle megfontolások alapján Kábégé vagy Fábián javaslatára 1976-ban már járt egy helikopter a Műveknél; Fábián egyik növényvédelmi barátja ugrott ide, hogy a nagyfőnök kipróbálja, milyen ülés esik benne. Nem azért próbálta, mert ő akarta ellenőrizni a vezetéket, hanem ízlelgette a repülést, hiszen a helikopterrel akár Pestre is járhatna! No, de ez már feltűnő lett volna, a borsos árról - 10 millió forint! - és a pilótáról nem is beszélve, így a vezér lemondott arról, hogy helikoptert vegyenek.

Fiatal korában Fábián sportrepülő volt. A vitorlázást később is kedvelte, többször meglátogatta volt barátait, és ilyenkor mindig kapott egy gépet, hogy néhány kört tegyen. Ha repült, aznap valakire nem került sor, mert ez a sportág sem dúskál a pénzben. Ezért is ötlött Fábián eszébe, hogy összeköti a kellemest a hasznossal, vesz a sportolóknak egy repülőt, sportoljon csak minél több gyári fiatal, cserébe pedig azt kéri tőlük, hogy a Művek ellenőreit hurcolják végig a vezeték fölött. Nem volt ebben semmi törvénytelen, hiszen a sportot úgy támogathatja minden vállalat, ahogy tudja - akár strandot is építhet -, ebben az esetben meg ellenszolgáltatást is kaptak volna a segítség fejében. Így aztán a beruházási igazgatóság 1978. október 3-án

megbízást adott az egyik külkereskedelmi vállalatnak vitorlázógépek, segédmotoros vitorlázógépek és vontatógépek piackutatására; érdeklődésükre még a londoni Vickers cég is elküldte ajánlatát.

Ekkortájt állították össze Fábiánék a műszaki fejlesztési tervet, majd előzsűrizés után szétküldték a szakembereknek, hogy véleményezzék, aztán elkészült a végleges terv, s ebbe Fábián - utólag! - beíratta „a repülőt” ekképpen: „a D-gázvezeték korszerű ellenőrzésének kidolgozása”. A kész tervet Kováts-Buna Géza vezérigazgató és Palácz Zsigmond első helyettes aláírta, s Fábián szerint a vezér - a többi helyettes előtt - jóváhagyott a témára kétfélmillió forintot. A vezér és Palácz tagadta: „a terv első oldalát írtuk alá, Fábián pedig a második oldalra szúrta be ezt a témát”. Sőt a tagadást is tagadták: „az isten tudta, hogy a korszerű ellenőrzés repülőgép-vásárlást takar.” Ha tényleg nem ők engedélyezték rá a 2 milliót, akkor Fábián honnan vette a pénzt? Nem kellett volna ennek kiderítésére a rendőrséghez fordulni? Vagy mégis engedélyezték a kétfélmilliót, mert szükség volt a vezeték korszerű ellenőrzésére? A kérdéseken nem érdemes morfondírozni, mert később az egész Fábián elleni vád elveszti jelentőségét. Ezt nem tudva, a beruházási igazgató a szokott magabiztossággal mondta: - Mivel a műszaki fejlesztési terv jóváhagyása után az én jogom, sőt kötelességem meghatározni a teendőket, megkötni a szükséges szerződést, a vezeték ellenőrzésének korszerűsítésében úgy határoztam, hogy nem szamarat, hanem repülőt veszünk a nyomvonal bejárására. A Művek napi termeléséből közel húsz repülőre futná, és volt már itt annyi veszély, hogy tudjuk, mennyire kell vigyázni. (Érdekes, hogy Kábégé hasonlóan indokolta a Mercedes behozatalát és felcicomázását. A repülő háromszor annyiba került, mint a kocsis vámjá, és bár sokkal nagyobb berzenkedést váltott ki, mégsem egy embert szolgált volna.)

1978 novemberében elkészült a gépmegrendelési lap, ennek az első oldalán nagy szerényen csak NDK gyártmányú, Helga típusú gép szerepelt Helga típusú repülőgép helyett. Több hivatalos papíron - így például az átutaláson is - csak „Helga típ. gép”-et írtak. A megrendelés mellékletében és még néhány helyen persze elkerülhetetlenül ott állt, hogy vezeték ellenőrzésére szolgáló repülőről van szó, vitorlázót vontató gépről („minimális sebesség: 90-95, maximális sebesség: 279 km/óra”).

Csak 1979. április 9-én kérték fel a sportrepülőket, hogy működjenek közre a gázvezeték ellenőrzésében, s a külkerrel három nappal később már szerződést is kötöttek a gép áprilisi szállítására.

A sportrepülővel folytatott hosszas tárgyalások után június 15-én készült el a szerződés-tervezet, melyben a vállalat kérte, hogy a gépért cserébe a 1,5-2 éves kísérlet idején évente 30 repülőóraban, majd évi 8-10 repülőóraban ingyen végezzék el a gázvezeték ellenőrzését. A repülőök viszont azt szerették volna, ha a Művek állja a javítást és az üzemanyagot is, amit Fábián nem vállalt, ezért a szerződés kútba esett, pedig 1979. június 21-én megérkezett a külker vállalat levele, hogy a repülőgép szállítási határideje már áprilisban lejárt, a gépet vegyék át. Ez a levél tűnt föl a vezér bajuszos titkárának; így pattant ki az ügy. Mivel Kábégé szabadságon volt, a titkár a többieknek - Marosnak, Palácznak - dicsekedett el a „nagy fogással”, és Auguszt már dúdolta is: „Helga, óh Helga, te szép és csodás...” Az ő felháborodásuknak is szerepe lehetett abban, hogy Fábiánék még Kábégé visszatérte előtt - július 3-án - visszamondták (sztorizták) a megrendelést, „mivel nem sikerült szerződést kötni a sportrepülőökkel”. Fábiának tudnia kellett, hogy negyedévvel a szállítási határidő után már nem sztorizhatnak, mégis megtette, hogy alibije legyen.

A kipihent Kováts-Buna Géza nyomban maga elé rendelte helyettesét, és legmélyebb felháborodásának adott hangot, amire két oka is volt: egyrészt Fábián nem volt őszinte, másrészt

kegyúri jogokat akart gyakorolni, pedig azt a vezér szigorúan fenntartotta magának. Beszélgetésük lényegét Paláczy így summázta: - Megvan a banánhéj, amin elcsúszik Fábrián! (Miután Fábriánt leváltották, Paláczy kijelentette: - Fújták, fújták Helgát, s marha nagyra nőtt! Ha Fábrián sokat ugrál, a főnök bevarrja ezzel a gumigéppel! - Mert az első helyettes is azt hitte - legalábbis azt terjesztette -, hogy Fábrián bűncselekményt követett el.)

1979. július 13-án „felállították a fújtatókat”: Kovács-Buna Géza vezérigazgató vizsgálatot indított a repülőgép-vásárlás körülményeinek felderítésére, még hozzá nem is akárhogy, hanem: „a fegyelmet saját hatáskörömbé vonom a vállalat szervezeti és működési szabályzatával összhangban” - ami azt jelentette, hogy ő maga hallgatta ki a beruházás ügyintézőit. Az eredmény sovány volt: a megkérdezettek azt vallották, hogy a főnökük semmibe nem avatta be őket, nem tudták, hogy a „Helga típusú gép” repülő. Különös, hogy a borotvaesztű Kábégé nem idézte maga elé Papré Kálmánt - Fábrián helyettesét, a megrendelés másik aláíróját, pedig ő mindenről tudott. Vagy épp ez volt a baj? Emiatt nem akarta okfejtését hallani, főképp írásba foglalni? Egyébként Papré Kálmán volt az a mérnök, aki a vezérnek a Mercedest utólag megszerezte, aki Herr Kovács különleges kívánságait tolmácsolta.

A fegyelmi - különösen Papré kihallgatása nélkül - pusztán hangulatkeltésre volt jó. A vezér nem azt firtatta, hogy került a fejlesztési tervbe a téma - mégiscsak ő engedélyezte rá a kétmilliót? -, hanem unos-untalan ismételtette a kihallgatottakkal, hogy „a tervben nem szerepelt a repülővásárlás”. Kábégé a vizsgálat csinnadrattája nélkül is bejelentette volna a miniszterhelyettesnek, hogy a beruházási igazgató eljátszotta a bizalmát, ezért nem kíván vele tovább együtt dolgozni. De ez már nem volt elég neki, vért kívánt. És a sokadik csoda - vagy Kábégé zsenialitása? -, hogy olyan módon (áron?) bizonyította: Fábrián a közpénz herdálója, amellyel szó szerint fölmentette őt a vád alól. Mégis nyert.

1979. július 19-én a külker másodszor is nyomatékosan föl szólította a Műveket, hogy azonnal vegye át a repülőt. A jogtanácsos felutazott hozzájuk, majd bejelentette a vezérnek, hogy a megrendelést már nem lehet sztozni, mert kifizették a gépet, de a külkeresek segíthetnek az eladásban vagy abban, hogy a repülőt „a németek vegyék vissza és exportálják máshová!” Kábégé nem élt a lehetőséggel. Neki bűnjel kellett: jöjjön csak a repülő! Ezzel mentette fel Fábriánt. Kibújt a szög a zsákból, őt nem a repülővásárlás érdekelte: neki ÜRÜGY KELLETT A LEVÁLTÁSHOZ! Azzal, hogy nem adta vissza, hanem másodszor is „megvette” a gépet, az összes vád a saját fejére szállt. Innen kezdve a történet emlékeztet arra a tolvajra, aki társától elcsaklitzta a lopott kabátot, és közben azt rikoltozta: „fogják meg, tolvaj!”

Mindezek ellenére július 23-án Paláczy Zsigmond is fújt egyet a gumigépen: felszólította Fábriánt, küldje meg a repülőgépre vonatkozó teljes levelezést, „hogy a vállalati károk megelőzésére megfelelő álláspontot lehessen kialakítani”. (Vajon miért nem maga Kábégé írta ezeket a felelősségteljes sorokat?) A levelet Fábrián is rátestálta a helyettesére: „Vállalati álláspontot nem kell kialakítani, miután azt - az ügyrendből következő hatáskörömben - már megtettem. Szabadságom miatt jelenleg nem tudok az ügygel foglalkozni.”

A vezér belerántotta Paláczyt nyakig a kinyírásba: rábízta a „nyomozás” folytatását. Nyomban írtak egy megbízólevelet a jogtanácsosnak, hogy - ha már Fábriántól nem kapták meg az iratokat - menjen fel a külker vállalathoz, és a beruházási igazgató hosszabb szabadságára hivatkozva szerezze meg tőlük a repülőre vonatkozó teljes levelezést. Nem mindennapi lépés. S vajon véletlen, hogy a jogtanácsos elfelejtette ott hagyni megbízólevelét, így látogatásának a külker cégnél semmilyen nyoma sem maradt?

Időközben a beruházási igazgatóság kivitelező üzemének szétszórását felpanaszoló taggyűlés jegyzőkönyve valamiképp eljutott a megyei első titkárhoz. Kovács-Buna Géának ez kivéte-

lesen kapóra jött, megmagyarázta Karvalynak, hogy nem úgy kell ám olvasni azt a jegyzőkönyvet, ez is azt bizonyítja, hogy Fábián engedetlen, irányíthatatlan, nem hajtja végre a vezérigazgatói utasításokat, sőt „a népgazdasági érdekből indokolt átszervezés ellen lázítja a dolgozókat”. Kábégének nem volt nehéz meggyőznie Karvalyt arról, hogy az emberek félrevezetésének és minden bajnak Fábián Tibor az oka.

- Itt a legújabb dolga is: repülőt vett.

- Mit!? - kérdezte Karvaly, mert azt hitte, nem jól hall.

- Sportrepülő volt, és most vett egy repülőt másfél millióért.

- Miféle pénzből?

- Nem a sajátjából. A megrendelésen csak úgy szerepeltették, hogy Helga típusú gép, mire rájöttünk, hogy ez repülő, már ki is fizette: kész tények előtt álltunk.

Karvaly Nándor nemcsak hogy beleegyezett a „fékevesztett, abnormális repülő” leváltásába, hanem még a szemére is vetette a vezérnek, miért hagyta idáig fajulni a dolgokat.

Kábégé tehát megszerezte a beleegyezést az ítéletvégrehajtáshoz, már csak bakóra volt szüksége. Hívatta Kunit, és kiöntötte neki a szívét, hogy milyen nagyot csalódott Fábiánban, és hogy még Karvaly is letolta miatta:

- Nincs más hátra, fegyelmet kell kezdeményezni ellene, és javasolni kell a leváltását.

- Ezt kellett volna már régen tenned, főnök - mondta Kuni atropintól csillogó szemmel. Korábban csak tejet ivott, negrót szopogatott, ha hívatta Kábégé, ezekhez társult a szemcsepp, később a coffeininjekció az üzemorvosnál, hogy legalább egyenesen tudjon járni. Mindez a legkevésbé sem érdekelte ebben a pillanatban a vezért.

- A személyzeti rész előkészítése a te dolgod, Gyufa. Legjobb lenne, ha megtárgyalnád a minisztériumban is - mondta, mintha hangosan gondolkodna. És a vádpontok összeállítása után néhány nappal Kuni egy fizetésemelésről szóló értesítést kapott, egyelőre csupán 200 forintról.

Karvaly, Kováts és Kuni - K-világ. Miután a támadósor ilyen szépen összeállt, 1979. augusztus 17-én Kábégé felbocsájtotta a gumigépet: Fábián tettét bejelentette Rácz Viktor miniszterhelyettesnek. A levélben az ismert vádakon túl leírta, hogy a VKV-val (Vezeték Karbantartó Vállalat) már 1974-ben üzemelési szerződést kötöttek a gázvezetésekre, tehát a Műveknek ahhoz semmi köze, különben is utólag született a magyarázat, hogy a repülőt a vezeték ellenőrzésére vették. A sportrepülővel kötött szerződésről azt írta: „ilyen szerződés kötése nem tartozott Fábián elvtárs hatáskörébe”, majd azzal fejezte be, hogy „kérem, a Fábián Tibor elleni fegyelmi elvtárs tegye meg a szükséges intézkedéseket”. A levélhez tíz mellékletet csatolt: a fegyelmi semmitmondó jegyzőkönyveit és azokat az iratokat, amelyeken a repülőt „Helga típ. gép”-nek írták. Nem tudni, hogyan kerülhetett a feljelentésbe, hogy a vezetékhez a Műveknek semmi köze, amikor az állóeszköz-nyilvántartásban 250 milliós értékkel szerepelt, 1980 tavaszán pedig a műszakiak több ponton kiásták, hogy ellenőrizték a szigetelést, sőt a Művek nemcsak egy állomást, de hat szolgálati lakást is épített arra a vezetésekre, amelyhez „semmi köze”. De ha mindezekről nem tudott volna a vezérigazgató, az általa írt szervezeti és működési szabályzat elején is ott áll: „A vállalat tárgya... a D-gáz szállítására szolgáló távvezeték üzemeltetése a VKV-val kötött karbantartási szerződés előírásai szerint”.

Semmi jelentősége nincs annak - csak színezi a képet -, hogy amikor először akarták leváltani Fábián Tibort - még csak a G-gyári beruházás befejezéséről -, akkor is épp szabadságon volt, mint ezekben a napokban. Amikor augusztus 22-én visszatért, nyomban hívatta a vezérigazgatót:

- Mivel a repülőgép-ügyről felszólításom ellenére sem írtál jelentést, és a levelezést sem szolgáltatad ki, kénytelen voltam saját hatáskörömben kivizsgálni az ügyet.

- Meg följelenteni - tette hozzá Fábián. - Adhattál volna nekem is egy példányt belőle. Tiszteségebb is, meg nem kellene kutatnod, hogy kitől kaptam meg.

- Ha ilyen jól tájékozott vagy, akkor talán már a következő lépést is tudod: képtelenek vagyunk veled dolgozni, javasolni fogom a leváltásodat.

- Ennek érdekében még a többes számot is megtanultad? - kérdezte Fábián gúnyosan. - Javasold csak, próbáld meg, én is tudom, hová kell menni!

Tényleg tudta? Egy biztos: nem ment sehová. Minek menjen, amikor a Művek munkájának májusban kelt minisztériumi értékelésében ott állt: „a beruházási tevékenység példás”. És a minősítést Rácz Viktor miniszterhelyettes írta alá, az a Rácz Viktor, akinek a feljelentést címezte a vezér! Ennek a Rácz Vikornak a kézjegye lesz ott Fábián leváltási javaslatán is.

4.

Már kibékíthetetlenül szemben állt egymással a két hajdani szövetséges. Kevés közös vonásuk akadt, erről azonban még környezetük sem igen tudott, mert rokon tulajdonságaik elfödtek lényegi különbségeiket. Pedig csak annyira voltak egyformák, mint a tükörképek, EGYFORMÁK, MÉGIS ALAPVETŐEN MÁSOK.

Magasak, inasak, szőkék, kék szeműek, hanghordozásuk, fellépésük, mozdulataik is egyformák. Tehetségesek, rengeteg mindent tudnak, amit soha nem tanultak. Mindketten megszállottak, lobbanékony természetűek, határozott véleményűek és nagyon csökönyösek. Kábégé hatalmának tudatában tántoríthatatlan, Fábián Tibor az igaza miatt.

Mindketten jó menedzserek, a fejlesztés bajnokai, a modern technika szerelmesei, célra vezéreltek. Útjukat sikerek szegélyezték, mert mérhetetlen volt az önbizalmuk, hitték, hogy képesek mindent jobban megcsinálni, mint mások, és ez általában így is volt.

Mindketten bátrak voltak a döntésben és kockázatvállalásban. Kedvelték az engedelmisséget, és mindketten gyűlölték a tehetségtelenséget. Kábégé azért még képes volt elviselni, Fábián viszont nem tudott együtt élni vele. Fölfelé menet mindketten a kiválókhoz társultak. Idővel az egyik bebizonyította róluk, hogy nem is annyira kiválóak - és ezzel kezdetét vette a környezetében a züllés -, a másik mellett a kiválók még kiválóbbak lettek. Sorsuk talán itt vált ketté.

Fábián évtizednyivel volt lendületesebb, Kábégé ennyivel tapasztaltabb. Az egyik kiváló érzékkel ragadta meg a legjobb időpontot, a másik legfőljebb nem szalasztotta el. Az egyik képes volt kivárni, a másinak nem volt hozzá türelme.

Mindkettő a tettek embere volt, és a munkában, a munkával akartak különbek lenni bárkinél. Kováts-Buna Géza azért dolgozott jól, hogy előléptessék, Fábián Tibort azért léptették elő, mert jól dolgozott. Az egyik hajszolta a hírnevet, a dicsőséget, a másik nem törte magát érte, mert tudta, úgyis eléri.

Mindent alárendeltek a munkának. A vezért csak önmaga érdekelte, vagy ami számára ugyan- azt jelentette: a Művek, helyettese örömét lelte az olvasásban, a moziban, a magánéletben, a sportban is. Az egyik boldogtalan volt, a másik talán boldog. Mindketten önfeláldozók voltak, és elvárták, hogy példájukat mások is kövessék. Dúskáltak a nagyszerű tulajdonságokban. Az egyik szigorúan gazdálkodott velük, a másik számolatlanul szórta őket, az egyiknek még a hibái is ragyogtak, a másiknak sok esetben az erényei sem.

Kiválasztottak voltak. Ha az egyiket megvédték volna önmagától, a másikat meg tőle, tehet- ségük a csúcsokig röpíthette volna őket.

Állhatatosak és hűségesek voltak, csak valahogy másként. Kováts-Buna Géza a hatalmat szerette, Fábián Tibor az igazságot. Kábégé mindent alárendelt a hatalomnak, Fábián Tibor mindent alárendelt saját igazságának. Azért az igazsághoz egyikőjükben sem volt kellő tapintat. Az egyik nem tudta elfogadtatni, a másik nem tisztelte. Kábégének az volt az igazság, ami mellett a hatalom - többnyire saját maga - állt. Fábián azt hitte, az igazságnak elég, hogy igazság, nincs szüksége a hatalom hitelesítésére. Az egyik tudta: erősebbnek nem szabad hadat üzenni, a másik azt hitte, minden igazságos háborút meg lehet, sőt meg kell vívni; ezért is fog alulmaradni...

Moráljuk más volt. Kováts-Bunának a cél volt a szent, Fábiánnak az eredmény. Az egyik gon- dosan vigyázott, nehogy folt essék a becsületén, a másik egyszerűen becsületes volt. Az egyik arra ügyelt, nehogy megszólják, a másik a lelkiismeretéhez igazodott. Kábégé puritán volt, és ennek legalább a látszatát igyekezett fenntartani, Fábián nem riadt vissza az apró stikliktól, szabálytalanságoktól sem, mégis inkább a vezérnek voltak titkolandó ügyei (a hölgyek tála- lása, a Mercedes átfűrészelgetése, a házi újságíró leitatása stb.) Az egyik fővállalta beosztott- jai hibáit is, a másik csak a sikereikre tartott igényt. Az egyik beírta a cselekvéssel, a másik hivalkodott is vele.

Büszkék. Az egyik önmagára, a másik a közös eredményekre is.

Főlényes - mondták mindkettőre, mert annyira kiemelkedtek környezetükből, hogy semmiben nem szorultak rájuk. Kováts-Buna Géza előtérbe tolta saját magát, és tartalmatlan életbe kény- szerítette környezetét. Fábián is uralkodott, de a sikerek részesévé tette még a segédmunká- sokat is. Kábégé mellett egyre több lett a talpnyaló, a torzó, Fábián nem tűrte környezetében a fogyatékosokat, azok félték tőle, sőt kifejezetten gyűlölték őt. A vezér hajlandó volt minden- kivel összefogni, helyettese csak az értékes emberekkel.

Az egyik körül dívott a pótcselekvés - a csillagászokodás, a kaktuszgyűjtés, az italba menekvés -, a másik körül a megszállottság. Az egyik tűzbe zavarta beosztottjait, a másikkal - majd a másikért - tűzbe mentek.

A vezér parancsolni szeretett, helyettese meggyőzni.

Egyik sem tudta elismerni, hogy tévedett.

Kábégé a váll-lapon lévő csillagokkal mérte az embereket, Fábián azzal, hogyan dolgoznak. Kábégé mögött egy nagy alkotás állt - a Művek -, meg a hatalom, meg a nem éppen érdektelen patrónusok, Fábián mögött kisebb alkotások, és az azokat létrehozó emberek, társai.

Kábégé mindenről tudni akart, Fábián mindenben részt venni.

Nyeresek voltak, bántóan őszinték, de az egyik inkább csak lefelé, a másik felfelé is. Kováts- Buna Gézának azért volt igaza, mert az övé volt az utolsó szó, Fábián Tibornak azért, mert bebizonyította. Az egyik arra használta az eszét, hogy fenntartsa a hatalmát, a másik arra, hogy az igazát bizonyítsa.

A vezér nem viselte el az eltérő véleményt, a helyettese lubickolt a vitákban, a mellébeszélőkkel szemben egyformán faragatlanok voltak.

Kábégé parancsolt, számon kért, szabályozott, helyettese meggyőzött, szervezett és ellenőrzött. A vezér hajtotta az embereket a munkára, Fábián megnyerte őket a munkának. Az egyik csak megfizette az embereket, s tovább nem törődött velük, a másik lelkesítette és meg is fizette őket. Az egyik csak érzelemmentes, adok-kapok kapcsolatokat ismert, a másik örült, ha szerették. Kováts-Buna Gézát távolról lehetett csodálni, Fábián Tibort közlelől. Aki megismerte őket, megváltozott róluk a véleménye.

Kábégé mindig elsőnek ment ki az ajtón. Fábián tudta, hogy ez őt illetné, de kiengedett másokat is. Ha Kábégé megbotlott, akkor a lépcső volt a hibás, ha Fábián botlott, bebizonyította, hogy rossz helyen van a lépcső.

Visszavonulni mindketten képtelenek, talán ezért nem tudtak igazán győzni sem. Fábián Tibor hajlandó lett volna halálba menni az igazáért, Kábégé a győzelemért.

Öntörvényűek, végtelések. Évekig kedvelték, ekkor már gyűlölték egymást.

Csatájukban minden megeshet. Még egy hónap vagy talán annyi sem, és az egyik már nem az lesz, aki volt, a másik pedig már az lesz, ami nem volt.

5.

A vezér bejelentése után Rácz Viktor miniszterhelyettes leküldte a Művekhez dr. Pécska Ferenc személyzetist és egy jogászt, hogy tájékozódjon a repülőgép-ügyről.

- Két igazgató, Palác és Finfera már Kováts-Buna előtt jelezte, hogy nem tud Fábiánnal együtt dolgozni - mondta később Pécska. - Ő bármennyire sokra hivatott ember is, a fékeket nem szabad nála kiengedni, Kábégé viszont kiengedte - fontos tárgyalásokra őt delegálta -, és hamarosan kiderült, hogy Fábián nem tud magának határt szabni. A jelek ellenére úgy döntöttünk, addig nem birizgáljuk őt, amíg a G építését be nem fejezi.

Ezt hívnák személyzeti munkának? Hogy haladékat adtak neki, és három évnegyeden át lesték, mikor csaphatnak le az épp rendkívülit alkotó emberre? No, megvolt az alkalom, megjött a repülő.

Ha a két minisztériumi hivatalnok mindennapos lett volna a Műveknél, akkor is kevésnek tűnik a lenn töltött fél nap, még a repülőgép-szövevény felderítésére is, hát még a vezetés jövőjének eldöntésére. Egyikőjük soha nem járt itt, Pécska pedig a Kábégé-Kuni-Palác háromszög előítéleteivel lépett a porondra. Bár Rácz Viktor miniszterhelyettes a repülőgép-ügy tisztázására küldte őket - ezért volt szükség a jogászra -, Pécska elérkezettnek látta az időt a G-gyár átadása előtt megszületett ítélet végrehajtására, Fábián leváltására.

Először a vezérigazgatót keresték föl, majd az angolna simaságú Finferát és a szófogadó Gyarakit, de például a higgadt Bács Róbertet már nem. A leghosszabban állítólag Fábiánnal beszéltek, Pécska szerint 3-4 órát - ennyi időt tölthettek lenn összesen -, Fábián szerint egy órát, és a személyzetis teljesen a beruházási igazgató hatása alá került: „az volt az érzésünk, hogy az egész vezérkar egy bűnös társaság”.

De mitől volt ilyen magabiztos a vádlott? Attól, hogy tudta, nem bűnösebb, mint a vádló. Kérte, hogy a vizsgálat tisztázza: 1. Vállalt-e ő vagy a beruházási igazgatóság bármilyen kötelezettséget a műszaki fejlesztési terv aláírása előtt? 2. Kértek-e valamit a repülőgépért cseré-

be? 3. Nem azért sztorizták-e a megrendelést, mert nem sikerült megkötniük a sportrepülővel a szerződést? 4. MIÉRT VETTÉK MEG MÉGIS A REPÜLŐT? 5. Adhat-e a vállalat, illetve személy szerint Kábégé repülőgépet a sportolóknak? 6. És ha helyette az egyik igazgató ad, akkor a vezér hatáskörében jár-e el, vagy túllépi saját hatáskörét?

Mindez a legkevésbé sem érdekelte a minisztériumi küldötteket, ami nyilvánvaló volt a „vizsgálatra” szánt időből is. És még valamiből. Mit is mondott Pécska a Fábiánnal folytatott beszélgetésről? „Az volt az érzésünk, hogy az egész egy bűnös társaság.” Ennek ellenére elég volt visszamenniük a vezérigazgatóhoz, hogy megnyugodjanak, Fábián hazudott. A bizonyíték? A vezér nekik is elpanaszolta, mennyire letolta őt Karvaly Fábián miatt, és bizalmasan elmondta nekik, hogy az első titkár szerint a beruházási igazgató leváltása nem odázható el tovább! Ezek után Pécska pusztán azt kérdezte Kábégétől: - Vállalod a leváltás után várható egyéves tortúrát, vállalod, hogy karbantartod azokat a válaszokat, amelyeket Fábián kérdéseire kell adnunk?

- Természetesen - felelte a vezér természetesen.

Hol volt már a repülő! A nyugtalan Fábián kérte a minisztérium főrevizorát, hogy derítsék ki, milyen elvi vagy formai hibát követett el a repülőgép-vásárlásnál, de Rácz Viktor miniszterhelyettes nem járult hozzá a vizsgálathoz.

- A repülőnél is az volt a legnagyobb baj, hogy nem Kováts-Buna kezdeményezte - summázta a véleményét később Rácz. - Engem nem érdekel, hogy megvan vagy nincs meg; hasonló értékű szerkentyűk tömegéről tudok, s nem akarom szaglászni, hogy mi van mögötte. Fábián azt kérte, indítsak fegyelmet, Kováts azt, hogy tapossam el Fábiánt; kész bolhacirkusz volt! Az biztos, Kováts is felelős a történetekért, mert úgy kell működnie a szervezetnek, az ellenőrzésnek, hogy ilyesmi ne fordulhasson elő. 1979 nyarán Fábián már nem volt hajlandó szót fogadni, Kováts pedig nem volt hajlandó Fábiánnal dolgozni: világos volt, hogy nem maradhatnak egymás mellett.

Rácz Viktor véleménye alapján már csak egy alapos vizsgálat hiányzott, hogy lezárhassák végre a Művek vezetési válságát. Rácz tudta, mindenféle rendezés csak azzal kezdődhet, hogy Kovátsot és Fábiánt szétválasztják. A vizsgálat javasolhatta volna:

1. Helyezzék át Kováts-Buna Gézát és Fábián Tibort is más-más helyre, hasonló beosztásba.
2. Helyezzék át máshová Kábégét, s Fábián Tibort váltsák le.
3. Kábégé kapjon fegyelmet, de maradjon a helyén, Fábián Tibort helyezték máshová.

Nem így történt, vizsgálat sem volt, elsősorban azért, mert más erők is ringbe szálltak Fábián ellen. Látogatásuk alkalmával Pécska Ferenc személyzetis közölte Maros Mihállyal, a Művek pártbizottságának titkárával:

- Amikor megmondtuk Fábiánnak, hogy ez a vezetői gárda nem kíván vele dolgozni, odavágta: „Semmi tennivalóm a beilleszkedésért, én nem vagyok hajlandó ezekkel dolgozni!”

Marosnak ekkor eszébe jutott, hogy néhány nappal ezelőtt megkérdezte tőle Karvaly Nándor megyei első titkár:

- Ugye leváltjátok Fábiánt?

Ő annyira meglepődött, hogy visszakérdezett:

- Ilyen eredmények mellett!? - Mert bármennyire akarta is, nem tudta elképzelni, hogyan lehetne megszabadulni a beruházási igazgatótól. Pécska szavai nemcsak a lehetőséget csillantották fel, hanem meg is nyugtatták, hogy mások végzik majd a piszkos munkát, rá nem marad semmi. Megvidámodva helyeselte hát Pécskának: - Igazad van, csak a leváltás segít!

És a minisztérium gondos személyzetise a repülőgépigy helyett már arról számolhatott be a miniszterhelyettesnek, hogy „senki nem akar Fábiánnal dolgozni”, hogy Maros, sőt a megyei pártbizottság első titkára is javasolja a leváltást, szóval „sima ügy”! Rácz Viktor nem tehetett mást, mint utasította Pécskát, fogalmazza meg a beruházási igazgató felmentésének indokait.

És dr. Pécska Ferenc telefonált Kuni Gyulának, hogy küldje a muníciót! Gyufa a vezérrel együtt fabrikált - mint később kiderül: törvénysértő - papírjának igen szemérmes címet adott: „Néhány szempont személyi kérdés előterjesztéséhez”. Első szempontja (sic!): a párt üzemi végrehajtó bizottsága már annak idején „előlegezett bizalomnak minősítette” Fábián Tibor kinevezését. Biztos így volt. De kinek mi köze hozzá? Az előlegezett bizalom nem azt a kötelezettséget róttá volna a testületre, hogy egy-két-három éven belül igen alaposan megvizsgálja, méltó volt-e az illető a bizalomra? Ha ez elmaradt, akkor az „előlegezett bizalom” üres manipuláció, amelyet kényük-kedvük szerint rángathatnak elő és szögezhetnek a bizalommal kitüntetett hátának. „Munkáját és magatartását rendszeresen és folyamatosan figyelemmel kísértük, minősítésére is nagy gondot fordítottunk, és azt megfelelő időszakonként vele is megtárgyaltuk.” Ez nem igaz. A vezetőket ugyanis négyévenként kell minősíteni. Fábiánt utoljára 1974-ben kádereztek, ekkor 1979-et írtak, tehát több mint egy esztendeje nem merték értékelnéni a munkáját és a magatartását. A leváltásra várva sem a vezér, sem Kuni nem vállalta a nyílt minősítést, mert akkor Fábián is elmondhatta volna a véleményét, lehetősége lett volna a védekezésre.

A Pécska előtt is ismert hazugság után Kuni kizárólag bíráló passzusokat idézett Fábián három korábbi minősítéséből és az 1974-es kinevezési javaslatból. Sajátságosan fogalmazott irománya szerint Fábián kinevezése után „bizonyos ideig javulás volt tapasztalható arra mutatón, hogy ez tartós lesz. Az ezt követő időben, de különösképpen az utóbbi 1,5-2 évben egyre tűrhetlenebb magatartásforma jellemezte munkáját, külső és belső kapcsolatait.” Példákat is sorolt Fábián bűneire, ismertette a neki címzett figyelmeztetéseket, de megállapította azt is, hogy a „hozzá tartozó káderek minősítéseiben kirívóan hanyag vezető”.

„Végezetül csak címszavakban érdemes felvetni még egy kérdést, annak hangsúlyozásával, hogy nem ún. kigyűjtése a problémáknak:

- Érdemei elismerése mellett, minden korlátot mellőzve sajátította ki a Művek eredményeit, saját személyét előtérbe helyezve, a kollektíva teljesítményét háttérbe szorítva.

- Az elvtársias hangú megbeszéléseket fegyelmetlenül bírálta felül; saját magával szemben kritikátlanul, másokkal szemben fékezhetetlenül.

- Fegyelmetlensége megbotráncozást kelt már környezetében is, és az utasítások döntő részét nem tartja magára nézve kötelezőnek.”

A szerző nem dátumozta, és nem a szokásos módon és helyen írta alá „szempontjait”, hanem csak balkézről annyit firkantott rá: „Kuni”. Nem sokkal később 600 forint fizetésemelést kapott; ebben az évben - dr. Vida és Fábián elsüllyesztésének esztendejében - tehát összesen 800 forintot, kétszer annyit, mint korábban bármikor. (A 400 forintot 1977-ben, a B-gyár - kis Gé - lefejezésének esztendejében kapta.) A vezér - kapcsolatukat is titkolandó - többször és nyíltan kijelentette: „Kuni Gyulát rég le kellett volna váltani”, ugyanakkor több mint tíz százalékkal emelte a bérét, feltehetően nem azért, hogy bizonyítsa a főosztályvezető alkalmatlanságát.

A gonosz elnyerte jutalmát.

Jóformán csak a szerény beosztású Ungvári Miklóst, a beruházási alapszervi párttitkárát izgatta, hogy mi folyik a kulisszák mögött. Amikor a repülőgépügyben lezárult a fegyelmi „vizsgálat”, vagyis augusztus 10-én, Ungvári már másodszor kereste fel Marost, a párttitkárt, hogy tegyen már valamit:

- Miska, miért nem számoltatod el a vezért és Fábiánt? Ez a marakodás nem kettőjük ügye, lehet, hogy az egész Művek issza meg a levét!

- Hát, tudod - kezdte Maros kényszeredetten -, egyik sem akarja ezt a beszélgetést. A vezér nem szeretné, ha Fábián előttem b...ná le, a te főnököd meg azt mondja, semmi értelme az egésznek.

- És ezzel el van intézve? Nem hagyhatjuk ennyiben, Miska! Én idehozom Fábiánt, te meg hozd a vezért, és ültess le őket. Ahogy Fábián visszajön a szabadságról, ráparancsolok, hogy tisztázza a helyzetet.

Maros beleegyezett - nem terítette ki a lapjait. Ungvári el is kapta a főnökét:

- Márpedig le kell ülnöd a vezérrel, Tibor, te nemcsak magadért, hanem az igazgatóság sorsáért is felelős vagy!

- Ha ragaszkodsz hozzá - mondta Fábián kelleetlenül, de nem siette el a dolgot, mert azt, hogy leválthatják, buta képzelgésnek tartotta, még akkor is, ha maga a nagy vezér fenyegette vele.

Egyre több volt azonban a baljós jel, ezért szeptember 7-én Fábián levelet írt Kábégének, s ebben választ, sőt vizsgálatot kért annak tisztázására, hogy a kiemelkedő sikerű G-gyár üzembe helyezése óta miért kell állandó intrika közepette dolgozniuk: „Számomra még mindig érthetetlenül a vezérigazgató elvtárs a párt- és állami szervekkel rendszeresen közöl személyemet és munkámat becsmérlő valótlan állításokat, pejoratív megjegyzéseket, feljelentéseket. Erre sem munkámmal, sem a vállalati fejlesztések eredményeivel nem adtam okot. Volt szíves összeállítani ellenem egész dossziét betöltő külön káderanyagot, és jellemzésemül kívülállónak mutogatni. Néhány napja a minisztérium illetékeseitől értesültem róla, hogy az iparág egyik büszkeségéről, a G-gyár általam irányított üzembe helyezéséről milyen valótlanosságokat közölt. A személyemen kívül az egész közösséget sértő vádaskodások, úgy gondolom, nem teszik lehetővé az állami és pártvizsgálat további halasztását. Eddig a munka érdekében ellenintézkedésektől mentesen, fegyelmезetten türtem a lehetetlen légkört. Ebből kiindulva nyugtattam és lelkesítettem az izzó légkörű párttaggyűlés elkeseredett résztvevőit, és beszéltem le pártmunkásokat arról, hogy a vezérigazgató személyéről a Központi Bizottságnak címzett bejelentést elküldjék.”

Ugyanezen a napon, vagyis szeptember 7-én este egy budapesti vállalat igazgatója becsöngett Fábián Tiborékhoz, hogy figyelmeztesse:

- Téged, Tibor, ki fognak nyírni! - Nem azt mondta, hogy leváltják, hanem hogy kinyírják.

- Na, ne mondd - felelte Fábián, és még akkor is kételkedett abban, hogy ez megtörténhet, amikor vendége elmondta, most jön a közeli gyár avatóünnepségéről, ahol Bori Sándor miniszter, Karvaly Nándor megyei első titkár, Kováts-Buna Géza vezérigazgató és a minisztérium személyzeti főosztályának vezetője fehér asztalnál megegyezett abban, hogy „FÁBIÁN TIBORT MENESZTENI KELL”.

Kováts-Buna Géza biztosra ment, három oldalról indított támadást Fábián ellen: Karvaly, Kuni és Palácz felől.

Palác volt az összekötője a helyettesekhez és Pécskához, Kuni Pécskához, Karvaly pedig a miniszterhez. A tájékozatlanság, a hazugság, a közöny, a gyávaság, a rosszindulat, de mindezekelőtt Kábégé zsenialitása egész csapatot hozott ütéskényszerbe. Fábián mégis kételkedett. Hiába erősítette vendége, hogy a saját fülével hallott mindent, nem hitte, hogy egy leváltás ennyiből áll. Szegény hívő lélek, miért gondolta, hogy egy „senki kis igazgatócska” eltaposásához nem elég egy miniszter és egy megyei első titkár egyezsége?

A következő hétfőn - 1979. szeptember 10-én - Fábián mégis fölkereste Maros Mihályt, hogy csak le kellene ülni Kábégével, s tisztázni, mi történik itt.

- Mit vársz tőle? Tudod, milyen! - mondta Prolipopilén bölcsen.

- Tudom - felelte Fábián.

Szapulták egy ideig a vezért, aztán Maros - Fábián megnyugtatóására - elővette a szekrényből Kábégé nagy patrónusának, a megyei pártbizottság első titkárának életrajzát.

- Nézd meg: Karvaly Nándor... jövőre lesz 55 éves, már korkedvezményrel nyugdíjazhatják! Nélküle meg mit ér Kábégé? - kérdezte.

- Azért, ha akarod, beszéljek vele, és leülünk hármásban - mondta Maros a búcsúkézfogás közben, és a szeme sem rebbent, pedig tudta - hiszen ebben egyezett meg Pécska Ferencsel! -, hogy a minisztérium másnap a végrehajtó bizottság elé terjeszti a javaslatot Fábián leváltására! Vajon föl sem merült benne, ha Fábián egyezkedni akar a vezérrel, akkor ezzel a gárdával akar dolgozni, tehát nem igaz, amit Pécska a szájába adott? Vagy elintézte azzal, hogy fuldoklik már a pasas, s ezért kapaszkodna akár a szalmaszálba is?

A határidő előtt felépített G-gyár még szép is volt, ezért Fábián megegyezett a tervezőkkel, hogy benevezik az építészeti pályázatára. 1979. szeptember 7-én a tervező vállalat levelet írt Fábiánnak, kérve a tisztelt beruházási igazgató elvtársat, „*hogy vállalata részéről felelős személyt megnevezni, s a pályázati előterjesztés elkészítéséről intézkedni szíveskedjék*”. A kiemelés Kábégétől való, aki aláhúzta a szemét bántó részt, majd ráírta a levélre: „*En erről semmit sem tudok, nemcsak illő, hanem kötelesség (sic!) lett volna tájékoztatni. A vállalata részéről felelős személyt általában a vezérigazgató jelöli ki. Másolat: K.B.G., Finfera, Palác, Kuni. IX. 9.*”

Már leütötte, de még ugrált rajta, hogy miért „sajátítja ki” a Műveket. A bűnjelről nemcsak magának csináltatott másolatot, hanem a gazdasági igazgatónak - miért épp neki? -, aztán két fegyverhordozójának: Palácznak és a „nemszeretem” Kuninak. Érdekes a dátum is: szeptember 9., vasárnap. A vezérigazgató ezen a napon is bement, átforgatta a halomba öntött postát, kiemelte belőle a Fábián Tibornak címzett levelet, minden skrupulus nélkül föltépte, és széljegyzetével elindította körbe, lássák csak, kitől szabadítja meg őket!

Vajon Bácsnak és a hű Bandikának vagy Marosnak miért nem jutott a „körlevélből?” Talán azért, mert nem voltak olyan ügyesek, mint Kuni Gyula, aki nyomban egy másik körlevéllel nyugtázta az első vételét: „telefonon beszéltem Fábián Tibor úrral a Megyei Népi Ellenőrzési Bizottság kérésére személyi kijelölésről való részvételről (sic!), amikor lecsapta a kagylót. Jóhiszeműen újra felhívtam, és gátlástalanul közölte, nem műszaki hiba szakította meg a beszélgetést, hanem ő. Kuni.

Kapják: K.B.G., Maros, Palác, Finfera, Bács, Gyaraki.”

Közben fönn a minisztériumban dr. Pécska Ferenc is végezte a dolgát - ahogy Maros Mihállyal megegyezett -, készült a javaslattal szeptember 11-re, ugyanis a Művek párt végrehajtó bizottsága ezen a napon tárgyalta a káder- és személyzeti munkáról, és ehhez a témához illett a leváltás. Maga Maros javasolta ezt a dátumot, mert három nap múlva ugyanezt a témát vitatta meg a pártbizottság, így gyorsan túlelhettek az egészen.

Kedden, szeptember 11-én a végrehajtó bizottság ülése előtt körülbelül egy órával Pécska Ferenc felkereste Fábián Tibort.

- Azért jöttem, hogy közöljem veled, Rácz Viktor miniszterhelyettes javasolja fölmentésed az igazgatói beosztásból. - Erre a mondatra még Fábián sem tudott mit felelni. Rövid szünet után Pécska folytatta: - Ha belátod, hogy ebben a közösségben képtelen vagy tovább dolgozni, eddigi munkádra való tekintettel saját magad is kérheted a felmentést!

- Öngyilkos ne legyek, akár a tiszt urak az úri kaszinóban? Kényelmes lenne, mi, nem be-mocskolni magatokat? Minden senkiházit a „saját kérésére” mentenek fel, én nem állok be ebbe a sorba. - Majd hitelen Pécska mellének szögezte a kérdést: - Mi a vád ellenem?

- Nincs vád - felelte Fábián szerint Pécska. Nehezen hihető, hogy ez volt a válasz, hisz a minisztériumi személyzeti ajánlatában is megfogalmazta az első vádat, miszerint Fábián Tibor ebbe a vezetői közösségbe nem tudott beilleszkedni. De bármennyire hihetetlen is Pécska válasza, a később történtek mintha Fábián állítását igazolnák. Ám egyelőre még a beruházási igazgató szobájában vagyunk:

- Hogyhogy nincs vád!? - döbönt meg Fábián. - Nem hiszem, hogy a mi társadalmunk úgy van berendezkedve, hogy valakit vád nélkül ki lehet nyírni! - mondta, és olyan ideges volt, hogy fel kellett állnia a székből.

- Hidd el, jobb lenne, ha magad kérnéd a felmentést - ismételte meg Fábián szerint az ajánlatot Pécska.

- Mikor kell erre választ adni? - kérdezte Fábián, mert időt, időt akart nyerni. Pécska úgy emlékszik, így hangzott a kérdés: - „Mennyi gondolkodási időm van?”

- Tíz percen belül! - felelte a személyzeti. Fábián úgy emlékszik, Pécska válasza így hangzott: - Most!

- Miután nem hívtak meg oda, ahol a sorsomról döntenek, közöld a vérével, hogy: 1. Fábián nem ismeri a vádat; 2. ha nincsenek, akkor legyenek ilyen vádak, és tehessem melléjük a védekezésemet.

Pécska úgy emlékszik, a válasz így hangzott: - Akkor nem!

Miután Pécska távozott, Fábián felhívta Maros Mihályt:

- Itt járt a küldöncötök, és elmondta, mit terveztek ellenem. Közlöm veled, hogy pártvizsgálatot fogok kérni.

- Nem vagyunk ijedősek! - felelte Maros magabiztosan.

- Nem is ez a baj, hanem az, hogy nem vagytok szégyellősek! - mondta Fábián, és lecsapta a telefont. Aztán előkereste annak a levélnek a másolatát, amelyben az intrikák miatt állami és pártfegyelmi vizsgálatot kért Kováts-Buna Gézától, és a levél másolatát elküldte Rácz Viktor miniszterhelyettesnek: „Úgy gondolom, hogy a lehetetlen légkör igazi okainak feltárása a munka és a becsületükben megalázott emberek érdekében mindenképp szükséges.”

Rácz Viktor azon a napon kapta meg ezeket a sorokat, amikor Fábián Tibor a felmentést. A beruházási igazgató e rangban írt utolsó levele irattárba került.

A végrehajtó bizottsági ülés elé terjesztett felmentési javaslatban - annak, aki ismeri a Néhány szempont személyi kérdés előterjesztéséhez című Kuni-Kábégé bizalmas „kollaborátumot” - alig van újdonság, Pécska dr. ugyanazokkal a vádakkal, sőt ugyanazokkal a szófordulatokkal, mondatokkal indokolta a leváltást, mint csendestársa(i): engedte, hogy a vádló ítéljen.

Fábián Tibor beruházási igazgató adatainak ismertetése után a felmentési javaslat értékelt a delikvens munkáját, elismerte, hogy a Műveknél eltöltött 17 év alatt sokoldalú tevékenységet fejtett ki, szakmailag fejlődött, a rábízott egyre bonyolultabb feladatoknak eleget tudott tenni, sőt politikai kérdésekben is széles látókörre tett szert, közéleti tevékenysége bővült, a párt- és szakszervezeti szervekkel való kapcsolata megfelelően alakult. „Munkásságából különösen kiemelkedik az E- és G-gyár megvalósításának szakmai irányítása.” A vállalat Fábián Tibor munkáját és magatartását figyelemmel kísérte, minősítésére nagy gondot fordított - de ismerős állítás! -, és az eredmények elismerése mellett már 1966-1970-1974-ben több vezetői, emberi magatartással kapcsolatos kérdésre hívta fel a figyelmét. Az 1974-es igazgatói kinevezését követő időben, „de különösen az elmúlt másfél-két évben viselkedését közvetlen vezetőivel és vezetőtársaival, valamint a külső együttműködő partnerekkel szemben egyre tűrhetlenebb magatartás jellemezte”, a vállalat vezérigazgatója emiatt részesítette többször is írásbeli figyelmeztetésben. Magatartása ennek ellenére sem változott, sőt a gondok fokozatosan erősödtek és mélyültek.

A legsúlyosabb kifogások itt is három pontba voltak szedve:

„- A számára biztosított széles körű önállóság megzavarta, emiatt elvesztette a szükséges önkontrollt, és az önállósággal már visszaél: nem hajlandó utasításokat elfogadni, teljesíteni, fegyelmezetlensége már megbotránkozást kelt környezetében.

- Kisajátítja a Művek - nemcsak a beruházás, hanem az egész vállalat! - eredményeit, azokat úgy tünteti fel, mintha a kollektíva és a vezetés ellenére kizárólag az ő érdemei lennének.

- Az együttműködés során inkorrekt módszereket alkalmaz, tájékoztatásai félrevezetők, állásfoglalásait a tényeket figyelmen kívül hagyó szubjektivitás jellemzi.

Fábián Tibor vezetői munkájában és magatartásában a felsorolt negatív tulajdonságok váltak uralkodóvá. Vezetőtársai erőfeszítései ellenére sem tudott a szűkebb vezetői kollektívába harmonikusan beilleszkedni, velük zavartalanul együttműködni, ami már a vállalat tevékenységét is kedvezőtlenül befolyásolta.” Ezért, korábbi érdemeinek elismerése mellett - „egészségi állapotának további megőrzése érdekében is” - javasolták a felmentést a beruházási igazgatói beosztásból. Az előterjesztést Rácz Viktor miniszterhelyettes és a minisztérium személyzeti főosztályának vezetője írta alá.

A vébé-ülésen a nem bennfentes tagok kifogásolták, hogy eddig szó sem esett ezekről a bajokról, ennek ellenére elfogadták a javaslatot, pedig Maros bejelentette, hogy Fábián pártvizsgálatot szándékozik kérni. Pécska nem említette az üzenetét, hogy Fábián nem ismeri a vádakat.

Három nappal később, szeptember 14-én, pénteken ugyanerről a témáról tárgyalt a Művek pártbizottsági ülése. A minisztérium főosztályvezetője csak percekkel az ülés kezdete előtt találta meg Fábiánt, és azt közölte vele, a leváltás fő oka, hogy rossz viszonyban van az igazgatóhelyettesekkel. Fábián ingerülten szembesítést kért - „Melyikkel? Hívd ide!” -, ám erre már idő sem lett volna.

A pártbizottság meztlábás tagjai sem tudtak a leváltási javaslatról. Ezért a káder- és személyzeti munkáról szóló előterjesztés vitája során Kábégé már finoman előkészítette őket.

Felszólalásában arról beszélt, hogy a munka dönti el, kiről mi a vélemény, hogy a vizsgálatnak dinamikusnak kell lennie, mert lehet, hogy ami - aki? - tegnap jó volt, az ma már nem az, s végül kimondta a kulcsmondatot: „A kiválasztás helyessége csak néhány év múlva dől el, a gyakorlatban!” Rajta kívül mindössze ketten szóltak még hozzá. Ezután következett a túlnyomó többséget meglepő előterjesztés a legsikeresebb helyettes felmentésére.

A javaslatot kételkedő kérdések fogadták. A beruházási igazgatóság műszaki ellenőre megkérdezte, miért éppen most, nem sokkal a G-gyár sikeres átadása után mentik föl Fábián Tibort. Az E-gyár alapszervi titkára, egy porkohász pedig azután érdeklődött:

- A vébé meghallgatta-e Fábián elvtársat, és ő mit ismert el a vádakból?

Alapvető kérdés, hisz a párt belső törvénye - szervezeti szabályzata - kimondja, hogy „munkáját vagy személyét érintő döntés előtt az illetékes pártszerv köteles a párttag véleményét megismerni”. Ha Maros megmondja az igazat, azt, hogy Fábiánt senki meg nem kérdezte, véleményét nem kérte, talán minden másképp alakult volna. De a párttitkár nem feledte félrészes fogadkozását, hogy kitekeri a beruházási igazgató nyakát, amiért nem állt a vezér ellen tábort ütők közé. Végre eljött az alkalom, MEGMUTATHATTA, HOGY Ő SEM AKÁRKI!

Elhangzott tehát a kérdés, hogy a vébé meghallgatta-e Fábián elvtársat, és ő mit ismert el a vádakból... Maros Mihály pedig szemrebbenés nélkül azt felelte: - Igen, és el is ismerte őket!

A sikerek közt hogy termett itt a dudva is! A hazugsággal Maros a nyakába vette a leszámolás mocskát. A jószerecske a közügyek fő-intendánsává tette, de adottság híján magánemberré vált e szerepben. Ezzel a kijelentéssel pedig erkölcsileg is alkalmatlanná vált a párttitkárságra. Tisztessége emlékeit azért nehezen feledte, szégyellte gyalázatos szerepét, emiatt mondta később ingerülten: - Nem én terjesztettem a leváltási javaslatot a vébé és a pébé elé, hanem a minisztérium, és nem én fogadtam el ezeket a javaslatokat, hanem a testületek!

Elfogadták, mert Maros félrevezette őket. De vajon a vébé-tagok miért maradtak némák, miért vállalták a cinkosságot? Kuni és Gyarakai biztos azért, amiért Maros hazudott: el akarták vesejteni tehetségesebb társukat. A becsületes Bács azért, mert elhitte, amit Maros mondott. A termelési igazgató tudta, hogy a párttestületek munkájában is van némi manipuláltság, ami már a tájékoztatásnál kezdődik, több esetben észrevette, hogy nem mondanak el nekik mindent. Biztosan most is ez történt, valaki - talán épp Maros - beszélt a leváltásról Fábiánnal, csak épp eddig nem említették.

A többséget - fogalmazzunk finoman - a békés hajlam készítette hallgatásra. Ne szólj szám, nem fáj fejem! Különösen ott igazodnak előszeretettel ehhez a mondáshoz, ahol látják, hogy a nyílt beszéd hátránnyal járhat. Elvi kérdésekről még ilyen párttestületekben is ritkán van vita, a helyi ügyekben viszont megoszlanak a vélemények. Amikor a döntés kihat valakire vagy valakikre, akkor a többség már mérlegel, hogy milyen következménye lehet, ha szól. Egy ilyen vezetőtestület azért is tölti be nehezen a hivatását, mert a beosztottaknak kellene ítéletet mondaniuk a vezetőkről, akik nem röstellnek beszaladni a városhoz, a járáshoz, a megyéhez, ahol többnyire az ő javukra, vagyis a hatalmi helyzet alapján döntenek. Mindenki tisztában volt azzal, hogy aki itt nem is Fábián, hanem csak az igazság, a szervezeti szabályzat betartása mellett szól, az Kováts-Buna Gézával és vele együtt a teljhatalmú Karvaly Nándorral kerül szembe.

Dr. Pécska Ferenc szerint sehol sem szokás meghallgatni a „vádlottat”! Lehetséges, hogy több ezer iparvállalat pártszervezete egyetlen alkalommal sem volt kíváncsi leváltandó elvtárs védekezésére? És ez mentség vagy vád?

Miután Maros Mihály válasza szerint Fábíán elismerte a vádakat, senki sem volt bolond a leváltás ellen szólni. A kérdést feltevő alapszervi titkár mégis azt mondta, nagy kár Fábíán Tiborért, mert tehetséges, dinamikus vezető. Sajnálkozott, hogy hiányzik belőle az együttműködési készség és a kompromisszumokra való hajlam, de mivel népszerű, ambiciózus ember, felmentéséről korrekt tájékoztatást kell adni. Az egyik üzemvezető arról beszélt, hogy Fábíán nagyon tehetséges, de gátlástalan ember, s megjegyezte, hogy a felső vezetésben nem volt egység, ami a középvezetők előtt is ismert. Kováts-Buna Géza felszólalása tartózkodó volt és kenetteljes. Elismerte személyes felelősségét! - hogy a figyelmeztetések ellenére javasolta Fábíán kinevezését, de bízott benne, hogy meg fog változni, hiszen még fiatal. Elmondta, hogy az utóbbi másfél évben igen sokat foglalkozott vele, ennek ellenére irányíthatatlanná vált. Az utolsó hozzászóló, a beruházási igazgatóság előadója kifogásolta, hogy csak ezen a napon értesült, miről fognak tárgyalni.

Ezután a pártbizottság ellenszavazat nélkül hozzájárult Fábíán Tibor beruházási igazgató felmentéséhez.

A vezérigazgató csak augusztus 17-én kérte helyettese ellen a fegyelmet, és kevesebb mint egy hónap múlva már el is mozdították állásából. Éveken át teszetoszáan kerülgették a Művek vezetési bajait, de Fábíánnak gyorsan a nyakára hágtak. Szeptember 14-én adta a pártbizottság áldását a leváltásra, és Fábíán Tibor másnap már nem volt beruházási igazgató: „Korábbi érdemeinek elismerése mellett felmentem, és a vállalat rendelkezési állományába helyezem. Rácz Viktor miniszterhelyettes.”

Kábégé nyakán maradt viszont a világ első fúrásra használt sportrepülője. Fábíán letaszítása után a jogtanácsos tájékoztatta a vezért, hogy a repülőgép a keresztségben a HA-CEK jelet kapta. Beszámolt továbbá arról is, hogy a sportrepülőknél nincs pénzük kifizetni a nekik átadott gépet, rajtuk kívül viszont senki sem tudja használni ezt a típust. Ennek ellenére Kábégé tenyérmű keretes hirdetést adott fel Gyarakival az egyik hetilapban, hogy a Művek eladná vadonatúj repülőgépét. Az 1980. március 28-án megjelent hirdetésről három nappal később glosszát közölt az egyik országos napilap Ki fog repülni? címmel. A csípésre „lábszagú választ” adtak, de megírták a szerkesztőségnek, hogy többek között a repülő vásárlásáért váltották le Fábíán Tibor beruházási igazgatót. „Fábíán Tibor volt igazgató” megköszönte a glosszát, és a sorok között arra biztatta a lapot, nézzen utána a történeteknek. Nem tették, de a Művek választát sem közölték.

1980. április 1-én a vezér följelentette a külkereskedelmi vállalatot az illetékes miniszterhelyettesnél, hogy szabálytalanul vásárolt repülő a Műveknek, mivel nekik nem is volt rá szükségük. Ebbe a följelentésbe is beleszötte, hogy Fábíánt többek között a repülőgép vétele miatt váltották le. A minisztériumi vizsgálat megállapította, hogy jelentéktelen formai mulasztásokon vagy tévedéseken kívül semmi hiba nem történt, a külker vállalat teljesítette kötelességét: „beszerezte, amit kértek, a felhasználás a megrendelő dolga”.

És még mindig „repül a, repül a repülő!” Hiába fenyegetőzött a Művek azzal, hogy bíróság előtt megsemmisíti a sportrepülővel tervezett, de alá sem írt szerződést - mivel nekik semmi szükségük a vezetékek fölötti röpködésekre -, csak nem kapták vissza a gépet. Ha nincs rá szükség, akkor nincs, felelték a sportolók, mi a gépet megkaptuk, a miénk! Hónapon át tartó huzakodás után sem sikerült Kábégével tudomásul vetetni, hogy olyasvalamit hirdetnek, árusítanak, ami csak félig-meddig az övék, célszerűbb lenne hát egyezkedni. A kekeckedés persze feldühítette Fábíánt is, és szólt repülő cimboráinak, nehogy megvegyék a gépet! Kis híján már bíróság elé került a vállalat és a sportklub, amikor egy év múltán a repülők kijelentették: rendben, a Művek a gép, vigyék: de a tizenvalahány hónapra fizessenek hangárbérlési díjként és állag-

megóvásért 1,2 millió forintot. A 22-es csapdája! A Művek vagy lemond a repülőgépről, vagy kifizeti még egyszer az árát, s akkor viheti. De hová, minek? Kováts-Buna kénytelen volt egyezkedni. Haceket részletre eladták a sportrepülőknél, kaptak valamennyi készpénzt is érte - de csupán egy hányadát az árnak -, és a Művek lemondott a gázvezeték ellenőrzéséről - legalábbis egyelőre.

Fábián leváltásakor a vezér bajszos titkára és Kuni Gyula személyzetis lóhalálban telekezett a helyi lap szerkesztőségébe: „Rácz Viktor miniszterhelyettes felmentette állásából Fábián Tibor beruházási igazgatót. A nevet kérjük fett - kövér - betűkkel szedetni”.

Még valami történt a leváltási pártbizottság ülésén. A testület Kuni Gyula és csapata tevékenységéről megállapította: „A Műveknél a káder- és személyzeti munkának megfelelő rangja és MÉG INKÁBB tekintélye van”. Ezek után a beruházási igazgató leváltása már dicséretnek számít.

6.

Fábián Tibor felmentése nagy port kavart. 1975. szeptember 15-ig nem volt a Művek vezérkarában olyan ember, akit annyira szerettek volna a beosztottai, mint a beruházási igazgatót, igaz, olyan helyettes sem volt, akit a vezérkarban annyian gyűlöltek volna, mint őt. Lehet, hogy Kábégé ellenszenvesebb volt, szemükben a nagyobb számla mégis a csapat Benjámija lett, a hosszú időn át titkos második ember. A helyettesek a gyűlölt hatalom mellé álltak, és a vezér megnyerte élete legnagyobb - tehetség ellen vívott - csatáját. ÖNMAGA LEGJOBB LEHE-TŐSÉGÉT SEMMISÍTETTE MEG. A volt igazgató fölött jóformán mindenki elmondta a maga ilyen-olyan sírbeszédét.

Kováts-Buna Géza vezérigazgató: - Ha valaki azt hiszi, kiderült, Fábián sokkal okosabb, rátermettebb nálam, hogy féltékenységből kinyírtam, akkor ezt MEREVEN VISSZAUTASÍTOM! Vagyok olyan hiú, hogy szeretem magam okos emberekkel körülvenni, és nem tűnik ki közöttük, hogy milyen hülye vagyok. Hogy mi váltotta ki közöttünk az ellentétet, arról nem akarok beszélni. Én a Fábián helyében elmentem volna, miután kiderült, hogy vezetőtársaimmal nem tudok kijönni; egy *normális* ember ezt tette volna!

Mondták, hogy az utódomnak képzelte magát, hangoztatta, hogy ő lesz a Művek vezérigazgatója, és ezt a többiekkel is érezte. Én erről nem tudtam, rendszerint a férj értesül utoljára a feleség hűtlenségéről, említettem is társaimnak: „Szép sütemények vagytok, hogy csak most mondjátok!” Miért vált Fábián türelmetlenné? Ha visszatartja magát, lehet, hogy felszínre sem kerültek volna az ellentétek. Egyébként mondtam Pécskának, szívesen ott lennék a felmondás átadásánál.

Maros Mihály, a pártbizottság titkára: - A FÁBIÁN-ÜGY MUNKAÜGYI AKTUS, a Kováts-Buna-ügy olyan személyes valami, amihez nem sok közöm van. Személyes vonatkozásai miatt lett „ügy” az egészből, mert az emberek szeretnek csámcsogni - de ezt a szót kérem mellőzni. Fábiánból hiányzott a politikai magatartás, nagy fogyatékoságok kerültek felszínre, a személyeskedésen senki nem tud segíteni, különben is kettőn múlik a vásár: ha csak az egyik akar veszekedni, a másik nem, akkor nincs veszekedés! Csak arról volt szó, hogy két dudás nem fért meg egy csárdában.

Pécska Ferenc, a minisztérium személyzetise: - A Fábián-eset egyedi. Ellentmondásaival együtt is az ő szervező és irányító készsége kiváló, egy tehetséges, jó szakember felmentéséről

kellett tehát dönteni, ettől ellentmondásos az ügy. Egyszerű a helyzet, ha nincs eredmény, vagy morális botlás fordul elő, de Fábíán sikeresen induló ember volt, aki azonban abban a vezetői kollektívában nem volt képes dolgozni. Épp a megmentése érdekében ajánlottuk fel neki egy másik vállalat beruházási vezetői tisztségét, mert helyben nem tudta magát túltenni az eseményeken. A FELMENTÉSI OKMÁNYNAK MÉG A VESSZŐIT IS VÁLLALOM, indokolt és szükségszerű volt a leváltás, a huszonegyedik órában állítottuk meg őt. Szerencsénkre ritka az ilyen eset, más vállalatok fennállásuk óta nem okoztak annyi gondot a minisztériumnak, mint a Művek a Fábíán-üggyel, és lehet, hogy ez még nem a végleges megoldás, egyre szélesebb körben válik ismertté, hogy a Műveknél nemcsak Fábíán-ügyről van szó. Kováts elfogadja ugyan, hogy van jogszabály, van miniszterhelyettes, „de az a jó, amit én csinállok!” Fábíán mentes volt a gátlásoktól, senkit nem fogadott el maga fölött, hibáját képtelen volt elismerni, gondolkodása eltért az átlagostól, benne volt az is, hogy testvére ideggyógyintézeti ápolott. Fábíán Tibornak nagy eredményei és jelentős gyengéi vannak, még szerencse, hogy Kováts javasolta, a G-gyárért ne tüntessük ki, mert akkor még nehezebb helyzetbe kerültünk volna.

Palác Zsigmond, a vezérigazgató első helyettese: - Azért volt ez az egész bunyó, mert Fábíán AZT HITTE, HOGY Ő AZ ELSŐ ÚR, de kiderült, hogy nem az övé az első éjszaka joga, mert ezt a „kegyet” a mi főnökünk is szereti gyakorolni. Mondta is többször: „Hát nem tudok én arra a strandra odaadni annyi pénzt!?” Rohadt nehéz egy főnöknek, minden szart neki kell végrehajtani, akkor pedig szereti a kegyúri jogokat is gyakorolni, istenem! Kovátszal ellentétben Fábíán úgy építette kapcsolatait, ahogy a piramist: az alap a legszélesebb, aztán egyre keskenyebb, keskenyebb: a legnagyobbakig viszont már nem jutott el.

Vajda József gyárvezető: - Nekem fáj ez a konfliktus, mert alapvető vesztese Fábíán, de vesztes Kováts is, és a legnagyobb vesztes a Művek! Kevés ember van, aki annyit tett ezért a vállalatért, mint Fábíán Tibor, nemcsak a munkaintenzitása volt példás, hanem a jelenléte is: nem mindennapi ember ő, unikum! Annak ellenére mondom ezt, hogy emlékszem olyan műszaki-gazdasági konferenciára, ahol sértve éreztem magam, mert Kábégé csak arról beszélt, hogy Fábíán így, Fábíán úgy: istenítette Tibort. Nagyon FURCSÁN ÜTÖTTÉK KI: valami olyasminnek kellett történni, amiről csak ők tudnak, ketten. Féltékeny lett volna Kováts? De hisz az ő helyzete annyira stabil, hisz itt visszaesés nem volt, ez is a vezért dicséri, az ő alapvető érdeme!

Bács Róbert termelési igazgató: - PISZKOS ÜGY, nem kívánok vele foglalkozni: egye meg Kábégé, amit főzött! A minisztériumban Pécska, Rácz Viktor elmondja, mi történt. Nehéz helyzetben vagyok, elég, hogy a leváltás után helyet adtam Fábíánnak, nincs szükségem arra, hogy még nyilatkozzam is.

Rácz Viktor miniszterhelyettes: - Fábíán rámenős, tehetséges ember, kiemelése Kábégé erőszakosságának köszönhető, ha megkérdezi a minisztérium beruházási főosztályát, nem kapta volna meg tőlük a hozzájárulást. Fábíánt nem lett volna szabad kinevezni, mert olyan sérelmeket okozott korábban is, amelyeket nem felejtettek el neki. Mind a beruházási tevékenység, mind Fábíán stílusa ELTÉRT A TÁRSADALMILAG MEGSZOKOTTÓL, ezt az emberek nehezen fogadták el, a lényeg elsikkadt, és a hogyannal kezdtek foglalkozni. Itt is ez történt, s még egyszer mondom, alapvetően azért, mert Kováts olyan helyettest választott, aki a többiekkel már korábban is szemben állt; egyedül Bács tudta a sérelmeit úgy-ahogy lenyelni. De megette a fene, ha egy szervezet ellenérzésektől terhes, még olyan emberek között is, akik egyébként nem szagatják a hámot. Kováts mindezekre nem volt tekintettel: egyre rosszabb volt az együttműködés, Fábíán Don Quijote-i harcot folytatott velük. Kábégé azonnal a többiek elé helyezte őt, ha nem ért rá, őt küldte maga helyett, amivel csak mélyítette az ellentéteket.

Fábián alkalmas volt arra, hogy a többiek elé kerüljön, haladt is „szépen”, de a konfliktusok egyre nőttek, a többi igazgató állandóan idejárt panaszkodni, és én hiába próbáltam velük szót érteni. A vezért figyelmeztettem, tisztelje meg a helyetteseit azzal, hogy kikéri a véleményüket, látványos megszegényítésüket pedig hagyja abba, a helyetteseket biztattam, ne túrják, hogy ennyire fölébük kerekedjen. Nem tudtam eredményt elérni, alkalmi találkozásaink kutyafülét sem értek. Ha Fábiánt szoros gyepelővel fogják - ahogy erre a felajánlott helyen remény lett volna -, lehet, másként alakult volna minden, hiszen őt nem szabad futtatni, mert fut magától, nem szabad ösztökélni, mert anélkül is inaszakadtáig hajt. A Fábián-ügy sem elég ahhoz, hogy Kovátsot lecseréljem, mert gazdaságilag eredményesen vezette és vezeti a vállalatot; ha ő valaha bukni fog, emberi hibái miatt fog bukni.

Gyaraki Endre kereskedelmi igazgató: - Fábián velejéig aljas, nincs benne semmi humanitás, ő bárkit kinyír, ezért vette közutalat körül a hatalom birtokában is. A bajban szokás a vesztes mellé állni, de mellé nem állt senki, legfeljebb három-négy ember. Nem véletlen, hogy a műszakiak kilencven százaléka utálta Fábiánt, mert kibírhatatlan partner volt. Legalább egyszer jutott volna el odáig, hogy elismeri, valamiben ő a hibás, de csak mi közeledjünk hozzá! Biztos van Kovátsnak is olyan tulajdonsága, ami nélkül nem fajult volna idáig az ügy. A legnagyobb baj, hogy sablon a párttitkár, sablon a pártvezetés, így aztán semmit sem lehet csinálni. Mondják, így Kováts, úgy Kováts, pedig ő csak dolgozni szeret, csak ez a vállalat az élete, még szabadsága alatt is ezzel foglalkozik. Évekkel ezelőtt egy pártbizottsági ülésen nagyon megmondtam neki a véleményemet, félttem is, hogy nyomot hagy benne, de nem; a bírálatnak másokban maradt nyoma, az olyanokban, mint Fábián. Ha valaki hibázott, ő rögtön kiabált: „Szar, p..., alkalmatlan pali, el kell zavarni!” Kováts nem ilyen, ha ő valakit elküld a p...ba, az még örül is, hogy elmehet. Állítom, Fábián egy ilyen közösségben alkalmatlan a vezetésre. Ennek ellenére bánt, hogy így rendeződött az ügye, valahogy nem illik abba a képbe, amelyet egy napi harmincmillió forintot termelő cégről elképzelsz az ember. Képtelenség, hogy CSAK FIZIKAI MEGSEMISÍTÉSSEL LEHET VALAKIT LEVÁLTANI. Mit ér az a társadalom, amelyik csak ilyen áron tud vezetőitől megszabadulni, miért nem lehet tisztességesen elmenni? El lehet képzelni, hogy egy igazgató visszamegy munkásnak vagy mérnöknek, és nem röhögnek a háta mögött? Ez nem megy, és nem is fog menni, amíg ki nem kötik, hogy a vezetői megbízatás csak korlátozott időre, öt-nyolc évre szól.

Kohanecz Gábor főenergetikus: - A Fábián-ügyben vastagon benne vannak a NEMZEDÉKI ÉS AZ ŐRSÉGVÁLTÁSI GONDOK is. Húsz év után már nem vagyunk olyan egyformák, mint amikor kikerültünk az egyetemről, ez a korosztály kezdi mutogatni az oroszláncörmeit, Kovátsnak viszont nincs szüksége ránk, ha neki valamit meg kell oldania, sosem fordul hozzánk.

Simics János technikus, alapszervezeti párttitkár: - Az egész ügy mögött az húzódik meg, hogy egy munkakapcsolat baráti kapcsolattá, majd inkorrektté vált. Az a baj, hogy mások is átvették a főszereplők stílusát. Aztán, hogy egy sztár így lebukhatott, senki sem tudja, VAJON Ő MIKOR KERÜL SORRA. Szokatlan volt, hogy milyen ultimátumszerűen tálták a pébé elé ezt a „személyi ügyet”. A lényeg, hogy a Művek ne lássa kárát, mert Kábégé ezt bizony nem tudta megoldani, pedig megoldott már ennél nehezebb feladatokat is.

De Jonge László vezérigazgató: - Az olyan vezetői viták, amelyekben kívülről kell igazságot tenni, rendszerint mindkét fél bukásával végződnek, a belháborúknak nincsenek győztesei, Kábégé megsértette már mindegyik helyettesét, egész csapata a sebeit nyalogatja. Belejátszik ebbe az is, hogy biztos volt benne, úgymint kiszáll, elmegy miniszterhelyettesnek, addig meg mindent megengedhet magának. Ebben az időben kezdte Fábiánt felkarolni, még kormánybizottsági ülésre is őt küldte, ő aztán túlhajtott a határon, amiben - ahogy nekem Géza mondta - agyi bajainak is szerepe volt. Egy idő után éppolyan csalhatatlanná vált, mint a főnöke, pedig -

mint a többi tehetséges és határozott egyéniségű ember - öntudatos volt ő enélkül is. Kábégé még lovat adott alá. ÁTFORMÁLTA A SAJÁT KÉPÉRE, MAJD MEGRETTENT TŐLE, és agyonütötte. Fábían azért vesztett, mert félreismerte a helyzetet, azt hitte, ha kenyértörésre kerül sor, a helyettesek most is Kábégé ellen fognak felsorakozni, olyan vezérigazgató pedig nem létezik, aki öt helyettesével szemben csatát tud nyerni. Ám nem ez történt.

Béla Béla osztályvezető: - Kuni Gyufa nem személyzetis, hanem bakó, a FÁBIÁN-ÜGY HENTESMUNKA VOLT, bár törvényszerű, hogy bekövetkezett, mert az igazgatói sorból ő mindenféleképpen kilógott.

Finfera József gazdasági igazgató: - Fábían pályája rettenetesen emelkedett, és ez tetszett neki. Én nem örültem volna ilyen gyors előrejutásnak, nekem az a véleményem, könnyebben is lehet ennyi pénzt keresni, de nála az előrejutás fokozott hajtóerővé vált. Az ő kezén milliárdok mentek át, kezdte mindenhatónak képzelni magát, egyre kevésbé tudta, hol a határ: ELSZALADT VELE A CSIKÓ. Kovátsnál az ő szava szent volt, állandóan beleszólt mindenbe, felcukkolta ellenünk a főnököt, aztán amikor Kováts szeméről leesett a hályog, megszűnt a nimbusza.

Esztó Sándor beruházási előadó: - Fábían kimondottan *tárgyi személyiség*. Annyira szeret produkálni, annyira azon van, hogy felépítsen egy világot, hogy ezt elképzelni sem lehet. Nem fogadja el a sablonokat, mindig az újat keresi, és gyűlöli a konzervativizmust, a kényelmességet. Ez a csapat mindig a társadalom érdekében gondolkodott, világgazdasági téren értékelték a dolgokat, óriási messzelátón foglalkoztak a témákkal. Látni kellett volna, amikor nagyon nagy mellénnyel idejöttek a nyugatnémetek; Fábían megmondta nekik, hogy november végére fel kell szerelni a két présgépet. „Hülye ez a Fábían!?! Nálunk sem lenne meg február előtt! Hát akkor itt, a Balkánon”, gondolták. Aztán Fábíanék úgy szorították, hogy novemberre készen lettek, és a szájuk is jóval kisebb volt. Mégis támadták. És Fábían nem tudta diplomatikusan kivédeni a támadásokat, AZT HITTE, HOGY TÁRGYIASSÁGA - amit tett és tesz - MEGVÉDI. A másik hibája, hogy agresszivitásra agresszivitással válaszolt. Mondják, hogy elszaladt vele a csikó, de honnan vette, ki adta alá?

N.K.Gy. (Névtelenséget Kérő Gyárvezető): - Fábían agilis, de modortalan, sok emberrel rossz a kapcsolata azért is, mert túlzottan kiállt a többi helyetessel szemben, de rajtuk kívül a munkáját az is elismeri, aki nem szereti. Beruházási témákba senki nem szólhatott bele, elszakadt egymástól a termelés és a beruházás. Kábégé tudatosan kijátszotta őt a többi helyetessel szemben, termelési, pénzügyi kérdésekben is az ő álláspontját fogadta el, nem utolsósorban azért, mert neki volt koncepciója, tudta, mit akar. De akárhogy is ragozzuk, meg kellett volna akadályozni, hogy ennyire elfajuljon a kapcsolat. Fábían leváltása nem rendezés; a legnagyobb luxus egy ilyen embert félreállítani. Ugyanúgy járt, mint a kis Gé; meg lehet nézni őt is, hogy mászkál le s fel a ketrecében. Nem igaz, hogy nem lehetne őket használni. A kapitalista a rút pénz miatt eltűri a legrendhagyóbb polgárokat is; a mi vezéreink nem haszonelvűek. Az álomvilágból kitörtünk, tudjuk, hogy a szocializmus népei nem a legjobban élő országok lakói, és egyhamar nem is fognak dúskálni a földi javakban. A szocializmus egyetlen lehetősége ma az emberibb élet, létjogosultságát csak morális fölényrel bizonyíthatja, szegényebben is tartalmasabb, vonzóbb életet kell teremtenie. „Emberarcú társadalom, az élet kiteljesedése” - fenséges fogalmak, s közben embertelenül elsöprik a Fábían-féléket. A beruházási igazgató felmentése nemcsak a magasztos ideák grádicsain bukik el, hanem a gyakorlatban is, kinyírása semmit sem old meg. KISZOLGÁLTATOTTABBÁK LETTÜNK MINDANNYIAN. Addig ismétlődhetnek az ilyen ügyek, amíg a leginkább érdekeltnek nem szólhatnak bele a vezetők kiválasztásába, és amíg a Kábégéknak és társaiknak nem lesz érdekük elviselni a tehetség rendhagyóságát. Ha összeköttetések révén százmilliókkal lehet bűvészkedni, miért becsüljük az alkotó embert? Az

is egy lehetőség, hogy kitenyésztk a gombnyomásra működő konstruktív valamit. Ha viszont ez nem megy, az értelmiség jobbik része kénytelen saját szintje alatt produkálni.

Pávó János, raktáros, volt párttitkár: - Nem dolgoztam vele, de állandóan azt hallottam, hogy még egy ilyen beruházás nincs az országban, a szakosítón nekem kellett elmondani a G-gyár példáját, mert még ott is istenítették Fábiánt. Lehet, hogy beképzelt, lehet, hogy az agyára ment a beruházás, de az eredmény csak őt igazolta, és még csak egy rühes kitüntetést sem kapott, aztán két hónap alatt atyaúristenből semmi lett, a párttagoknak meg azt sem mondták, hogy bakfitty. Az emberek rá vannak utalva a találgatásokra, választ várnak rá, miért történt a leváltás, és ha az valós ok, elfogadják. Azt láttuk, hogy a karrierje meredeken emelkedett felfelé, és amikor a csúcson volt, elismerés helyett letaszították. Úgy hiszem, nem annyira az ellenszenv, mint az IRIGYSÉG HAJTOTTA AZ ELLENFELEIT, az irigység, hogy utolérte és elhagyta őket; a fiatalabbak nem úgy vélekednek róla, mint a hasonló korúak vagy az idősebbek.

Leiter László mérnök, később beruházási igazgató: - Hosszabb folyamatról van szó, és KIVÁLÓ SZOCIOGRÁFIAI TÉMA, hogy emberek, vezetők miként tudják munkájukat sikeressé vagy sikertelenné tenni, miként lehet a jó szándék figyelmen kívül hagyása miatt fálnak menni. „Micsoda érdemei vannak, és mégis leváltják!” - hogy ez miért volt törvényszerű, azt már kevesebben látják. Könnyebb azt mondani, hogy szervezkedtek ellene, hogy kinyírták. Fábián őszinte elkötelezettséggel dolgozott, egészségtelenségig hajtotta a munkát: „Tudom, hogy jól csinálom, mert én olyan vagyok!” - ez vezérelte, és mások igazságát nem vette figyelembe. Amikor elvesztette a főnök bizalmát, akkor gyorsan bizonyítást nyertek a korábbi bűnök is: „Ugye, megmondtuk, látod, főnök!?” Ha nem lettek volna zavarok az együttműködésben, Fábiánt nem lehetett volna kikezdeni, de nem abba bukott bele, hogy ellentétbe került Kovátscsal, hanem abba, hogy korábban a vezér elvtelenül védte őt.

Ungvári Miklós technikus, alapszervi párttitkár: - Fábián szuperképességű ember: tudása, embersége, energiája messze az átlag fölé emeli. Meggyőződésem, hogy megelőzte korát, az ő VEZETÉSI STÍLUSA NEM ILLIK A MI KLÍMÁNKBA, messze van attól, hogy általánossá váljon. Komisz a munkában. Úgy osztott bennünket, hogy a gatyá pergett az emberről. Mégis népszerű volt, mert kiállt a beosztottaiért. Nagyon kemény volt, de ember. Nem vagyok szerelmes bele, nem is voltunk mindenben egy véleményen, s ha tragikusnak tartom is, hogy egy ilyen vezetőt leválthatnak, nem ez a bajom elsődlegesen, hanem a módszer. Ha azt mondják, hogy Fábián kapcsolataival van probléma, akkor az ember megkérdi: és Kuni kapcsolatai!? Ő azért bábáskodhat Fábián kinyírásánál? És ha a többiektől kérték volna számon az emberi kapcsolataikat, mi lett volna az eredmény?

Serge Joachim főépítésvezető: - Leváltották, mert „a külső szervekkel, a kivitelezővel rossz volt a kapcsolata”. Ez nem igaz. Vért izzadtunk a tárgyalásokon: ő fanatikus, vele szemben fel kellett kötni a gatyát, nem lehetett linkeskedni. Előfordult, hogy a beruházási tárgyaláson egy építő vállalat vezetői mellébeszéltek, mire Fábián megkérte őket, hogy ne ködösítsenek, hanem mondják meg őszintén, hogy mi a helyzet. Tagadhatatlan, hogy nem diplomáciai virágnyelvet használt, hanem nyersen és keményen megmondta azon nyomban a véleményét; az volt az elve, minél hamarabb tárjuk fel a hibákat, annál jobb. Rengeteg céggel, megszámlálhatatlanul sok tárgyaláson vettem részt vele együtt, és nem hallottam, hogy bárkit is megsértett volna, de mellédumálni nem lehetett; felkészült arra, amit csinált, aki viszont nem készült fel, az pironkodott: önmagát szégyenítette meg. Fábián keményfejű, nyakas ember, amit elképzelt vagy elképzelték, azt végre kellett hajtani, ha a fene fenét evett, de amit kért, az a munka elő volt készítve: volt terv, volt pénz, volt hely, csak csinálni kellett; nem is volt más lehetőség, mint hogy megcsináljuk! Még az 51-es építők is elvégezték minden feladatukat a Műveknél, az az 51-es vállalat, amelyik két kilométerrel odébb örökös lemaradásban volt! Nem furcsa az,

hogyan ugyanaz a főépítésvezető ugyanazokkal az emberekkel itt megcsinál mindent, ott meg állandó hátrányban van!? Emlékszem, amikor még nem ismertük egymást, legelső tárgyalásainkon is kemény volt, de udvarias: pontosan elmondta, hogy mit kér hamarabb, és azt is megmagyarázta, hogy miért - értelmet adott a munkának. Megtoldanám még a jelzőit: feszültséggel teli, robbanékony ember, aki predesztinálva van a beruházási munkára. Ahol nem vagyunk urai a tennivalóknak, oda ilyen emberek kellene: határozottak, céltudatosak, akik mernek kockáztatni. Tény, hogy kizsigerelte a népet, de zárójelben említtem, aki bajban volt, azon segített. Fábrián mert szabálytalanul is segíteni; tudta, csak az kérhet szívességet, akitől magától is lehet kérni. Ha egy elismerten jól előkészített és megvalósított beruházás után leváltják a vezetőt, az MÁR NEM MAGÁNÜGY, nem személyes torzsalkodás, hanem népgazdasági kár, és ebben az esetben én nem tudok tervszerű káderpolitikáról beszélni.

Zékány Sándor gyárvezető: - Fábrián előtt rendkívüli lehetőség nyílt meg: aki nem száll fel ilyen lóra, az vagy vak, vagy nem szeret lovagolni! Elszaladt vele a csikó!? De miért? Ha valakinek nem szólnak, hogy az étteremben vegye le a kalapját, akkor az utána jövőnek az a természetes, hogy fenn a tökfödő! MIÉRT TOLHATTA LE PUSKÁS ÖCSI A GATYÁJÁT a közönségnek a kispesti stadionban? Ilyen volt a környezet, a kor! Ha valaki kinő a tömegből, működésbe lép a szocialista kasza, és levágja. Mondhatom úgy is, hogy a káderpolitika gombatermesztés: amint egy kalap felüti a fejét, lenyesik - mert egyforma kis kalapok kellene. Eddig a szocializmus inkább a hülyéknek kedvezett, őket mindenki segíti.

Bodó Hermann főosztályvezető-helyettes: - Az istenadta népet nem engedik a kulisszák mögé betekinteni, hogy ne is tudjon beleszólni abba, ami ott folyik. Tudatlanok vagyunk. Működik a vezetői biblia első parancsolata, mindenki hallgat, aki bekerül a pikszisbe. Négy évtized alatt úgy láttam, a vezetést övező TITKOLÓZÁSRA KIZÁRÓLAG AZ ALKALMATLANOK MIATT VAN SZÜKSÉG. A nyilvánosság kizárása csak nekik kedvez, a kisebb tehetségűeknek, a puhább gerincűeknek: így lesz egyforma esélyük a jókkal! Aki belegondol, hogy ki ment, és ki maradt, az nekem ad igazat. Úgy látom, mindenütt létezik tíz-húsz ember, akit alig korlátoz bárki és bármi abban, hogy saját kénye-kedve szerint éljen, és környezetének is meghatározza, hogy mit tehet és mit nem. Hosszú éveken át kizárólag politikai vezetők tartoztak ebbe a körbe, a hatvanas évektől kezdve már a gazdasági vezetők is, mostanában pedig megjelentek a porondon az úgazdagok. Ebben a szocialista városban még nem, de Pesten vagy a Balatonnál némelyik már hatalmasabb a hatalmasnál, minden az övé, amiért kinyújtja a kezét. A munkások többsége nemhogy jogait, lehetőségeit, de környezetét is átabotában ha ismeri. A gazdasági sikerek mellett előlük az is elfödte a bajt, hogy volt olyan hét, amikor négy akkora tekintélyű hazai vagy külhoni nagyság látogatott meg bennünket - repült át rajtunk -, akik előtt zászlót szoktak hajtani, és kivétel nélkül mind elismerően szólt munkánkról, sikereinkről. Nekik ne hittünk volna? Vagy az újságoknak? A jeles napokon és évzáráskor sem volt ok a kétkedésre, mert a pénzes boríték itt mindig vastag, s az emberek kétharmadának ez bőven elég. A vastag pénztárca és a tele has közönye is hozzájárult, hogy a hatalom kénye-kedve szerint cselekedjék: így temették, akit temettek.

Mit tudtak itt a vezetők viszonyáról eddig az emberek? A főnökök kínosan ügyeltek a koreográfiára, pontosan tudták, hány méter a küzdőtér, meddig hátrálhatnak vagy mehetnek előre; betartották az arany szabályt: nem verték nagy dobra az iszapbirkózást. Könnyen tehettek, mert ha fogyott is körülöttük a levegő, az ország milliárdjain megvásárolt gyárakban a japán, amerikai, szovjet, francia technika termeli a pénzt. Az üzemi vezetés romlik, a termelési eredmények javulnak. Javulnak, mert csak a felső vezetés gyöngül, középen és lenn erősödik; fiatal és jól képzett gárda verseng az új üzemek fényesebb állásaiért.

Wartha Géza osztályvezető: - A vezetőtársakat az hangolta Fábián ellen, hogy Kováts-Buna őt akarta utódjának, féltékenyek voltak rá, mert Tibor nagy tehetségű ember, akit szedett-vedett hazugságokkal próbálnak lenyomni. „Takarékosság van, ő meg repülő vesz!” - az efféle megjegyzések csak arra valók, hogy lejárássák. Szemére vethető, hogy rossz a modora, de csak a munkával kapcsolatban. LEVÁLTÁSA A LEGÉLESEBB PÉLDÁJA A PÁRTSZERŰTLENSÉGNEK, olyan módon csinálták végig, ami szégyene a vezetésnek. Mint mindenütt, úgy nálunk is nagyok a szellemi tartalékok, Fábián munkába állította ezeket, jól produkált, mégis megsemmisítették rosszindulatú rágalmaik alapján. A történetek fő felelőse Kováts-Buna és Maros, de szégyene ez a minisztériumnak is. Lehet, hogy miniszterhelyettesi szinten ez jelentéktelen esemény, de a népgazdaság helyzete az ilyen kis eseményeken múlik! Fábián Tibor nagyon tehetséges ember, őt csak a munkája érdekelte, hogy kinyírhatták, ahhoz Karvaly Nándor megyei első titkár is beleegyezését adta. Sokan a hatalmukkal visszaélve buzdították a Fábián-ellenességre, személy szerint neki, a beruházási igazgatóságnak és a G-gyár építésének is sok ellendrukkere volt. Nem örültek, hogy ő volt Kováts-Buna jobbkeze, mert abba a székbe mások akartak beülni, vagy másokat szerettek volna beültetni. Ez az ellenszenv, az ellendrukk alapja, emiatt várták, hogy befürdik. Fábián volt az egyetlen a vezérkarban, aki törődött az emberekkel, odafigyelt a tömegigényre. Nagyon kellett volna az uszoda ebben a sok gyermekkel megáldott városban, és bele is fért volna építkezéseinkbe. Mindez nem számított, csak a hiúság. Kábégé ráébredt, hogy maradnia kell, kényelmetlenné vált tehát, hogy van egy ember, aki meg meri mondani a véleményét, aki még bírálni is merészelte őt.

Bács Róbert gazdasági igazgató: - A leváltás valóságos oka nem a repülőgépipügy, Kováts ezt csak ürügyként használta. Ha ez nincs, akkor mit tud mondani? Épp azzal a helytességgel támadt antagonisztikus ellentéte, akinek a kinevezését ő javasolta, akit csak dicsért! Ilyen előzmények után Magyarországon nehéz valakit leváltani, Kovátsnak tehát prezentálnia kellett valamit. Mondhatta volna, hogy pénzügyi zűröket okozott, hogy a beruházások összefolytak, hogy beruházási rendetlenség van? Nem mondhatta, mert rögtön visszakérdeztek volna: „Nem voltál ott? Nem ellenőrizted? Miért dicsérted akkor?” Tévedés ne essék, a helyzet megérett a leváltásra, hisz utasítások nem lettek végrehajtva - lehet persze, hogy némelyikében megegyeztek! -, de a fegyelmezetlenség, a pénzügyi kutyulás és a légkör miatt is itt volt ennek az ideje: le kellett tehát váltani Fábiánt, ami politikailag nehéz, jogilag könnyebb feladat. A repülőgépipügy zűrösségét a legelfogultabb Fábián-pártiak is érzik, aköré csoportosította hát Kováts az egyéb körülményeket, amelyek megkönnyítették a minisztériumban a leváltás elfogadását. Ha a csomagot nem így teszi az asztalra, nagyon kellemetlen ellenkérdések vetődnek fel. Fábián glorifikálása és a hirtelen pálfordulás amúgy is gyanússá tette az ügyet. SENKINEK NINCS IGAZA: Kovátsnak sem, Fábiánnak meg talán még nála is kevésbé. Ezért állok én kívül, ezért akartam kitérni a véleményalkotás elől, ahogy egyszer már kitértem. Nekem nincs konfliktusom Fábiánnal, legalábbis maradandó nincs, a nagy konfliktusban sem volt vele annyi vitám, mint a többieknek, nyilván ez is hozzájárult ahhoz, hogy a leváltás után befogadtam, de megmondtam neki: „Tőlem ne várj semmit, nem tudok mit csinálni!”

Szivák Ernő osztályvezető-helyettes: - Gátlástalansága miatt nem szerettem, de ő is éppolyan embertelenül hajtotta magát, mint Kováts, és hallatlan energiája révén csodákat csinált: beruházási célra kitűnő! Nemcsak ellenségeket szedett össze, hanem egy kitűnő gárdát is. Kováts egyedül velejárt össze, és megmondta, hogy ő lesz az utóda. Mivel TEHETSÉGESEBB VOLT A TÖBBIEKNÉL, az első adandó alkalommal félreállították.

Dr. Dinesz Frigyes jogtanácsos: - Túl korán lett helyettes, és mint „apuka kedvence” töretlenül virágozott; AZT HITTE, Ő LESZ A KIVÉTEL, pedig Kováts sosem nézte jó szemmel, ha valaki önállóan, szuverénül viselkedett.

Lenkei Benedek nyugdíjas minisztériumi főosztályvezető: - Kováts-Buna Géza az iparág számottevő alakja. Köztudott volt róla, hogy kapaszkodik felfelé, és ahelyett, hogy segítették volna, a többség kárörvendőn figyelte vagy flegmán olajozta előtte a rudat. Neki millió egy állást találhattak volna, sőt kellett volna találni, mert elszántságát ismerve biztos, hogy életfogytiglan fog kapaszkodni, és egyre keserűbbé, elviselhetetlenebbé válik. Vezérigazgatónak maradva is újabb és újabb hadállásokat fog meghódítani, de egyre nagyobb veszteséggel. Ha valaki megírná a HOGYAN SZABADULJUNK MEG LEGTEHETSÉGESEBB HELYETTESÜNKTŐL? című könyvet, többé-kevésbé hasonló esetekről számolhatna be. Hát nincs más megoldás, csak a hentesmunka? Pedig korántsem törvényszerű, hogy a tehetséges emberek kijöjnek egymással. A vezetői stallummal kellene annyi bizalomnak járnia, hogy az illető maga választhassa meg közvetlen munkatársait. De ennek a megvalósítása a lehetetlennel határos. Nálunk a vezetők még mindig kevés bizalmat élveznek, talán ebből is fakad, hogy kiemelkedő vezető egyéniségek még csak akadnak, de jó vezetői közösségek kevésbé. Ha elfogadjuk, hogy nemcsak felelősség, hanem bizalom nélkül sem lehet vezetni, akár csodálkozhatunk is a hazai vezetők eredményein. Értelmes és rátermett emberek viszálya azért ma is rendezhető az emberség vagy a tisztesség csorbítása nélkül: senki sincs becstelenségre ítélve. Az első lépés az lehet, hogy a főnök közli beosztottjával, hogy nem kíván vele együtt dolgozni, keressen magának másutt állást. Ha tehetségtelen az eszemadta, és sehol másutt nem kaphatna ekkora írásztalt, lehet, hogy azt feleli, hogy marad, és kard ki kard! Nyugalom, mondaná a jó vezető, fölkeressük főnökünket - mondjuk a miniszterhelyettest -, és megkérjük, hogy válasszon közöttünk, mert különbözőségünk levét sem mi, sem a cég nem ihatja meg! És a miniszterhelyettes egy ilyen emberséges, felelősségteljes, nagylelkű ajánlattal nem tehetne mást, mint hogy a vezért választja! Elsősorban nem azért, mert a hatalom általában a hatalmat pártolja, vagy mert ha lehet, mindenki kerüli a változást, különösen Közép-Európa pofonjárta tájain; a vezető mellé állna a példaadás miatt, a nemes gesztus elismeréséért! Ilyen ajánlattal Kábégé sem kockáztatta volna az állását, sőt héroszként kerülhetett volna ki az ügyből. Nem így történt. Nálunk az ilyen ügyek rendre grand guignollal végződnek, és hiába patazkzik a vér, nem lehet senkinek szobrot emelni.

Fábián Tibor volt beruházási igazgató: - Bizalmasa voltam Kovátsnak, szabad bejárásom volt hozzá, sorolhatnám a bűneit, ki lehetne mindegyiket karikírozni, fel is jelenthetném, de nem akarok korábbi kapcsolatunkkal visszaélni, ez ellenkezne a felfogásommal, csupán annyit mondok róla, hogy kinyírt. A nevelés az egészben az, hogy én bármelyik helyettesről le tudnék diktálni olyan leváltási papírt, amelyből nem lenne olyan gubanc, mint az enyémből. Rácz Viktorra nem azért haragszom, mert aláírta a felmentést, hanem azért, mert ígérete ellenére nem ült le velünk még májusban, amikor Kováts előadta néhány szemétségét. Ha semmi mást nem csináltam volna, csak félmillió dollárt hozok az országnak - Kováts tilalma ellenére -, akkor sem leváltást érdemeltem volna. De nem is érdemeimért kaptam, amit kaptam. Azt viszont SZERETNÉM VÉGRE TUDNI, MIK VOLTAK ELLENEM A VÁDAK.

7.

Nincs méltóságteljes bukás. Amikor 1979. szeptember 15-én, szombaton a minisztérium személyzeti főnöke át akarta adni Fábián Tibor beruházási igazgatónak a felmentési papírt, ő hátrakapta a kezét, és azt kérte, küldjék el postán. Aztán rájött, gyerekes, amit csinál, s átvette az értesítést, a vezérnek azzal az üzenetével együtt, hogy főosztályvezetőnek fogja kinevezni, persze nem a beruházásra, mert a kapitány kilövése után az mégis igazgatóság maradt. Az átvágott inu farkaskölyökhöz meleg kilincsváltással megérkezett a búbajos Auguszt is, hogy közölje vele:

- A vezérigazgató elvtárs átmenetileg a kereskedelmi igazgatóság tanácstermét - a szolgálatkész Gyarakai birodalma - jelölte ki neked, az lesz a szobád!

Hétfőn reggel Fábián még elindult a beruházási igazgatóságra a holmijáért, hogy átköltözik a tornaterem méretű, mégis légszomjat okozó tanácssterembe, de a portásnök sírva állították meg:

- Nem engedhetjük be, Fábián elvtárs, megtiltották nekünk!

A szobájában volt egy rakás személyes holmija, még egy karton konyak is, amit fogadáson nyert... Fulladatok meg tőle - gondolta. A portásnök miatt sem tehetta meg, hogy bemegy, és hiába is ment volna, mert ajtajának zárját hétfőn hajnalban gondosan kicserélték. Megvigasztalta az asszonyokat, és zsebre vágott kézzel, tettetett vidámsággal lépkedett kocsijához, hogy tágas Szibériájában elfoglalja a helyét.

Szabad volt, mégis fogoly.

A letaglózás után először közössége, a beruházási igazgatóság és a mindent előre látó „kiskatona”, Ungvári Miklós tért magához. A leváltás után kilenc nappal, 1979. szeptember 24-én már taggyűlést tartottak, amelyre a diadalmas vezérigazgatót hívták meg előadónak. A jegyzőkönyv így rögzítette a történeteket:

„Kováts-Buna Géza: ...Ha újból szükség lesz ekkora beruházási szervezetre, akkor újból létrehozzuk, sajnálom, hogy annak idején erről Fábián elvtárs nem beszélt. A kivitelező üzem felesleges, képtelenség, hogy külső kivitelezők helyett mi dolgozzunk, más feladatok ellátására viszont már van egy szervezet: a karbantartók. Elolvassa legutóbbi taggyűlésük jegyzőkönyvét, néhány hozzászóló úgy beszélt, mintha egyedül a beruházás csinálta volna a Gyárat, pedig azt senkinek sem szabad kisajátítania, abban valamennyiünk, az egész vállalat munkája benne van. A kiváló eredmények mellett szólnunk kell arról is, hogy a vállalati (a kisebb, nem kiemelt) beruházások korántsem mennek olyan jól, sőt, őszintén meg kell mondani, néhány elvtárs itt mintha a nagy számok bűvöletébe esett volna; csak a milliárdokkal törődik, a milliók mellett meg elmegy! Fábián elvtárs nemcsak engem nem informált bizonyos dolgokról, hanem az itt dolgozókat sem arról például, hogy öt-hat alkalommal kértem eddig tőle átszervezési, létszámcsökkentési javaslatot, de nem kaptam meg!

Fábián Tibor: Úgy látszik, napfolttevékenység van, és amint hallhatták, ez erősen kihat a memóriára. Amit Kováts elvtárs elmondott, azt visszautasítom, mert ő maga írta alá azt a levelet a minisztériumnak, amelyben bejelentettük, hogy a kivitelező üzem megmarad - közben meg arról beszél, hogy átvertük. Tájékoztatójából semmit sem lehet megtudni; arról beszélt, hogy a vállalati beruházásokkal, a C-gépek felállításával késünk. Országosan nem sikerült teljesíteni a C-kapacitás növelését, a Művek viszont 10 ezer tonnával nagyobb kapacitást hozott létre, mint amit tervezett! Ennyit ér, amit mond. Ejtsünk viszont arról is szót, amiről hallgat, hogy például a 77-es automatát tiltakozásom ellenére megvette, pedig ez a gép mindenre jó, csak arra nem, amire kellene! Szemünkre veti, hogy nem készülnek el időben a beruházási okmányok, amire gondol, az egy év óta a fiókjában van, és arra vár, hogy aláírja!

Kováts-Buna: Arról volt szó, hogy kérdéseket lehet feltenni, mi itt a kérdés?

Fábián: Ez kiegészítés volt!

Papré Kálmán: Szeretném megkérdezni Kováts-Buna elvtárstól: 1. Fábián elvtárs leváltásával szükségesnek tartja-e a beruházási igazgatóságon a munkastílus változását? 2. Valóban csak személyi tulajdonságai miatt váltották le Fábián Tibort? 3. Hogyan értékeli a C-gyár fejlesztését, ahogy a minisztérium és a Művek vezetése is értékelte eddig, vagy másként? Nem érné meg ennek a beruházási szervezetnek a magját megtartani?

I. ügyintéző: Az elmúlt években egy szót sem hallottunk arról, hogy Fábián elvtárssal valami baj van. Leváltásakor kikérték a társadalmi vezetők véleményét?

II. ügyintéző: A leváltás előtt elbeszélgettek Fábián elvtárssal, kapott-e figyelmeztetést vagy fegyelmit?

Kováts-Buna: Fábián elvtárs most sem tagadta meg önmagát: ha egy idegen végighallgatta volna a hozzászólását, tudná, miért váltottuk le: ezért, ezért a hangnemért, ezért a csalhatatlanságért! Elterjedt az utóbbi időben, hogy Kováts-Buna elrendel minden hülyeséget, és Fábián csinálja a jót, Kováts-Buna pazarolja a pénzt, Fábián viszont megtakarítja, holott ő vásárolt - anélkül, hogy arról bárki is tudott volna! - repülőgépet a vállalatnak, hogy egyelőre másról ne is beszéljek. Ha így fogalmazzák meg a kérdéseket, meg kell hogy mondjam, Fábián elvtárs az utóbbi időben nem volt hajlandó velem szóba állni! Az általa mondott „kiegészítésről” annyit, hogy nálam nincsenek semmiféle beruházási okmányok; a gépvásárlásban - így a 77-es automata vásárlásában - sem egy ember döntött, hanem a vállalati zsűri, és korábban a Schneider cég gépei nagyon jól beváltak. Fábián elvtárs felvetette, hogy hasznosabb lett volna, ha a kisegítő üzem szétszedi a D-gyárat. Kérem, ami ott van, az már csaknem nullára van leírva, 1980-ban az egészet ki kell selejtezni; ha megfogadnánk Fábián elvtárs javaslatát, felborulna a vállalat eszköz-egyensúlya. Papré elvtárs kérdéseire. Ami a munkastílust érinti: felszámoljuk, hogy papírból dolgozzanak. Fábián elvtárs leváltására nemcsak személyi okok miatt került sor, lehetetlenné vált vele a munka. A másik felszólalónak: Fábián elvtárssal beszéltem a legtöbbet a helyettesek közül, eddig két írásbeli figyelmeztetést kapott, pedig amikor személyi sértést kimerítve vágta a fejemhez a dolgokat, akkor el is tekintettem a fegyelmitől.

Maros Mihály: Megerősítem a Kováts-Buna elvtárs által elmondottakat. Fábián elvtársat a minisztérium javaslata alapján mentették fel állásából, amivel a pártbizottság egyetértett. Elbeszélgettünk Fábián elvtárssal, de hiába: minden eddigi minősítésében szerepeltek azok a magatartási gondok, amelyek most már tűrhetetlenné váltak. A széthúzás Kováts-Buna és Fábián elvtárs között olyan erős, hogy ez így nem mehetett tovább; amíg én vagyok a pártbizottság vezetője, ezt nem engedhetem meg. Végső soron Fábián elvtársnak is tudomásul kell vennie, hogy nem lehet kilógni a sorból; a többi vezetővel is olyan kapcsolatot kellett volna kiépítenie, mint itt a munkatársaival, hogy jól érezzék magukat mellette!

Kováts-Buna: Megköszöni a meghívást, és bejelenti, hogy szovjet vendégek fogadására kell mennie.

Papré: Számos kérdésben ellentétes véleményt hallottunk Kováts-Buna és Fábián elvtárstól, jó lenne kivizsgálni, hogy kinek van igaza. Egy év alatt megváltozott a beruházásról a vélemény, pedig mi éppen úgy dolgoztunk, mint korábban.

II. ügyintéző: A pébé döntött Fábián elvtárs leváltása ügyében, nekünk ezt kell elfogadni, nem kell semmit vizsgálni.

Fábián: Még egy rablógyilkosnak is megadják a védekezés lehetőségét, én azt sem tudom, hogy miért váltottak le! Kováts-Buna elvtárs azt mondja, két figyelmeztetést kaptam, kaptam ötöt is. Akik itt ülnek, tudják, hogy hány éjszakát töltöttem a német szerelők mellett. Hol volt akkor Kováts-Buna elvtárs és mindazok, akik most részt kérnek a sikerből? Már a római jog is kimondja, hogy a vádlót bizonyítási kötelezettség terheli, itt, úgy látszik, még attól is eltekintettek. Amiket összehordtak, hogy kisajátítom a vállalat eredményeit, hogy a kapcsolatom rossz a dolgozókkal, hogy inkorrekt, tehát becsstelen vagyok, az kimeríti a becsületsértés fogalmát! (A vádak ekkor még csak a pártbizottsági tagok súgták meg neki.)

I. munkás: Régi mondás, hogy két dudás nem fér meg egy csárdában, itt a Műveknél másodszor éltem meg, hogy leváltják a főnökömet. Ha Tombác elvtárs annyi segítséget kapott

volna a C-gyár vezetésében, mint az utóda, sokkal jobb eredményeket ért volna el, amit bizonyít az is, hogy aki itt nem volt jó üzembeszervezőnek, az most a DTV-nél főmérnök! (Nem igaz!) A G-nél kitüntetettek között olyanok is szerepeltek, akiket sosem láttunk, Fábián elvtárs nevét viszont nem hallottuk. Ne csodálkozzanak, hogy így beszélünk: levágták a kígyó fejét, és a törzse vonaglik. Az az igazság, hogy Fábián elvtárs szembekerült a nagyfőnökkel, és seggbe rúgták!

Ungvári Miklós: Kérem, finomabban fogalmazzanak!

Leiter László: Az indulatos vita, aminek tanúi voltunk, nem idevaló. Kováts-Buna és Fábián elvtárs korábban jó viszonyban volt, most nincsen. Fábián elvtárs igyekezett felfogni az ütések, nem sikerült, mert nem tudta, hol a határ, meddig mehet el. Nincs itt már mit vizsgálni, kisebb módosításokkal ugyanúgy kell dolgoznunk, ahogy eddig.

I. ügyintéző: Azért azt ne feledjük, hogy Fábián elvtárs leváltásával nem mindenki ért egyet.

III. ügyintéző: Volt, ami volt, amiből mi csak nagyon keveset tudunk, Fábián elvtárs azért megérdemelte volna, hogy képességének megfelelő munkát kapjon!

II. ügyintéző: Méltatlanul elbántak Fábián elvtárssal, felsőbb pártszerveknek kellene ebben az ügyben tenni valamit!

Ungvári: Támogattam Fábián elvtársat a munkájában, és támogatnám ezután is, meggyőződésem, hogy ő a kommunista vezetőt testesíti meg, ezért is sajnálom, hogy bekövetkezett ez a törés. Érthetetlen, ami történt, úgy érzem, a párt nem vonta meg tőle a bizalmat, bár a tagkönyvcserénél is felvetődött vele szemben néhány emberi, magatartásbeli probléma.”

8.

A taggyűlés utáni napon, szeptember 25-én a mentők infarktus gyanújával kórházba szállították Fábián Tibor munkavállalót. Nem volt infarktusa, hét végén kiengedték, de nem sok jóval kecsgettette az orvos, ezért elhatározta, hogy kocogni fog. Ha késve is, eltökélte, bebizonyítja igazát. Vereség után ütközet? Nevetségesnek látszott ez azért is, mert Kováts-Buna Géza akkor sem lépett föl nyíltan ellene, amikor közel egy súlycsoportban voltak, miért állna hát le huzakodni a „senki igazgatócskával”, amikor már tényleg senkivé tette? Csakhogy Kováts-Buna éppúgy nem tudta elviselni a győzelmet, ahogy Fábián a vereséget. Mintha kevesellte volna. Dühítette, hogy nem tört meg, hogy kételkedni merészelt a leváltás jogosságában. És Kováts-Buna Géza nem tudott és nem mert hallgatni. Felelt, ringbe szállt. Riadót fúvatott, és mindennap új bűnlajstromot szögeztetett ki a vár kapujára, hogy bizonyítsa: Fábián bűnös ember, ezerszer bűnös, bűnhődése jogos volt! Csak arról feledkezett meg, hogy akkor már olyasvalakivel szállt harcba, akinek nem volt veszítenivalója. A „senki” valakivé lett: miatta hordozták körbe a véres kardot, ellene mozgósított a vezér mindenkit. Nyilvánvalóvá vált, nem volt elég Fábián Tibor leváltása, el is kell taposni, kiebrudalni a Művektől, mielőtt fölélesztené és maga köré gyűjtené a szétzilált ellenzéket.

Tervszerű védekezésének első lépéseként Fábián folytatta azt a munkát, amelyhez értett. A G-gyár bővítésére nemzetközi egyezmények kötelezték a Műveket, számoltak is vele, hogy új gyárat vesznek, de Fábián úgy gondolta, kár lenne érte még annyi dollárt is adni, mint a meglévőért, tapasztalataik birtokában sok mindent maguk is megcsinálhatnának. Ennek a terveit készítette. Bejelentette a vezérnek is, hogy utasítás híján ezt a munkát adta magának, de ő nyomban megtiltotta neki, mondván: olyasmivel nem foglalkozhat, aminek a fejlesztéshez és

a beruházáshoz köze van! Ez már a második mellékbüntetés volt. Először nem adták vissza a holmiját - „korlátozták személyi jogait” -, aztán eltiltották a szakmájától. Hol volt már az ígért főosztályvezetői állás!

Kábégé október 2-án felajánlotta volt helyettesének, hogy legyen üzemvezető a C-gyárban - ez volt a vezér kedvence -, vagy „vasútüzem-vezető és osztályvezető, vagy üzemvezető olyan területen, amelynek nincs köze a fejlesztéshez és a beruházáshoz”.

Látszik, a levél nem pirulós természetű.

Egy hét múlva Kuni és Rizling rákérdezett, hogy mi a véleménye vezérük ajánlatairól. Fábián közölte, nincs kedve három vágányon két mozdollyal kocsikat tologatni: - Inkább előadó lennék!

A mosoly Kuniék arcára dermedt. Ha tábornokból közlegény lesz, hogyan tudnak felmondani neki, hogyan fogják elüldözni a Művekből?

Megegyeztek, Fábián írásban válaszol a vezérnek: „A vagonok mozgatása szép feladat, amelyet technikus szinten megfelelően látnak el. A felajánlott helyeken ma is vannak vezetők, így nem is válaszolhatok az ajánlatra... Számomra a legmegfelelőbb a műszaki-gazdasági tanácsadói állás lenne a G-gyárban.” Olyan munkát merészelt ismételtel kérni, amihez értett, sőt magabiztosan értesítette is a G-gyár vezetőjét - egyik volt helyettesét -, hogy nála fog dolgozni. Az illető nyomban intézkedett, hogy szerezzenek Fábiánnak egy fotelt.

- Fotelt? Kinek kell a G-gyárban fotel? Fábiánnak fotel? Hát hülye az, azt hiszi, hogy a G-gyárban dolgozhat? - tajtékzott Palác, és kezdte fontolgatni, hogy a gyárvezetőt is le kellene váltani.

A munkátlan diplomás változatlanul a telefotalan hodályban - Gyarakiek tanácsstermében - székel. Október 9-én kocsiba ült, felment Pestre a minisztériumba, és kérte, végre árulják már el, miért mentették fel három héttel ezelőtt, mire felajánlották, hogy legyen beruházási főosztályvezető az egyik tiszántúli nagyvállalatnál. Ez lenne a válasz?

- Nekem nincs vaj a fejemen, és nem mehetek el a Művektől! Szeretném tudni, mi történt. Sok ember úgy érzi, ha engem kinyírnak, neki még inkább tartani kell a száját: AZ Ő HITÜKÉRT IS HELYT KELL ÁLLNOM!

9.

A taggyűlés még inkább fölborzolta a lefejezett beruházási igazgatóságon a kedélyeket, a párttagok nap mint nap unszolták Ungvári Miklóst, hogy gyűjtsenek aláírásokat Fábián Tibor mellett, hogy kérjék a pártközponttól, vizsgálják meg a történeteket, de a párttitkár csitította őket. Úgy vélte, semmiféle szervezkedésbe nem vezetheti az embereket, mert az efféle mozgódásokat a párton belül kemény eszközökkel szokták letörni. Hiába nógatták, mindenkinek azt felelte:

- Ne féljete, amit kell és amikor kell, megteszem egyedül, közös demonstrációra semmi szükség!

Tényleg készült valamire? Vagy csak elodázta a cselekvést, hogy időt nyerjen, hátha csoda történik? Nem meglepő, ha félt. Miért épp egy tizedes lépjen fel a vezérkariak ellen? Korholta magát. Miben tévedett, hogyan védhette volna meg Fábiánt? Hisz ő tudta, mi vár a főnökére, ennek ellenére reménykedett. Maros a vezért gyűlölte igazán, de a nyilvánosság előtt azért

csak mellé állt! Tudta Ungvári, hogy nem Prolipopilén osztotta a lapokat, hogy a Kábégé-Maros frigyét maga a megyei első titkár celebrálta. Épp az efféle érdekházasságok tették életveszélyessé Fábián pártolását. Nincs olyan ember, aki képes áttörni e „családok” falait, törpék vagyunk mi ezekhez, mondogatta magában, de emberei nem hagyták nyugton. Éppoly magabiztosak voltak, mint elzavart főnökük. Bár kiemelték őket, nem szédültek meg az íróasztaltól, nem félték a munkától, két-három szakmájukkal, technikai oklevelükkel még többet is kerestek volna. A félelmetes hatalomra csak legyintettek: - Tehetnek egy szívességet!

- Te, Miklós - kapták el Ungvárit -, nézd csak: ez a csavar alulról is csavar, felülről is csavar. Fábián meg felülről kibírhatatlan csibész, szerinted meg a kommunista vezető példaképe. Hogy van ez?

- Még egy ilyen főnököd nem lesz - figyelmeztették.

- Kurva rendes krapek, nem hagyhatjuk a szarban!

Keserves napjai voltak ezek a technikus titkárnak. Mit lehetne egyáltalán tenni? Nem késett már le mindenről? Szabad itt még bármit kockáztatni?

Néma kínlódása már a feleségének is feltűnt.

A gyötrődésből egy ajánlat ragadta ki: több fizetésért épp a legjobbkor vezetőnek hívták egy másik vállalathoz. Belátta, sok lúd disznót győz, az lesz a legjobb, ha elmegy. Nyílt titok volt, hogy többen - épp a legtehetségesebbek - elpályáznak, állást keresnek. Miért ne élhetne ő is nyugodtan? Különösen azok után, hogy a vezér közölte az igazgatóság megbízott vezetőjével, az átszervezéseket nem kell megbeszélnie a párttitkárral, mert a lázító taggyűlések után Ungvári nem maradhat a beruházáson. A nyilvános vesszőzést várja meg? Ha Fábiánt így ki lehetett csinálni, ő kezdjen ugrálni? A gyárak alapszervi párttitkárai közül néhányal jó barátságban volt, tanácsot kért, mit tegyen, számíthat-e rájuk.

- Háborogjon csak a tenger, amíg itt lenn nem érezzük. A hullámverést úgysem tudod megállítani, csak szétpukkadsz, ha felemelkedel közénk.

- Igaz, emberségesebb lett volna becsukni Fábiánt, mint így vakvágányra lökni, mégis jobb távol tartani magad. Van ilyen. Mi termelünk, és kész!

- Mit akarsz egyedül vagy kettesben velem? Tudod, hányan vannak ezek?

Ungvári Miklós döntött: elhagyja a meglékelt hajót, elfogadja a távoli állást. De minél erősebben hitte, hogy el kell mennie, annál inkább szorongatta a kétség: - Most kellene párttitkárnak lenni, én még olajra lépek!/? Nem azt ígértem az embereknek, hogy amit kell és amikor kell, megteszem? - Hasztalan próbálta letorkolni magát - rohadt lelkiöz vagy! -, nappal a cigarettákat rágtá, éjszaka meg álmatlanul forgolódott. Végül hihetetlen egyszerű lett minden: október kilencedikére virradó éjszaka kettőkor felkelt, leült az asztalhoz, és írni kezdett, gyötrő kínjai mondatokba rendeződtek, meg sem kellett állnia, néhány szó híján egy szuszra megírta a levelet. Ahogy elkészült, összehajtotta, és nyugodtan aludt reggelig. A következő két napban elő-elővette, majd hivatalos ügyben Pesten járva bement a Központi Bizottság panaszirodájára, és ott egy jogásznak elmondta, mi a helyzet, és megmutatta, mit írt a párt egyik vezetőjének. Az illető javasolta, írja bele, amit említett, hogy a Műveknél egyre többen lépnek ki a pártból. Csak ez az egy mondat került bele utólag a keserűségéből kibuggyant levélbe.

„Kedves K. elvtárs!

Elnézését kérem, hogy sok elfoglaltságában zavarom, de kommunista hitem, szocializmust építő rendszerünkbe vetett bizalmam megerősítését kell kérnem. Ha személyes ügyemmel háborgatnám, levelemnek szemétkosárban volna a helye.

A Műveknél az utóbbi időben a kommunista eszmét, a szocialista erkölcsöt súlyosan sértő események történtek.

A G-nagyberuházás határidő előtt és költségelőirányzaton belül valósult meg, mely sikerhez Ön személyesen gratulált levélben. A sikerben kimagasló szerepe volt Fábián Tibornak, a Művek beruházási igazgatójának, aki magam és mások meggyőződése alapján magas erkölcsi elismerést érdemelt volna, ezzel szemben tisztességtelen eszközöket és módszereket használva leváltották.

Meggyőződésem, hogy Kováts-Buna Géának, a Művek vezérigazgatójának, a párt megyei vb-tagjának féltékenységből és irigységből gondosan előkészített, módszeres és alaptalan vádaskodása révén került sor a leváltásra. Ehhez az üzemi pártbizottság határozatát úgy szereztek meg, hogy Fábián elvtárs nem ismerte az ellene felhozott kifogásokat, a pb-ülésre nem hívták meg, a pb előtt - amelynek Kováts-Buna Géza a tagja - nem fejthette ki véleményét, és nem védekezhetett, amivel súlyosan megsértették a párt szervezeti szabályzatát.

Úgy érzem, ehhez az eseményhez Karvaly Nándor elvtársnak, a központi bizottság tagjának, a megyei pártbizottság első titkárának legalább hallgatólagos hozzájárulása is kellett.

Szeretném kérni, hogy bejelentésem alapján vizsgálják meg Kováts-Buna Géza tevékenységét, derüljön fény magatartására, amely nagy politikai és gazdasági károkat okozott és okoz. Közlöm, hogy Kováts-Buna Géza korábban hasonló, meg nem engedhető intrikus módszerei miatt már pártfegyelmi büntetésben részesült. A politikai hangulatra jellemző, hogy igen jelentős a pártból kilépők száma a Műveknél, ugyanakkor a felvételt kérők száma nagyon lecsökkent.

A vizsgálattól csakis az igazság kiderítését várom, bármi legyen is az. Tudatában vagyok, hogy bejelentésem igen súlyos megállapításokat tartalmaz, és hogy ezekért minden vonatkozásban felelősséggel tartozom. A bejelentésnek EGYEDÜL KÍVÁNOM VISELNI MINDEN FELELŐSSÉGÉT, ezért önként vállalom és elismerem, hogy amennyiben alaptalanul vádaskodnék, méltatlan vagyok a párttagságra és minden kitüntetésre, a Munkaérdemrendet is beleértve, amit a Műveknél huszonegy évi munkámért kaptam.

Elvtársi üdvözlettel:

Ungvári Miklós

Párttagsági könyvem száma: 194556

Párttagságom kelte: 1959.

Születésem időpontja: 1939.”

1979. október 11-én Ungvári Miklós postára adta a levelet, aztán felkereste dr. Vida István utódát, a városi pártbizottság ifjú titkárát, és elmondta neki, hogy a Fábián-ügyben bejelentést tett, de a részletekről nem beszélt. Mint párttitkár kötelességének tartotta Maros Mihály tájékoztatását is. Szavaira Prolipopilén fölényesen legyintett:

- Úgyis leküldik nekünk a levelet! - Majd egyre idegesebben matatott, morgolódott, és végül felüvöltött: - Mit képzelsz magadról? Te akarsz itt igazságot tenni!? - Aztán leeresztett, mint egy luftballon: - Ez a levél a leváltások sorozatát válthatja ki! - mondta csöndesen, mert ő aztán tudta, mi van a kulisszák mögött.

Maros kutyaszorítóba került. Szóljon vagy ne szóljon Ungvári bejelentéséről a vezérnek? Örült volna, ha egyszer már Kábégé is pofára esik, de tudta, ez csak ábránd és semmi más. A bejelentés előbb-utóbb úgyis kiderül - gondolta -, s akkor mégiscsak jobb, ha tőle értesül róla Kábégé. Átment, és beszámolt róla, mit csinált „ez a süket Ungvári”.

A következő napon, annak bizonyítására is, hogy Fábián igazgatósága szemétdomb volt, a beruházáson lobot vetett az átszervezés. Amit a vezér korábban már pedzegetett, végre nyíltan közölték Ungvárival: csoportját megszüntetik, őt pedig elhelyezik a beruházási igazgatóságról.

- Minden párttitkár így jár, aki kiáll a főnöke mellett? - kérdezte tőle Esztó Sándor előadó. - Pávót a kis Géért, téged Fábiánért rúgnak valagba! Nagy ember lettél, öreg - vágta hátba társát.

Később a vezér mereven visszautasította, hogy köze lett volna Ungvári elhelyezéséhez: - Tény, hogy több párhuzamos szervezet van a beruházáson és a vállalatnál, ezeket célszerű összevonni, de hogy ki tesz rá még egy lapáttal, nem tudom!

Kuni Gyula nem finomkodott, még a párnázott ajtón át is hallották, amikor azt üvöltötte Ungvárinak:

- Micsoda szar alak vagy! De én alád teszem a banánhéjat, ne félj, épp eleget tudok hozzá!!

Másnap észbe kapott Maros; hátha az a bejelentés mégsem... mégis... És nehogy nagyobb galiba legyen, mint bejelentőt október 14-étől védetté nyilvánította Ungvárit, így akár egy műemlék, csoportvezetőként a helyén maradt, csak épp csoportja nem volt, azt feloszlatták.

10.

Ungvári Miklós bejelentése után Kováts-Buna Géza egy pillanatra megtorpant. Ki tudja, mi lesz, gondolta, és alkudozni kezdett Fábiánnal. Azt ajánlotta neki, hogy ne tanácsadó, hanem csak üzemvezető legyen a G-gyárban, vagy osztályvezető a két legkisebb képességű igazgató beosztottjaként. Fábián közölte, vezetői állást nem vállal, csak előadóit, Kábégé közölte, előadói állást nem kaphat, és ajánlatait köteles bizalmasan kezelni.

A szállingózó hírek hatására Rácz Viktor miniszterhelyettes is egyre inkább úgy érezte, hogy fogadnia kellene Fábián Tibort, és pártszerűen meg kellene neki mutatni a leváltási javaslatot. Október 22-én, megint csak hétfőn, öt héttel a felmentés után végre maga a delikvens is megismerhette az ellene felsorakoztatott vádakat. A levegőben érezhető bizonytalanság, ha lehet, még magabiztosabbá tette, és teketória nélkül kijelentette:

- Ezt a szennyiratot meg kell semmisíteni; megállapításait nem vagyok hajlandó egy életen át cipelni! - Majd a meglepett miniszterhelyettesnek elmondta: - Nem tűröm, hogy inkorrektnek, magyarul becstelennek nevezzenek! Másodszor: nem is vádként, hanem segítőkészen megemlítik, hogy beteg vagyok, aminek semmi alapja. Harmadszor: nem értem, mi az, hogy „kisajátítja a vállalati eredményeket”. Hogy kell ezt csinálni? Az viszont tény, hogy a Művek 12 milliárd forint értékű állóeszközének 80 százalékát az elmúlt öt esztendőben építették, és tíz éve én irányítom a beruházást! Negyedszer: állítják, hogy túrhetetlenül rossz volt a kapcsó-

latom a külső szervekkel. Az ilyen vádat szeretem, mert ezt konkrétan meg lehet vizsgálni; nézzétek csak meg nyugodtan, hogy a bankkal vagy bármelyik vállalattal milyen volt a viszonyom!

Dr. Pécska Ferenc minisztériumi személyzetis később úgy védte a vádatokat, mint a sajátját: - Mi nem azt állítjuk, hogy inkorrekt, hanem azt, hogy inkorrekt módszereket használ, amit az együttműködési zavarok igazoltak. Azt, hogy beteg, nem mi találtuk ki, és nem azt mondtuk, hogy elmebeteg, hanem azt, hogy „egészségi állapotának további megőrzése érdekében is”, ami azok után, hogy kétszer is betegállományban volt, természetes; elmeállapotáról írásban senki nem nyilatkozott! Azt írtuk, hogy „kisajátítja a vállalat eredményeit”, amit ő maga fogalmazott meg, amikor többször elmondta, hogy évek óta bűnösen akadályozzák a beruházást, és csak az ő tevékenységének köszönhető, hogy ennek ellenére is ment a munka. Fábián felmentési okmányának még a vesszőit is vállalom! - ismételte.

Az Idegen Szavak Kéziszótára szerint a latin incorrect azt jelenti, hogy helytelen, nem szabályszerű, kifogásolható, nem szabatos, nem jellemes, nem tisztességes. Ezek között az értelmezések között akad olyan, amelyik érvényes például a repülőgép-vásárlásra, amiben Fábián „kifogásolható, helytelen, nem szabályszerű” (incorrect) magatartást tanúsított. De ez üres nyelvészkedés! Ha Fábián valóban inkorrektté vált, talán érdemes lett volna utánajárni, mi történt, miért változott meg ennyire? (1966-os minősítés: „korrekt, őszinte és egyenes jellemű ember”.)

Az mindenkiről leírható, hogy „egészségi állapotának további megőrzése érdekében” kell leváltani, a „további megőrzés” különben is azt jelenti, hogy eddig megőrizték, tehát egészséges. A tetejében ez a megállapítás már tényleg inkorrekt, mert rejtett utalás arra, amit Kábégé és famulusai szakadatlan ismételtettek: „Fábián nem normális!” Bár a miniszterhelyettes a felmentési javaslatban aláírta a dupla fenekű mondatot, figyelmeztette a vezért, hagyja abba a célozgatást Fábián elmeállapotára, a leváltottnak meg azt tanácsolta, indítson becsületsértési pert Kábégé ellen.

- Rácz Viktor nagyon tisztességes fiú - mondta később De Jonge László vezérigazgató. - Vagy félrevezették, vagy presszionálták, hogy írja alá a suta indoklást. Az a vád, hogy valaki kisajátítja a vállalat eredményeit, a homokozókba való: „Enyém a vár, tiéd a lekvár, bee!” Persze egy „beteg” beszélhet hülyeségeket, de ezeket nem idézni kell, hanem az orvosi papírt lerakni a párt elé. Biztos vagyok abban, ha Karvaly Nándor egy főúri gesztussal visszahelyezte volna Fábiánt, mindenki behúzta volna fülét-farkát. Ez persze éppolyan önkényes eljárás lett volna, mint a leváltás.

Egyetlen vád ellen nem tiltakozott Fábián a miniszterhelyettesnél: hogy rossz a viszonya vezetőtársaival. De ennek talán maga Rácz Viktor sem tulajdonított túl nagy jelentőséget, mivel nem tartotta igazán tehetségesnek a vezérkart („nem szaggatják a hámat”).

Kábégé azt állította: - Meneszteni kellett, mert nem hajtotta végre az utasításokat! - De milyen utasításokat? Vitatta és elodázta igazgatósága leépítését, ám ebben maga a vezér is bizonytalanodott. Milyen parancsot nem hajtott még végre? A vezér akarata ellenére elutazott külföldre, és behajtott félmillió dollárt, továbbá nem építette föl a hőhasznosítót, amit egyébként a miniszterhelyettes is megtiltott, és ami azóta sem épült föl. Később előfognak kaparni még hasonló vádatokat, de egyik sem lesz meggyőzőbb ezeknél. Egyre inkább úgy tetszett hát, hogy Fábián Tibor leváltásával a combban levágandó lábat egyelőre csak bokában fűrészelték le: HADD SZOKJA A BETEG AZ AMPUTÁLÁST!

Rácz Viktor miniszterhelyettes nem revesett az örömtől, amikor menesztett kádere fellebbezhetetlenül kijelentette:

- Ezt a szennyíratot meg kell semmisíteni; megállapításait nem vagyok hajlandó egy életen át cipelni!

- Nem esik le az aranygyűrű az ujjamról, ha kihúzom a sértő kifejezéseket - felelte Fábián szerint, amitől ő igencsak megrökönyödött, hisz „életem felén ezekkel a mondatokkal tettek esetleg teljesen tönkre”, és egyszer csak azt mondják: „nem ér az egész”!?

Négy nap múlva ismét felkereste a miniszterhelyettest, aki - ha netán ígérte is - nem húzott ki egy sort sem a felmentésből, egy ilyen okiratba nem lehet csak úgy belemászni. Megegyeztek viszont Fábián további sorsáról, és másnap Rácz Viktor leutazott a helyszínre, majd a megyei pártbizottság gazdasági titkárával együtt kihívták a városi pártbizottságra Kábégét, és utasították, hogy alkalmazza Fábiánt műszaki tanácsadóként.

Különös találkozásai után a volt beruházási igazgató tőle szokatlanul tisztelettudó levelet írt a miniszterhelyettesnek: „...szíveskedjék lehetővé tenni, hogy az iratban szereplő igen súlyos, de általános jellegű vádak bizonyítékait megismerhessem... A figyelmeztetésként szerepeltetett pejoratív tartalmú feljegyzések megvizsgálását tisztelettel szeretném külön is kérni...” (Emlékeztetőül: Palácz Zsigmond anyagpazarlási vitájuk miatt figyelmeztette Fábiánt az illemre. A másik két dorgálást maga a vezér írta a jutalomról és a művezetői fizetésről folyó vitában, amelyben Fábiánnak adtak igazat, a dokumentumok szerint mégis a vezér győzött.)

Rácz Viktor nemigen tudott válaszolni Fábián Tibor levelére, és nem is akart, várta, mit hoz a jövő, lesz-e pártvizsgálat vagy sem. Biztos, ami biztos, fölhívatta a minisztériumba Kováts-Buna Géza vezérigazgatót és Maros Mihályt, és a titkár legnagyobb örömeire Kábégét ott előtte olyan keményen kioktatta, hogy „a megszegényítéstől a gyengébb idegzetűek a Dunának mentek volna”.

Az a tény, hogy Ungvári bejelentése miatt netán pártvizsgálat lesz, Damoklész kardjaként függött mindenki feje fölött. A nyílt színvallás helyett folytatódott a sanda kikészítés. Október 29-én (lehet, hogy hétfő-ország vagyunk?) Fábián Tibort a Művek személyzeti főosztályára rendelték. Ott volt még a főosztályvezető-helyettes Rizling, a vállalati jogtanácsos és egy gépíró. Fábián érkeztek Gyufa épp a vasárnapi focimeccsről folytatott élénk eszmecsere telefonon, és a jelenlévőktől szemlátomást nem zavartatta magát. Fábián azonban még letépett váll-lappal sem hunyázkodott meg, percekben belül felugrott:

- Elmegyek, telefonos futball-tájékoztatóra nincs szükségem!

Ekkor végre elkezdődött a beszélgetés, amelyet igen szabályosan jegyzőkönyvben rögzítettek: felsorolták a megjelenteket, és a sor végén a gépíró neve után ott állt: „és Fábián Tibor *munkavállaló*”. Kuni Gyula közölte, hogy a volt igazgatót műszaki tanácsadóként alkalmazták 1979. december 31-ig 7000,- forintos fizetéssel. Ostyában méreg. Fábián nyomban meg is jegyezte:

- Leváltásomkor Kováts-Buna Géza azt mondta, maradhatok a Műveknél. Ez ellentmond az ígéretének!

Kuni Gyula felhúzta a vállát, széttárta a kezét, és egy szóval sem említette, hogy épp a vezér ötlete volt a december 31-i határidő.

- És december 31-én mi lesz? - kérdezte Fábián.

- Szilveszter! - szellemeskedett a kis Kuni.

- Erre nem gondoltam! - mondta Fábián, s közben megcsapta az orrát a borszag. - Csakhogy határozatlan idejű munkaviszonyt törvényellenes meghatározott idejűvé változtatni!

Másnap meg is írta Kuninak, hogy az ajánlatot nem tudja elfogadni, mert akkor munkaviszonya két hónap múlva automatikusan megszűnne. És bármennyire meglepő is egy ilyen világos fejű embertől, levelében azt is kérte, hogy ne csökkentsék a fizetését.

Ha Fábían nem elég szemfüles, pillanatok alatt az utcára került volna. Kisebb trükkökkel naponta macerálták. Például értesítették, hogy az előző két évről tetemes szabadsága maradt, és ha záros határidőn belül nem vesz ki hat hetet, akkor odavész. Rövid idő múlva közölték, hogy két nap szabadságot levonnak tőle, mert három évvel korábban ennyivel többet volt távol. Egy felhúzott idegrendszerű embert ilyen egyszerű kis huzakodással is ki lehet készíteni. Hasonló piszkálódásoknak naponta ki volt téve. Október 9-én, 22-én és 26-án saját kocsijával járt a minisztériumban, de egyik utat sem számolta el. Új főnöke, Gyarakinak ellenére közölte, hogy az említett pesti utakra - amelyekre, ismétlem: sem rapidíjat, sem útiköltséget nem vett föl! - nem használhatja a saját kocsiját. Ha Fábían még a régi, akkor ráfirkantja a papír szélére: „És benzint vehetek bele?” - majd visszaküldi Gyarakinak. Ehelyett írásban, de főnöki hangnemben rádörrent: „A kereskedelmi igazgatónak nem kell az üggyel foglalkoznia”.

Az egyik egyetem rektorhelyettese még igazgató korában felkereste Fábían Tibort, és felkérte, tartson náluk rendszerelméleti előadásokat. Ilyen ajánlatot egy ipari szakember ezer örömmel fogad, ám a hivatalos felkérés már nem jutott el hozzá - levéltitok, óh! -, helyette Palác és új barátja, Kuni válaszolt: „kérdése most nem aktuális”. A rektorhelyettes dühösen telefonált Fábíanak, hogy nem ezt ígérte, szégyellje magát. Így derült ki, hogy mi történt. Ahelyett hogy taszították volna az egyetem vagy bárki karjába - hátha ott ragad -, elvakultságukban képesek voltak már saját érdeküket is szem elől téveszteni. Palác talán azért viselkedett ilyen méltatlanul, mert „ez a briganti nyomozni kezdett az ellenforradalom alatti tevékenységem után.” Hát ide süllyedt Fábían is?

Palác Zsigmondot a korábbi munkahelyén 1956 októberében megválasztották a munkástanács titkárának. A beruházási igazgatóság egyik dolgozója 1979 októberében kijelentette: - Ne helyezzenek engem az ellenforradalmár Palácához!

Rágalmazására a vezérigazgató első helyettese igencsak furcsán válaszolt: annyira félt a feljelentéstől, hogy kézzel írott levélben jelentette föl Fábiant - igen, őt! - azért, mert „nyomoz utána”.

Az ösztűzben Fábían sem tudta megőrizni higgadságát. Kijelentette: - *Minden* igazgatónak épp elég vaj van a fején, és tudják, elveszem a fejük felől a napernyőt, ha éppen úgy adódik! A minisztérium személyzetisének megmondták, nem akarják, hogy műszaki tanácsadó legyek, mert akkor feljelentéseket fogok készíteni. De akinek nincs vaj a fején, az mitől fél!? - A macerától! És ettől félhettek is, hisz Fábían nem nyugodott bele a leváltásba, ők viszont szerették volna mihamarabb feledni, hogy minek voltak részesei vagy tanúi.

És a két legtisztább igazgató sorsa negyedszer is találkozott. Fábían Tibor saját kérésére Bács Róbert mellé került műszaki tanácsadónak; kijelölték a helyét az elefánttemetőben, szobát kapott, sőt telefont is, amit természetesen lehallgattak, lehet, azután is, hogy a miniszterhelyettes figyelmeztette a vezért, ez már sok, hagyják abba. Fábían módszeres kikészítéséhez tartozott, hogy felhívták, de senki nem szólt a telefonba. Volt, aki látta Kunit, amint vigyorgó ábrázattal, némán tartja a telefont, de amikor hosszabb ideig kórházban volt - nem túl hűséges barátja, Palác szerint elvonókúrán -, akkor is hívogatta valaki Fábiant, és ő hiába káromolta egyre vadabban, az illető csak szuszogott a kagylóba, de nem szólt.

A Művek összkomfortos elefánttemetőjének főnöke is volt. Az illető, hogy gyorsabban kikeveredjen a mocsárból, megtiltotta a gépirónőnek, hogy leírja Fábían leveleit, majd úgy

módosította a tilalmat, hogy csak Műveket sértő kifejezéseket nem írhat: „ilyenkor leáll, és értesít”. A jó tartású asszony közölte, nem cenzornak szegődött, mire úgy változott az ukáz, hogy „neki csak másolattal írhat, és azt le kell adnia”. Fábián sűgására a gépíró nő kérte főnökét, hogy adja ezt írásba, de erre már nem vetemedett.

A keleti - a Betlehem tájékán teremtett - Isten tizedízíglén büntet. Nem kímélték Fábián családját sem. Takarítónőjüktől finoman megérdeklődtek, adnak-e „ezek” rendszeresen enni a gyerekeknek. Aztán a Népszava január 16-i számában hirdetés tettek közzé a nevükben, hogy budapestire cserélnék lakásukat... Úgy gyötörték Fábián Tibort, mintha örületbe akarták volna kergetni.

Hej, de szép bizonyíték lett volna ez még utólag is!

11.

A viszály már fenntartotta önmagát, a képtelenségek és igazságtalanságok ezerszer inkább születtek, mint pusztították a rosszat. Valóságos szabadkőműves csoportok - páholyok és nagy-páholyok - alakultak Fábián Tibor körül. Ungvári Miklós ekkor kezdett összejárni volt főnökével. A csapat legtehetségesebb tagjai naponta szállították az ellenség hadmozdulatairól a híreket. Az események és a kitartó barátok meggyőzték Fábiánt, hogy önmagában nagyszerű dolog az igazság, a bátorság, de kizárólag ezekkel nem lehet győzni. És Fábián Tibor beleegyezett, hogy most először - és egyben utoljára - ellentámadást indítsanak, méghozzá maga Kováts-Buna Géza ellen.

Ez a támadás várható volt. Témájáról először Fábián tett említést a leváltása ellen tiltakozó taggyűlésen. Ezt a szűkszavú jegyzőkönyv így rögzítette: „Ejtsünk viszont arról is szót, amiről hallgat - mármint a vezér -, hogy például a 77-es automatát tiltakozásom ellenére megvette, pedig ez a gép mindenre jó, csak arra nem, amire kellene!” Erre a masinára utalt pártvizsgálatot kérő levelében Ungvári Miklós is, amikor azt állította, hogy Kováts-Buna Géza tevékenysége „nagy... gazdasági károkat okozott és okoz”. Annak ellenére írta ezt, hogy a vezér a taggyűlésen elmondta: „a gépvásárlásban - így a 77-es automata vásárlásában - sem egy ember döntött, hanem a vállalati zsűri”.

A leváltás után, szeptember második felében Papré Kálmán, az igazgatóság legtehetségesebb helyettese - a Mercedes „beszerzője”, a HA-CEK megrendelésének második aláírója - értékelni kezdte a 77-es automata munkáját. Gondos feljegyzéseinek megismerése előtt tudni kell, hogy a Műveknek nemhogy a gyárakat, üzemeket, de még a nagyobb gépeket is kizárólag a vezérigazgató vásárolta, évente több nyugati körutat tett, hogy az USA-tól Japánig mindenhol mindenből kiválassza és hazahozza a legjobbat.

A Művek régi szállítója volt a Schneider KG, a vezér sok gépet vett tőlük, olyan gépeket természetesen, amelyeknek vásárlását előzetesen jóváhagyta a szakemberekből álló zsűri. A sok jó gép mellett néhány gyengébb is kikerült a cégtől, de a 77-es automata kirítt a sorból: termelésének fele-harmada selejt volt. Az 1 millió márka értékű automatát 1979. szeptember végére kellett volna rendbe hoznia a nyugatnémet cégnek, de ezután is azt állapította meg róla Papré és több mérnöktársa, hogy „a kitűzött cél ellátására alkalmatlan”. A vállalati zsűri annak idején úgy döntött, hogy ne ezt a prototípust rendeljék meg, hanem a Kerber cég kiforrottabb gépét, amelyet alig valamivel drágábban és hamarabb megkaptak volna. Ám ekkor előállt Kováts-Buna a csomagtervvel: egyszerre hét különböző gép szállításáról - nagyjából 100

millió forintos megrendelésről - kezdett tárgyalni Schneiderrel. A tőkésnek sok gépe dolgozott már a Műveknél, a jó referenciát szerette volna megtartani, ezért Kábégé „majdnem hazárdírozásig préselte a tulajdonost”, és olyan árengedményt csikart ki tőle, ami indokolatlanná tette, hogy a csomagtervből kivegyék az automatát. Az sem kizárt, hogy a vezér ekképp érvényesítette a zsűrivel szemben a saját akaratát.

Utólag kiderült, hogy az engedménynél jóval nagyobb a kár; a gép egy év alatt 10 millió forintnyi selejtet gyártott: jobban jártak volna, ha kidobják, mint hogy hagyták termelni.

A Művek többször vett prototípust, éppen azért, hogy korszerű gépe legyen, ám ezt mindig az ésszerű kockázat jegyében tette, például nem fizette ki a teljes árat, csak a felét, és a maradékot csak akkor, ha bevált a gép. Itt a nagy engedmény miatt nem ilyen megállapodás született. A vezér kifizettette a gépet, pedig a cég vezető szerelője már pakolni akart:

- Nem hiszem, hogy ennyi kudarc után sikerül még valaha is üzletet kötnünk!

Tévedett. Papré és társai javasolták ugyan, hogy kérjenek kártérítést, és mondják le a további megrendelést, de Kábégé kiutazott Schneiderhez a gép javításáról tárgyalni. Végül a Művek kapott egy új gépet, és a milliókért nem kért kártérítést.

Ebben az ügyben Fábánék is megmutatták, hogy tudnak övön alul ütni: a dicstelen 77-es automata kártételéről szóló feljegyzés mellé tettek egy különös hangú telexüzenetet: „1979. január 29. tlx:fs 1987. Mélyen tisztelt Kováts-Buna Úr, kedves Géza!... - És az érdektelen szakmai közlendő után a befejezés: - Addig is maradok szívélyes üdvözlettel a te Adolf Schneidered.” Ez a hangnem okvetlen eszébe juttatta mindenkinek a kérdést: vajon miért van egy kommunista gyárigazgató egy tőkessel ilyen kapcsolatban?

- A fraternizálás valóban rossz szájízt okoz - mondta később Bács Róbert termelési igazgató. - Ennek ellenére nem tartom tisztességesnek még a célzást sem arra, hogy Kábégé akár a legcsekélyebb mértékben is összejátszik udvari szállítónkkal, Schneiderrel. A főnök hallatlanul óvatos és körültekintő, mindenről dokumentuma van, és biztos vagyok benne, hogy formálisan feddhetetlen!

Papré Kálmán a kompromittáló telexüzenet előbányászásakor már nem dolgozott a Műveknél. A 77-es automata tudora azért még koronatanúnak tekinthető: - Kábégé kapcsolata alapvetően baráti volt Schneiderrel, és Nyugaton is tudják, hogy az apró ajándékok erősítik a barátságot. Sőt meg is adják ennek a módját: a maga 60 márkás ajándékát mindenki megkapta - én is, amikor ott voltam -, de Kováts-Bunának egy kicsit szebbet, jobbat adtak, mondjuk 150 márkás levéltárcát, ami legyezte a hiúságát. Bár anyagias, mégsem hiszem, hogy korrupt kapcsolatban lenne Schneiderrel, nincs is szüksége rá, hogy ilyen pénzt elfogadjon.

De a telex-bomba még az asztalfiókban lapult, csupán a feljegyzések készültek, hogy ilyen rossz meg amolyan rossz a „vezér gépe”, csináljanak valamit. Csináltak. Miután Papré Kálmán nem volt hajlandó átszegődni Gyarakai igazgatóságára - az ellentáborba -, finoman érzékeltették vele, hogy nem sajnálnák, ha ő és „Fábán összes bűntársa” lelépne, máshová menne dolgozni.

A korábbi igazgató jobbkezeinek nem volt nehéz állást találni. Amint bejelentette, hogy elmegy, gyorsan közölték vele, a fölmondási idő alatt nem tartanak igényt a munkájára, „addig se rontsa itt a levegőt”. Búcsúzóul fel akarta keresni a vezérigazgatót, hogy elmondja neki néhány fejlesztési elképzelését. Elutasították:

- Ne terhelje feleslegesen a főnököt, ha neki eszébe jutnak azok a dolgok, akkor eszébe jutnak, ha nem, hát nem!

Munkájára, ötleteire nem volt szükség, sőt a már szokásosnak is nevezhető boszorkány-üldözést sem úszta meg: még a felmondási idő alatt kitiltották a Művektől. Nem más, mint a portás közölte vele, hogy semmiképp sem engedheti be - még párttaggyűlésre sem -, hiába van érvényes belépője. Panaszos levelére Palác Zsigmond azt válaszolta: „Önök - eddig tegeződtek - semmiféle hivatalos ügye nem lehet a Műveknél” - mert bírálni merészelt a 77-es automatát.

Méltó búcsú! A munkaéremrendes Papré Kálmán nemcsak párttag volt, hanem munkásőr is. Maros Mihály mégsem csapott az asztalra, hogy a párttaggyűléstől az atyaúrsten sem tilthatja el.

Megindult a lavina: Fábián leváltása után néhány hónap alatt feleannyi jegyzett ember távozott a Művektől, mint korábban két évtized alatt! A harcban legelőbb a legjobbak pusztultak. Most először mentek el a Művektől olyan tehetséges fiatalok, akikre a vállalat a jövőjét építhette volna. Felmondtak a kilátástalanság miatt. Amikor kiléptek a vállalattól, több főnök fölsóhajtott, és akadt, aki utánuk is rúgott. Fábián másik helyettese Debrecenben kötött ki. A harmadikat, a G-gyár vezetőjét - aki fotellal akarta várni volt főnökét - le akarták váltani, hogy lám „ő is belebukott a gané beruházásba”. Magát Fábiánt pedig KIRADÍROZTÁK MÉG A TÖRTÉNELEMBŐL IS. Amikor elkészült a G-gyár építésének 36 hónapos történetét bemutató dokumentumfilm, visszaadták a stúdiónak, hogy vágják ki belőle azokat a képsorokat, amelyeken a volt beruházási igazgató is szerepel. A film „átvágása” 60 ezer forintba került. A stúdiónak már gyakorlata volt az ilyesmiben, korábban az egyik miniszter az elődjét vágatta ki egy „dokumentumfilmből”.

A reménytelenséget csak az kurtította, hátha célt ér Ungvári levele, megvizsgálja valaki, mi történt a Műveknél.

A FÖLDET ÉRÉS

1.

A diadalmas vezér már Fábián mozgóképét sem tudta elviselni. Sugárzó erején kis híján átütött a rettegés, hogy megjelennek holmi kíváncsiszkodó idegenek, firtatni fogják, mi történt, és netán valaki más is fölemeli a fejét. Félelmével együtt nőtt a bizalmatlansága, önmagán kívül mindenkitől félt, hogy becsapja. Helyetteseivel, sőt alkalmanként feletteseivel is csak bekapcsolt magnetofon mellett beszélt már, nehogy letagadják, amit mondtak. Telefonjára is rákapcsoltatta a magnetofont, hogy fölvehesse beszélgetéseit. Az ártatlan eszköz Kábégé keze között a gyanakvás jelképévé vált, a gyári műhelyben készített kazettafal a bizalom siratófala. Ha „gyerekei” jók voltak, a vezér másokkal folytatott beszélgetéseinek lejátszásával szóra-koztatta őket, és a tendenciózusan válogatott részeket a helyettesek elharapott mosollyal hallgatták. Páratlan informáltsága miatt sokszor keserű nevetéssel kérdezték:

- Na, hol a lehallgató?

Lehet, hogy pusztán óvatos volt? Bölcs, hogy félt az embereitől? De nem a védekezés az ő igazi műfaja, hanem a támadás. Ha Fábián Tibor lekicsinyelte az ellene fölhozott vádakat, szerezhet ő többet is! És megint egy zseniális lelemény: általános bűnbocsánat, MINDENKI FÁBIÁNRA TESTÁLHATTA BŰNEIT! Például az a vád, hogy „Bűnösen forszírozta a G-gyárban a termelést”, voltaképp azt takarta, hogy Gyarakiék - a kereskedelmi igazgatóság - elmulasztottak vevőket szerezni. A pártvizsgálatra készülés alatt a bűnátültetés kollektív népi mozgalommá vált. Soha nem volt ekkora árfolyama a Fábián elleni vádoknak. Gyűltek is szépen, Kováts-Buna Géza már állandóan magával hordta őket egy külön táskában, hogy bármikor előránthassa bármelyiket. A friss termés legfejlettebb példányai mindenfelé eljutottak, bekerültek magukra sokat adó testületek dokumentumaiba is az alább következő idézőjeles megfogalmazásban. (Védekezésre ekkor sem volt mód, a vádakat titokban gyűjtögették, aztán ahol Kábégé nyilvánosságra hozta őket, ott egyszer sem volt Fábián jelen.)

Az első vádpont: „Fábián Tibor nem épített karbantartóműhelyt az F-gyárhoz.”

A vád igaz, Fábián mindig keresztülhúzta a tervet, mondván, vannak fontosabb feladatok, s különben is bűn lenne 30 milliót erre költeni, amikor a G-gyárban is épült egy műhely, de ha az kevés, akkor ott van a semmire sem használt kísértetgyár, a D klinkertéglás üzemépülete, abból kacsalábon forgó műhely csinálhatnak.

A második vádpont: „Nem építette fel a crossbar telefonközpontot.”

A Művek telefonközpontja 1000 vonalas volt, és 1400-asra bővítették. Jó elosztás esetén ennek elégnek kellett volna lennie, hisz a legnépesebb délelőtti műszakban is két emberre jutott egy készülék. Az igaz, hogy erre a központra nem lehet nyomógombos készüléket vagy konferenciatelefont kötni - amilyen egyszerre hatan, tízen vagy többen vannak összekötve -, és a kezelés meg a karbantartás is nehezkesebb, mégsem valószínű, hogy emiatt ki kellene dobni. Persze, ha nagyon akarják, megtehetik, de ahhoz talán arra lenne szükség, hogy rendkívül körültekintően meghatározzák: a munkának ez és ez a helyes szervezése, más központ ehhez nem jó, csak a crossbar, mégpedig ennyi és ennyi vonallal. Fábián „intézkedett”, de semmit sem tett azért, hogy meglegyen az új telefonközpont. Mintha megérezte volna szándékát a posta illetékes szerve, mert azt felelte, hogy nem javasolja a crossbar központot, ezt csak

exportálják; a külföldi beszerzést pedig azért ellenzi, mert itthon is gyártanak ilyen központot...

Kábégé észrevette, hogy ez a beruházás nem úgy halad, ahogy megszokta, diktált is egy levelet a postának, amelyben igen súlyos érdekekre hivatkozott, hogy elkészülhessen ez az emlékmű is: - 1982-re meglesz az új központ, el van intézve; mert elintézni kell az ügyeket és nem intézgetni! - állította. És egy év késéssel, 1983-ban felavatták az új központot.

A harmadik vádpont: „17 millióért épített kerítést a C-gyárnál!”

A nagyratörő tervekkel mindig testvéri viszonyban álló Művek - bár korábbi területén is felépíthettek volna még egy ugyanakkora vállalatot - biztos, ami biztos, kisajátított még egy ötszáz méteres sávot, hogy a negyedik évezredben is legyen hely a terjeszkedésre. Közben kiadták a jelszót, hogy vissza a földet a mezőgazdaságnak, amit a Művek vezetői persze nem akartak teljesíteni, ezért elhatározták, hogy bekerítik a területet, a sarokba telepítik a szeméttárolót: úgy csinálnak, mintha égető szükség lenne minden egyes négyzetcentiméterre.

Az eredeti tervek szerint a kerítés 6 millió forintba került volna, ami igazán nem sok, ha arra gondolunk, hogy ezzel egyszer s mindenkorra megoldódik a gyár (nem létező) területi gondja. Kábégé engedélyezte az építést. Csak hogy a kerítést ki kellett világítani, majd egy másik okos kisütötte, hogy az égők cseréjéhez targoncaút is kell(!), aztán kapu, legalább kettő, hogy a nem hasznosított földet azért a tsz művelhesse, és máris 12 millióra ugrottak a költségek, majd figyelmetlenségek miatt 17 milliónál állapodtak meg.

A negyedik vádpont: „A C-raktár építése egy évet késelt!”

Mihez képest késelt? Mert terveztek egy szolid raktárat, amely a vezérnek nem tetszett, s a sok módosítás miatt, meg azért, mert a két kiemelt beruházás - a G- és a H-gyár építése - megelőzte, késelt az átadás.

A raktár tervezése közben is állandóan érkeztek az újabb és újabb ötletek: még ezt tegyék hozzá, legyen még hely két gépnek is, itt meg legyen egy kicsit nagyobb; szóval legyen jó mindenre! Ennek ellenére elkészült az építmény, s mivel az egyik fele a kereskedelmi igazgatóságé volt, Gyarakinak kellett még öt iroda, telefon, mosdó. Ott vannak azok az irodák, mondták neki, csak épp az épület másik végén. Neki viszont eme vége kellett, amelyik közelebb van az úthoz. Ez tényleg ésszerű, de miért nem jött rá hamarabb?! Ekkor tehát „megfordították” a raktárat, ebben a végében is elkészültek az irodák, mire megszületett egy újabb vád: „Teleépítette irodával a vállalatot!” A raktárt egyébként néhány hónappal a határidő után átadták, de ez nem az az épület volt, amelyet terveztek.

Az ötödik vádpont: „Vágányközi térburkolatot épített hárommillióért!”

A tervek szerint a C-raktár egyik oldalán csak út volt, a másikon csak vasút, de mivel a közúti szállítás gyakoribb, felvetődött, hogy a sínek közé betonlapokat kell fektetni, hogy a másik oldalra is odaállhassanak a teherautók. Egyébként nem hárommilliót költöttek a burkolásra, hanem csak másfelet.

A felfújtt ügy érdekessége, hogy az elkészült lapok felét már lerakták, amikor Kábégé megjelent, s szokása szerint megkérdezte:

- Ki volt az a marha, aki ezt kitalálta!? - Ezután a meglévő betonlapokat nem merték lerakni, hanem eldugták valahová.

A hatodik vádpont: „Lengyel szerelőket alkalmazott háromszoros áron!”

A lengyelekre a G-gyár építésének megmentéséhez volt szükség. Kábégé tárgyalt a vezetőikkel, javasolta kitüntetésüket, és megírta a miniszternek, hogy alkalmaztatásukkal megoldották azt, amit a hazaiakkal nem tudtak.

A hetedik vádpont: „Bűnösen forszírozta a termelést a G-gyárban.”

Ezt már ismerjük.

A nyolcadik vádpont: „65 millióért fejlesztési központot épített Budapesten.”

A hatvanas évek végén a vezérigazgató, nem tudni, miért, átvett Pesten egy kiégett gyáracskát, ahol negyven-ötven ember évekig csak ödögött, majd elkezdtek saját szakállukra nyulat tenyészteni és tyúkokat tartani. Végül valaki kitalálta, adják oda az egészet a beruházásnak, mert ők mindenből tudnak valamit csinálni. Állítólag így született az ötlet, hogy a pesti egyetemekkel, kutatóintézetekkel karöltve itt hozzák létre a Művek fejlesztési központját.

Annak idején az egész vezérkarnak tetszett az elképzelés, áldásukat adták rá, éppolyan egysegesen, ahogy utóbb vitatták, miért kellett a fejlesztést elszakítani a gyártól; mert egy ilyen intézet igazi háttere mégiscsak a Művek lenne. Nem véletlen, hogy a minisztérium először nem is adta meg a működési engedélyt, aztán ugyanannak az elképzelésnek adtak egy másik nevet - fejlesztési intézet helyett: alkalmazástechnikai központ -, s így már a pecsétet is megkapták hozzá.

A két hibás döntést követte a pazarló megvalósítás. Fábíanéknak jelezniük kellett volna, hogy a kiégett kóceráj átalakítása jóval drágább, mintha helyben építenének egy új laboratóriumot, a tetejébe örült pénzekbe került a gázbevezetés, a transzformátorház-építés is - amire a Művek kerítésén belül nem lett volna szükség. Tetézte mindezt a tervező vállalat könnyű kézzel rajzolt elképzelése, amelyet nem lett volna szabad elfogadni (az épület szerkezetének megbontása, a mennyezetig csempével borított szobák, sőt folyosók stb.). Mindezzel együtt túlzás Fábían nyakába varrni 65 millió forint elverését, hiszen például az összeg felét Kábégé külföldön vásárolt műszerei vitték el. Mindez azonban bocsánatos bűn lenne, ha értelmes tevékenység folyt volna a laboratóriumokban, ám a vádemelés időpontjában - személyzet, s feltehetően kellő érdeklődés hiányában - a kutya sem használta a több millióért vett műszereket: bűnbak viszont volt.

A kilencedik vádpont: „Nem vette meg a speciális szállítókocsikat!”

Még szerencse, ablakon kidobott pénz lett volna ez a 60 millió forint! A Műveknek több különleges szállítókocsija volt. Úgy döntöttek, kiselejtezik őket, s vesznek tíz új kocsit 1 millió dollárért. Nincs nyoma annak, hogy a vételt Fábían ellenezte volna, de amikor kiderült, hogy mire megérkeznek az új kocsik, nem lesz mit szállítaniuk, gyorsan lemondta a rendelést, s a hátralévő időre felújította a régi kocsikat.

A tizedik vádpont: „Eldugott 120 millió forint fejlesztési alapot.”

Miféle cég az, ahol 120 milliót úgy lehet dugdosni, akár a kamaszlány a naplóját? És ki lenne a felelős, ha mégis megtették volna? S vajon hol és mire dugták el? Haza akarták vinni?

A tizenegyedik vádpont: „Másfél milliót ráfizetett egy autódarura.”

A változatosság kedvéért ezt a vádat Fábían Tibor emelte utólag önmaga ellen: - Öt év nyolcmilliárd forintnyi építkezéséből a hozzáértő ember nyilván össze tud szedni ellenem valamit. Ma például majdnem elütött az a 40 tonnás hidraulikus autódaru, amelyet még én vettem. Elgondolkodtam, ha megkérdeznék, miért éppen 40 tonnást vettem, ebből is szép kis vádat lehetne összehozni: „Szükség volt a G-gyár építésénél a 40 tonnás darura!?” Nem, elvtársak, nem volt szükség rá, mert 25 tonna volt a legnagyobb súly, amit emeltek. Valaki azt is kibogarászhatná, hogy az elmúlt tíz évben 29,6 tonna volt a legnagyobb beemelt teher, tehát

elég lett volna 30 tonnás darut venni, ami 20 százalékkal, másfél millió forinttal lett volna olcsóbb - tőkés devizában! „Kivel volt ez egyeztetve? Tudott róla a vezérigazgató!?” Törhetném a fejem, hogy négy évvel ezelőtt hogyan is volt, miért vettem 40 tonnás darut - és ilyen példa garmadával található.

2.

Az októberi forradalom évfordulójának ünneplése után elszorult a pártbizottság titkárának a torka, a beruházási igazgatóság imbolygó hajóját viszont majdnem szétvetette az öröm: mégsem passzolták le Ungvári Miklós levelét a megyének vagy a városnak, bejelentése nyomán a Központi Bizottság egyik vezetőszerve indított vizsgálatot!

- Itt vannak! Megérkeztek! Hárman vannak! - futott a hír szobáról szobára. Fábíán Tibor kicsiny táborának fél győzelem volt már ez is. Furcsa volt ugyan, hogy a beszélgetést nem Ungvárival kezdték, de később sor került még Fábíánra is. Igaz, ahelyett hogy hárman szétszéledtek volna három irányba, együtt beszélgettek mindenkivel, és csak három napot töltöttek lenn a Műveknél, Ungváriék mégis bízták, hogy megállapításaik alaposak és körültekintőek lesznek. NEM IS TEHETEK MÁST, CSAK BIZAKODHATTAK.

- Ungvári bejelentése nem használt, csak felbolygatta a Műveket, ettől aztán nem lett egészségesebb a kollektíva - állította később Gyarak Endre, aki a vizsgálat idején Maros Mihállyal kettesben hordta az olajat a tűzre; egymással versengve rohantak a vezérnek besúgni, hogy ki mit mondott a pártközpont vizsgálódó munkatársainak.

Gyarak és Maros azzal, hogy látványosan letette a voksot a vezér mellett, nem kockáztatott semmit. Ha kiderül, hogy meztelen a király, úgyis buknak; az igazság kimondása kardként lebegett mindnyájuk feje fölött. Eddig a Műveknél csak az őszinteség volt veszélyes, ekkor néhány hétre az őszintétlenség is azzá vált, hátha számon kérik a hazugságokat.

Alighogy befejeződött a pártvizsgálat, december elején ólmos esőre virradt a környék, vékony jég borított mindent, rettenetesen csúszósak voltak az utak. A lefokozott Fábíán Tibor a Művekhez tartott Ladájával, amikor föltűnt vele szemben egy Mercedes. Mindkét kocsit korcsolyázott, mindkét vezető görcsösen szorította a volánt, majdnem egymásnak mentek, majdnem megálltak, riadt tekintetük összekapcsolódott egy pillanatra, és a rémült, megviselt arcban Fábíán Tibor felismerte Karvaly Nándort, a megyei első titkár pedig őt.

A volt beruházási igazgató fél óra múlva megtudta, hogy leváltják megyéjük nagy hatalmú vezetőjét is, pontosabban: érdemei elismerése mellett 55 éves korban nyugdíjazták. Azt hitte, Ungvári levele, az ő ügye, a pártvizsgálat adta meg neki a végső lökést, miattuk akasztotta ki a párt ezt a koloncot a nyakából. Karvaly menesztésének a híre mérhetetlenül megnövelte a Fábíán-tábor önbizalmát: biztosak voltak benne, hogy nyerni fognak.

Nem tudható, hogy az első lehetséges pillanatban, mégis nagyon későn menesztett Karvaly miért tartotta szükségesnek, hogy abban az életveszélyes időben személyesen vigye meg a hírt Kábégének. Az sem ismert, miért a formás étteremben és nem Kábégé irodájában találkozott a két szövetséges. Szemtanúk szerint a mérhetetlen önuralmáról ismert vezérigazgató egyre fehérebben hallgatta patrónusa szavait. Nem valószínű, hogy a nyugdíjazás híretől hasonló következtetésekre jutott, mint Fábíán, de vesztesége így is tetemes volt. Karvaly kényszer-nyugdíjazásával - vagyis a hatalmi viszony megváltozásával - egy csapásra megszűnt kettejük megbonthatatlan testvéri barátsága. Néhány hónap múlva Kábégé már nem volt hajlandó egy választási kisgyűlésen komája kiválóságát ecsetelni, sőt egy kocsiba sem ült vele.

A beruházási igazgatóságon néhányan már azt rebesgették, hogy vissza fogják helyezni Fábíán Tibort. És a karakán - renitens? - pártalapszervezet megszavazta: decemberi taggyűlésén „Fábíán Tibor képviselje a Művek gazdasági vezetését”. Ő pedig - bár önmagán kívül legfeljebb a sorsát képviselte - nem nyavalygott, nem a leváltásról vagy az egyre reménytelibb visszatérésről, hanem a beruházási teendőkről és mulasztásokról beszélt. Egy pillanatig minden olyan volt, mint régen.

Ungvári Miklóst decemberben fogadta a Művek vezérigazgatója. Mit akart Kábégétől? Mit remélt ettől a beszélgetéstől? Egy biztos: pillanatokon belül kiderült, hogy még a nyelvük sem közös, nem tudnak szót érteni. Búcsúzóul Ungvári Miklós megkérdezte:

- Miért nyitott most rólam dossziét? Miért gyűjtenek ellenem anyagokat?

- Honnan tudja ezt? Kitől?? - kérdezte felháborodottan a vezér, és nem a rágalmazás ellen tiltakozott.

3.

Mielőtt a pártvizsgálatot végzők leutaztak volna a Művekhez, tájékoztak a minisztériumban, megismerték az összes dokumentumot, aztán a miniszterhelyettes véleményét - és akár abba is hagyhatták volna, mert készpénznek vették értesüléseiket. Ezután már ezek igazolásához gyűjtötték a bizonyítékokat.

Jelentésük megállapította: - a Műveknél a politikai közhangulat és a munkahelyi közérzet normális, a dolgozók átlagbére 1975 óta évenként 9 százalékkal emelkedett. Nem kedvező a közhangulat a beruházási igazgatóságon és pártszervezetben. A kollektíva a G-gyár építése során kitűnő munkát végzett, azonban a beruházás befejezése után szükségessé vált az itt dolgozók egy részének átcsoportosítása a termelésbe. A szervezet leépítését Fábíán Tibor többszöri határidő-módosítás után sem volt hajlandó elvégezni, a kollektívát szembeállította a Művek vezetésével. Munkatársainak egy része ma is védi őt, mert kitűnő vezetőt ismertek meg benne, aki nagy energiával dolgozott, rendet, fegyelmet tartott, becsületes munkát követelt, emberségesen és igazságosan bánt beosztottaival. Ezt a Művek vezetői is elismerték, de hozzátették, hogy a vezetésben olyan magatartást tanúsított, amely végül is lehetetlenné tette a helyzetét. A beruházást sajátjának tekintette, nem volt hajlandó menetéről információt adni a vezetésnek, nem hajtotta végre a döntéseket, illetve jogkörét meghaladó intézkedéseket tett. Ezek miatt többször kapott figyelmeztetést, majd 1979. szeptember 15-én felmentették beosztásából.

Megállapították, hogy a kialakult helyzetben Fábíán Tibor LEVÁLTÁSA INDOKOLT, SŐT SZÜKSÉGES VOLT. A vállalat gazdasági és társadalmi vezetői hibát követtek el, amikor nem akadályozták meg, hogy a fiatal és tehetséges vezető beleszédüljön sikereibe, s a viszony közte és vezetőtársai között elmérgesedjék. Hibás a vezetés azért is, mert a Fábíán elvtárs iránti ellenszenvüket a beruházási igazgatóság kollektívájával is éreztették. A mai napig sem tájékoztatták például őket az igazgatóság sorsáról, jövőjéről, körükben nagy a bizonytalanság, alig van munkájuk, és - a vizsgálat állítása szerint - emiatt többen kiléptek.

A jelentés igazolta, hogy az utóbbi időben megnőtt a pártból kikerülők száma - ilyen finoman fogalmaztak -, de ennek a magas tagdíj lehet az oka. Örömmel konstatálták viszont, hogy a tagfelvétel üteme nem csökkent.

Megállapították: a Művek vezetését a termeléscentrikus szemlélet jellemzi, ami esetenként oda vezetett, hogy az emberekkel kevesebbet törődtek, a vezetők elsősorban anyagi juttatásokkal akarták letudni ez irányú kötelezettségüket. A dolgozók szóvá tették, hogy Kováts-Buna Géza vezérigazgató elvtárs alig jár le az üzemekbe, de a szűkebb környezetével való kapcsolatát is jelzi, hogy például Fábián Tibor, aki korábban kedvence volt, eljutott utasításai önkényes felülbírálatáig.

A jelentés felfedte: a vezetők között ma sem őszinte a légkör, aminek elsősorban Kováts-Buna Géza vezetési stílusa az oka. Többen megjegyezték, hogy bár a demokratikus vezetés formális elemei érvényesülnek, ha valaki valamit javasolni akar, azt Kováts-Buna elvtárral kell kitálatnia. Jó vezetőnek tartják, de úgy látják, mióta megválasztották a párt megyei végrehajtó bizottságába, jelentősen megnőtt az önbizalma, és mellőzi az üzemi politikai testületeket.

A jelentést megvitató vezetőttestület úgy vélte, hogy Ungvári Miklós bejelentése túlzó, s úgy határozott, a megyei pártbizottság gondoskodjék róla, hogy a vizsgálat tanulságait tárgyalja meg a Művek pártbizottsága; erősítsék a vezetői munka demokratizmusát, segítsenek abban, hogy a vezetésben őszintébb és emberibb légkör alakuljon ki. Hívják fel Kováts-Buna Géza elvtárs és a pártbizottság figyelmét is a káder- és személyzeti munkával összefüggő feladataira és felelősségére. Továbbá ajánlották a minisztériumnak, hogy Fábián Tibort más vállalatnál helyezze el, tehetségének megfelelő munkakörben. Szükségesnek tartották a határozatban is megfogalmazni, hogy ügyeljenek rá, Ungvári Miklóst nehogy sérelem érje a bejelentés miatt.

A bejelentés és a válasz olyan, mint A SÜKETEK PÁRBESZÉDE.

1. Ungvári azt írta: „*A Műveknél az utóbbi időben a kommunista eszmét, a szocialista erkölcsöt súlyosan sértő események történtek.*” A vizsgálat ezt nem cáfolta, de megállapította, hogy a Műveknél a politikai közhangulat és a munkahelyi közérzet normális. Hogyan lehet, hogy annak a testületnek a képviselői, amelynek értéket és mértéket kellene szabnia, érzéketlenül elmentek a levél minden morális jajkiáltása mellett?

2. „*A G-nagyberuházás sikerében kimagasló szerepe volt Fábián Tibornak, aki magam és mások meggyőződése alapján magas erkölcsi elismerést érdemelt volna...*” A vizsgálat ezt sem cáfolta, de nem is tért ki rá, miért maradt el az elismerés.

3. „*...ezzel szemben tisztességtelen eszközöket és módszereket használva leváltották.*” A vizsgálat ezt a kemény vádat is válaszatlanul hagyta.

4. „*Meggyőződésem, hogy Kováts-Buna Gézának, a Művek vezérigazgatójának, a megyei párt vb-tagjának féltékenységből és irigységből gondosan előkészített, módszeres és alaptalan vádaskodása révén került sor a leváltásra.*” A vizsgálat nem cáfolt, de nem is indított rágalmazásért pártfegyelmit a bejelentő ellen, megelégedett annak általános megállapításával, hogy a bejelentés „túlzó”.

5. „*Ehhez az üzemi pártbizottság határozatát úgy szerezték meg, hogy Fábián elvtárs nem ismerte az ellene felhozott kifogásokat... a pb előtt nem védekezhetett, amivel súlyosan megsértették a párt szervezeti szabályzatát.*” A vizsgálat nem foglalkozott ezzel a pártélet szempontjából döntő jelentőségű ténnyel sem, ezáltal a korábbi „eljárási hiba” elhallgattatássá vált. A panasz teljes semmibe vétele felveti, vajon a határozatot hozó testület ismerte-e a panaszoslevelet is?

6. „*Úgy érzem, ehhez az eseményhez Karvaly Nándor elvtársnak, a Központi Bizottság tagjának, a megyei pártbizottság első titkárának legalább hallgatólagos hozzájárulása is kellett.*” A vizsgálat erre sem tért ki. Vajon miért? Azért, mert igaz, vagy azért, mert nem bizonyítható? Vagy azért, mert a testület nagyon is ismerte Karvaly viselt dolgait?

7. „Szeretném kérni, hogy bejelentésem alapján vizsgálják meg Kováts-Buna Géza tevékenységét, derüljön fény magatartására, amely nagy politikai és gazdasági károkat okozott és okoz.” A vizsgálat meglegedett annak megállapításával, hogy vezetési stílusa és a kádermunka fogyatékoságai miatt Kábégé bírálható, no meg azért, mert alig jár le „a dolgozók közé”.

8. „Közlöm, hogy Kováts-Buna Géza korábban hasonló, meg nem engedhető intrikus módszerei miatt már pártfegyelmi büntetésben részesült.” A vizsgálat ezzel sem foglalkozott.

9. „A politikai hangulatra jellemző, hogy igen jelentős a pártból kilépők száma a Műveknél, ugyanakkor a felvételt kérők száma nagyon lecsökkent.” A vizsgálat megállapította, hogy a kilépők és a felvettek száma is nőtt, s szinte minden kilépő a magas tagdíj miatt adta vissza tagkönyvét. Ez nem látszik igaznak, hisz ilyen alapon a magasabb fizetésű bányászok között kellett volna a legtöbb kilépőnek lennie és nem a volt vezetők között. Valószínűbb, hogy a Műveknél a pártból kilépők - ha kívülálló egyáltalán megkérdezte őket - legfeljebb azért hivatkoztak a tagdíjra, hogy ne molesztálják őket.

De miféle vizsgálat az, amelyik a vádaknak körülbelül a tizedére tér ki? Nem csodálható hát, hogy még az ügyben érdektelenek is - akik nem sározódtak be - egymás között bírálták a felsőbb pártszerv állásfoglalását.

Mérvők, pártaktivista a Műveknél: - A vizsgálat nem volt korrekt, elsősorban azokat hallgatták meg, akik részvevői voltak a történeteknek. Elkésérít, hogy a felső vezetés képviselőinek sem volt merszük szembenézni a valósággal. Hát elkövette a pártbizottság azt a hibát, hogy az ellene felhozott vádokról nem hallgatta meg Fábiánt, vagy nem követte el? Elköverték, tehát kezdjék előlről az egész ügyet! Miért nem megoldható ez? Ki a fenétől várja az ember, hogy korigál, kritikát és önkritikát gyakorol, ha nem a felső vezetéstől? IGÉNYELJÉK A GERINCESEK VÉLEMÉNYÉT, és a pártvezetés szigorúan gyakoroltasson önkritikát azokkal a testületekkel, amelyek hibát követtek el. Csak effajta intézkedésektől várhatjuk, hogy becsülete lesz a véleményt mondó embernek. Persze nem az a lényeg, hogy na, majd akkor odamondogatok; az olyan emberek véleményére kell figyelni, akik oda mernek állni, ahol cselekedni kell.

Középvezető, a városi vébé tagja: - Ungvári bejelentése kismiska ahhoz a sok problémához képest, ami itt van, de még ezt a keveset sem vizsgálták ki becsületesen. Fábiánt megvádolták mindennel. Mért nem kérdeztek meg bennünket is róla? Akik vele együtt dolgoztak, azoknak ő nem volt nagyképű, és hogy a volt munkatársai így kiálltak mellette, az becsületes, figyelmen kívül nem hagyható nagy dolog.

A megyei pártbizottság egyik titkára: - Felszínes volt a pártvizsgálat, ha nálunk ilyen anyagot terjesztene valaki a vébé elé, két lábbal rúgnánk ki, de ezt nem mondhatom, mert felsőbb pártszerv elfogadta, s nekem végre kell hajtanom a határozatot. Ettől persze a kérdés még kérdés marad, nevezetesen: ahol a párt szava az utolsó, ott életbe vágó tudni, hogy vajon miért bicsaklott ki ennyire egy vizsgálat? Szerintem az MSZMP gazdaságszervező párt lett, megkülönböztetett figyelmet fordít az életszínvonalra, a morális kérdésekkel viszont alig törődik. A következmény, hogy különösen a gazdasági gondok növekedése óta a párt néhány vezetője és testülete is elnéző a sikeres vállalatokkal, azok vezetőivel szemben; esetenként az eredményességért erkölcsi engedményt tesz. Ez is szerepet játszhatott abban, hogy például Kábégé antidemokratikus vezetési stílusát eddig legfeljebb szőrmentén bírálták, vagy abban, hogy Karvaly éveken át tehetette, amit tett.

- A politika az egyensúlyozás művészete. Egypártrendszerben előfordulhat, hogy a biztonság fontosabbá válik a haladásnál, elszaporodnak az óvatos egyensúlyozók, az egyrészt-másrészt káderek, s irányelvvé válik: „MINDEGY, MI TÖRTÉNIK, CSAK NE TÖRTÉNJEN SEMMI!” Ilyenkor a kétfrontos harc szabályai olyan ügyekben is érvényre jutnak, ahol semmi keresnivalójuk;

például fegyelminél egyaránt szájon verik mindkét felet. Az efféle döntések nem igényelnek komoly felkészülést, sőt a felelősség is kisebb, mert történt is valami, meg nem is: akinek igaza van, könnyebben elviseli, hogy szájon vágják, akinek nincs igaza, az meg örülhet, hogy ennyivel megúsza, s vigasztalhatja, hogy a másik is megkapta a magáét. A „kétfrontos igazságszolgáltatás” bölcsessége, hogy angyalok nincsenek, egy pofon mindenkire ráfér, ha másért nem, azért, hogy hallgasson, és az igazságkereséssel ne hozza kényelmetlen helyzetbe a vezetőket.

- Gyakoriak a szakmai hibák is: hogy a vizsgálatot végzők nincsenek tisztában munkájuk alapvető szabályaival. Például nem csupán jelzik az adott terület vezetőinek, hogy az ő munkájukat is érintő vizsgálatot kezdenek, hanem elsőnek az ő véleményüket hallgatják meg; elfogultan egyoldalú tájékoztatással indulnak útnak. Szakmai, politikai, hatalmi, emberi okok miatt vitás helyzetben általában nagyobb a szava a miniszterhelyettesnek, mint egy vezérigazgatónak, egy igazgatónak, mint leváltott helyettesének, egy pártbizottsági titkárnak, mint egy alapszervezeti titkárnak. E vizsgálat során is alig merült fel kétely a minisztériumi, vezérigazgatói, pébé-titkári véleménnyel szemben. Emiatt kényszerül aztán üvölni, aki a hatalom képviselőivel szemben keresi igazát.

- Nem véletlenül alakult ki évezredek alatt az igazságszolgáltatásban, hogy először a panaszosé a szó. Ungvári Miklóst mégis csak a második „félidőben” hallgatták meg. Az is természetes, hogy a tárgyalásra minél több elfogulatlan tanút hívnak; pártvizsgálatnál nagyon ritkán szoktunk eljutni az ügyben nem érdekelt kívülállók meghallgatásáig, tudtommal itt is kihagyták őket. Nem tulajdonítottak fontosságot az ellentmondások tisztázásának, nem értékelték súlyuknak megfelelően a dokumentumokat. Lényegében a gombhoz keresték a kabátot, a minisztérium intézkedéséhez az igazolást, és a panasszal nem törődtek.

4.

Már Szent Ágoston megmondta: „RÓMA SZÓLT, AZ ÜGY BE VAN FEJEZVE”. A párthatározattal véget ért másodszer is a történet. Belátható, hogy az ország szempontjából még sincs akkora jelentősége annak, ami a Műveknél lezajlott, hogy egy magas rangú párttestület újból foglalkozzék vele.

Akkor sem, ha tévedett?

Nem, mert az ügy csekélyebb súlya miatt sem fog ez kitudódni soha. Még a legérintettebbek, a vakmerő Fábián és Ungvári sem merte hosszú időn át nyíltan hangoztatni, hogy hibás a határozat, ilyen rangos testület esetében ez illetlenség lett volna, sőt pártszerűtlen. A jelentés előterjesztőitől pedig nem várható - ha netán rádöbbenének is -, hogy bejelentsék: tévedtünk, mert ezzel netán búcsút mondhatnának állásuknak. Tudomásul kell hát vennie mindenkinek, hogy más határozat nincs és nem is lesz.

Csakhát az emberi természet nem szíveli a lehetetlent. Fábián meg nem is ismeri. Tovább löstatott az igazság szivárványa után, s úgy tűnik, hogy miatta vált története sziszifuszivá.

Rácز Viktor miniszterhelyettes 1980. február elsején kapta kézhez a pártvizsgálat anyagát, és megnyugodott, hogy áldásukat adták a történetekre. Ezután már magabiztosan tért vissza Fábián Tibor bizonyítékokat kérő levelére. Bizonyítékai ugyan ekkor sem nagyon voltak, de egy mindennél nagyobb súlyú papír igazolta, hogy „Fábián Tibor leváltása indokolt, sőt szükséges volt.” Őt is Maros Mihállyal együtt hívatta magához, és Pécska Ferenc személyzetis

jelenlétében Rácz és a menesztett igazgató egy órán át meddően vitatkoztak arról, belenyugszik-e Fábián a leváltásba vagy nem. Fábián makacsul hajtogatta, hogy a leváltás körülményei és következményei miatt nem nyugodhat bele. A miniszterhelyettes azt mondta, ilyen nincs, mert vagy belenyugszik, vagy nem. Fábián ismét kijelentette: „nem nyugodhatok bele”. A válasz: „Ilyen nincs!” - aztán kezdődött előről az egész. Fábián végül kimondta:

- Viktor, piszkos módon kinyírtatok! - és elszántan ismételte:

- Nem kérek mást, csak hogy védekezhessenek!

- Ennek a meddő vitának semmi értelme, Tibor, javasolom, vegyünk fel jegyzőkönyvet!

- Ebben a szobában az történik, amit te akarsz, de azon a jegyzőkönyv sem változtat, hogy minden mocskot összehordtatok ellenem!

A miniszterhelyettes visszanyelte dühét, és lediktálta a titkárnőnek az emlékeztető első sorait: „Rácz Viktor ismertette a pártvizsgálat Fábián Tiborra vonatkozó részét. Hosszú ideig és nehezen mederben tartható vita után Rácz Viktor megkérdezte, elfogadja-e leváltását.”

- Tehát elfogadod vagy nem fogadod el a felmentésedet!?

- A kongresszusi határozat kimondja, hogy mindenkit a munkája alapján mérjenek.

- A munkád alapján magas kitüntetést érdemelnél!

- Akkor mi a fenéért rúgtatok seggbe!?

A gépírózó remegett.

- Tulajdonképpen mit akarsz? - kérdezte Rácz.

- A felmentési iratban lévő vádak felülvizsgálatát és megsemmisítését kérem, mivel azok valótlanak, és mivel pártszerűtlenül jártak el! - csúszott ki Fábián száján az igazság.

A miniszterhelyettes válasz helyett folytatta az emlékeztető diktálását: „Fábián Tibor azt felelte, hogy nem nyugodhat bele a felmentésbe, tekintettel a körülményekre és azok konzekvenciáira. A felmentési eljárást Fábián Tibor pártszerűtlennek tartja, kéri a felmentési javaslatban foglalt negatív megállapítások felülvizsgálatát és megsemmisítését. Rácz Viktor az összes pozitív és negatív megállapítást helyesnek és pontosnak, az »inkorrekt« jelző kivételével saját tapasztalata alapján is igazságosnak tartja. Személyesen inkorrektiséget nem tapasztalt nála, ezt Fábián Tibor vezetőtársainak megállapításai alapján megalapozottnak fogadja el. Szükségszerű a leváltás, visszautasítja, hogy pártszerűtlen. Megkérdezi Fábián Tibort, elfogadja-e a minisztérium segítségét: a beruházási főosztályvezetői állást B-ben, és állást feleségének is - a felsőbb pártszerv ajánlásának megfelelően?

Fábián Tibor elmondja, hogy ezeket csak most hallotta, ezért írásban válaszol a kérdésre, de szeretne továbbra is a Művek dolgozója maradni...”

A beszélgetésre írt válaszában (1980. február 25., hétfő) Fábián már „igazodott” a határozathoz: „...A pártszervezet egyetértő álláspontja helyes volt és indokolt, inkorrekt ember nem lehet vezető...”

Leváltásom után a KEB-hez fordultam, kérve magam ellen a vizsgálatot. Ebben hangsúlyoztam: A vizsgálat nem vonatkozhat a felmentéssel kapcsolatos helyzet megváltoztatására, miután valamennyi beosztás, különösen az ilyen, felfogásom szerint alapvetően bizalmi kérdés. Bármennyire szeretném most is és a jövőben is csinálni munkámat, ezt a megfogalmazást tartom helyénvalónak. Leváltásomba mégsem nyugodhatok bele a felmentés körülményei miatt... A felmentő iratban foglalt vádak felülvizsgálata és megsemmisítése - vagy

hatályon kívül helyezése - összefügg ezzel az erkölcsi elégtétellel... Büszke vagyok, hogy mindezek ellenére senkiről rosszat nem mondtam és nem továbbítottam.”

A pártvizsgálat birtokában a miniszterhelyettes nyugodtan válaszolt (1980. március 13.): „Felmentését lezártak tekintjük, az ügygel a továbbiakban nem kívánunk foglalkozni... Ismét felajánljuk segítségünket elhelyezkedéséhez... Csakis egy új környezetben tudná emberi és vezetői értékeit újra felszínre hozni.”

5.

1980. március 21-én ülést tartott a Művek pártbizottsága, ahol a megyei pártbizottság gazdasági titkára ismertette a párthatározatot. Az első hozzászóló Ungvári Miklós volt, aki bejelentésével elindította a pártvizsgálatot:

Ungvári Miklós: Megkérdezi Kováts-Buna Gézától, milyen kár származott abból, hogy Fábián állítólag felülbírálta utasításait, és hogy a repülőgép-vásárlást hatásköri túllépésnek vagy minek nevezi. Őt meggyőzték - mondta -, hogy Fábiánt le kell váltani, de az üldözés már öellene is folyik. Kováts-Buna elvtárs megmondta, hogy mennem kell a beruházásról, ahol 23 évet töltöttem. Kuni is megígérte, hogy alám teszi a banánhéjat, mert megtette ő ezt már nagyobb emberekkel is.

I. alapszervi párttitkár: Kováts-Buna elvtárs nem tudta megoldani ezt az ügyet elég tapintatosan.

II. alapszervi titkár: Mi semmit nem tudtunk a két ember közötti vitáról, csak a miniszterhelyettes leváltási javaslatát ismertük.

III. alapszervi titkár: Kováts-Buna elvtárs demokratikusabb vezetésre törekedjen!

Kuni Gyula: Visszautasítom Ungvári bejelentését, mert nem igaz; Fábián Tiborra pedig nincs szükség a Műveknél!

IV. alapszervi titkár: Akiről szó van, miért nincs most sem itt!?

Beruházási dolgozó: Pártonkívüliektől hallottam először, hogy Fábián elvtársat leváltják, és arról is, hogy mi lesz a pártbizottsági ülés témája. Amit Kuni elvtárs a csúszópénzről, jachtról (sic!) mondott, az már becsületsértésszámba megy! (Itt elszólta magát a jegyzőkönyv, hisz maga a vád kimaradt Kuni szövegéből, ám a választ „valaki” - Maros? - elfelejtette kihagyni. Kuni felszólalásában azt állította, hogy Fábián azért népszerű, mert pénzt erőszakol ki a dolgozóinak, aztán egy részét visszakeri tőlük, jattol - itt: osztozik - velük.)

V. alapszervi párttitkár: Elismerést vártunk a G-gyár avatásán, ehelyett leváltották!

Üzemméternök: A pártbizottságnak időben fel kellett volna tárnia a helyzetet.

Kováts-Buna: Nem könnyű a vezetőknek! Tizenhét év alatt sok sikert értünk el, jóban, rosszban együtt voltunk. Gazdálkodás- és eredménycentrikus az én munkám is.

Ezután finoman visszautasította, hogy baj van a személyzeti munkával, hisz a minisztérium illetékes vezetői itt voltak a vb- és pb-ülésen, és a Művek személyzeti munkájáról jó a vélemény. Két év óta megváltozott Fábián Tibor, ennek bizonyítására felolvasta az 1966-os, 70-es, 74-es minősítésének kritikus részleteit, az összes figyelmeztetést, amit Paláczkal kettesben adtak neki „szocialista vezetőhöz méltatlan magatartása” miatt. A Fábián testvérenek sorsát ismerő testület előtt is állította, hogy a G-gyár építése megviselte Fábián Tibor

idegeit, ingerült mindenkivel. Kijelentette, Bács elvtársat Fábián választotta főnökének, és most Bács is panaszkodik rá, hogy nem bír vele! Kábégé egyrészt azt állította, hogy október óta nem foglalkozik a Fábián-üggyel, másrészt Ungváriak válaszolva lenyűgöző listáját adta Fábián vétkeinek. Fölsorolta a már ismert vádpontokat, és mivel e testület tagjainak többsége tájékozatlan volt ezekben a kérdésekben, feltehetően hajlott legalább arra, hogy nem zörög a haraszt, ha nem fújja a szél. Viszont a tucatszámú vád ellenére sem kiáltotta senki Kábégével együtt, hogy „Feszítsd meg!”, csöndben elkönyvelték, hogy MEGINT A VEZÉR KERÜLT FELÜL. A 77-es automata vásárlásával kapcsolatos meglehetősen sanda vád, miszerint Kábégé összejátszik a tőkessel, természetesen nem került szóba. Pedig a feljegyzés és az a bizonyos telex - feltehetően a pártvizsgálat során - eljutott az illetékesekhez, és a vezérigazgató főnökei azzal a nem túl hízelgő mondattal zárták le az ügyet, hogy:

- A rendőrség sem tudott semmit bizonyítani!

Hozzászólása végén Kábégé - a demokratikus vezetést számon kérő megjegyzésekre válaszul - elmondta, hogy magnószalagon van minden vezérigazgatói értekezlet, „és a szalagok is tanúsítják, hogy nincs vélemény”.

Zsigali Márton, a megyei pártbizottság első titkára (Karvaly Nándor rendcsinálásra leküldött utóda): Elmondta, úgy érzi, az ülés nem tudta teljesíteni feladatát. Ha csak a Fábián-ügyről tárgyalunk, akkor ide kellett volna hívni őt is, de itt többről van szó: hogy lehet az, hogy egy ilyen kicsi ügygel a párt ilyen tekintélyes fórumának kellett foglalkoznia? Hangot adott annak a véleményének, hogy Fábián Tibort hamarabb kellett volna leváltani, ha nem teljesítette az utasításokat, nemcsak most kellene csokorba szedni a hibáit. És arról miért hallgatnak - kérdezte -, hogy a vezetés is hibás, amiért Fábián Tibor ide jutott?

Maros Mihály zárszavában gyorsan csatlakozott a bírálóhoz, és megállapította, előfordult, amikor ő is úgy érezte, hogy Kovács-Buna elvtárs nem tekinti partnerének.

A legelégedetlenebbül Ungvári Miklós kelt fel a helyéről. Még nem a vizsgálat először ekkor hallott „eredménye” miatt; első pillanatban észre sem vette a mellébeszélést, beletörődött, hogy ő tévedett, mégiscsak le kellett váltani Fábiánt. A hamis vádak viszont dühítették, szerette volna leleplezni a Fábián ellen összehordott bűnlajstromot, de mivel a vezért követően nyomban Zsigali kért szót, a megyei első titkár zárszava után ő már nem kezdhette előlről a témát. Kábégét meg az dühítette, hogy a pártbizottság tagjai nem támogatták, meggyőződése volt, azért féltek nyilatkozni, mert Fábián megfenyegette őket, hogy igazságot szolgáltatnak neki, és ő lesz a vezérigazgató. A saját sorsáról folytatott vitákból következetesen kirekesztett Fábián Tibor, amikor meghallotta Kuni „jachtos” rágalját, ismét arra a következtetésre jutott, hogy bemocskolva semmiképp sem somfordálhat el.

A felmentés után néhány hónappal egy párthatározat még kötelezhette volna a Művek pártbizottságát, hogy Fábián Tibor jelenlétében - tehát védekezési lehetőséget adva - tárgyalja újra a felmentési javaslatot. Ehhez persze vissza kellett volna vonni a leváltást; ekkor talán még ezt is meg lehetett volna tenni, de később már nem. Távolodva az eseménytől, az igazságtalanság is változik, visszafordíthatatlanná válik, éppúgy beépül az életbe, mintha igazság lenne.

6.

A kordkedvezményes nyugdíjazással nem ért véget Karvaly Nándor közeleti szereplése, végkielégítésül képviselőiséget kért és kapott. Ahogy közeledett a jelölőgyűlés, úgy csöngött egyre többször a Művek pártbizottságán a telefon: tiltakoznak a dolgozók a megyei pártbizottság volt vezetőjének jelölése ellen, a Karvaly melletti hozzászólásra felkért alapszervi párttitkár pedig megtagadta az engedelmességet:

- Nem akarom lejártni magam!

- Ilyenek az emberek, könnyen felejtnek - mondta szomorúan a megyei pártbizottság épp ott üldögélő munkatársa.

- De nem olyan gyorsan, mint szeretnénk! - felelte a párttitkár.

A vállalatnál feltűnően sok embert foglalkoztatott a jelölés. Kibuggyant az emberekből a több éves keserűség, gomolyogtak a pletykák is. Akkor indult meg csak igazán a panaszos levelek áradata, amikor eltávolították Karvalyt a megye éléről. A leveleket senki sem vizsgálta, mert egy önkritikusnak épp nem nevezhető döntés értelmében a Karvaly-ügyet lezárták: „a párt nem kíván vele tovább foglalkozni”. Egy egész megye száját viszont nem tudták befogni.

A megyei tanács nyugdíjas elnökhelyettese: - A legszentebb ideológia nevében sem lehet csupán engedelmisséget várni az emberektől. Ők nem akarják, hogy a vezetőiknek ügyeik legyenek, és a társadalom ideái is arra biztatják őket, hogy ellenőrizniük kell, kik és hogyan vezetik őket. Ezt viszont nem engedik meg nekik sem, másnak sem - legalábbis szervezeten biztos nem -, pedig enélkül hegynek föl is cipelhetjük a Karvaly-féléket. NEKI MÁR ELJÖTT A KOMMUNIZMUS, mindenből annyit vehetett, amennyire szüksége volt, sőt többet is, hogy puritánabb elvtársait kisegítse. Ezek az ajándékozások is szerepet játszottak abban, hogy ilyen hosszú pórázra engedték. Aki nem ismerte, a mendemondák alapján nagy habzsolónak hiszi. Nem volt az. Mégsem értek egyet azokkal, akik azzal védik: „Több volt az elcsorgás, mint amennyi bablevest megevett, vagy amennyi bort megivott.” Biztos igaz, csak hogy akiktől ő tarhált, azok akár lophattak is, azon sajátos logika alapján: „ha az első titkárnak lehet, nekem miért tilos?!” A legendás megyei húszem párttitkárát, a „csontos hús” egyik feltalálóját - bizonyos embereknek csont-árban adott húst - még az SZKP főiskolájára is jelölték, és csak Karvaly menesztése után rángatták vissza a Moszkvába - tehát a felfelé - vezető útról. Maga Karvaly senkit nem látott vendégül még egy fröccsre sem, végül már a presszóban sem fizetett. És megtehetette.

A Művek szerszámkészítője: - Ha jött, nemcsak a szobakulcsot kapta meg, hanem azt is, aki elszórakoztatja; túltett a főispánokon is. Beszélnek a Csomósnét, de a lábukat nem fogta senki. Ha pletyka is mind, amit mondanak, valami probléma csak lehetett, ha 55 évesen elbúcsúztatták, és egyszerre kikerült a Központi Bizottságból, de még a megyei pártbizottságból is, amelynek az élén állt. Másfél évtizede vagyok itt, ezalatt én Kuniról egy jó szót nem hallottam, de Karvalyról sem sokat. Mondják, azért, mert ezek az elvtársak kényes területen dolgoznak, de hisz Kádár még kényesebb területen dolgozik!

Csomósné Z. Annamária: - Egy esti banzájon észrevette, hogy ideges vagyok, mennék már, megkérdezte, mi bajom, és amikor megtudta, hogy a gyerek a szomszédnál van, mert nem vették fel bölcsődébe, ő intézte el, és később még rá is kérdezett, hogy rendben van-e. Én csak jót tudok mondani róla, de hogy nyugdíjazták, mindenki adja a jólérsültet. Lejáratják, aztán odaállítják a nép elé, hogy válasszák meg képviselőnek; ez már magas nekem!

Középvezető, a párt városi végrehajtó bizottságának a tagja: - Jelölése visszaélés azzal a bizalommal, amelyet a jó politika alapvetően jó végrehajtása teremtett az elmúlt évtizedekben. Már az is visszatetszést keltett, amikor a városi pártértekezleten kenetteljesen úgy kezdte felszólalását: „Tisztelt választóim!” Volt, aki azt hitte, elszólta magát, de a tájékozottabbak tisztában voltak vele, hogy eljött az adósságok behajtásának ideje. Jelöléséről még az engedelmességre szoktatott városi vezetés véleménye is megoszlott, de végül a kényelmes megalkuvás érvényesült: „Sok ajtó kinyílik azért még Karvaly előtt!” Akárcsak több vébé-tag társam, a jelölőgyűlésen én sem leszek ott: azért nem megyek el, hogy rábólintsak.

Tanár, népfront-tisztségviselő: - Állítom, higgadtak a polgárok, nem fenekedni akarnak, csupán azt szeretnék, hogy ne Karvaly Nándor legyen a képviselőjük. Nem nagy program, buktatáshoz is kevés, hisz a választási rendszer olyan, ha csak nem halászunk elő valahonnan egy világrengető nevet - ilyen pedig nincs -, akkor az lesz a képviselő, akit fentről javasolnak. Mivel az emberek úgy érzik, kicsi a lehetőségük a beleszólásra, a jelölőgyűléseket általában érdektelenség kíséri, a megjelentek többségét úgy kell kivezényelni. Ha igazi vetélkedőre lehetne számítani, biztos felbuzdulnának az emberek, a jelölés a demokrácia tanórájává válna. Ilyenkor aztán utólag keserednének meg a szájuk, amikor kiderül, hiába kepesztettek, jóformán semmi sem múlik a képviselőn, néhány kivételtől eltekintve sem a központi pénzek elosztásában, sem a helyi felhasználásban nincs szava. Ezért nehéz „korteskedni” valaki ellen vagy valaki mellett; a terepet a közöny uralja. Ebben bízhatunk most is: minden híresztelés ellenére megválasztják Karvaly Nándort.

A nagy ellenszél azért elbizonytalanította a szervezőket, nem akarózt senkinek sem a volt első titkár mellett kampányba kezdeni. Valamit mégis kellett csinálni, nemcsak az illem miatt, hanem azért is, mert Kuni szólt Marosnak:

- Azt hallottam, hogy Fábíán lesz az ellenjelölt!

- Népszavazást akarnak!? - háborodott fel Prolipopilén.

A sok nem akarásnak mégiscsak nyögés lett a vége, semmi érdemleges nem történt a jelölőgyűlés előkészítésére, hacsak az nem nevezhető annak, hogy csupán az utolsó napon merték kirakatni a plakátokat, nehogy szervezkedés induljon, és a jelölőgyűlésre bárki elmehessen.

A szokásos előadói beszéd után a B-gyár egyik fonómestere, Rogányi János jelentkezett szólásra. Igen iskolázottan beszélt a jelölés felelősségéről, majd elővette az április 13-i Népszabadságot, és Korom Mihály KB-titkár cikkéből felolvasta, milyen követelményeket kell támasztani a jelöltekkel szemben: „...magas a mérce: legyenek szocialista céljaink iránt elkötelezettek, emberi magatartásukkal - tehát emberi magatartásukkal, ismételte meg és körülnézett, aztán folytatta -, tenniakarásukkal, közéleti jártasságukkal pedig alkalmasak a megtisztelő bizalomra”. Majd elmondta, hogy a választói törvény, ahogy azt az iménti írás is közli, lehetővé teszi az egyéni jelölést is, és ő ezzel szeretne élni. Mivel Karvaly Nándor nyugdíjas és nem idevalósi, nem érzi annyira városunk lüktetését, amellyel nincs róla meggyőződve, hogy megfelel azoknak a magas erkölcsi követelményeknek, amelyekről a cikk is beszél, ezért helyette a Víz- és Csatornamű Vállalat köztisztviselőjében álló igazgatóját, Lendvai Jakabot javasolta képviselőnek.

Leestek az állak, majd pillanatnyi szünet után akkora vastaps tört ki, hogy a nagyterem egyik három méter magas ablaka kinyílt. Nehezen tért magához a gyűlés elnöke, de akkor aztán kiabálta: „Práger elvtárs kér szót! Práger elvtárs kér szót!” - és riadtan kereste a közönség soraiban a felszólalásra nyilván előzőleg felkért tsz-elnököt, ám az istennek sem találta. Végül a mellette ülő megráncigálta a kabátját, hogy a felszólaló ott ül velük együtt az elnökségben.

Práger igen szépen felolvasta, hogy Karvaly elvtársat javasolja. Ezután Esztó Sándor, a beruházási igazgatóság közismerten Fábíán-párti ügyintézője, a B-gyár hajdani alapszervi párttitkára kért szót, és ő is Lendvai Jakabot javasolta.

2:1!

Ez már majdnem bukás volt. Maros Mihály megijedt. Mi lesz, ha a nyakukba - politikai vezetőként elsősorban az ő nyakába - varrják Karvaly kibuktatását? Gyorsan elhatározta magát a két hozzászólótól, mondván: „javaslatuk nem a kollektíva véleményét tükrözi, legfeljebb a B-gyár és a beruházások nevében beszéltek, de még valószínűbb, hogy csak a saját nevükben!” Úgy mondta, mintha ez bűn lett volna, mintha Rogányi nem jelentette volna be, hogy élve a joggal, egyéni jelölést tesz. Arról viszont nem szólt Maros, hogy a tsz-elnök kinek a véleményét tolmácsolta. De megérezhette az ellenszenvet - vagy eszébe juthattak a „kollektíva véleményét tükröző” telefonok, netán hogy még Fábíánt is elővehetik -, ezért hirtelen, mindenkit meglepve megkérdezte: - Ha már így adódott, nem lehetne két jelöltet állítani, Karvaly elvtársat és Lendvai elvtársat is?

A kettős jelölés Karvaly tragédiája lett volna (fől is jelentette másnap Zsigalinál Marost, hogy ellene szólalt föl), ezért a városi pártbizottság titkára már a kérdés közben vadul integetett az elnökségből, hogy nem, nem, de Maros már nem tudott letérni a sínről, csak állt egyre pirosabban.

Ekkor kellett volna valakinek az emberek tudtára adni, hogy ne Karvaly helyett, hanem Karvaly mellett jelöljék Lendvait is, hogy mindenki szavazhat mindkét jelöltre, és ez a legdemokratikusabb is, mert így a távol lévő húszezer is kifejezésre juttathatja véleményét: ezt kívánja az a politika is, amelyet Karvaly elvtárs közel két évtizeden át képviselhetett. Ez a tájékoztatás elmaradt, aki tisztában volt a lehetőséggel, AZ ÚGY VÉLTE JOBB, HA HALLGAT.

Ezután a jelölés szekere visszazökkent a rendes kerékvágásba. A járási első titkár elmondta, hogy Karvaly elvtárs jó elvtárs, egy népfrontos hölgy kínos magyarázkodásba kezdett, hogy egy nyugdíjas képviselő jobb képviselő, mint egy igazgató, mert több ideje van, egy másik tsz-elnök arról beszélt, hogy a Művek mellett van a kertészetük, a gyár vezetői mégsem álltak addig szóba vele, amíg Karvaly elvtárs egyszer meg nem rázta a kezét, a gimnázium igazgatója pedig Kádár János kongresszusi mondatából csavarta ki a szuszt, mondván, hogy a krumplileves legyen krumplileves, az igazgató igazgató, a képviselő pedig képviselő. Végül felszólalt még egy asszony, és azért javasolta Karvalyt, mert a kislányát az ő telefonjára vették fel az egyetemre. Ezután következett a szavazás, amelyből Karvaly került ki győztesen. A tájékozatlan résztvevők nem jelöltek, hanem választottak. Az igazsághoz tartozik még, hogy többek becslése szerint legalább harmincan-ötvenen szavaztak Lendvai Jakabra is, de olyan lassan számolták őket, hogy végül csak tizenennyolcig jutottak, amiben szerepe lehetett annak is, hogy véletlenül ekkor kezdett el szaladgálni és széleseben dolgozni a fotós is, mire többen tanácsosnak tartották lehúzni a kezüket.

Maros annyira megijedt a városi titkár integetésétől, hogy állva szavazott Karvaly Nándorra, és csak rá. Amikor a volt első titkár felállt megköszönni választói bizalmát, a megjelentek mintegy harmada látványosan elhagyta a termet, pedig ide válogatott embereket hívtak, akik békésen szokták túrni a centrális akaratot. Karvaly nem volt olyan magabiztos, mint máskor, de azért dicsérte önmagát:

- Az én végzettségemmel, az én tehetségemmel és tapasztalatommal igen magas beosztásokba kerülhettem volna, de nem hagytam itt a megyét, nem hagytam itt önöket! Az első titkári beosztásból egészségi okok miatt kértem a felmentésemet, és azt is kértem az elvtársaktól, hadd folytathassam a közéleti tevékenységet, és ezért kaptam ezt a lehetőséget.

Az emberek elszéledtek, és nem jutott eszükbe, vajon az ő végzettségükkel, képzettségükkel, tehetségükkel mit kellene tenniük, hogy kapjanak egy mandátumot.

Az életkora alapján fiatalnak mondható városi titkár megmosta Maros fejét a meggondolatlan kettős jelölés miatt, aztán a demokrácia nem nagy dicsőségére körülszimatolták, finoman felelősségre vonták a Karvaly ellen fellépőket, mindenekelőtt a Művek pártbizottságának azt az egyetlen munkatársát, aki Maros szavai után azt hitte, helyesen teszi, ha mindkét jelöltre szavaz. Szerencsére főnöke gyorsan helyrerántotta agyficamát: - Politikai vezető vagy, felelősségteljesebben kell viselkedned! - mondta ugyanazt, amit neki a városi titkár, és úgy is folytatta: - Szervezett ellenakció volt: Rogányi János, az első hozzászóló, volt katonatiszt!

A tévedések elkerülése végett Rogányi János nem a horthysta katonaságnak, hanem a Magyar Néphadseregnek volt a tisztje. További bűne - a szervezkedés bizonyítéka! -, hogy felszólalása munkás létére igen gördülékeny volt - ilyesmire csak az ellenség képes? -, meg állítólag műszakból engedték el a gyűlésre. A történetek miatt figyelmeztették a B-gyár alapszervi párttitkárát is, a szervezkedésben ludasnak vélt Ragó Ödön gyárvezető-helyettesnek pedig hosszú ideig nem adtak fizetésemelést, de „más felelősségre vonás nem történt, mert maga Karvaly elvtárs is megmondta, hogy még a párttagokkal sem kell semmit csinálni”.

Később a „volt katonatiszt” így emlékezett az esetre:

- Három nappal a jelölőgyűlés előtt elterjedt, hogy azért váltották le Karvalyt, mert korrupt, megalkuvó, kurvahajcsár, és akik elterjesztették, azok erőltették megválasztását! Sajnos nálunk mindenütt azok szólnak hozzá, akik el tudják ismételni, amit a főnökök elmondtak, ami pedig, ha okos dolog is, csak fecsegés-locsogás. Arról beszéltünk, hogy ki kell menni a jelölőgyűlésre és elmondani a véleményünket! Mert van ám az embereknek véleményük, csak amikor arra kerül a sor, akkor nem mernek szólni. Az sem nagyon bátorítja az embert, hogy amikor többek véleményének hangot ad, ám fönn valaki összeráncolja a homlokát, akkor a csapat szépen elhúzódik a háta mögül. Amint elkészültem a felszólalással, bementem vele Fénerhez, a gyárvezetőhöz - tehát nem a szervezkedés miatt elmarasztalt Ragóhoz, a gyárvezető-helyetteshez, hanem a kinyírt kis Gé volt helyetteséhez és utódához, Maros barátjához -, és megkérdeztem, egyetért-e vele, nincs-e benne valami sértő. Elolvasta és azt felelte, egyetért vele, ő is elmondaná, de tagja a választási bizottságnak, ezért nem teheti. Két héttel később itt a gyárban, a kisgyűlésen mégis felállt, és bocsánatot kért Karvaly elvtárstól a B-gyár dolgozói nevében, mivel közülük került ki az az ember, aki a jelölőgyűlésen ellene szolt: - Ez nem a dolgozók véleménye volt! - mondta. Karvaly már nagyvonalú volt, úgy könyvelte el, hogy a BOCSÁNATOS DEMOKRÁCIA esete forgott fenn.

Végül senki nem kapott a választáson annyi ellenszavazatot, mint Karvaly Nándor; a 99,9 százalékok között az ő 92 százalékos eredménye talán bukásnak is nevezhető.

7.

A beruházási igazgatóság nemcsak vezetőjét veszítette, hanem jövőjét is. Novemberben arról panaszkodtak a pártvizsgálatot végzőknek, hogy nem tudják, mi lesz velük. Kábégé hagyta, hogy a bűnös igazgatóság hónapokon át puhuljon csak a saját levében. Jellemző a Fábíán utódlása körüli teszetoszaság is. A leváltással egyidőben ideiglenesen a Művek Jolly Jokerére, a vezér útimarsalljára, Uzoni Andrásra bízta az igazgatóság vezetését. Hamarosan kiderül-

hetett, hogy ha annak idején kereskedelmi igazgatói kinevezését nem engedélyezték, más-milyen igazgató sem lehet, ezért - miközben külföldön volt - ripsz-ropsz visszavonták a megbízatást. Meg sem várták, hogy hazajöjjön, pedig semmi sem sürgette őket.

- Az íróasztalod három napnál hosszabb időre el ne hagyd! - nyugtázta maliciózan a történeteket a többszörös igazgatójelölt, és nem nagyon létező teendőit átadta fiatal kollégájának, Leiter Lászlónak, akit később véglegesítettek - ki is nevezték - beruházási igazgatónak.

Mivel a beruházás jövőjét illetően az egyetlen „koncepció” Fábián kipenderítése volt, átszervezésekkel kívánták azt a látszatot kelteni, hogy szilárd elképzelésük van a jövőről, és a világért sem haragszanak egy egész közösségre. Lehet persze, hogy a bőkezűen osztogatott rangokkal működésképtelen szervezetté változtatták őket.

- Amikor az E-gyár épült, még mindenki a jobb és jobb megoldásokon vitázott - emlékezett vissza egy mérnök. - Úgy ordítoztunk egymással, mint a sakál. 1979 óta a többség már csak levelez, magnózik, szignál - elhárít és fedezi magát -, és jóformán senkit sem érdekel, hogy mi lesz például annak a 2 milliárd forintos hitelnek a sorsa, amelyet az I-gyárnak - a G-gyár bátyjának - az építésére kaptunk. A fejlesztési tanulmány hónapokig hevert Uzoni asztalán, pedig az elkövetkező tíz évben nagyrészt ez a beruházás határozza meg az egész Művek sorsát. Ezen kellene vitatkozni! Még a veszekedés sem lenne baj, ha a fejlesztés lenne a témája; csiszolhatná mindenki az agyát, megmutathatná, milyen okos.

Az I-gyár építése során majd eldől, hogy tönkretették-e a Művek kiváló beruházási szervezettét, vagy sem. Meg lehet kockáztatni, hogy Kábégé presztízskérdést csinál a sikerből, s olyan „ha akarom, vemhes, ha akarom, nem vemhes” eredményt fognak elérni. Természetes, hogy a legkisebb sikert is maguknak fogják tulajdonítani - „meg lehet nézni: Fábián nélkül jobbak az eredmények!” -, ha viszont kudarc érné őket, Fábiánt és bandáját fogják miatta okolni.

A vezérigazgató 1980 februárjában már ismét dicsérte a beruházást (talán az sem mellékes, miért):

- Az elmúlt negyedévben és az idén - vagyis a leváltás óta - nagyon örvendetes és reményteljes változásokat tapasztalok, egészen más a hozzáállás, sokkal őszintébb a légkör, nyíltabb a tájékoztatás - jelentette ki nagy nyilvánosság előtt, ugyanakkor szólt helyetteseinek, figyeljék „Fábián bandáját”, mert még képesek lesznek valami botrányt csinálni a kiváló vállalati ünnepségen. Bács jószándékkal figyelmeztette is Ungvárit, hogy húzzák meg magukat.

A volt beruházási igazgató persze ezerszer kegyetlenebb bánásmódban részesült, mint a „bandája”. Amint elterjedt a hír, hogy a felsőbb pártszerv is ajánlja Fábián máshová helyezését, még néhány bírálója is kezdte sajnálni, hogy ebben a szélmalomharcban csak tönkreteszi magát. A SORSÁT ELDÖNTÖTTÉK, NINCS MÁR MIRŐL VITATKOZNI!

Egyik komoly pártolója is ajánlotta, menjen el mihamarabb a Művektől: - Veled igazságtalan igazság történt, Tibor. És ahogy Gogol mondja, ez súlyosabb az igazságtalanságnál is, mert csak egy újabb igazságtalanság árán állítható helyre. Lehet, hogy a magasabb hatalom szégyenében itt tart a Műveknél valami tinglitangli állásban, lehet, hogy nem, s akkor hősi halott lehetsz. Kinek jó ez? Nem reménytelen küzdelemben, hanem férfimunkában kellene csak azért is megmutatnod kivételes képességeidet. Értelmes munkába rokkanj bele, ne értelmetlen szarakodásba! Nem az az okos egér, amelyik az útvesztőben keresztülrágja a falakat, hanem az, amelyik a leggyorsabban kitalál. A rehabilitálás lehetősége a te kezvedben van, el kell fogadnod, ha értelmes munkára hívnak. A csata végkimenetele a fontos, nem a részgyőzelmek, az igazi hadvezér visszavonulni is tud!

- Tudom, hogy a legrosszabb megoldást választottam - felelte Fábán -, de nem tehetek mást. Nehogy tévedés essék: semmi heroizmus, a felfogásom ilyen „torz”. Különbösen is csak a madár zuhanhat le, a giliszta nem! És óva intelek, nehogy a felszínes jelenségek és információk csapdájába ess. Semmi mást nem kérek, csak hogy a vád-védekezés-ítélet sort játsszuk végig! Az igazgatói kinevezést nem kérem, a szennyirat megsemmisítését viszont igen. Azokkal a flepnikkel, amelyeket kaptam, nem akarok innen elmenni, nem tűrhetem, hogy ennyi aljas rágalom rám száradjon, a fixa ideám, hogy ezt a papírt el fogjuk tüntetni. Az ember most van a teljesítőképessége csúcsán, és egyszerűen kinyírják! Ilyen körülmények között nem tehetek mást, mint hogy maradok, és megpróbálom térdre kényszeríteni az ellenem felsorakoztatott gerinctelen papírokat, mert hiába magyaráznám három-öt év múlva, hogy tudjátok, volt egy Karvaly, meg volt egy Kováts-Buna, a kutya sem fog emlékezni a körülményekre, csak arra, hogy fenéken rúgtak, és eloldalogtam, tehát vaj volt a fejemen. Maradok, pedig tudom, hogy védekező pozícióból reménytelen bármit megoldani. Még azt sem tudtam elintézni, hogy pártfegyelmet indítsanak: „azt ki kell érdemelni!” Akkor hát mit akarok? Azt, hogy a minisztérium gyakoroljon önkritikát. Nem olyan képtelenség ez: a Munkatörvénykönyv magasabb állásúakra vonatkozó része kimondja, hogy fellebbezésre a miniszter köteles vizsgálatot folytatni, és hogy csak a miniszter döntése fellebbezhetetlen. De a minisztérium nem hajlandó tovább foglalkozni az ügyel.

Rácz Viktor miniszterhelyettest fogva tartották eddigi intézkedései. Nem Fábán félreérthető pártolásával, hanem Kábégé támadásával juttatta kifejezésre, hogy szorítja a kapca. Amikor a vezér az ő kérésére gazdasági tanácsadóvá nevezte ki Fábiant, Rácz Viktor személyesen is kérte Bács Róbert termelési igazgatót, hogy adjon helyet leváltott társának. Már akkor - november elején - elejtett egy kétértelmű megjegyzést:

- Átmeneti helyzetben vagytok, Robi, próbáljatok meg normálisan viselkedni, ne nehezítsük egymás helyzetét.

A pártvizsgálat megismerése után, 1980 februárjában már azt mondta az igazgatónak:

- Ez volt Kábégé utolsó dobása! - majd másra terelte a szót, finoman megjegyezte: - Lehet, hogy nem volt elég egy embert elküldeni.

Májusban pedig egy érdeklődő újságíróval azzal próbált lerázni:

- A Műveknél még nincs minden lezárva!

Fábán bizonyítékokat és felülvizsgálatot sürgető levelére 1980 márciusában úgy érezte, csak azt felelheti: „Felmentését lezártnak tekintjük, az ügyel a továbbiakban nem kívánunk foglalkozni.” Kár volt. Fábán Tibor megint jobban tudta a törvényt, mint akik végrehajtották rajta, de ez a tudás ez egyszer nem földobta, hanem elszomorította. Határozottan megviselte, hogy Rácz Viktor - a minisztérium nevében - a füle botját sem mozgatta a fellebbezésre, hogy nem maradt számára más lehetőség, mint a bíróság. A holtában is gyors Fábán annyira elbizonytalanodott kenyéradója törvény elé citálása miatt, hogy csak egy hónap múlva válaszolt a miniszterhelyettes elutasító levelére. Mélyponton volt. Írása jóval hosszabb a szokásosnál, mondatai helyenként fájdalmasan nyakatekertek. A lényeg rövid: „Mindegyik vádra bizonyítékot kértem, s mivel nem kaptam meg, tudomásul veszem, hogy nincsenek ilyen bizonyítékok.”

Pedig a talpnyalók továbbra is lázas ütemben gyártották a „bizonyítékokat”. A Fábán „bűneit” tartalmazó aktatáskával már agyon lehetett volna ütni egy embert, és a Kábégét tisztelő pesti igazgatótárs is megsokallta a vég nélküli kampányt:

- Ne alacsonyítsd le magad, Géza, kiütöd és még meg is taposod? Gusztustalan ez a hadjárat! Miért nem hagyod a fenébe?

Mert nem tudta. Kováts-Buna Géza már nem volt a régi. Vagy mégis? Az áprilisban menetrend szerint megérkező kiváló vállalati ünnepség szónoklatában benne volt az ilyenkor szokásos összes sablon, mégis némán figyelt mindenki. Szikrázó gondolataival Kábégé képes volt felgyújtani a leglaposabb közhelyeket is. Egyetlen mondat volt kivétel:

- A MŰVEKNÉL A MUNKA BECSÜLET ÉS DICSŐSÉG DOLGA!

Dicsőség? Becsület? Fábiántól az elsőt elorozták, a másodikért épp perelt. A megyei munkaügyi bíróság megijedt, hogy perbe szólította a minisztert - mivel az nem foglalkozott a fellebbezésével. Hosszas töprengés után megtalálták a kibúvót: panaszát áttették a Művek munkaügyi döntőbizottságához, ahol nagy futkosás után kinyögték, hogy „magasabb állással kapcsolatos viták” nem az ő hatáskörükbe tartoznak. Miután Fábián panasza futott egy kört, 1980 nyarán ugyanott volt, ahonnan elindult. A volt igazgató ismét a munkaügyi bírósághoz fordult, s még mentegetőzött is: nem tehet róla, hogy a miniszter nem tartja be a törvényt, nem hajlandó foglalkozni egy magasabb állású fellebbezésével.

Fábián Tibor nem vette tudomásul a felsőbb pártszerv ajánlását, akár segédmunkásként is maradni akart a Műveknél.

Fábián Tibor nem volt hajlandó tudomásul venni, hogy ebben a közösségben egyre kevésbé létezik; hogy elsősorban már nem is azok gyűlölik, akiket megbántott vagy akik őt bántották, hanem mindenki, aki titokban érzi már, hogy kisebb nála.

Fábián Tibor nem volt hajlandó tudomásul venni, hogy jelenléte, sőt pusztja létezése a vezetés, és elsősorban a vezér bírálata. Nem törődött vele, hogy még a mindenható Isten sem hagyta feltámasztott fiát azok között, akik keresztre feszítették, hogy inkább csodát mívelt, és az égbe emelte. Fábián fölfeszítette magát a Művekre, ha irritál, hát irritáljon a jelenléte, csak azért is marad!

És amíg a bíróság nem mondott á-t, vagy bé-t, Kábégének nem volt kurázsija sem leszedni, sem átdöfni.

- Felteszem, hogy történéseinkhez hasonlóan sokan igazságtalannak tartják a trianoni békét, de ezt a történelmi helyzetet megváltoztatni nem lehet - mondta Bács Róbert. - Ezzel csak azt akartam mondani, hogy a kialakult helyzetet figyelmen kívül hagyni egyszerűen örültség, Fábián pedig ezt csinálja. Ilyen ügyekben sosem tartottam szerencsésnek, ha az eredeti status quo, tehát a korábbi állapot szerint kívánnak rehabilitálni; rosszabb megoldás lenne Fábiánt visszarakni a helyére, mintha elzavarnák. Ha ezt valaki nem érti meg, a világ ellen harcol, ez pedig nem megy, Don Quijote csatája csak irodalmi témának jó: mindennap nem lehet forradalmat csinálni!

És ez lenne az igazságtalanság menlevele?

Létezik rossz anélkül is, hogy ártó szándék volna mögötte. Ilyen lehetett az is, hogy Fábián Tibor gazdasági tanácsadó egyik feladata épp az üzemzavarok kivizsgálása volt. Az üzemzavaroké, amelyekben többnyire szerepe van a karbantartás szakszerűtlenségének vagy elhanyagolásának. Fábián nem állott rámutatni az efféle zavarokra sem, és a karbantartás Palácz Zsigmondhoz tartozott.

- Nem akartam Fábiánt veszni hagyni - jelentette ki 1980. május 5-én négyszemközt Kábégé, amiből tudni lehetett, hogy elveszejtéséről fog beszélni. - Semmi kedvem bíróságra járni, hogy

elmebeteg vagy sem. Nem orvosi, hanem társadalmi vonatkozásban nem nevezhető normálisnak a viselkedése. Fél éve felveszi a nagy fizetést, csak azt nem tudom, miért. Ez nem jó neki sem, a Műveknek sem, a pártbizottságnak sem. Itt már mindent felégetett maga mögött, ennél a vállalatnál ő menthetetlen, jelenléte mindenkit irritál. Addig nem lesz rend a Műveknél, amíg ő itt van!

De nem felmondott neki, hanem hűségnyilatkozatot kért a sorból leginkább kilógó Bács Róberttől: fölszólította, jelentse, hogyan dolgozik Fábián, és mi legyen a sorsa.

- Rosszabb megoldás lenne Fábiánt visszarakni a helyére, mintha elzavarnák - mondta korábban Bács, és most megkapta: tessék, zavard el!

Néhány nap tétovázás után felkereste azt, akivel a sorsuk már annyiszor keresztezte egymást.

- Mikor akarsz elmenni, Tibor, mert ebben a szobában nem maradhatsz örökké!

- Van nekem irodám a beruházáson, miért vettétek el!? Az állásommal meg ne törődjete, a miniszter foglalkozik vele!

Fábiáni mondatok. (A miniszter úgy keveredett ide, hogy a volt igazgató tudatta vele, jogorvoslatért fordult a munkaügyi bírósághoz és a legfőbb pártfegyelmi fórumhoz.)

Tíznapos fontolgatás után Bács Róbert lényegében Fábián elbocsájtására szavazott: „A jelenlegi állapot fenntartását nem tartom indokoltnak.” Kábégé tehát bepofozta legfüggetlenebb helyettesét is a sorba, és már írás is volt róla, hogy semmi értelme a botcsinálta tanácsadó további alkalmazásának. Bár megvolt a védőpajzs, a vezér várt a felmondással. Fábián pedig ahelyett, hogy a jobbnál jobb állásajánlatok között válogatott volna, hogy ne vádolhassák munkátlansággal, tanulmányt nyújtott be a G-gyár termelésének 25 százalékos növelésére, és javaslatot dolgozott ki, hogy az I-gyárat - melynek tervei hónapokig háborítatlanul heverték - miként lehetne 250 millióval olcsóbban felépíteni. Ötleteit nem díjazták.

Már nemcsak a minisztérium ajánlott Fábiánnak másutt állást, hanem a szemfüles környezet is: hívták lerobbant ktsz-be elnöknek, jól menő szövetkezetbe műszaki vezetőnek, és bár örült ajánlatuknak, nemet mondott nekik is: ELŐBB A PAPIRSÁRKÁNY FEJÉT KELL LEVÁGNI. Neki nem segítség kellett, hanem igazság. Igazság? Képtelenség. Hisz Kunitól kezdve a miniszterig annyi embernek kellett volna bűnbánatot tartania, amennyien a búcsújáró helyeken szoktak térdepelni.

8.

Ezek már az utolsó ítélet végrehajtása előtti pillanatok voltak. Karvaly Nándor képviselővé választása és Fábián Tibor bírósági hercehurcája után augusztusban Kováts-Buna Géza elérkezettnek látta az időt, hogy leadja a figyelmeztető lövést, megírta kirúgott helyettesének: „Sajnálattal állapítottam meg Bács Róbert termelési igazgató et. jelentéséből, hogy a Művek számára ön közel egyéves időszak alatt semmiféle érdemi munkát, hasznos tevékenységet nem végzett. Miután a jelenlegi állapot tovább nem tartható fenn... kérem, hogy szeptember 15-ig SZÍVESKEDJÉK MÁSUTT ELHELYEZKEDNI, ellenkező esetben kénytelen leszek munkaviszonyát felmondással megszüntetni.”

Két éve még egy országos hírű beruházás karmestere volt, egy évvel később alkalmatlan vezető, ekkorra pedig már ötezer ember legrosszabbika, aki semmire sem használható. Az előfelmondásra írt válaszában Fábián Tibor ismét ajánlotta, hogy alkalmazzák előadónak,

vagy műszaki ellenőrnek, „erre igazán predesztinál két évtizedes munkám”. Ellenfelét lefokozva megírta neki azt is, hogy az „igazgató” elvtárs nem illetékes arra, hogy felmondjon, mivel a leváltás a fellebbezés miatt nem jogerős, tehát ő még magasabb állásúnak számít, akinek sorsáról csak a miniszter dönthet. A ragyogó vitatkozó levele fájdalmas bukfencekkel zsúfolt: „Őn azt írja, hogy semmilyen érdemi munkát nem végzek. Minden kiadott munkát maradéktalanul elláttam, igaz, hogy munkát gyakorlatilag nem kaptam. A felsorolt állítások valótlanok, ezért kérem, hogy a bizonyítékokat megismerhessem. Aki nem végzi el a munkáját, annak fegyelmit kell adni, kérem az eljárás szíves kezdeményezését.”

Fábián a vezér és a saját levelét is eljuttatta a miniszternek, hogy a munkaügyi vita jogerős elbírálásáig nyújtson neki védelmet. Küldeményére Rácz Viktor miniszterhelyettes ráírta, érdeklődjék meg, mi a megyei pártbizottság álláspontja, és írjanak Fábiánnak rövid választ a miniszter nevében. Ennek megfelelően három hét múlva értesítették: mivel nem magasabb állású, a vezérigazgató hatáskörébe tartozik - ő tehát azt tehet vele, amit a törvények nem tiltanak.

De miért nem állt ki Fábián mellett legalább az új vezetésű megyei pártbizottság? Zsigali Márton első titkár megválasztásakor, tehát Fábián leváltása után lebeszélte a Népszabadság munkatársát arról, hogy írjon az esetről, mert „Fábián nem normális”. De amint megismerte, rádöbbsent, hogy félrevezették, s mint jó politikus, javasolta Fábiánnak, hagyja a huzakodást, menjen máshová dolgozni. Még állást is szerzett neki. Többek között Zsigali kérésére ajánlottak fel Fábiánnak egy nigériai munkát, ahol elbújhatott, feledhetett, és nagyon nehéz körülmények között bizonyíthatott volna. Ám neki ez sem kellett. A segítség elutasítása tehetetlenné tette az első titkárt és Fábián többi támogatóját is, az istenek ellen indított pörei pedig elriasztottak mellőle mindenkit, aki nem akart cinkosának látszani. Olyan volt, akár egy önégető buddhista pap, már csak nézői voltak. Egy részük imát mormolt a lelki üdvéért, mások finnyásan elmenekültek, nem egy korábbi támogatója pedig csak legyintett rá: - MÉGSEM KOMPLETT EZ AZ IPSE!

Vizsgálatot, magyarázatot, igazságot követelő beadványaira már nem is felelt a minisztérium, csupán az ügyeletes könyökvédős rájuk írta: „Más szervek is vizsgálták az ügyet, tegyük a/a - ad acta: irattárba - annak reményében, hogy nem kell foglalkozni vele.”

Egy szál maga maradt Fábián, a határozott ítéletű vezér mégsem merte - ahogy ígérte - a felmondás évfordulóján az utcára rakni. Amikor a munkaügyi bíróság október 3-án végre áttette az ügyet a miniszterhez azzal, hogy Fábiánnak igaza van, fellebbezését köteles elbírálni, Kábégé megnyugodott, hogy ismét jó kezekbe került az ügy, s gyorsan útilaput kötött a volt igazgató talpa alá. Az elbocsájtott Fábián Tibor már mint a közeli vállalatocska kegyelemből befogadott tanácsadója írta nagyon megfontolt és nagyon alapos levelét a miniszternek. Ebben kifejezte reményét, hogy az ő döntésében végre megnyugodhat, s nem kell tovább a bíróságot járnia. Ekkor említette először, hogy a felmentési javaslat inkorrekt jelzője olyan durva becsületsértésnek számít, mely esetben a bírói gyakorlat a bizonyítási eljárást sem ismeri. Fábián az értelemre és a becsületre apellált. A miniszter azonban néhány sorban jóváhagyta az egyre hírhedtebb felmentést. Az indok: elkésett a fellebbezés, de ettől függetlenül a leváltás „megalapozott volt, és a jogszabályokkal összhangban álló”.

Ezt válaszolta egy főhivatalnok.

Hogy mi mást tehetett volna a miniszter? Például félresöpri csúrcsavar jogászait, magához kéreti Fábiánt, és önkritikusan elmondja neki, hogy többek között azért volt elhamarkodott a felmentés, mert befolyásolta őt Kábégé és Karvaly. Elnézést kér, ám ami történt, azt már nem lehet meg nem történtté tenni. Ne merüljenek hát el a részletekben, ő felajánlja, hogy

megsemmisíti a felmentési javaslatot, és áthelyezéssel kinevezi a korábbihoz hasonló állásba ide, vagy oda - válasszon! Ha nem fogadja el az ajánlatot, ő akkor is MEGSEMISÍTI A FELMENTÉSI JAVASLATOT - tehát erkölcsileg rehabilitálja -, és Fábián ott vállal munkát, ahol kedve tartja. Nem helyezi vissza előző beosztásába, de még a Művekhez sem, mert az mindenkinek rossz lenne, vizsgálatot indít viszont a leváltás körülményeinek tisztázására, a Művek vezetési válságának rendezésére.

A saját rehabilitálása körül tizennégy hónap óta toporgó Fábián persze megfellebbezte a miniszter döntését, és most már a bíróság is közölte vele a törvényt: a magasabb állásúak leváltását nem kell indokolni. A kör bezárult: a beruházási igazgatót csak egy jogellenesen összetákolta, becsületsértő indoklással tudták meneszteni, a miniszter mégis jóváhagyta, mert elkésett a fellebbezés, a bíróság pedig törvényesítette a miniszter döntését, mert egy igazgató fölmentését nem muszáj indokolni...

Fránya dolog ez. Az állam nagyon helyesen azt mondja, hogy a létra felső fokain ülőket indoklás nélkül is lejjebb lehet küldeni. De azt is mondja, hogy egyetlen vezetőt sem válthatnak le (vagy nevezhetnek ki) az illetékes pártszerv beleegyezése nélkül, ők viszont magyarázatot várnak. Tehát nem kell indokolni és mégis kell indokolni. De ezzel még nincs vége. Párttag esetén a pártszerv köteles lenne az illető véleményét is meghallgatni - elvileg tehát az illető megismerheti az indoklást és védekezhet -, pártonkívüli vezetőnek viszont nincs lehetősége erre; a pártvezetőség tudhatja, mit „követett” el, neki viszont nem mondják meg, csak beszélnek az ajtaján: - Vizsgálatra! Mindez mintha ellentétes lenne a politika elvével és gyakorlatával; e kérdésben az irányító párt és az irányított állam nincs összhangban. Ez persze egyik oldalt sem jogosítja föl a szabálytalanságra, a jogtalanságról, erkölcstelenségről nem is beszélve.

De hogyan tovább, Fábián? Először csak azt kívánta, hogy védekezhessen a háta mögött összehordott vádak ellen. A munkaügyi bíróság előtt viszont már azért is pereskedett, amit addig nem kívánt, hogy helyezték vissza korábbi beosztásába. Tudta egyáltalán, hogy mit akar?

- A szennyirat megsemmisítését!

- És utána a korábbi beosztást?

- Az ötödik emeletre úgy lehet feljutni, hogy az ember először felmegy az elsőre: egyelőre ezzel foglalkozom!

Amikor elbocsájtása után nem sokkal Kábégé felterjesztette a minisztériumba Leiter László, az addigi megbízott beruházási igazgató véglegesítését, akkor Fábián felkereste a miniszterhelyettest, és óvta a lépéstől, mert ha őt visszahelyezi a bíróság, akkor két beruházási igazgatója lesz a Műveknek.

1980. november 3-án Fábián Tibor beperelte a minisztériumot személyi jogának, jó hírének megsértése miatt. Beadványában leírta, hogy a felmentési javaslat állításainak nagy része igen durva becsületsértés. Az iratot a leváltás indoklása mellett „jellemzésekre többször is ismertették vállalati nyilvánosság előtt, ami jó hírem kedvezőtlenül és súlyosan megváltoztatta; a rólam alkotott vélemény már messze nem munkámon és annak országos példaként is értékelt eredményein alapul”.

Megindult hát újból a mókuserék, de már nemcsak Fábián futott esztelen lécein. 1981 március végén a bíróság a részletek vizsgálata nélkül is arra a megállapításra jutott, hogy Fábián Tibor felperesnek igaza van, és ezt bírói meghagyásban adta közre.

A minisztérium jogászainak tudniuk kellett volna, hogy elvesztik a pert, mégis fellebbeztek. Ez akkor sem volt főhatósághoz méltó lépés, ha visszavonulásukat maga Fábán nehezítette, amikor kérte rágalmozóinak felelősségre vonását. Nem volt igaza? Nem kell megbüntetni, aki belegyalogol más becsületébe, aki megszegi a személyzeti munkára vonatkozó jogszabályokat? Dehogynem! Csak hát kit büntessenek? Az időközben máshová helyezett Rác Viktor volt miniszterhelyettes, aki aláírta a nevezetes okmányt? Bori Sándor minisztert, aki jóváhagyta? Pécska Ferencet, aki összeállította? Kuni Gyulát, akivel Kábégé megíratta a „följelentést”? Netán a rajtakaphatatlan vezért, vagy a kísérő zenét szolgáltató Karvalyt?

A pörösködés közben híre futott, hogy itt az ideje Fábán végleges kikészítésének, egyszer és mindenkorra beverhetik a földbe, méghozzá a törvény előtt! „Bűneinek” ára már az aranyéval vetekedett. Csakhogy Hasfelmetsző Jack bűnlajstroma is véges. Hiába kutatott külön brigád Fábán vétkei után, a bíróság malmának alig akadt őrleni valója, a lisztet öntötték fel újból a garatra. Azt sem mindet, mert a bizonyítási kötelezettség miatt a pártbizottsági ülésen elsorolt vádaknak már csak egy töredékét merték előterjeszteni. A Művek fizetésemeléssel honorált buzgó jogtanácsosa azért szatyorszám hordta a minisztériumba a „megdönthetetlen bizonyítékokat”, ők pedig a szatyor kivételével mindent beterjesztettek a bíróság elé; a felmentési javaslatban foglaltak alátámasztására épp három tucatnyi „vád” iratait fuvarozták Pestre. Fábán egyik új bűne volt például, hogy öt esztendővel korábban(!) állítólag egy szerződés-tervezetet napokkal hamarabb juttatott el az érintett építőipari vállalathoz, mint a vezérigazgatóhoz: tehát inkorrekt!

Fantasztikus, hogy amikor sokadjára volt főnökük nyakára tették a kést, akadtak emberek, akik nem utasításra, nem dicséretért, prémiumért, hanem pusztán a „rossz életű” Fábán kedvéért feltúrták az építők koszos pincéjét, és elővadászták a perdöntő borítékot: a vád hamis, a bélyegző szerint két nappal később kapták kézhez az aktát, mint Kábégé! Hiába túlóráztatták a vádemelő brigádot, eredmény semmi, ha egy bűnjelváadás rábukkant valamire, társa nyomban kiemelte a védekezéshez szükséges bizonyítékot is, hadd örüljön mindenki, és az igazság se csorbuljon.

Mindkét tábor győzelmi jelentésektől harsogott. De Kábégé vezérkarának „egysége” már megint csak a mesében létezett: Fábán ellen tanúként csupán Finfera Józsefet és Palác Zsigmondot merték jelölni - csak ők vállalkoztak rá? -, Bácsot nem, sőt Gyarakit és Kunit sem. Mi történhetett?

Fábán úgy érezte, hogy ügyvédje ellene dolgozik, pedig lehet, csupán megszállott megbízójával nem tudta tartani a lépést. Kirúgta, aztán két hónapig tanulta a jogot, és egy minisztérium meg egy nagyvállalat jogtanácsosi gárdájával szemben ő, a mérnök-közgazdász állt ki a porondra.

Az 1981. július 9-i monstre tárgyaláson a minisztérium jogtanácsosa azt állította, hogy „a felmentési javaslatról Fábán Tibornak nem is kellene tudnia, mivel az szolgálati használatra készült, kizárólag a párt szerveinek tájékoztatására.”

- És a párttestületek előtt megengedett a rágalmozás? - kérdezte Fábán, s mellékesen megjegyezte, hogy a felmondást indokló „zárt információt” ismertették a szakszervezeti bizottság előtt, sőt a beruházási igazgatóság termelési tanácskozásán is.

A tárgyalás másik fénypontja az volt, amikor a minisztérium jogtanácsosa igazuk bizonyítására, mint egy adut, kivágta az asztalra a párthatározatot. A fiatal bírót dicséri, hogy nem riadt meg, hanem nyugodtan visszaadta a jogásznak:

- Ezt majd taggyűlésen tessék előterjeszteni!

Mert az ellentmondásoktól sem mentes demokratizálódás már megengedi, hogy egyazon ügy egyik részletét másként ítélje meg a Magyar Népköztársaság nevében a bíróság, mint a párt egyik vezető szerve. Az külön érdekes, hogy ez esetben a bíróság képviselte a párt politikáját a felsőbb pártszerv határozatával szemben.

„A bíróság megállapítja, hogy az alperes a felperest személyhez fűződő jogában megsértette. A bíróság eltiltja az alperest attól, hogy az 1979. szeptember 10-én kelt Felmentési javaslat elnevezésű okiratot a jövőben bárhol, bármilyen formában felhasználja, és kötelezi az alperest, hogy ezt az iratot 30 napon belül a felperes személyzeti anyagából távolítsa el.

Az ítélet indoklása: Fábíán Tibor felperes 1962. június 1-től 1979. szeptember 15-ig, felmentéséig a Művek alkalmazásában állt, legutóbb beruházási igazgatóként. A minisztérium 1979. szeptember 10-én felmentési javaslatot terjesztett elő, a javaslatot a pártszervek előtt ismertették, majd munkaviszonyának megszűnte után továbbították jelenlegi munkáltatójához. A felmentési javaslat egyebek mellett az alábbiakat tartalmazza:...

...Az alperes a kereset elutasítását kérte, mivel a felmentési javaslatban a felperes személyére vonatkozó megállapítások teljes egészében fedik a valóságot.

A felperes keresete alapos.

A bíróság a fenti tényállást a felperes személyes előadása, a csatolt iratok és a személyzeti anyag iratai alapján állapította meg.

A Ptk.78. § (1) bekezdése alapján a személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a jó hírnév védelmére is. A (2) bekezdés szerint a jó hírnév sérelmét jelenti, ha valaki más személyre vonatkozó, azt sértő, valótlan tényt állít, híresztel, vagy való tényt hamis színben tüntet fel. A bíróság megállapította, hogy a felmentési javaslat a felperes személyére vonatkozó valótlan tényállásokat tartalmaz, ezért az sérti a felperes jó hírnevét.

Általános a bírói gyakorlat abban, hogy amennyiben a munkaviszony keretében készült minősítés, információ, javaslat, jellemzés vagy bármely más irat a vállalat körein kívülre kerül, az esetben polgári eljárás keretében lehet kérni a jó hírnév védelmét. A perbeli esetben a felmentési javaslat a vállalaton belül széles körű ismertetésre került, de ezen túlmenően az alperes megküldte azt a felperes új munkáltatójához, pontosabban a felperes személyzeti anyagának részévé tette, így nincs akadálya annak, hogy a felperes a jó hírnév sérelmével kapcsolatban polgári jogi igényt támasszon.

Az 1019/1974. (V. 2.) MT. határozat 18. § (3) bekezdése szerint a minősítésben csak kellően megalapozott ténymegállapítások és értékítéletek szerepelhetnek. A megállapításokat általánosításoktól mentesen, megfelelően indokolva kell felvenni. A 19. § (2) bekezdése szerint a személyzeti nyilvántartásban csak olyan minősítéseket szabad tartani, amelyeket a dolgozóval ismertettek, amit a dolgozó a minősítésen aláírásával igazolt. A 21. § (3) bekezdése alapján a dolgozóról információt, jellemzést, javaslatot csak a személyzeti nyilvántartás iratai - minősítésre kötelezett dolgozónál a legutóbbi minősítés - alapján szabad adni.

Bár a felmentési javaslat nem tekinthető minősítésnek, az lényegében a felperes személyéről készült jellemzés, értékelés. Ezen irat elkészítésére az előbb ismertetett szabályokat feltétlenül alkalmazni kell.

A bíróság megítélése szerint az alperesnek a felmentési iratban a felperes személyéről és munkavégzéséről közölt negatív értékítéletei olyan sértő tényállításokat tartalmaznak, amelyek EGYÁLTALÁN NINCSENEK MEGALAPOZVA; ténybeli alapot egyáltalán nem vet fel az irat. Ilyen jellegű tényállítások, illetőleg értékítéletek valóságának bizonyítására polgári per keretén belül tulajdonképpen nincs is lehetőség.

Az alperes képviselője által szóban előadott, majd előkészítő iratában kifejtett indokok egyáltalán nem alkalmasak arra, hogy a ténybeli értékítéletek valóságát igazolják. Az alperes előkészítő iratához csatolt kiragadott példák a felperes konkrét munkavégzésére vonatkozó tényadatok. Ezeket már csak a perben ismertette az alperes, ezeket az állításokat a felmentési javaslat egyáltalán nem tartalmazza. A bíróságnak nem feladata egy dolgozó évtizedes munkájának értékelése, a perben csak arra van lehetőség, hogy a konkrét állítások valóságát a bíróság felülvizsgálja, és az ilyen állításokból levont negatív értékítélet helyességét eldöntse. Ezért a bíróság az alperesi védekezés egyes pontjainál a részletekbe menő vizsgálatot mellőzve arra a megállapításra jutott, hogy a ténytartalom nélküli felmentési javaslatnak a felperes személyére vonatkozó kifejezései sértik a felperes jó hírnevét.

Az alperes által feltárni kívánt hiányosságok és hibák még mindig nem alkalmasak olyan általános jellegű megállapítások megtételére, hogy például a felperes kisajátítja a vállalat egészségének eredményeit, az együttműködés során inkorrekt módszereket alkalmaz, tájékoztatásai félrevezetőek, munkájában a felsorolt negatív tulajdonságok váltak uralkodóvá. Annál is inkább elfogadhatatlan ez az alperes által felsorolt egyedi és eseti hiányosságok alapján, mert a személyzeti anyagból megállapítható, hogy legutóbb 1979. április 28-án Kiváló dolgozó kitüntetésben részesült a felperes, ami ellentmond annak, hogy a felsorolt hiányosságok már mintegy másfél-két éve jellemzik a felperes munkáját. Ellentmond továbbá a felmentési javaslat felperesről alkotott összképe a személyzeti anyagban megmutatkozó pozitív előmenetelnek, kitüntetésnek és jutalmaknak, valamint legutóbbi minősítésének, továbbá az 1979. május 29-én kelt, Rácz Viktor miniszterhelyettes által megfogalmazott emlékeztető ténymegállapításainak is, miszerint példamutató a beruházási tevékenység, továbbá magas elismerést érdemel a Művek beruházási tevékenysége - amelynek irányítását a felperes látta el. Ilyen ellentétek mellett a kiragadott eseti kifogások még valóságuk esetén sem indokolják a súlyosan sértő, de főként általánosító értékítéletet. Kifejezetten tényalap nélküli, de nyilvánvalóan sértő célzatú a felmentési javaslat azon kitétele, miszerint a felperes egészségének további megőrzése érdekében is javasolja felmentését. Egyáltalán nincs adat arra, illet magá az alperes sem állított, hogy a felperes bármiféle betegségben szenvedne, így ez a kitétel nyilvánvalóan alaptalan és sértő. Budapest, 1981. augusztus 17.”

Az elsőfokú ítélet kihirdetésekor a minisztérium ismét bejelentette, hogy fellebbez. Fábíán levelet írt az új miniszterhelyettesnek:

„A per egy évig tartott. Sorra dőltek meg mindazok a koholt vádak, becsületgyalázó sértegetések, amelyeket a minisztérium és a Művek érintettjei - céljaik érdekében - nagy igyekezettel összeszedtek... azt kérelmezem, hogy szíveskedjék utasítani az érintetteket a további pereskedés abbahagyására, szíveskedjék megakadályozni a minisztérium újabb lejárását. *Ne legyen szükség részemről sem eddig még meg nem tett újabb intézkedésekre.* Legutóbbi levelemben kértem a további rágalmak visszavonását, a rágalmazók felelősségre vonását, megfelelő elégtételt és a pártszervek - elsődlegesen a KB illetékesei - tájékoztatását, mivel a rágalmak célja ezen utóbbiak félrevezetése volt.”

A miniszterhelyettes visszavonatta a reménytelen fellebbezést, de a tanulságok levonása elmaradt, még azt sem mondták legalább Kuninak és Pécskának, hogy ejnye, ejnye. Így az érintettek - beleértvén a jogászokat is - nyugodtan vallhatták, nem az a vétkük, hogy tilalmas módon állítottak össze személyi anyagot, hanem pusztán a figyelmetlenség, hogy az véletlenül belekerült a káderanyagba. Vagyis személyzeti munka gyanánt AKÁR RÁGALMAZHATNAK IS, HA A NYOMOKAT ELTAKARÍTJÁK. Sőt, úgy érzik, hogy egy ilyen ítélet után nem is igen van más lehetőségük:

- Nem írhatunk le semmit, mert egy rossz szó mellé székérdérényi dokumentumot kell rakni!

Az, hogy nagyobb szakértelemmel és pontossággal - ha a vádak bizonyíthatók! -, nyíltan és becsületesen is lehet bírálni, nemigen jutott eszükbe. Még az egyébként jó képességű - épp ezért veszélyesebb - Pécska Ferenc is nyugodtan állíthatta:

- Ma is ugyanúgy írnám meg a felmentési javaslatot, mint először: a Művek eredményessége bizonyítja, hogy helyesen döntöttünk!

9.

Senki nem adott volna érte egy fabatkát sem, Fábíán Tibor mégis felért az első emeletre, sikerült megsemmisítenie a szennyiratot, amire leváltását alapozták. Ezzel erkölcsileg olyan makulátlanná vált, akár a bűnös a feloldozás után. Ez volt az a pillanat, amikor emelt fejvel távozhatott volna, hogy a régi Fábíánhoz méltó életet kezdjen valahol. De ő maradt ebben a se nem szép, se nem vonzó városban, mert nem számolt azzal, hogy a nem hozzá méretezett feladat - picinyke munkája - és az egyre nagyobb erőfeszítésért egyre kisebb eredménnyel fizető önrehabilitáció kikezdheti a tehetségét, sőt vezetői alkalmasságát is.

- A cég, a beosztás nem adja, csak hordozza a lehetőségeket. Ezeket kell megtalálni! - állította a tőle megszokott határozottsággal, és maradt. Nem fogadta el a fényesebb ajánlatokat maroknyi hűségű csapata és a becsületes többség miatt sem. Benne még ilyen avított Don Quijote-i szándékok voltak. Tudta, hogy nem lehet mindennap forradalmat csinálni, de megkísérelte, mert tűrni sem lehet a végtelenségig. Don Quijote küzdelme ésszerűtlen, de biztos, hogy értelmetlen is?

Fábíán árfolyama - a többszörös hivatalos leértékelés ellenére - alig csökkent. Kábégét viszont erősen leértékelték, politikai befolyása megszűnt, Karvaly Nándor nyugdíjazása után kihagyták nemcsak a végrehajtó bizottságból, de még a megyei pártbizottságból is, az új első titkár egyre inkább belelátott a kártyáiba. Nimbusza töppedt, egyre inkább szerencsétlenség volt alattvalójának lenni. Ungvári Miklósnak például még hazugság árán sem volt hajlandó fizetésemelést adni. Kuni Gyula önhatalmúlag kihúzta az angol nyelvtanfolyam résztvevői közül őt és Esztó Sándort. Gyaraki Endre kereskedelmi igazgató meg már egyenesen Ungváriné és Fábíánné ellen indított hajsztát, nehogy az igazgatóság dolgozói szakszervezeti tisztségviselőnek válasszák őket.

Nem pusztán emberi gyengeség, kicsinyes bosszú volt ez, hanem stílus. A Művek termelési tanácskozásán öten szólaltak fel az egyik gyárból, és mind az öten a vállalatvezetést bírálták. Kábégé letorkolta őket, visszautasította jogos panaszukat. Felhozhatnánk mentségére, hogy azért ragadtatta el magát, mert jelen volt a miniszter is, csak hogy ő kimentette a vezért („ott lehetnek igazán nagyszerűek az eredmények, ahol ilyen apróságokat kifogásolnak!”), ám Kábégé ezek után sem visszakozott, sőt Kuni Gyula odasündörgött a gyár vezetőjéhez, és fojtott hangon megjegyezte: - Ég a pofám, hogy ilyenek vannak közöttünk! - ami azt jelentette: folyt. köv. A prémiumosztáskor aztán a vezér pénz helyett csak egy megjegyzést vetett oda a békétlenkedő munkások vezetőjének:

- Neked pedig fehér lap!

A jelenlevők tudták, mi volt a bűne, és le is vonták a következtetést: „NYISTA POFÁZÁS!” Nem túloztak? Lehet, hisz a Művek egyébként piros kötésű szervezési és működési szabályzata rögzítette: „A gazdasági igazgató képviseli a vállalatot az üzemi demokrácia kérdésében, a testedzés és a sport területén.” Felsorolta a szabályzat az üzemi demokrácia fórumait is:

„1. igazgatói értekezlet, 2. igazgatósági értekezletek, 3. igazgatóhelyettesi értekezlet, 4. kibővített igazgatóhelyettesi értekezlet, 5. műszaki-gazdasági konferenciák, 6. termelési tanácskozások (évente négyszer)”.

Nyista pofázás? Ez túl egyszerű lett volna, rafinált korunk mást kívánt. Igenis volt pofázás: a vezér még mindig megengedhette magának, hogy a kiválasztottak egyszer-egyszer megbírálják. Például a KISZ-esekkel folytatott eszmecserén kicsúszott néhány kellemetlenebb kérdés, megjegyzés is, Kováts-Buna Géza mégsem torkolt le senkit. Az öt félelemmel és tisztelettel figyelő fiatalok közül meg is jegyezte az egyik:

- Hát ez a Kováts a mumus!? Teljesen félreismertük! - Hasonló tévedésekre jócskán akadt már példa, hisz a hatalom előszeretettel kendőzi magát, különösen az ártatlan ifjúság előtt. Aki bedőlt és szövegelni kezdett, azt hamar felvilágosították arról, hogy mikor és kit ismert félre.

- Szakszervezeti küldöttértekezleten felszólaltam - említette egy párttag, technikus -, és mint titkár öt kritikus témát mondtam el, legfőképp azt, hogy állnak az értékes gépek, mert nem gondolják meg, hogy mit vesznek. Azért beszéltem erről, hogy véletlenségből se vágassák a fejemhez a pártbizottságon, amit általában megkapnak az emberek, hogy a panaszuk nem közügy. Sikerélményt sem akartam szerezni, a munkások mégis körülvettek, hogy végre erről is beszél már valaki, Palác viszont megjegyezte: „Mit akar ez a fickó!?”, aztán az üzemvezetőm is eligazított, hogy ne vágjam magam alatt a fát. Hát nem igaz, amit mondtam, kérdeztem tőle. „De, de, mégis jobb, ha meggondolod, mit beszélsz!” Tíz évvel ezelőtt még voltak vélemények, most már csak magyarázatok vannak, egyre kevesebb az értelme a kritikus észrevételnek. Hozzászólásom után kiváló üzem lettünk, s amikor kérték, elvállaltam, hogy továbbra is szakszervezeti titkár maradok, de elhatároztam, nem szólok, és három évig lezártam minden zsílipet magamban - közben meg végeztem a marxizmus-leninizmus esti egyetemet! Oktatom én is, hogy mennyire fontos, hogy az emberek elmondják a véleményüket, ugyanakkor az én véleményemet elhallgattatnák, vagy el is hallgattatták: amikor mondtam, hogy nem kellene a lebukott megyei első titkárt képviselőnek választani, akkor ellenforradalmárnak neveztek. Aki a Műveknél bírálni merészel, az megkapja, hogy az eredmények mást mutatnak. És amikor sok emberrel nyeletik le az öklét, akkor szépen elfogynak, akik szólni mernek, pedig AZ EMBER CSAK OTT ÉRZI MAGÁT OTTHON, AHOL POFÁZHAT!

Pávó János volt katonatiszt, volt párttitkár: - Amikor leváltották dr. Vida István városi titkárt, vártuk, hogy mint párttagok kapunk erről valami tájékoztatást, de semmit sem mondtak, csak azt hallottuk, hogy ott hagyta a feleségét, és összeállt valakivel. Karvalyról is rengeteg mendedonda keringett, aztán egyszer csak nyugdíjazták, biztos nem ok nélkül, de nekünk nem szóltak róla semmit, hozzánk meg jönnek az emberek és kérdik, te párttag vagy, mit tudsz, és szégyenkezve kell mondanunk: semmit. Miért intéznek mindent a hátunk mögött!? Ha nekünk, párttagoknak az a feladatunk, hogy befolyásoljuk, formáljuk a közvéleményt, de ilyen egyszerű kérdésekre sem tudunk valami feleletet adni, akkor hogy fognak ránk hallgatni az emberek!? Vida és Karvaly tizenhat évig volt a városban, a megyében első ember, mindkettő sorsa foglalkoztatta az embereket; ezeket a kérdéseket megkerülni nem lehet! Az az igazság, hogy vezetőink elszakadtak az emberektől, csak azt szajkózzák: Nézd, mennyi tonna, mennyi dollár, mennyi nyereség, mennyi bérfejlesztés! És nézd, mennyi megbántott ember! - mondanám nekik, de ez senkit nem érdekel. Felsoroljak harminc nevet? Miért van ennyi vagy jóval több? Mert a felső vezetésben nincs olyan politikai, emberi, erkölcsi tartás, hogy ezekkel a kérdésekkel szembe tudnának nézni: egymás között sem merik feltárni a helyzetet. Nálunk a főszám az osztás: meg akarják venni az embereket, de ha csupán erre figyelünk, kiöljük a közösségi szellemet. Nem is merek rágondolni, mi lesz, ha egyszer kiürül a zsák. Aki csak pénzt tud adni, azt elsöprik, ha nem fizet! Biztos, hogy ahol jól gazdálkodnak, ott jó a politikai

munka is? A mi példánk azt mutatja, ez korántsem törvényszerű. Eredményeinkre büszke lehet az egész kollektíva, de vezetőink úgy csinálnak, mintha kizárólag az övék lenne a dicsőség. 1976 táján kezdett a fejükbe szállni a gőz, azóta egyre jobban elfeledkeznek a politikai meg az erkölcsi problémákról; elkezdődtek a személyeskedések, az intrikák, és egyre szerencsétlenebbül rendezték őket. Most itt tartunk. Hát CSAK ARRA KELLEK, HOGY AZ ÁREMELÉSEKET MAGYARÁZZAM?

10.

Miután a bírósági ítélet jogerőre emelkedett, Fábián Tibor elindult a második emeletre, a politikai elégtételért. Kérte az illetékes párttestületet, hogy helyezze hatályon kívül a Művek 1979. szeptember 12-i határozatát (amelyben hozzájárultak leváltásához), az elkövetett párt-szerűtlenségekről tájékoztassák a Központi Bizottság illetékeseit, és vonják felelősségre a rágalmazókat, vagy akik visszaéléseket követtek el. Jogos kérelmeit elfogultan adta elő. Például azt írta: „a bírósági szervek a leváltást törvénytelennek minősítették, és hatályon kívül helyezték” - holott ők csak a felmentési javaslattal tették mindezt. Nemhogy bosszúállónak, még elfogultnak sem mondható Fábián azért, mert azt kívánja, hogy Kábégé ellen indítsanak fegyelmit a pártvizsgálat során előadott rágalmak miatt. Nevezetesen azért, mert azt állította róla: megtiltotta beosztottainak, hogy a vezetőket informálják a G indításáról, eltitkolta, hogy mennyi lesz a termelés. Hiába hamisak e vádak, állítólag nem indítható a vezér ellen bírósági eljárás, mert mindez pártügy, felelősségre vonása kizárólag a pártra tartozik.

„A válogatott galádságok” ellen fellépő Fábián ebben a komoly iratban is igazgatónak titulálta Kábégét. Ha ezt egyetlen alkalommal teszi, és olyan levélben, amely közvetlenül a vezérigazgatónak szól, akkor tette még nevezhető gyerekségnek, csipkelődésnek; itt már nem az.

A lecke így is fel volt adva. Az igazságnak elkötelezett pártszerv, ha nagy erőfeszítéssel is, de még mindig újra gombolhatta volna a mellényt - ám akkor, tekintet nélkül a beosztásra, elég sok elvtársat, köztük pártmunkást kellett volna elmarasztalniuk egyetlen ember miatt. A másik megoldás az lehetett volna, hogy továbbra is figyelmen kívül hagyják a tényeket, köztük a bíróság ítéletét, elutasítják Fábián kérését. Közel fél esztendei tétovázás után egy harmadik - elutasításhoz közel eső - megoldást választottak.

Megállapították, hogy - „a kialakult helyzetben” - indokolt volt a pártbizottság hozzájárulása a felmentéshez, az eljárási szabályokat azonban pontatlanul alkalmazta, nem győződött meg, hogy a felmentési iratban szereplő indokok helytállóak-e mindenben. Ezek után úgy döntöttek, hogy a felmentéssel kapcsolatos pártokmányokhoz csatolják a bírósági ítéletet, és megismélték a korábbi határozat személyzeti munkával kapcsolatos figyelmeztetését, aztán felkérték az illetékes szerveket, hogy segítsék Fábián Tibor elhelyezkedését. Végül megállapították: „pártfegyelmi kezdeményezése nem indokolt”.

- Döntésük legkétértelműbb pontja az, amelyik társbérletbe utalja a felmentési okmányra épülő párthatározatot, valamint a kimondatlanul azt is törvényen kívül helyező bírósági ítéletet - mondta a lassacskán földet érő Fábián illúziótlanul. - Mit gondolnak, meddig lehet együtt tartani a hideget és a meleget?

Talán a döntőnkökbén is volt némi kétely, mert látványosan felemelték Fábián árfolyamát, már nem holmi főosztályvezetői, hanem igazgatói állással kecsegtette biztatásukra a minisztérium - csak nem fájdalomdíjként? Fábián nem hallgatott a szirénhangokra, keményen elutasította a kompromisszumra hajló döntést: „...Zavar, hogy levelükben megállapítások találhatók,

holott semmilyen vizsgálat nem folyt, az ügyet testület elé sem vitték. Mi tehát az alap? Zavar továbbá az a megállapítás, hogy csupán eljárási pontatlanságok történtek. Ezt nem fogadhatom el, mivel arról van szó, hogy a pártot és testületeit törvénytörő célok érdekében eszközként használták... A törvénytöréseket nem vitatják, az erre alapozott párthatározat megváltoztatására azonban nem kívánnak javaslatot tenni az illetékes testületnek. Feltehetően a szükséges felelősségre vonások elkerülése a cél.”

A szókimondó levél után a magas rangú testület második embere fogadta Fábián Tibort:

- Árulja már el, mit akar?

- Leírtam!

- Micsoda botránnyal járna ez! - sóhajtott a tapasztalt vezető.

- Én tehetek róla!?! - kérdezte Fábián begyesen.

- Ilyen tehetséges elvtárs! - csóválta az illető sajnálkozva a fejét.

11.

Zsigali Márton, az új megyei első titkár egyre tisztábban látta, hogy a párt miféle mulasztásai miatt jutott ilyen végletesen kiélezett helyzetbe a Művek vezetése. A válság a Kábégé-Fábián ellentétben csúcsosodott ki, és a szabálytalan lépéseket eltűrők - a patt helyzet, a döntetlen ellenére - a tekintélyesebb múltú, de már leszálló ágba került felet hirdették ki győztesnek. Az egyenesebbik fára mondták, hogy teljesen görbe, a görbébbre, hogy tiszta egyenes, amitől minden viszonylagossá vált. A győztes görbék elhitték, hogy ők a legsudárabbak, és mivel hatalmuk is volt hozzá, még inkább magukhoz „egyenesítették” környezetüket, aki pedig nem hajlott, azt kivágták. Mi lenne, ha ő most a veszteset hirdetné ki győztesnek? - tette fel magának a kérdést. Az igazság néhány bajnoka biztos örülne, de a Kábégét ilyen vagy olyan okok miatt támogatókkal, sőt a közömbös többséggel is szembekerült volna ő is, sőt Fábián is, hiszen a királyt nem egy ember, hanem egy egész udvar játszotta! Fábián pajzsra emelése ugyan ellenkezik az érvényes pártállásfoglalással, de Zsigali nem riadt vissza ettől a huszár-vágástól sem, kezdeményezte volna a határozat megváltoztatását, ha ez a lépés nem zilálná tovább a Művek amúgy sem egységes vezetését. Hazárdírozásra semmiféle igazság nem jogosít föl - vallotta -, legalább a gazdasági hanyatlástól meg kell menteni a Műveket. Nehéz feladat ez is, mert a csata minden sebesültje, minden halottja a vállalaté, de vesztes a párt több szerve, funkcionáriusa, vesztes a sérelemből kikeveredni képtelen Fábián, sőt a diadalmas Kábégé is. MINDENKI VESZTES.

Nem az erőszaktól rettent vissza Zsigali, de meg volt róla győződve, hogy tartós eredményt csak erőszak nélküli kormányzással érhet el. Kemény, határozott vezetés nélkül nincs eredmény, de diktatórikus módszerekkel sincs. A kettő között megtalálni a határt, ez már művészet. Kábégé művész, de nem ebben. Zsigali már a nevezetes pártbizottsági ülés után megmondta neki, ha céljai közül sokat vállal is, módszereinek jó része idegen tőle. Kábégé nem angyal, nem ördög, Kábégé az Kábégé: az iparág legsikeresebb igazgatója, hihetetlen energiával és jellembeli hibákkal; Kábégét csak Kábégé győzheti le. Zsigali nyíltan közölte vele azt is, hogy tehetségét sokra tartja, ezért támogatja, ha Pestre akar kerülni, de kikötései ne legyenek!

Egyre többen vélekedtek úgy, hogy a vezért már rég ki kellett volna rúgni. - Sajnos a legelső helyről nem figyelmeztették Kováts-Bunát, hogy amit gazdaságilag összehoz, azt tönkreteszi

erkölcsileg és politikailag - mondta dr. Vida István tejipari igazgató, volt városi titkár. - Rajtam kívül ezt senki sem mondta meg neki. Ha Karvaly figyelmezteti öt kétszer, vagy háromszor, akkor meg lehetett volna köszönni a munkáját és felmenteni.

Kár lett volna. Kováts-Buna Gézát időről időre más munkahelyre kellett volna rakni. Az ő tehetségéhez nem annyira a miniszterhelyettség illik, mint az irdatlan nagy feladat; legkorábban 1973-ban, legkésőbb 1976-ban át kellett volna dobni olyan nagyszabású munkára, mint például az atomerőmű építése, aztán hat-nyolc év után ki kellett volna találni neki valami mást, mert türelmetlen, tette kész ember, aki bárhová kerül, felpörgeti a munkát, gyorsvonati sebességgel robog, s ragad magával mindenkit. Amíg a tíz embernek való feladat leköti minden energiáját, emberi gyengéi kevésbé derülnek ki, robogását alig fékezi súrlódás. A Műveknél öt esztendőn át kevés hibával vezetett, figyelembe vette mások véleményét, napi kapcsolatban volt az emberekkel is, de szép lassan felhagyott ezekkel a „játékokkal”, mert rájött, hogy semmi sem múlik a munkásokon, akkor meg minek strapálja magát? Mégis, ha vezérigazgató-választás lenne a Műveknél, a munkások öt választanák. Nem azért, mert szeretik, nem azért, mert jól fizet a cég, hanem azért, mert kapcsolatai révén ő mindenkinél hamarabb megtudná, hogy bevezetik a vezetőválasztást, és hirtelen annyi megnyerő vonás derülne ki róla, hogy mire szavazni kellene, ő kapná a voksokat. Egyelőre semmi sem készítette a demokratikus vezetésre, megengedhette magának, hogy fűtyül az emberek véleményére. Akorlátlan hatalom éppúgy elrontotta, mint Karvalyt. Évek óta már az a szokásos reggeli kérdés a Műveknél: „Milyen hangulatban van a főnök?” Másként fogalmazva: „Hogy ébredt öfélése?”

Zsigali Márton első titkár mégis úgy döntött, nem javasolja Kováts-Buna Géza leváltását. Egyelőre nem. Az ország egyre cifrább gazdasági helyzete, a Művek milliárdos nyeresége is visszatartotta ettől a lépéstől. Levágták már a beteg jobb lábát, ha most lefűrészelik a balt is, katasztrofális helyzetbe kerül. Ha már így történt, meg kell próbálni megmenteni a meglévő lábát: a vezér minden előreívő cselekedetének zöld utat kell adni, a rosszakat viszont meg kell akadályozni! Zsigali biztos volt benne, Kábégé tudja, csak addig az övé a hatalom, amíg a dicsőséget szállítja. Ő értésére adta, hogy ez kevés, hogy emberei elégedetlenül kérdezik: egy átlagon felüli vállalatnál miért nem kapnak legalább átlagos bánásmódot? Az első titkár eltökélt szándéka volt a pártvezetés megerősítése a Műveknél, hogy szüntelenül a vezér értésére tudják adni, a politika milyen vezetési és erkölcsi elvekkel tud közösséget vállalni. Nemcsak új párttitkár, hanem új személyzetis is kell, határozta el már Kuni pártbizottsági hozzászólása közben. Nem lóhalálában végrehajtandó döntések voltak ezek, ha évekig túrték, ami folyik, ezután minden lépést tízszeresen meg kell fontolni.

Kábégé azt hitte, Zsigalinak csak a szája jár, folytathatja, ahol abbahagyta. Szokása szerint ekkor sem állt ki nyíltan a porondra, hanem helyettest állított oda: Leiter László beruházási igazgató kezével kezdte el verni a csalánt. Fábián Tibor hajlítható utódja a pártvezetés előtt felszólította Ungvári Miklós párttitkárt, ha azt akarja, hogy nyugalom legyen végre az igazgatóságon, akkor gyakoroljon önkritikát, vagy mondjon le, mert miatta nem kerülhetnek mindnyájan hátrányos helyzetbe. Ez már nyílt bosszúállás volt a bejelentőn. Nem áthelyezés, nem elbocsájtás, „csupán” megalázás, szembeállítás a tagsággal. A vezértől származó üzenet tudtára adta a beruházás kommunistáinak - ha netán kételkedtek volna benne -, hogy az alapelv változatlan: pofa be! A felemás párthatározatot Kábégé és emberei így értelmezték; azt gondolták, egy kis bosszúállást igazán megengedhetnek maguknak.

A szálegyenes Ungvári azonnal pártfegyelmet kért. A megyei pártbizottság eltúrta, hogy az ügyben egyetlen hazug vallomásra támaszkodva a Gyarakai Endre vezette városi fegyelmi bizottság kimondhassa: „nem történt pártszerűtlenség.” Egy pártalapszervezet vezetősége alulmaradt az őket megfenyegető - ám a vezért képviselő - Leiter László igazgatóval szemben.

Ungvári tisztában volt vele, hogy az egyenesség a legnagyobb luxus, hogy a gerincért semmit sem adnak az ABC-ben, a bőréből mégsem tudott kibújni. Kezdte bírálni a pártvizsgálatot, és keserűségében már nem tíz vagy száz kádert hibáztatott, hanem az egész szervezetet: - Baj van a pártnál, amikor hazudik önmagának, még ha nem is világrengető ügyben. A legfontosabbra - hogy a szervezeti szabályzatot nem tartották be - miért nem tértek ki? Akasszák fel Fábiánt, ha azt érdemli, de a szabályokat tartsák be, mert az emberek nem hülyék, és nem hajlandók elviselni, hogy egyesekre vonatkozik valami, másokra meg nem. Ha a Fábián típusú embereket likvidáljuk, elpusztulunk, megfojt bennünket a kapitalizmus atombomba nélkül. Egy feladata magaslatán álló párt, pártszervezet nem vár holmi bejelentésre, hanem idejében észreveszi, mi folyik körülötte, sőt soraiban! - És Ungvári azt fontolgatta, hogy lemond a párttitkárságról.

A vezér elérkezettnek látta az időt, hogy a városból is száműzze Fábiánt. Kérte, újabb pártvizsgálat tisztázza, miért nem hajtja végre a minisztérium - az új miniszterhelyettes - a korábbi párthatározatot, miért mérgezi még Fábián mindig a városban a levegőt.

Vádolták a bejelentőt, Ungvári Miklóst is, hogy a rossz közhangulatnak ő a másik forrása. Ezt a bejelentést Kábégé és helyettesei írták alá: Palác, Finfera, Gyarakai és Bács is, nem írta viszont alá Leiter László - akinek az Ungvári-ügy után azt üzenté Zsigali, ha még egyszer a beruházásról hall valamit, vér fog folyni -, és nem írta alá Maros Mihály párttitkár sem. (Viszont egyengette a bizalmas iromány útját Fábiánhoz, aki a közeli tó partján napozás közben kézhez is kapta már az aláírás másnapján.)

Vajon mi készítette a vezért erre a lépésre? Sok saját javára magyarázható esemény és a már beteges üldözési mánia mellett egy magas rangú vendég látogatása. Megyei körútja során a párt egyik legnagyobb tekintélyű vezetője járt a Műveknél is, és az újságok, a tévéhíradó Kováts-Bunával a jobbán mutatták a pártvezetőt. Nosza, itt az alkalom, gondolta a vezér, az amúgy is kedvező pártvizsgálat még kedvezőbbé tételére. Elég jól számított.

Zsigali Márton első titkárnak eszébe sem jutott, hogy nagylelkűségének ez lesz a következménye. Azért illesztette a látogatás útvonalába a Műveket, mert megyéjükben sem hemzsegték a kitűnő cégek, meg kifejezésre akarta juttatni, hogy a párt az ő kemény bírálatai ellenére is elismeri eredményeiket. Nem gondolta volna, hogy Kábégé ezt bátorításnak veszi és támadni fog. Beadványuk persze nevenséges volt, mégsem válthatta le vagy állíthatta fegyelmi elé szerkesztőit, mert számára is szégyen lett volna, hogy néhány nappal korábban effélékkel együtt mutogatta országnak-világnak a párt egyik vezetőjét. Ha meg vizsgálathoz látnak, nyomban kiderültek volna a korábbi állásfoglalók hibái és az új bejelentők - elsősorban a vezér - bűnei. Zsigali végül kiment az ötös fogathoz, és közölte velük: - Bejelentésükkel egyelőre nem foglalkozunk. Ha gondolják, küldjék el a központi bizottság illetékes osztályára, de nem ajánlom, mert akkor kénytelen leszek javasolni a Művek egész vezérkarának leváltását. Ki hallott még olyat, hogy egy vállalat működését zavarja, ha kirúgott igazgatója tőle nem hetven, hanem csak hét kilométerre dolgozik!? Egyébként az annyira szívükön viselt pártvizsgálat tartalmaz néhány olyan ajánlást is, amely az itt ülőkre - főleg a vezérigazgató elvtársra - vonatkozik. Söpörhettek volna a saját portájuk előtt is. Például miért késik a személyzeti munka megerősítése? Vagy hol az őszinte, demokratikus légkör? - A hős aláírók lesütötték a szemüket. - Ezek után is ragaszkodnak a vizsgálathoz, vagy visszavonják a bejelentést?

- Visszavonom. Visszavonom - mondták szépen sorban, ahogy Zsigali rájuk mutatott. - De pitik - gondolta. Egyedül Kábégé mert a szemébe nézni. A titkár sarkon fordult, ott hagyta őket. Nemszeretem győzelem volt.

Mintha hurrikán söpört volna el fölöttük, olyan megkopasztva ült a társaság. A vezér most értette meg Prolipopilént. Igaza volt, bele kell vágni azt a rohadt traubisüveget az asztal közepébe! De csak az öngyújtóját markolta fehér ujjakkal. Gondolatai fortyogó lávájából hirtelen virág fakadt: egy ártatlan kis játék ötlött az eszébe. Még annak idején az egyetemen volt divatban a másiktól egy tíznél kisebb számot kérdezni, mert szentül hitték, hogy a válaszból kideríthető, kinek milyen a kvalitása. Nevezetesen a cammogó nullák csak a mágikus számokat - a hármast és a hetest - említik, az agyuk a számsor közhelyeire jár. A többi szám a középszerre marad, egyetlenegy, a legkézenfekvőbbet kivéve; a legkiválóbbak nemes egyszerűséggel csak azt felelik a kérdésre: EGY!

Veszekedett kedvében a vezér vizsgáztatni kezdte társait.

- Mondj egy számot tízig! - S ahogy az imént Zsigali, rámutatott Finfera József gazdasági igazgatóra.

- Négy!

- Mondj egy számot tízig! - mutatott Bács Róbert termelési igazgatóra.

- Kettő!

- Mondj egy számot tízig! - csattant rá Gyarakai Endre kereskedelmi igazgatóra.

- Hét!

Az igazgatók tekintete tanácstalanul rebbent egymásra. Mi folyik itt? A vezér ráfogta a mutatóujját első helyettesére, Palác Zsigmond műszaki igazgatóra is:

- Mondj egy számot tízig!

- Tizenegy!

Feloldódott a feszültség, felszabadultan röhögött a banda. A vezérnek eszébe jutott, hogy talán két éve, a lázasan szép délutánok egyikén az a fickó bezzeg gondolkodás nélkül rávágta:

- Egy!

Farkaskölyök volt! - hessentette el magától az emléket, és megpróbálta mosolyra húzni a száját. Nézte társait: négy, kettő, hét, tizenegy - összesen huszonnégy. Erőltette a mosolygást - CSAK BUTA JÁTÉK AZ EGÉSZ! -, de az arcizmai nem akartak engedelmeskedni. Huszonnégy! Elosztotta négygel, hogy megtudja az átlagot.

- Fuccs? - kérdezte August, közben a nevetéstől már könnyezett.

EPILOGUS

Miután Zsigali beleverte a vezérkar orrát a bejelentés mocskába, vitathatatlaná vált, hogy nála a siker nem menlevél a disznóságra, ez az első titkár egy szájjal fúj hideget és meleget, egyszerre dicsér és bírál. Kábégé be volt kerítve. Ha nem hajtja végre „a személyzeti munka megerősítését” - vagyis nem váltja le Kuni Gyulát -, elássa magát Zsigalinál, ha viszont hozzányúl Kunihoz, az gondolkodás nélkül befröcsköli váladékával.

- Gyufába beletörök a főnök bicskája! - mondogatták a kibicek, és uszították is: - Ha egy csibésszel sem bír el, hogy akar ötezer embert kormányozni?

A kézdörzsöléssel kísért szövegelésnek Kováts-Buna Géza bejelentése vetett véget: - A kádermunka javítása érdekében egy újabb igazgatóságot szervezünk, javasolni fogom Kriszton Elemér gyárvezető kinevezését személyzeti igazgatónak!

Ez a húzás még Kuni Gyulát is meglepte.

- A k... anyját! - szidta a vezért. - Hát nem elhittük neki, hogy hülye a személyzeti munkához? Ért ez a f... mindenhez! - De ő sem volt akárki. Hadd szoruljon egy kicsit a nagy ember torka! Alázatosan elébe járult: - Kihallgatást kértem a miniszterhelyettestől. Mikor mehetek fel hozzá?

Kábégé sokszor betartott az új miniszterhelyettesnek. Legutóbb a befullasztott bejelentésben azzal vádolta, hogy „nem hajtja végre a párthatározatot”. Ha Kuni pletykái nyomán csak körbeszaglászattja a vezért, jó néhány álmatlan éjszakát okozhatott volna neki. De ő Kuniba fojtotta a fröcskölést:

- Építő bírálatával a Műveknél segítse a munkát!

A vert helyzetből Kábégé ismét nyerni tudott, bizonyítva, hogy hatalmát csak önmaga döntheti meg. Zsigali és az új miniszterhelyettes megbocsátó türelme azért nyugtalanította. A Karvaly-érában úgy látszott, e változó korban annyira viszonylagos minden, hogy az erőszak és a törvénysértés bocsánatos bűn. És ezután? A cselekedeteit fürkésző tekintetek meg az utalások arra, hogy eddig mi mindent néztek már el neki, elbizonytalanították. Hát hiába üzte el Fábiánt? Bölcs tanácsra, bírálatra senkitől sem számíthatott, környezete olyan volt, amilyenné formálta: illedelmes és csöndes. Am a vezér ettől olyan védtelenné vált, akár egy újszülött. Saját magán kívül senkire sem támaszkodhatott. Egyedül állt a szirtfokon, de nem a példás vezér, hanem önmaga szobra volt csupán.

A hatodik helyettes - Kriszton Elemér - kinevezésekor már nyílt titok volt, hogy az a fiatal mérnök-pártmunkás, aki leoperálta Kunit a sportkör éléről, a pártfőiskola elvégzése után nem a városi pártbizottságra tér vissza, hanem Maros Mihály helyére. Senki sem volt annyira tisztában Prolipopilén képességeivel, mint Kuni, és ő azt is tudta, milyen állás dukál egy volt pártbizottsági titkárnak. Blöffölt hát egy nagyot, még hozzá nyilvánosan: - Hallom, Maros elvtárs pályázik a helyemre!

Ördöge volt, de a varázsereje már elhagyta. Valamikor még elővarázsolta a nyuszit a kalapból, de eltüntetni már nem tudta. Bejelentésével ugyan megtorpedózta Marost, de saját leváltását csak elodázni tudta. Még egy kis pihentetés után - mivel már nem közvetlenül a vezérhez, hanem az addig feddhetetlen Kriszton Elemérhez tartozott - könnyedén fölmentették, s mit tesz isten: az anyagbeszerzési főosztályra nevezték ki helyettesnek. Néhány hét után,

tisztázatlan körülmények között, legurult a lépcsőn, koponyasérüléssel még fél év múlva is táppénzen volt, nyugdíjazását rebesgették.

Kuni oldalvágása következtében Prolipopilén is megtudta, milyen az elefánttemető levegője. Akárcsak a mérnök-közgazdász Fábián, gazdasági tanácsadó lett a tanácstalan Maros is, aztán kinevezték hajdani munkahelyére, a B-gyárba gyárvezető-helyettesnek, a mérnökök főnökeinek.

Gáli Géának, a Művek pártbizottsága mérnök titkárának képzettsége, képessége nem is említhető a Maroséval egy napon. Tisztában volt vele, hogy milyen nehéz jármot akasztottak a nyakába. A nyílt szívű Ungvári Miklós nyomban megosztotta vele gyötrelmeit:

- Játsszam tovább a vezér által rám osztott ellenzéki szerepét, vagy mondjak le a párttitkárságról?

- Miket forgatsz a fejedben! Kire számítsak, ha terád sem? Tarts ki, dolgozz, mint eddig, tőlem minden segítséget megkapsz! - ígérte, csak valahogy elfelejtett belőle bármit is beváltani. Amikor aztán Ungvári sok vajúdas után csöndben lemondott, nyilvánosan megbélyegezte:

- Ungvári elvtárs komolytalan ember, aki változtatja a szavát, mást tesz, mint amit ígér!

És Ungvári nem magát, hanem Gálit szégyellte. De mint fegyelmezett pártmunkás, csak négy szemközt kérdezett rá:

- Hogy is volt ez, Géza, ki nem tartotta a szavát!?

Ekkor Gáli Géza hajtotta le a fejét, és csöndesen csak azt mondta:

- Értsd meg, Miklós, családom van!

Nem sokkal később Esztó Sándor elpanaszolta Ungvárinak, hogyan hagyta Gáli Géza őt is cserben. A volt párttitkára vigasztalta sorstársát:

- Tűrd el, Sanyi, nehogy rosszabbat kapjunk!

A sokat próbált Esztó sarkon fordult, hogy könnyét rejtse. És másnap némán letette Gáli Géza elé a piros könyvét, sőt halott apja 1928-ban kiállított párttagkönyvét is.

Néhány nap múlva Ungvári Miklóst elhelyezték a beruházási igazgatóságról.

- Már csak a madarakat kell kiirtani, és teljes lesz a csönd - jegyezte meg az ügyben sokat indulatoskodó Wartha Géza osztályvezető. - Mit tehetnek a Fábián-félék? Odébbállnak, és másutt próbálnak szerencsét, vagy kicsinálják magukat, vagy vikendtelket vesznek. A többség az utóbbi, a legkönnyebb megoldást választja: félreáll, kivonul a társadalomból. Vajon aki talonba teszi az ilyen nagy munkabírású embereket, nem az országot rombolja?...

Fábián égisz érő terveket kovácsolt új munkahelyén is, de ott már a gazdasági körülmények még csak nem is tűrhetőek, hanem egyenesen kedvezőtlenek voltak, többen a vállalat becsukásáról, ő pedig fejlesztéséről beszélt - hasztalan. Tanácsadó megbízatásokat vállalt a fél országban, órákat adott a közeli egyetemen, aztán egyszer csak műszaki innovációs gazdasági munkaközösséget alakított leghűségesebb embereiből kizárólag nyugati importárak gyártására. Pártmunka helyett itt dolgozott Ungvári is heti 15-30 órát 80-100 forintos órabérért.

Zsigali Márton megyei első titkár 1983-ban is meglátogatta Fábiánt, és sokadszor is jobb állást, nyugodtabb körülményeket ígért neki, tanácsolta, hagyja az egész istenséget a fenébe, de ő sokadszor is a fejét ingatta:

- Én már csak itt maradok, félszámkivetésben - és azt fontolgatta, a pártkongresszustól fogja kérni, hogy rehabilitálja.

Fábián Tiborék kis manufaktúrájának termelése pillanatok alatt százezrekre, majd milliókra rúgott. Új munkahelyének igazgatója 1983-ban névtelen levelet kapott, hogy „Fábián és közössége a vállalat anyagait és eszközeit eltulajdonítva tesz szert igen jelentős haszonra”. Az „egy becsületes dolgozó” aláírású levél IBM-írógépen készült. Ebből a masinából kettő volt a városban, az egyiket még a hajdani beruházási igazgató vásárolta a Műveknek.

A névtelen bejelentés vizsgálata néhány apró szabálytalanságot tárt fel. Fábián ugyanúgy vette az akadályokat, mint korábban, ha nem ugorhatott, megkerülte őket. Csak akkor az állam zsebére dolgozott, most viszont a sajátjára. Igazgatója mégis úgy határozott, sem ellene, sem a szabálytalanságokban segédkező munkatársai ellen nem indít fegyelmet. A közös fejmosás után Fábiánt külön is megdorgálta.

- A te helyzetekben, Tibor, abszolút feddhetetlennek, makulátlannak kellene lenni! - mondta szomorúan, s tulajdonképpen már megbánta, hogy maga mellé vette ezt a fickót, aki lassan, de biztosan haladt a milliommossá válás útján.

(1980. március 22-1983. szeptember 3.)